

รายงานการวิจัย

โครงการวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์เฉพาะหน้าทั้งทางด้านสังคม
เศรษฐกิจ การเมือง และความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้
**Situation Survey and Analysis of Dynamic Socioeconomics, Politics, and
Violence in Southern Border Provinces**

ผศ.ดร.ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี คณะรัฐศาสตร์

ผศ.ดร.บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ คณะวิทยาการจัดการ

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

บทสรุปผู้บริหาร

Executive Summary

1. รายละเอียดเกี่ยวกับโครงการวิจัย / แผนงานวิจัย

1.1 ชื่อเรื่อง

(ภาษาไทย) โครงการวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์เฉพาะหน้าทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้

(ภาษาอังกฤษ) Situation Survey and Analysis of Dynamic Socioeconomics, Politics, and Violence in Southern Border Provinces

1.2 ชื่อคณะผู้วิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสมภพ จิตรภักดิ์ศิริ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

หมายเลขโทรศัพท์ 073-312-269 หมายเลขโทรสาร 073-312-269

1.3 งบประมาณและระยะเวลาทำวิจัย

ได้รับงบประมาณ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2551 งบประมาณที่ได้รับ 899,450 บาท

ระยะเวลาทำวิจัย ตั้งแต่ กันยายน 2551 ถึง กันยายน 2552

2. สรุปโครงการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งจะพัฒนาข้อมูลความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อันจะเป็นตัววัดความเปลี่ยนแปลงและสร้างระบบการเฝ้าระวังสถานการณ์เฉพาะหน้าที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้งานวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาสื่อในเชิงสันติให้มีการเผยแพร่ข้อมูลสถานการณ์เฉพาะหน้าแก่สาธารณะชน โดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลทางวิชาการและการทำงานร่วมกันระหว่างทีมวิชาการกับนักสื่อสารมวลชนและสร้างองค์ความรู้ในการวิเคราะห์ปัญหาสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีขั้นตอนในการดำเนินการตามกรอบความคิด คือ การเก็บข้อมูลภาคสนามและวิเคราะห์ข้อมูลความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ในเชิง Questionnaire Survey และสำรวจความรู้สึกประชาชน

ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในกระบวนการดังกล่าว โครงการวิจัยจะวิเคราะห์เหตุการณ์พร้อมข้อมูลเชิงคุณภาพเจาะรายกรณีที่มีความสำคัญและเป็นที่สนใจของสังคม

การค้นพบในการศึกษารุ่นนี้ มี 3 ด้านคือ ในด้านลักษณะทางสังคมวิทยาและประชากร ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ คนส่วนใหญ่มีการให้ความสำคัญต่ออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมซึ่งสะท้อนให้เห็นจากภาษาความสามารถในการใช้ภาษา ระดับการศึกษาของคนทั้งสายสามัญและสายศาสนา ในด้านโครงสร้างอาชีพการประกอบอาชีพของคนส่วนใหญ่ คือ เกษตรกรรม การประมง และปศุสัตว์ ในด้านการเปิดรับข่าวสารของประชาชนส่วนใหญ่ยังอาศัยสื่อกระแสหลัก (โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์) ส่วนในด้านปัญหาสำคัญที่สุดภายในชุมชน คือ ปัญหาการว่างงาน ปัญหายาเสพติด ปัญหาการก่อความไม่สงบ และปัญหาความยากจน ประเด็นค้นพบประการที่สองสะท้อนความสามารถของรัฐไทยและการจัดการของรัฐในพื้นที่ต่างวัฒนธรรม ประเด็นที่น่าสนใจคือมีหน่วยงานรัฐหลายหน่วยที่เข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในชุมชน โดยเฉพาะในด้านการปกครอง สาธารณสุขและฝ่ายทหาร นอกจากนี้ประชาชนยังมีความคาดหวังต่อหน่วยงานรัฐในการแก้ปัญหาในชุมชน มีความต้องการโครงสร้างพื้นฐานของรัฐ เช่น ไฟฟ้า ถนน โทรศัพท์ ประชาชนมีความพึงพอใจต่อโครงการด้านการแก้ปัญหาความยากจนและโครงการเกี่ยวกับสาธารณสุข รวมทั้งการประเมินความสำเร็จและความล้มเหลวของรัฐ

ส่วนการประเมินความรู้สึกประชาชนต่อสถานการณ์ปัจจุบัน พบว่าในเรื่องสาเหตุของการเกิดปัญหาความไม่สงบในปัจจุบัน ประเด็นที่ได้รับการประเมินให้ความสำคัญเป็นลำดับสูงสุดก็คือ ปัญหาความยุติธรรมจากการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐ รองลงมา คือปัญหาจากกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบการที่เจ้าหน้าที่รัฐกระทำต่อประชาชนและปัญหาความยากจน กล่าวโดยสรุป ปัญหาที่สำคัญที่สุดคือความยุติธรรมของรัฐและของเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

3. บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

The research project aims to study and develop information on ever-changing situation in the Southern border provinces, which will be indicators for situation changes and monitoring system against the backdrop of the vibrant situations. Moreover, this will be a constituent of the process for developing peace media and disseminating current situation analysis to the public through coordination between academics and journalists in order to build body of knowledge for the situation analysis. The process defined by conceptual framework comprises of the field data collection and quantitative data analysis

through questionnaire survey, observing attitudes and opinions of the people in Southern border provinces. In the process, the research project would also analyze the qualitative information of the case studies which are significant, concerned by the public.

There are three groups of findings. Firstly, on sociological and population characteristics, the interesting findings are that most people are highly concerned about cultural identity, language, and language skills, as well as levels of education including secular and religious education. Most people have agricultural occupations, that is, agriculture, fisheries, and cattle. Regarding the media access, most of people have been dependent on mainstream media, such as TV, radio and newspapers. They have considered that the most serious problems in their communities are unemployment, drug, and insurgency.

Secondly, there are many problems related to the capability of government to cope with cultural diversity. Interestingly, there are many government agencies still able to working in communities of Southern border provinces, particularly on local governance, public health, and military. Furthermore, people still expect for the government agencies to help solving their community problems. They also need development of infrastructure, such as electricity, roads, telephone systems, and pipe water. Local people are satisfied with development projects concerning poverty, income promoting, and public health. Regarding the people's feelings about current situation, it is evident that the most critical issue is unfair conducts of the authorities, followed by insurgency problem and poverty. In short, the most serious problems in Southern border provinces are identified as injustice treatment of the state and authorities.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มุ่งจะพัฒนาข้อมูลความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อันจะเป็นตัววัดความเปลี่ยนแปลงและสร้างระบบการเฝ้าระวังสถานการณ์เฉพาะหน้าที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้งานวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาสื่อในเชิงสันติให้มีการเผยแพร่ข้อมูลสถานการณ์เฉพาะหน้าแก่สาธารณะชน โดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลทางวิชาการและการทำงานร่วมกันระหว่างทีมวิชาการกับนักสื่อสารมวลชนและสร้างองค์ความรู้ในการวิเคราะห์ปัญหาสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีขั้นตอนในการดำเนินการตามกรอบความคิด คือ การเก็บข้อมูลภาคสนามและวิเคราะห์ข้อมูลความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ในเชิง Questionnaire Survey และสำรวจความรู้สึกประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในกระบวนการดังกล่าวโครงการวิจัยจะวิเคราะห์เหตุการณ์พร้อมข้อมูลเชิงคุณภาพเจาะรายการที่มีความสำคัญและเป็นที่น่าสนใจของสังคม

การค้นพบในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มี 3 ด้านคือ ในด้านลักษณะทางสังคมวิทยาและประชากร ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ คนส่วนใหญ่มีการให้ความสำคัญต่ออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมซึ่งสะท้อนให้เห็นจากภาษา ความสามารถในการใช้ภาษา ระดับการศึกษาของคนทั้งสายสามัญและสายศาสนา ในด้านโครงสร้างอาชีพ การประกอบอาชีพของคนส่วนใหญ่ คือ เกษตรกรรม การประมง และปศุสัตว์ ในด้านการเปิดรับข่าวสารของประชาชนส่วนใหญ่ยังอาศัยสื่อกระแสหลัก (โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์) ส่วนในด้านปัญหาสำคัญที่สุดภายในชุมชน คือ ปัญหาการว่างงาน ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาการก่อความไม่สงบ และปัญหาความยากจน ประเด็นค้นพบประการที่สองสะท้อนความสามารถของรัฐไทยและการจัดการของรัฐในพื้นที่ต่างวัฒนธรรม ประเด็นที่น่าสนใจคือมีหน่วยงานรัฐหลายหน่วยที่เข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในชุมชน โดยเฉพาะในด้านการปกครอง สาธารณสุขและฝ่ายทหาร นอกจากนี้ประชาชนยังมีความคาดหวังต่อหน่วยงานรัฐในการแก้ปัญหาในชุมชน มีความต้องการโครงสร้างพื้นฐานของรัฐ เช่น ไฟฟ้า ถนน โทรศัพท์ ประปา ประชาชนมีความพึงพอใจต่อโครงการด้านการแก้ปัญหาความยากจนและโครงการเกี่ยวกับสาธารณสุข รวมทั้งการประเมินความสำเร็จและความล้มเหลวของรัฐ

ส่วนการประเมินความรู้สึกประชาชนต่อสถานการณ์ปัจจุบัน พบว่าในเรื่องสาเหตุของการเกิดปัญหาความไม่สงบในปัจจุบัน ประเด็นที่ได้รับการประเมินให้ความสำคัญเป็นลำดับสูงสุดก็คือ ปัญหาความอยุติธรรมจากการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐ รองลงมา คือปัญหาจากกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ การที่เจ้าหน้าที่รัฐกระทำต่อประชาชนและปัญหาความยากจน กล่าวโดยสรุป ปัญหาที่สำคัญที่สุดคือความอยุติธรรมของรัฐและของเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

Abstract

The research project aims to study and develop information on ever-changing situation in the Southern border provinces, which will be indicators for situation changes and monitoring system against the backdrop of the vibrant situations. Moreover, this will be a constituent of the process for developing peace media and disseminating current situation analysis to the public through coordination between academics and journalists in order to build body of knowledge for the situation analysis. The process defined by conceptual framework comprises of the field data collection and quantitative data analysis through questionnaire survey, observing attitudes and opinions of the people in Southern border provinces. In the process, the research project would also analyze the qualitative information of the case studies which are significant, concerned by the public.

There are three groups of findings. Firstly, on sociological and population characteristics, the interesting findings are that most people are highly concerned about cultural identity, language, and language skills, as well as levels of education including secular and religious education. Most people have agricultural occupations, that is, agriculture, fisheries, and cattle. Regarding the media access, most of people have been dependent on mainstream media, such as TV, radio and newspapers. They have considered that the most serious problems in their communities are unemployment, drug, and insurgency.

Secondly, there are many problems related to the capability of government to cope with cultural diversity. Interestingly, there are many government agencies still able to working in communities of Southern border provinces, particularly on local governance, public health, and military. Furthermore, people still expect for the government agencies to help solving their community problems. They also need development of infrastructure, such as electricity, roads, telephone systems, and pipe water. Local people are satisfied with development projects concerning poverty, income promoting, and public health. Regarding the people's feelings about current situation, it is evident that the most critical issue is unfair conducts of the authorities, followed by insurgency problem and poverty. In short, the most serious problems in Southern border provinces are identified as injustice treatment of the state and authorities.

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ขอบเขตของการวิจัย	2
ทฤษฎี สมมติฐาน และหรือกรอบแนวความคิดของการวิจัย	3
การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
บทที่ 2 ระเบียบวิธีการวิจัย	11
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	12
ขั้นตอนการลงพื้นที่เก็บข้อมูล	13
การควบคุมคุณภาพของงานวิจัย	16
การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ	17
นิยามศัพท์	17
บทที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลการสำรวจความคิดเห็น	21
ลักษณะประชากรและสังคมวิทยาของประชากรมลายูมุสลิม	21
รัฐไทยและการจัดการของรัฐในพื้นที่ต่างวัฒนธรรม	36
การประเมินรัฐและนโยบายรัฐในสถานการณ์ความไม่สงบ	41
ความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลและองค์กรต่าง ๆ	50
ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อประสิทธิภาพในการดำเนินนโยบายของรัฐ	54
การสำรวจครั้งที่ 2 : ความพึงพอใจของประชาชนต่อมาตรการการแก้ไขปัญหา	
ของรัฐบาล	56
ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับสภาพปัญหาความไม่สงบและแนวทางการแก้ไข	60
ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา	62
บทที่ 4 การวิเคราะห์สถานการณ์เฉพาะหน้า	69
1. จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี 2547-2551: กิ่งทศวรรษของความรุนแรง	
และการแสวงหาทางออกด้วยเหตุผลในความลับสน	71

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
นโยบาย ยุทธศาสตร์ และการลงทุนเพื่อสร้างความมั่นคง: การปิดล้อม ตรวจค้น จับกุม	73
ลดความสูญเสีย หรือเพิ่มความรุนแรงเชิงคุณภาพ	78
ยุทธศาสตร์ 5 ปีการต่อสู้กับความรุนแรงด้วยวาทกรรมนโยบาย ที่มีเหตุผล	81
2. ปัญหาการเมืองทำลาย การเมือง: จุดพลิกผันสถานการณ์ไฟใต้	83
รัฐประหาร 2549 จุดเปลี่ยน โครงสร้างอำนาจ	86
ความเชื่อมั่นในพลังอำนาจของรัฐ	88
การเปลี่ยนแปลงนโยบายความมั่นคง	90
ความมั่นคงและการพัฒนา การเมืองของกองทัพกับรัฐบาล	91
การเมือง-เศรษฐกิจ วิฤทธิหนุนวิฤทธิ	93
เมื่อทหารมีบทบาทนำ อำนาจนิยมขยายตัว	96
ความรุนแรงเชิงคุณภาพ การทำทลายทางออกด้วยเหตุผล	98
สงครามที่รัฐไทยไม่ได้เตรียมพร้อม	99
‘การเมือง’ มิติที่ถูกมองข้ามในสงครามชายแดนใต้	102
การเมืองนำการทหาร คำถามถึงกองทัพแห่งชาติ	105
ความรู้แย้งแย้ง ความรุนแรงยกระดับ	107
สร้างกระบวนการจัดการเพื่อเลียงความเพียงพล้า	110
บทสรุปคือการเมืองทำลายการเมือง	112
3. สถานการณ์ใหม่ความรุนแรงชายแดนภาคใต้	
ความเสี่ยงในการถูกรุกกลับทางการทหารและตริงกำลังในทางการเมือง	114
4. จังหวัดชายแดนภาคใต้เดือนสิงหาคม 2552:	
วาทกรรมการต่อสู้ที่ฟาตอนีในเดือนรอมฎอน	119
ความต่อเนื่องของความรุนแรงและความไม่มั่นคง	120
การประเมินสถานภาพของความรุนแรง	123
ปฏิบัติการทางวาทกรรมของการต่อสู้ที่ฟาฏอนี	125

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 บทสรุปและวิเคราะห์ทางยุทธศาสตร์	129
1. ลักษณะทางสังคมวิทยาและประชากรในจังหวัดชายแดนภาคใต้	129
2. รัฐไทยและการจัดการของรัฐในพื้นที่ต่างวัฒนธรรม	131
3. การประเมินความรู้สึkstต่อสถานการณ์ปัจจุบัน	133
4. สรุปประเด็นสำคัญในทางยุทธศาสตร์	
จากการประมวลผลข้อมูลสถานการณ์เฉพาะหน้า	134
เอกสารอ้างอิง	137
ภาคผนวก	
แบบสอบถามโครงการวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์เฉพาะหน้าทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ครั้งที่ 1	138
แบบสอบถามโครงการวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์เฉพาะหน้าทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ครั้งที่ 2	160

สารบัญตาราง

	หน้า	
ตารางที่ 1	ภูมิหลังทางด้านศาสนาของประชากร	22
ตารางที่ 2	เพศ	22
ตารางที่ 3	การระบุเชื้อชาติ	23
ตารางที่ 4	ร้อยละของชุมชนที่บอกว่ามีคนต่างเชื้อชาติหรือต่างศาสนาอยู่ร่วมกัน	23
ตารางที่ 5	ท่านมีแผนที่จะย้ายที่อยู่อาศัยในอนาคตอันใกล้หรือไม่	24
ตารางที่ 6	ท่านพูดภาษาใดเป็นประจำในครัวเรือน	25
ตารางที่ 7	เปรียบเทียบการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน	26
ตารางที่ 8	การศึกษาสายสามัญ	28
ตารางที่ 9	ระดับการศึกษาสูงสุดสายศาสนาอิสลาม	28
ตารางที่ 10	ระดับรายได้รายจ่ายของครัวเรือน	30
ตารางที่ 11	รายได้เพียงพอหรือไม่	30
ตารางที่ 12	ท่านมีหนี้สินหรือไม่	31
ตารางที่ 13	แหล่งหนี้สินที่สำคัญ	32
ตารางที่ 14	ท่านคิดว่าท่านต้องการความช่วยเหลือเรื่องการสร้างรายได้ จากหน่วยงานของรัฐหรือไม่	41
ตารางที่ 15	โครงการและกิจกรรมของรัฐที่ได้รับการประเมินความพึงพอใจ สูง 10 รายการแรก	49
ตารางที่ 16	โครงการและกิจกรรมของรัฐที่ได้รับการประเมินความพึงพอใจ ต่ำ 10 รายการแรก	49
ตารางที่ 17	ความเชื่อมั่นไว้วางใจต่อหน่วยงานรัฐและองค์กรในพื้นที่	52

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 การใช้ภาษา (ร้อยละ)	26
ภาพที่ 2 โครงสร้างอาชีพ	29
ภาพที่ 3 การรับสื่อข่าวสารมากที่สุด (ร้อยละ)	34
ภาพที่ 4 ความน่าเชื่อถือของสื่อ (คะแนนน้ำหนัก)	35
ภาพที่ 5 ปัญหาที่สำคัญที่สุดในชุมชน (ร้อยละ)	36
ภาพที่ 6 ในชุมชนของท่านมีหน่วยงานใดเข้ามาช่วยเหลือ ทางด้านชีวิตความเป็นอยู่ (ร้อยละ)	37
ภาพที่ 7 บทบาทของโครงสร้างพื้นฐานในหมู่บ้านหรือชุมชน (ร้อยละ)	39
ภาพที่ 8 ทศนคติต่อเจ้าหน้าที่รัฐ	40
ภาพที่ 9 เปรียบเทียบความพึงพอใจในโครงการแก้ปัญหาความยากจน	42
ภาพที่ 10 ผลของโครงการพัฒนาของรัฐ	43
ภาพที่ 11 ความพึงพอใจต่อโครงการพัฒนาคมนาคมขนส่ง	45
ภาพที่ 12 ความพึงพอใจต่อโครงการอนุรักษ์/ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ	45
ภาพที่ 13 ความพึงพอใจในโครงการพัฒนาและแก้ปัญหาสังคม	46
ภาพที่ 14 ความพึงพอใจในบริการสาธารณสุขของรัฐ	47
ภาพที่ 15 ความพึงพอใจในนโยบายด้านต่าง ๆ โดยเปรียบเทียบ	50
ภาพที่ 16 ท่านมีความเชื่อมั่นไว้วางใจต่อรัฐบาลนายกสิทธิ์ เวชชาชีวะ (ร้อยละ)	53
ภาพที่ 17 รัฐบาลปัจจุบันจะแก้ปัญหาความขัดแย้ง และความแตกแยกทางการเมืองไทย (ร้อยละ)	53
ภาพที่ 18 การจัดตั้ง สอ.บต. ตามกฎหมายจะช่วยแก้ปัญหา จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ร้อยละ)	54
ภาพที่ 19 ท่านเห็นด้วยว่าการคงกำลังทหารและตำรวจจำนวนมากในจังหวัด ชายแดนภาคใต้เพื่อรักษาความมั่นคงปลอดภัยของพื้นที่ (ร้อยละ)	55
ภาพที่ 20 ท่านเห็นด้วยกับการใช้กำลังทหารมาจัดการปัญหาความไม่สงบ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้	56
ภาพที่ 21 ท่านพอใจกับการที่รัฐบาลทุ่มเงินงบประมาณ 70,000 ล้านบาท เพื่อแก้ปัญหาความไม่สงบในภาคใต้	57

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 22 ท่านคิดว่ายุทธศาสตร์และงบประมาณการพัฒนา เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจชายแดนภาคใต้ประสบความสำเร็จ	58
ภาพที่ 23 ปัญหาอะไรที่ทำให้การพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย	58
ภาพที่ 24 ท่านเห็นด้วยกับการขยายเวลาการใช้พระราชกำหนด การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน	59
ภาพที่ 25 ท่านเห็นด้วยกับการเจรจาระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบภาคใต้	60
ภาพที่ 26 อะไรเป็นสาเหตุที่สำคัญที่สุดของการเกิดความรุนแรง ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ร้อยละ)	61
ภาพที่ 27 รูปแบบการปกครองที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาปัจจุบัน (ร้อยละ)	62
ภาพที่ 28 ความรู้สึกพึงพอใจในชีวิตสังคมและการเมือง (ร้อยละ)	64
ภาพที่ 29 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจในชีวิตค่อนข้างสูง	65
ภาพที่ 30 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจในชีวิตค่อนข้างต่ำ	65
ภาพที่ 31 เคยเข้าร่วมกิจกรรมของรัฐหรือหน่วยงานใด (ร้อยละ)	66
ภาพที่ 32 ประสบการณ์การเข้าร่วมโครงการของรัฐและองค์กรอิสระ ในรอบปีที่ผ่านมา (ร้อยละ)	66
ภาพที่ 33 เจ้าหน้าที่ของรัฐห่างเหินแปลกแยกกับประชาชนเพราะไม่ใช่คนท้องถิ่น จึงไม่เข้าใจประเพณี วัฒนธรรมและภาษา	67
ภาพที่ 34 ปัญหาที่สำคัญที่ทำให้เกิดความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ร้อยละ)	67
ภาพที่ 35 สาเหตุของปัญหาความไม่สงบกับความเป็นธรรม (ร้อยละ)	68
ภาพที่ 36 ผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจำแนกตามศาสนา (มกราคม 2547 – ธันวาคม 2551)	72
ภาพที่ 37 เหตุการณ์ความไม่สงบในภาคใต้ ปี พ.ศ. 2536 – 2551	73
ภาพที่ 38 แผนภูมิเปรียบเทียบจำนวนเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัด ปัตตานี ยะลา นราธิวาสและสงขลา ในรอบ 60 เดือน (มกราคม 2547 – ธันวาคม 2551)	74

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 39 งบประมาณรายจ่ายเพื่อการแก้ปัญหาความไม่สงบและการฟื้นฟูเศรษฐกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี 2547 – 2552	75
ภาพที่ 40 การคาดการณ์สถิติการก่อเหตุความไม่สงบรายเดือนในปี 2552	77
ภาพที่ 41 การทำนายค่าแนวโน้มลดลงของสถานการณ์ พ.ศ.2552 -2556	77
ภาพที่ 42 แผนภูมิแสดงจำนวนผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต ช่วงระยะเวลา 60 เดือน (มกราคม 2547 – ธันวาคม 2551)	78
ภาพที่ 43 จำนวนคนตายและบาดเจ็บรายปี พ.ศ. 2547 – 2551	79
ภาพที่ 44 แผนภูมิแสดงจำนวนผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บเปรียบเทียบรายเดือน (60 เดือน มกราคม 2547 – ธันวาคม 2551)	80
ภาพที่ 45 แผนภูมิแสดงจำนวนอาชีพของเหยื่อที่เสียชีวิตจากเหตุการณ์ความไม่สงบในรอบ 60 เดือน (4 อันดับแรกของผู้เสียชีวิต) จำแนกรายปี ระหว่างปี 2547 – 2551	81
ภาพที่ 46 สถิติรายเดือนของการก่อความไม่สงบ (มกราคม 2547 – มีนาคม 2552)	114
ภาพที่ 47 จำนวนผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บ (มกราคม 2547 – มีนาคม 2552)	116
ภาพที่ 48 ภูมิหลังของผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ความไม่สงบ (มกราคม 2547 – มีนาคม 2552)	116
ภาพที่ 49 สถิติรายเดือนผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ความไม่สงบ (มกราคม 2547 – มีนาคม 2552)	117
ภาพที่ 50 สถิติรายเดือนผู้บาดเจ็บและผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ความไม่สงบ (มกราคม 2547 – มีนาคม 2552)	118
ภาพที่ 51 สถิติรายเดือนประเภทเหตุการณ์ที่สำคัญในการก่อเหตุความไม่สงบ (มกราคม 2547 – มีนาคม 2552)	119
ภาพที่ 52 แผนภูมิเปรียบเทียบจำนวนเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาสและสงขลาในรอบ 68 เดือน (มกราคม 2547 – สิงหาคม 2552)	120
ภาพที่ 53 แผนภูมิแสดงจำนวนผู้ได้รับบาดเจ็บและผู้เสียชีวิต ในช่วง 68 เดือน (มกราคม 2547 – สิงหาคม 2552)	121
ภาพที่ 54 แผนภูมิแสดงจำนวนผู้เสียชีวิตเปรียบเทียบรายเดือน ในช่วง 68 เดือน (มกราคม 2547 – สิงหาคม 2552)	122

สารบัญญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 55 แผนภูมิแสดงจำนวนผู้ได้รับบาดเจ็บเปรียบเทียบรายเดือน ในช่วง 68 เดือน (มกราคม 2547 – สิงหาคม 2552)	122
ภาพที่ 56 การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ยังมีอคติและไม่เป็นธรรม ต่อคนบางกลุ่มอยู่ (ร้อยละของความเห็น)	124
ภาพที่ 57 ท่านเห็นด้วยกับการที่รัฐบาลยังคงใช้กำลังทหารจำนวนมาก มาจัดการกับความไม่สงบ (ร้อยละของความเห็น)	125
ภาพที่ 58 ท่านมีความพึงพอใจกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ ในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบเพียงใด (ร้อยละของความเห็น)	125
ภาพที่ 59 แผนภูมิเปรียบเทียบจำนวนเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัด ปัตตานี ยะลา นราธิวาสและสงขลา ในรอบ 68 เดือน และเดือนรอมฎอน (มกราคม 2547 – สิงหาคม 2552)	127
ภาพที่ 60 ความถี่ในการก่อเหตุแยกประเภทเหตุการณ์รายเดือน ระยะ 68 เดือน (มกราคม 2547 – สิงหาคม 2552)	127
ภาพที่ 61 จำนวนเหตุการณ์ในรอบ 7 วัน (มกราคม 2547 – สิงหาคม 2552)	128

บทที่ 1

ความสำคัญ และที่มาของปัญหา

การดำเนินนโยบายในการแก้ไขปัญหาความมั่นคงในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีมาอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาประมาณ 5 ปี 9 เดือน นับตั้งแต่ปี 2547 รัฐบาลได้ทุ่มเทงบประมาณจำนวนมหาศาลและกำลังคนจากภาครัฐทั้งเจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจและพลเรือน เพื่อใช้ในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่แต่สถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นยังไม่มิต่ำทว่าอาจจะสงบลงและยังคงเพิ่มความซับซ้อนของปัญหาให้มากขึ้นอีกด้วยเช่นกัน ตั้งแต่ปี 2547-2550 ประมาณ 2,776 ราย และมีผู้บาดเจ็บ 4,467 ราย เฉลี่ยแล้วในรอบ 4 ปีมีเหตุการณ์ความรุนแรงทั้งการฆ่า การระเบิดและการเผาเกิดขึ้นวันละ 5 เหตุการณ์ สรุปแล้วความรุนแรงภาคใต้ทำให้มีคนไทยเสียชีวิตวันละประมาณ 2 คน และมีผู้เสียชีวิตรวมกับบาดเจ็บประมาณวันละ 5 คน

เมื่อสถานการณ์ความรุนแรงยังไม่มิต่างจะจบลงอย่างง่ายๆ สิ่งที่สำคัญต่อการแก้ปัญหาก็คือ ความรู้ความเข้าใจและข้อมูล ดังนั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกิดขึ้นในพื้นที่และนำมาวิเคราะห์เพื่อให้เห็นภาพของปัญหาเพื่อจัดการจึงเป็นสิ่งจำเป็น ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีความพยายามที่เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มีอยู่ในพื้นที่ภายใต้บริบทของสถานการณ์ความมั่นคง การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมและนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น แต่สถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นสถานการณ์ที่มีความเปลี่ยนแปลงและอ่อนไหวอยู่ตลอดเวลาทำให้ยากต่อการทำความเข้าใจ ยากต่อการติดตามรวบรวมข้อมูลสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและนำมาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การเฝ้าระวังและติดตามสถานการณ์เฉพาะหน้าอย่างใกล้ชิดโดยเฉพาะในด้านความรู้สึกของประชาชนในกลุ่มต่างๆที่มีต่อสถานการณ์ในพื้นที่ในท่ามกลางสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลง ประกอบกับการนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยทีมนักวิชาการที่มีประสบการณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลรวมทั้งการสร้างความร่วมมือกับนักวิชาชีพสื่อสารมวลชนที่มีประสบการณ์ในการค้นหาข้อมูลทางด้านลึกเป็นสิ่งที่ควรสนับสนุนให้เกิดขึ้นในพื้นที่

การทำงานร่วมกันจะช่วยทำให้การเกาะติดสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นไปอย่างรวดเร็วและการวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการซึ่งจะช่วยให้การติดตามและเฝ้าระวังปัญหาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและทันต่อเหตุการณ์ นอกจากนั้นการนำเสนอข้อมูลที่ได้มาพร้อมการวิเคราะห์อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการไปเผยแพร่ก็จะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะชนและยังเป็นการสร้างองค์ความรู้

ทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ที่หน่วยงานภาครัฐสามารถนำไปใช้ในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในอนาคตได้ด้วยเช่นกัน

โจทย์การวิจัย คือ ทำอย่างไรจึงจะเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชนวงการค้าต่าง ๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อให้เป็นตัววัดความเปลี่ยนแปลง (Barometer) กระแสสถานการณ์ในปัจจุบัน เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในพื้นที่ที่มีความเปลี่ยนแปลงและอ่อนไหวอยู่ตลอดเวลา อันจะเป็นการเฝ้าระวังและติดตามสถานการณ์เฉพาะหน้าอย่างใกล้ชิด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาข้อมูลความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ ความมั่นคง การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่อง อันจะเป็นตัววัดความเปลี่ยนแปลง (Barometer) กระแสความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์

2. เพื่อให้เกิดระบบการติดตามเฝ้าระวังสถานการณ์เฉพาะหน้า อันเป็นเหตุการณ์ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะในด้านความรู้สึกของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ที่มีต่อเหตุการณ์ความรุนแรง เช่น สาเหตุของความรุนแรง ขบวนการใต้ดินแยกดินแดน การเจรจายุติความรุนแรง การละเมิดสิทธิมนุษยชน ประเด็นทางศาสนาและชาติพันธุ์ บทบาทของรัฐในการแก้ไขปัญหาและการเปลี่ยนแปลงนโยบาย ยุทธศาสตร์ทางการเมือง ความมั่นคง รวมทั้งการเมือง เรื่องการเลือกตั้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

3. เพื่อพัฒนาสื่อในเชิงสันติ เผยแพร่ข้อมูลสถานการณ์เฉพาะหน้าแก่สาธารณชน โดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลทางวิชาการและการทำงานด้านสื่อร่วมกันระหว่างทีมวิชาการกับนักวิชาชีพสื่อสารมวลชน ซึ่งมีประสบการณ์ในการค้นหาข้อมูลด้านลึก

4. เพื่อสร้างองค์ความรู้ในทางสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะในด้านรัฐศาสตร์/รัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายศาสตร์ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์และความซับซ้อนของความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ขอบเขตของการวิจัย

การทำวิจัยสำรวจความคิดเห็น (Public Opinion Survey Research) และวิเคราะห์ข้อมูลด้านลึกของการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทุกๆ 4 เดือน อย่างต่อเนื่อง

ทฤษฎี สมมติฐาน และหรือกรอบแนวความคิดของการวิจัย

นักวิชาการทางสังคมศาสตร์ที่เน้นแนวทางพฤติกรรมศาสตร์ (behavioralism) ให้ความสำคัญต่อการทดสอบทฤษฎีหรือข้อสมมติฐานด้วยข้อมูลในโลกเชิงประจักษ์ พฤติกรรมศาสตร์เป็นแนวทางการศึกษาอันหนึ่งของวิชาการรัฐศาสตร์ที่พยายามจะค้นหาแนวทางที่เป็นวัตถุวิสัย หรือ *objective* เป็นการศึกษาคนและสังคมแบบนับจำนวนหรือปริมาณได้เพื่ออธิบายและคาดการณ์พฤติกรรมทางการเมืองของคน ความจริงการวิจัยไม่ว่าเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพต่างก็มีเหตุผลในการสรุปอ้างเหตุผลที่เป็นวิทยาศาสตร์ทั้งนั้น ดังที่นักรัฐศาสตร์อย่างเช่น Gary King, Robert O. Keohane and Sidney Verba กล่าวว่า เมื่อเทียบการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพไม่มีใครเหนือกว่าใคร สิ่งที่แตกต่างกันก็คือเทคนิคหรือท่วงทำนองลีลาในการทำวิจัยเท่านั้น สิ่งที่นักวิจัยต้องการทำก็คือการเก็บข้อมูล ซึ่งอาจจะอย่างเป็นระบบหรือไม่เป็นระบบมากน้อยต่างกันไป แต่นิยามของวิทยาศาสตร์ก็คือความพยายามที่จะใช้ข้อมูลเหล่านี้มาตีความหมายหรือสรุปวิเคราะห์อ้างอิง (inference) ให้มากขึ้นไปกว่ากรณีเฉพาะหน้าซึ่งเรากำลังศึกษาอยู่ ขยายความออกไปจนถึงกรณีทั่วไปซึ่งยังไม่มีการศึกษาหรือสังเกตโดยตรง¹

การวิจัยเชิงสำรวจก็สะท้อนนัยความหมายดังกล่าวได้อย่างชัดเจน เพราะการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีความหมายใน 3 ลักษณะคือ มีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบคำถามจากการสุ่มตัวอย่างที่ใช้หลักความน่าจะเป็นในทางสถิติ (probability sampling) เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้เป็นภาพตัวแทนของประชากรที่เราสนใจ จากนั้นก็จะต้องมีการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่มีโครงสร้างอย่างเป็นระบบ (systematic questionnaire) หรือกระบวนการสัมภาษณ์ (interview procedure) เพื่อถามคำถามที่มีการเตรียมการไว้แล้วและมีการบันทึกคำตอบดังกล่าว ในกระบวนการสุดท้าย คำตอบจะต้องถูกนำมาใส่รหัสเป็นตัวเลขและวิเคราะห์ด้วยเครื่องมือทางสถิติ² ในทางปฏิบัติ หลักการแต่ละข้ออาจจะมีข้อยกเว้นได้บ้าง การศึกษาขนาดใหญ่โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบใช้หลักความน่าจะเป็นก็เพื่อเป็นหลักประกันว่าจะได้การประมาณค่าประชากรที่ถูกต้องแน่นอน เช่นการสำรวจประชากรในสหรัฐอเมริกา National Health Interview Survey of Youth Risk Behavior (NHIS-YRBS) ซึ่งเป็นการสำรวจความคิดเห็นในระดับชาติที่มีตัวอย่างถึง 10,645 คน

กรณีตัวอย่างของการสำรวจขนาดใหญ่ที่เห็นได้ชัดก็คือข้อมูลสำมะโนประชากร ซึ่งเก็บข้อมูลประชากรอย่างสมบูรณ์ทุกๆ 10 ปี การสำรวจทำอย่างใหญ่โตมโหฬาร ในปี 1990 สำนักงานสถิติ

¹ Gary King, Robert O. Keohane and Sidney Verba, Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research, (Princeton: Princeton University Press, 1994) p. 7-8.

² Royce A. Singleton, Jr. and Bruce C. Straits, Approaches to Social Research, (New York: Oxford University Press, 1999), p. 239

สหรัฐอเมริกาทำการสำรวจประชากรซึ่งนับประชากรที่สำรวจได้ 250 ล้านคนใช้เงิน 2.6 พันล้านเหรียญสหรัฐ เงินจำนวนมากดังกล่าวถูกใช้จ่ายในการเก็บข้อมูลและประมวลผล รวมทั้งการจัดพิมพ์ ในการนี้สำนักงานสำรวจสถิติสำมะโนประชากรสหรัฐอเมริกาต้องจ้างคนถึง 300,000 คนในการติดตามคนที่ไม่ส่งข้อมูลกลับคืนให้ทางไปรษณีย์ กระนั้นก็ตามประมาณกันว่ามีคนกว่า 10 ล้านคนที่ตกสำรวจในปี 1990 มีคนจนในเมืองและคนกลุ่มน้อยจำนวนมากที่ไม่ได้รับการสำรวจ ผู้ที่ไม่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลก็มีจำนวนมากมาย อุปสรรคเหล่านี้สามารถจะแก้ไขได้โดยง่ายกว่าในการใช้กลุ่มตัวอย่าง นี่เองที่ทำให้ในสหรัฐอเมริกาการสำรวจโดยใช้สุ่มตัวอย่าง เช่นการสำรวจประชากร 60,000 ครั้งเรือนในการสำรวจประชากรปัจจุบัน ซึ่งเรียกกันว่า Current Population Survey หรือ CPS มีความแม่นยำกว่าการสำรวจสำมะโนประชากร นักสถิติบางคนจึงแนะนำให้ใช้การสำรวจกลุ่มตัวอย่างจำนวนมากมาทดแทนการทำสำมะโนประชากรเพื่อเพิ่มความแม่นยำและลดต้นทุนการจัดการ

ในประเทศไทย มีความพยายามในการทำวิจัยสำรวจความคิดเห็นหรือพฤติกรรมของประชาชนกลุ่มต่างๆ ในขนาดใหญ่ (นอกเหนือจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ) เช่น โครงการประมาณการจำนวนผู้เกี่ยวข้องกับสารเสพติดในประเทศไทยอันเป็นการสำรวจครัวเรือนในระดับชาติ (national household survey) โดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามแบบตอบเอง ถ้ามองถึงพฤติกรรมการใช้สารเสพติด สิ่งมีนเมา และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของสมาชิกทุกคนในครัวเรือนที่มีอายุตั้งแต่ 12-65 ปีขึ้นไป ในการสำรวจครั้งแรกในปี 2544 ทีมวิจัยได้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 37,316 คน³ ในกระบวนการดังกล่าวมีการเก็บข้อมูลในส่วนของภาคใต้ จากพื้นที่ถึง 8 จังหวัดคือ จังหวัดระนอง พังงา สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา ตรัง ปัตตานีและยะลา ได้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 7,481 คน จากพื้นที่ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล จำนวน 130 ชุมรวมอาคาร (blocks) จากครัวเรือนทั้งสิ้น 3,120 ครัวเรือน⁴ ลักษณะที่สำคัญของการวิจัยเชิงสำรวจดังกล่าวแสดงให้เห็นแนวคิดและระเบียบวิธีการวิจัยเชิงสำรวจอย่างค่อนข้างเป็นมาตรฐาน กล่าวคือมีการกำหนดกรอบการศึกษา กรอบของประชากรและกรอบของตัวอย่าง หลังจากนั้นก็มีกรสุ่มเลือกตัวอย่างตามวิธีการในทางสถิติ เมื่อได้กลุ่มตัวอย่างแล้ว ก็มีการเตรียมแบบสอบถามโดยมีการนิยามความหมายของสิ่งที่จะศึกษาอย่างชัดเจน และมีการสร้างแบบสอบถามอย่างเป็นระบบ

³ ปราโมทย์ ครองยุทธ, ระเบียบวิธีการวิจัยโครงการประมาณการจำนวนผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด, รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติสารเสพติดครั้งที่ 1 25-27 กันยายน 2545, คณะกรรมการที่ปรึกษาด้านข้อมูลและวิชาการสารเสพติด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, หน้า 67

⁴ ศรีสมภพ จิตรภรณ์ศรีและกุสุมา ภูใหญ่, รายงานประมาณการผู้เกี่ยวข้องกับสารเสพติดในภาคใต้ 2544 และ 2546, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม, 2547), หน้า 9”

ในการศึกษาเพื่อหาสาเหตุและลักษณะของการก่อเหตุความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ระหว่างปี 2547-2548 เพื่อนำเสนอข้อมูลต่อคณะกรรมการอิสระเพื่อสมานฉันท์แห่งชาติ ผู้วิจัยต้องการถามความเห็นของคนที่อยู่ในเหตุการณ์ว่าใครเป็นผู้ก่อเหตุนั้นๆ ในการนี้ได้มีการดำเนินการโดยออกแบบวิจัยสำรวจในแบบพิเศษเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ในพื้นที่ความรุนแรง การกำหนดกรอบการสุ่มตัวอย่างดำเนินการโดยอาศัยฐานข้อมูลเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างปี 2547-2548 มีการทำบัญชีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมด เหตุการณ์ตามเกณฑ์ที่ต้องการคือการกระทำต่อตัวบุคคลเช่นการยิงและโจมตีทำร้าย จากกรอบดังกล่าวในขั้นต่อมา กระบวนการหาข้อมูลหรือเก็บข้อมูลได้ใช้วิธีสองสามชั้นบนฐานของวิธีวิทยาการวิจัยที่มองว่าเนื่องจากความรุนแรงในพื้นที่เป็นเรื่องอันตราย เป็นความลับและอ่อนไหวมาก ความเป็นจริงก็ซับซ้อนตามไปด้วย การวิจัยจึงใช้นักเก็บข้อมูลภาคสนามที่เป็น “คนใน” ต่อเข้าไปยังแหล่งข้อมูล (key informants) อีกทอดหนึ่ง โดยที่ทั้งผู้วิจัย นักเก็บข้อมูลและแหล่งข้อมูลจะเป็นความลับและตัดตอนระหว่างกันเพื่อมิให้เกิดความกลัวและหวาดระแวงความปลอดภัย

ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลดังกล่าว นักเก็บข้อมูลจะเป็นข้อต่อที่สำคัญที่อาศัยเครือข่ายความสัมพันธ์ต่อเข้าไปถึงตัวผู้ให้ข้อมูล แต่การดำเนินการจะต้องบันทึกแบบฟอร์มในลักษณะแบบสอบถามทั้งปลายปิดและเปิด ซึ่งระบุกรณีเหตุการณ์ในชุมชนนั้นๆ โดยละเอียด แล้วถามตามประเด็นแยกประเภท เหตุการณ์ใครเป็นผู้ทำ ด้วยเหตุผลอะไรและมีคำอธิบายเป็นหลักฐานประกอบในแบบฟอร์มนี้ นอกจากนี้แบบสอบถามจะให้ผู้ให้ข้อมูลระบุความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้เป็นเหยื่อเหตุการณ์ และระบุภูมิหลังอาชีพว่ามีความเกี่ยวข้องกับทางราชการหรือไม่เพื่อเป็นการป้องกันแหล่งข้อมูลที่มีอคติ การให้ข้อมูลในส่วนนี้จึงอิงพื้นฐานตามกฎหมายจำแนกออกเป็นประจักษ์พยานและพยานแวดล้อม ในการหาข้อมูลเพื่อยืนยันหรือแยกแยะเหตุการณ์ในครั้งนี้ หลักฐานจากพยานแวดล้อมตามแหล่งตั้งแต่ใกล้ที่สุดออกไปในแนวระนาบข้าง ซึ่งได้แก่คนในครอบครัวหรือเครือญาติใกล้ชิดของผู้เป็นเหยื่อของเหตุการณ์ เพื่อนบ้านในชุมชนเดียวกัน ผู้นำท้องถิ่นที่รู้เรื่องภายในดี เช่น อีหม่าม กำนันผู้ใหญ่บ้าน ข้อมูลจากชุมชนใกล้เคียงและข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ราชการที่เกี่ยวข้อง หลังจากได้ข้อมูลมาแล้วซึ่งจะบันทึกเป็นหลักฐาน ลงรหัสฐานข้อมูล นักวิจัยและผู้เชี่ยวชาญจะช่วยกันพิจารณาความน่าเชื่อถือเบื้องต้นในเรื่องแรงจูงใจหรือสาเหตุของความรุนแรงแต่ละกรณีที่ทำการศึกษาแบบสอบถามทั้งหมดที่ส่งไปยังแหล่งข้อมูลในพื้นที่ที่เกิดเหตุความรุนแรงจำนวน 1,630 ชุด หลังจากตรวจสอบแก้ไขและทำซ้ำจนข้อมูลมีหลักฐานและเหตุผลน่าเชื่อถือ ข้อมูลที่ใช้ได้มีจำนวน 1435 ชุด ส่วนอีก 195 ชุดเป็นข้อมูลที่เสียหรือ missings⁵

⁵ ศรีสมภพ จิตรกรรมศรี, ความรุนแรงเชิงโครงสร้างหรือโครงสร้างความรุนแรง: สถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในรอบ 2 ปี (พ.ศ. 2547-2548), รายงานผลการศึกษาโครงการพัฒนาฐานข้อมูลสนับสนุนการจัดการ

จะเห็นได้ว่าการออกแบบวิจัยเชิงสำรวจในพื้นที่ที่มีความรุนแรงแบบกึ่งสงครามเป็นเรื่องยากที่ต้องอาศัยทั้งเทคนิคทางวิชาการและศิลปะในการจัดการเพื่อความอยู่รอดปลอดภัย และยังคงคำนึงถึงการได้ข้อมูลที่ใกล้เคียงกับความจริงมากที่สุดด้วย มีข้อโต้แย้งและท้าทายนักทำโพลล์ในภาคใต้ที่อยู่ตลอดเวลาว่าประชาชนในพื้นที่นี้มักจะไม่พูดความจริงและหลอกล่อนนักวิจัย ข้อคิดอันนี้เป็นประเด็นที่ท้าทายการทำสำรวจข้อมูลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มาก ในการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ระหว่างการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2550 เครือข่ายรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ภาคใต้ได้ออกแบบการวิจัยสำรวจให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ขั้นตอนที่สำคัญคือการสุ่มตัวอย่างประชากรจากประชาชนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยใช้พื้นที่ทั้ง 5 จังหวัด ลงไปถึงทุกเขตเลือกตั้ง สุ่มต่อไปถึงอำเภอ ตำบลและหมู่บ้านในทุกเขตการเลือกตั้ง กลุ่มตัวอย่างคือผู้มีสิทธิเลือกตั้งอายุ 18 ปีขึ้นไป ประมาณจังหวัดละ 600 คน รวมทั้ง 5 จังหวัดประมาณ 3,000 คนดังที่กล่าวไปแล้ว

การทำโพลล์ดังกล่าว ทีมวิจัยสามารถเก็บข้อมูลภาคสนามในระดับชุมชนและหมู่บ้านเป้าหมายได้ก็เพราะนักศึกษามหาวิทยาลัยในเครือข่ายรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ภาคใต้ส่วนมากมีภูมิลำเนาครอบครัวตั้งอยู่ในพื้นที่เป้าหมายหรือชุมชนหมู่บ้านที่สุ่มตัวอย่างโดยตรง เพราะอาศัยความเป็น “คนใน” นักศึกษาจึงสามารถเข้าเก็บข้อมูลได้เกือบทุกจุด เว้นแต่ในชุมชนที่มีเหตุการณ์ความรุนแรงสูงมากเกินไป⁶ แต่ก็เป็นพื้นที่เพียงส่วนน้อยเท่านั้น ผลจากการเก็บข้อมูล ทีมสำรวจจึงได้ข้อมูลกลับมาในการลงสนามครั้งแรกจำนวน 2,989 ชุด ส่วนในครั้งที่สองก็มีการสุ่มตัวอย่างทางวิชาการแบบเดิมอีกครั้ง และใช้เด็กนักศึกษาในชุมชนอีกกลุ่มหนึ่งตามสภาพที่เป็นจริง ดังนั้น ในรอบที่สองจึงได้ข้อมูลกลับมา 3,038 ชุด⁷ ผลการวิจัยเชิงสำรวจดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าในพื้นที่ซึ่งมีความรุนแรงและ

ปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เสนอต่อคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์ (กอส.), 20 มีนาคม 2549.

⁶ ในขั้นการเลือกหมู่บ้านนั้น นอกจากใช้การสุ่มเลือกแล้ว หมู่บ้านที่ถูกเลือกในรอบแรกจะถูก “คัดกรอง” เอาเฉพาะหมู่บ้านที่อยู่ในตำบลที่มีเหตุการณ์ความรุนแรงตั้งแต่ปี 2547 มาจนถึงปี 2550 ไม่เกิน 30 ครั้ง โดยอาศัยฐานข้อมูลความรุนแรงของ deepsouth watch หมู่บ้านที่มีปัญหาจริงๆและถูกคัดออกก่อนเพื่อความปลอดภัยจะมีอยู่ประมาณร้อยละ 10 ของหมู่บ้านทั้งหมดที่จับสุ่มเลือกมา หลังจากคัดกรองแล้วจะสุ่มเลือกใหม่เพื่อหาหมู่บ้านสำรวจ

⁷ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์และเครือข่ายรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ภาคใต้, รายงานผลการดำเนินการโครงการการสำรวจทัศนคติประชาชนภาคใต้ในการเลือกตั้งทั่วไป 23 ธันวาคม พ.ศ. 2550, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ธันวาคม 2550

ความขัดแย้ง เราสามารถจะทำวิจัยได้ แม้ข้อมูลที่ได้มาจะมีขีดจำกัดในแง่การตีความอยู่ในบางลักษณะ เนื่องจากความไม่สมบูรณ์ในแง่ของการออกแบบวิจัยในสถานการณ์ที่เป็นอันตรายต่อนักวิจัย แต่ข้อมูลก็เป็นการสะท้อนความเป็นจริงและความรู้สึกของประชาชนในพื้นที่ได้พอสมควร ทำให้เราได้ทราบทัศนคติของประชาชนในสถานการณ์ความขัดแย้งเพื่อเป็นฐานในการแก้ไขปัญหาทางนโยบายได้ในขั้นต่อไป

ดังนั้น กรอบแนวคิดในการทำวิจัยสำรวจครั้งนี้ก็คือการใช้วิธีการออกแบบการวิจัยเชิงสำรวจในทางสังคมศาสตร์ การออกแบบวิจัยจะดำเนินการอย่างละเอียดถี่ถ้วน สร้างกรอบของประชากรในการศึกษา มีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบคำถามจากการสุ่มตัวอย่างที่ใช้หลักความน่าจะเป็นในทางสถิติ มีการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่มีโครงสร้างอย่างเป็นระบบ หรือกระบวนการสัมภาษณ์เพื่อถามคำถามที่มีการเตรียมการไว้แล้วและมีการบันทึกคำตอบดังกล่าว คำตอบจะต้องถูกนำมาประมวลผลและวิเคราะห์ด้วยเครื่องมือทางสถิติหรืออาศัยการวิเคราะห์ตีความบนฐานของทฤษฎีและกรอบความคิดในทางสังคมศาสตร์ หลักการแต่ละข้ออาจจะมีการปรับปรุงและดัดแปลงให้สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง ขั้นตอนในการดำเนินการตามกรอบความคิดดังกล่าวคือ

1. เก็บข้อมูลภาคสนามและวิเคราะห์ข้อมูลความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ ความมั่นคงการเมือง เศรษฐกิจ ในเชิง Questionnaire Survey และสำรวจความรู้สึกประชาชนและสังคมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทุก ๆ 6 เดือนอย่างต่อเนื่อง
2. การทำรายงานด้านลึก วิเคราะห์เหตุการณ์พร้อมข้อมูลเชิงคุณภาพเจาะรายกรณีที่มีความสำคัญและเป็นที่น่าสนใจของสังคม โดยนักวิชาชีพสื่อสารมวลชน ซึ่งมี ประสบการณ์ในการค้นหาข้อมูลด้านลึก
3. เผยแพร่ข้อมูลสถานการณ์เฉพาะหน้าแก่สาธารณชน โดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลทางวิชาการและการทำงานด้านลึกร่วมกันระหว่างทีมวิชาการกับนักวิชาชีพ สื่อสารมวลชน ซึ่งมี ประสบการณ์ในการค้นหาข้อมูลด้านลึก

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การสำรวจข้อมูลสถานการณ์เพื่อศึกษาความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชนต่อเหตุการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้มีการดำเนินการเป็นช่วงๆ โดยสถาบันการศึกษาหรือสถาบันทางวิชาการในพื้นที่ ตัวอย่างเช่นการศึกษาของศูนย์วิจัยมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีในปี พ.ศ. 2542 เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมจิตวิทยา เศรษฐกิจและความมั่นคงของจังหวัดชายแดนภาคใต้ งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจาก

ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ก่อนที่องค์กรดังกล่าวจะถูกยุบไปในปี พ.ศ. 2542

นอกจากจะมีการศึกษาทัศนคติของประชาชนต่อนโยบายในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ผ่านมายังได้มีการศึกษาพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้หลายครั้ง ในระหว่างการเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2543 ศูนย์วิจัยมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนอย่างต่อเนื่องรวมการออกสำรวจข้อมูลทั้งหมด 6 ครั้ง เริ่มตั้งแต่การสำรวจเพื่อศึกษาสถานการณ์ทางการเมืองในช่วงใกล้เวลาเลือกตั้งและสำรวจทัศนคติทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2543 ต่อมาในระหว่างวันที่ 9-11 ธันวาคม 2543 ศูนย์วิจัยร่วมกับเอแบคโพลได้ทำการสำรวจความนิยมของประชาชนต่อพรรคการเมืองใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ก็เป็นครั้งที่สอง การสำรวจระยะที่สาม ระหว่างวันที่ 22-25 ธันวาคม 2543 เมื่อวันเลือกตั้งใกล้เข้ามาทุกที การทำโพลล์อีกสองครั้งก่อนวันที่มีการเลือกตั้งก็เริ่มขึ้นคือในวันเลือกตั้งล่วงหน้าวันที่ 29-30 ธันวาคม 2543 (การสำรวจ ครั้งที่ 4) และในระหว่างวันที่ 2-4 มกราคม 2544 (การสำรวจครั้งที่ 5) ซึ่งเป็นช่วงวันสุกดิบก่อนที่จะมีการเลือกตั้งทั่วไปวันที่ 6 มกราคม 2544 เพื่อหยั่งคะแนนเสียงในการเลือกตั้งของผู้สมัครและพรรคการเมืองในแต่ละเขตเลือกตั้ง ซึ่งในการสำรวจครั้งที่ 5 นี้ ได้มีการสำรวจทางโทรศัพท์พร้อมๆกับการสำรวจภาคสนามด้วย ซึ่งถือว่าเป็นการสำรวจทางโทรศัพท์ครั้งแรกในจังหวัดภาคใต้ ในวันที่ 6 มกราคม 2544 ได้มีการรายงานทำนายผลการเลือกตั้งหน้าคูหาเลือกตั้ง(Exit Polls) จากพื้นฐานประสบการณ์ดังกล่าว ในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2550 เครือข่ายรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ภาคใต้ซึ่งรวมทั้งคณะรัฐศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา ได้ร่วมมือกันทำสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในการเลือกตั้งครั้งนี้ โดยจัดการสำรวจความคิดเห็นประชาชนสองรอบในระหว่างวันที่ 19-25 พฤศจิกายน 2550 และ 1-7 ธันวาคม 2550

นอกจากการสำรวจทัศนคติประชาชนในระหว่างการเลือกตั้ง ในช่วงที่เกิดสถานการณ์ความไม่สงบภาคใต้ มีการศึกษาวิจัยของสถาบันหลายแห่งเรื่องเกี่ยวกับทัศนคติของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้เกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเช่นการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ ความไม่สงบและความมีขันติธรรมของประชาชนในจังหวัดปัตตานี ยะลาและนราธิวาส ของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) ในช่วงปี พ.ศ. 2548 การสำรวจของสำนักวิจัยเอแบคโพล ร่วมกับมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีเรื่องความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับสถานการณ์ภาคใต้ ในช่วงปี พ.ศ. 2548 สถาบันพระปกเกล้า ก็ได้สำรวจความคิดเห็นประชาชนใน

จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อวัดความเป็นประชาธิปไตยและวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชน ในปี พ.ศ. 2549 เป็นต้น

การวิจัยเพื่อสำรวจความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งในช่วงที่มีการเลือกตั้งและในสถานการณ์ความไม่สงบของสถาบันต่างๆ มีประโยชน์คือสามารถวัดกระแส อารมณ์ความรู้สึกของประชาชน (political pulse) ในช่วงสถานการณ์วิกฤติและเหตุการณ์เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น รวมทั้งตรวจวัดความคิดเห็นของประชาชนต่อกลุ่มการเมือง พรรคการเมือง รวมทั้งนโยบายและ มาตรการแก้ปัญหาของรัฐที่มีต่อความขัดแย้งและความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่ข้ออ่อนของ การศึกษาดังกล่าวคือยังไม่มีการวางแผนการจัดการศึกษา “อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง” เพื่อติดตาม สถานการณ์และมีความสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลาในพื้นที่ นอกจากนี้ การศึกษาที่ผ่านมายังขาดเนื้อหาหรือแกนความคิดหลัก (theme) ในทางวิชาการที่จะช่วยสร้างกรอบใน การวิเคราะห์ภาพใหญ่ของปัญหาที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อหาหนทางแก้ปัญหาอันซับซ้อน ที่เกิดขึ้นได้ การสร้างแกนของเนื้อหาสาระในทางทฤษฎีที่เข้มแข็ง ประกอบกับการออกแบบการวิจัย (research designs) ที่ดีและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ซึ่งมีความขัดแย้ง จะทำให้การ สืบสวนข้อมูลแบบ survey research เป็นเครื่องมือในการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการเพื่อวิเคราะห์ นโยบายและผลกระทบนโยบาย และเสนอแนวทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมได้เป็นอย่างดี

รายงานการวิจัยที่น่าสนใจเกี่ยวกับสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งอาจจะใช้เป็นตัวแบบ ในการศึกษา ก็คืองานของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) เรื่องการเอาชนะ ความรุนแรงด้วยพลังสมานฉันท์ (2549) ซึ่งได้มีการสำรวจความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ ของประชาชนใน จังหวัดชายแดนภาคใต้เกี่ยวกับสถานการณ์ความรุนแรงและการสำรวจความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่รัฐต่อ การประกาศภาวะฉุกเฉิน การสำรวจดัชนีธรรมของประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้ง สงขลาและสตูล เป็นต้น ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยดังกล่าว มักจะเกี่ยวข้องกับสภาพภูมิหลังของ ประชากร และสังคมและเศรษฐกิจของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังมีโครงสร้าง ดังต่อไปนี้

1. ลักษณะทางประชากร
2. สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม
3. ประสบการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมือง
4. การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร
5. ความพอใจในชีวิต
6. ความโน้มเอียงทางการเมือง

7.ความมีขันติธรรม

8.ความไว้วางใจทางสังคมและการเมือง

9.ความเห็นต่อสันติวิธีในการแก้ไขความรุนแรง

โครงสร้างตัวแปรเหล่านี้สามารถที่จะนำมาปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับการศึกษาเพื่อสำรวจความคิดเห็นของประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยพัฒนาประเด็นใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ร่วมสมัย

บทที่ 2 ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ โดยเน้นที่การออกแบบวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research Designs) ซึ่งการศึกษาดังกล่าวจะใช้การออกแบบการสุ่มตัวอย่างประชากร (Sampling Design) ในพื้นที่ห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสอบถามความคิดเห็นจากบุคคลทั่วไป ในการการออกแบบการสุ่มตัวอย่างนี้ ผู้วิจัยต้องการลักษณะที่เป็นตัวแทน (representativeness) ของตัวอย่างที่เราศึกษา ซึ่งหมายความถึง กลุ่มตัวอย่างที่คล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกับลักษณะที่แน่นอนของประชากรเป้าหมาย แต่ในระเบียบวิธีวิจัยสังคมศาสตร์ในเรื่องของการสุ่มตัวอย่างการวิจัยนั้น ไม่มีลักษณะตัวแทนเกิดขึ้นเลยจริงๆ หรือไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้น เพราะไม่มีใครรู้ว่าประชากรที่กำลังศึกษานั้นมีลักษณะเช่นใดในทุกกรณีอย่างสมบูรณ์แบบ ดังนั้นคุณภาพของการสร้างกลุ่มตัวอย่างจะพิจารณากันที่ระเบียบวิธีการสุ่มตัวอย่าง (sampling procedure) หรือที่เรียกอีกอย่างว่า การออกแบบการสุ่มตัวอย่าง (sampling Design) ที่กล่าวถึงในที่นี้ ซึ่งหมายความถึง ส่วนหนึ่งของแผนการทำวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่านักวิจัยจะเลือกกรณีตัวอย่างขึ้นมาศึกษาอย่างไร? การออกแบบสุ่มตัวอย่างการวิจัยนี้แบ่งออกเป็นสองประเภทคือ การสุ่มตัวอย่างแบบใช้หลักความน่าจะเป็น (probability sampling) และการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช่หลักความน่าจะเป็น (nonprobability sampling)

ในที่นี้ โครงการวิจัยจะใช้การสุ่มตัวอย่างแบบใช้หลักความน่าจะเป็น (probability sampling) เป็นแนวทางสำคัญ ซึ่งแนวทางนี้ถือหลักที่ว่าทุกๆกรณี que เลือกมาจากประชากรที่ศึกษาจะรับรู้ว่ามีโอกาสเท่ากันในการถูกเลือกให้เข้ามาอยู่ในกลุ่มตัวอย่าง วิธีการก็คือมีกระบวนการสุ่มตัวอย่างโดยปกติ (random selection) ส่วนการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช่หลักความน่าจะเป็น (nonprobability sampling) จะเกิดขึ้นเมื่อไม่ใช่วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยปกติ หรือเมื่อไม่สามารถใช้วิธีนี้ได้เพราะเงื่อนไขความจำเป็นของสถานการณ์ที่ไม่สามารถใช้วิธีการสุ่มแบบปกติได้

ในการวิจัยสำรวจพื้นที่ห้าจังหวัดภาคใต้ เราต้องการทำให้ตัวอย่างครอบคลุมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ โดยไม่เจาะจงบุคคลในบุคคลหนึ่งและให้สอดคล้องกับลักษณะทั่วไปหรือความเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษากับลักษณะของประชากรทั้งหมดในพื้นที่ การสุ่มตัวอย่างไปเป็นตามหลักสถิติศาสตร์ ข้อมูลที่ได้จะไม่มีการเปิดเผยแหล่งที่มา ทั้งนี้การนำเสนอข้อมูลครั้งนี้จะเป็นการเสนอการวิเคราะห์ภาพรวมความคิดเห็นของคน ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลาและสตูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

โครงการวิจัยกำหนดให้มีแบบสอบถามโดยกำหนดกรอบเนื้อหาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่างกลุ่มศาสนาช่วงวัยและอาชีพ

ประชากรเป้าหมาย คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และมีอายุ 18 ปีขึ้นไป

แผนการสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิหลายชั้น (stratified random sampling) โดยในขั้นตอนแรกประชากรจะถูกแบ่งย่อยออกเป็นชั้นๆ โดยแต่ละชั้น (Strata) จะแยกจากกันอย่างเด็ดขาด (mutually exclusive segments) จากนั้นผู้วิจัยจะแยกสุ่มตัวอย่าง (simple random sampling) จากแต่ละชั้น และหน่วยการสุ่มตัวอย่างย่อยๆ ที่ได้มาแต่ละชั้นจะถูกนำมารวมกันอีกเป็นกลุ่มตัวอย่างของชั้นต่อไปที่จะถูกสุ่มต่อไป ในที่นี้เราจะแบ่งห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้ไปตามตำบลในชั้นแรกจังหวัดสงขลาและสตูลจะมีกรอบการสุ่มตัวอย่าง (sampling frame) รวม 163 ตำบล ส่วนจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ประกอบด้วย 137 ตำบล สำหรับสงขลาจะเลือกเฉพาะอำเภอจะนะ เทพา สะบ้าย้อยและนาทวี

ลักษณะการเลือกสุ่มพื้นที่มี 6 ขั้นตอน

1. สุ่มเรียงลำดับจังหวัด 5 จังหวัด ปัตตานี, ยะลา, นราธิวาส, สตูลและจังหวัดสงขลา เพื่อเรียงจังหวัดใดจะขึ้นก่อนหลัง

2. สุ่มเลือกเรียงลำดับอำเภอ เช่นเดียวกับข้อที่ 1 แล้วเอามาเรียงใส่ในแต่ละจังหวัด ยกเว้นจังหวัดสงขลาบังคับเลือกเฉพาะอำเภอจะนะ เทพา สะบ้าย้อยและนาทวี และทำเช่นเดียวกันกับสุ่มเพื่อเรียงลำดับอำเภอของสงขลา

3. ทำการสุ่มเลือก อำเภอที่ต้องการ 50 เปอร์เซ็นต์ ยกเว้นจังหวัดสงขลา โดยจังหวัดปัตตานี ได้ 6 อำเภอ, นราธิวาสได้ 6 อำเภอ, ยะลาได้ 4 อำเภอ, สตูลได้ 3 อำเภอและสงขลา 4 อำเภอ รวมทั้งสิ้น เป็น 23 อำเภอ

4. เมื่อได้อำเภอที่ต้องการแล้ว จึงนำตำบลในแต่ละอำเภอมารวมกันเพื่อการสุ่มเลือกตำบลอีกครั้งในอำเภอนั้นๆ ทำเช่นเดียวกับข้อที่ 3 โดยจังหวัดปัตตานีได้ 35 ตำบล, นราธิวาสได้ 21 ตำบล, ยะลาได้ 22 ตำบล, สตูลได้ 11 ตำบลและสงขลา 20 ตำบล รวมทั้งสิ้น เป็น 109 ตำบล

5. เมื่อได้สุ่มเลือกตำบลที่ต้องการแล้ว จึงนำตำบลมารวมกัน เพื่อทำการสุ่มเลือกหมู่บ้านอีกครั้งเพื่อให้ได้ 250 หมู่บ้าน ตามต้อง

6. แต่ละหมู่บ้านจะเก็บข้อมูลหมู่บ้านละ 8 ชุด โดยหมู่บ้านที่จะลงไปเก็บให้เป็นดุลพินิจของทีมเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยเน้นความปลอดภัยของผู้ให้ข้อมูลและผู้สัมภาษณ์

ขั้นตอนการลงพื้นที่เก็บข้อมูล

โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ พื้นที่ที่ไม่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ไม่สงบคือ สตูล และพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ไม่สงบ คือ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลาและ 3 จังหวัด คือ ปัตตานี ยะลาและนราธิวาส

ส่วนที่ 1 พื้นที่ที่ไม่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ไม่สงบ หัวหน้าทีมได้จัดทีมเก็บข้อมูลของจังหวัดสตูล จำนวน 8 คน แบ่งเป็น 2 ชุด โดยมีหัวหน้า 2 คน การลงเก็บข้อมูลจะไปเป็นทีม ก่อนลงพื้นที่การเก็บข้อมูลจะมีการอบรมและทำความเข้าใจแบบสอบถามก่อน โดยเน้นย้ำว่าแบบสอบถามที่ได้มาจะต้องเป็นผู้ตอบคนเดียวกัน ไม่ว่าจะเข้าไปสัมภาษณ์กี่ครั้ง เนื่องจากแบบสอบถามมีความยาว และต้องใช้เวลาการเข้าไปสอบถามจะต้องไม่ให้เกิดความรำคาญหรือรบกวนเป็นส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนั้น แบบสอบถามครั้งนี้ ส่วนใหญ่จะเข้าไปสัมภาษณ์ 2 ครั้ง

ส่วนที่ 2 พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ไม่สงบ การลงพื้นที่หัวหน้าทีมได้ประสานที่ทีมบัณฑิตในพื้นที่โดยเน้นคนในพื้นที่หรือคุ้นเคยในพื้นที่เป็นอย่างดี ที่สำคัญจะต้องพูดภาษาอาหรับ และสามารถแปลและอธิบายได้จากแบบสอบถาม ทีมเก็บข้อมูลเกณฑ์การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี การอบรมแบบสอบถามจะเน้นอบรมที่อำเภอ

โดยจังหวัดปัตตานีมี 5 ทีม โดยในแต่ละทีมมี 5 คน และมีหัวหน้าทีมๆละ 1 คน

จังหวัดยะลามี 4 ทีม โดยในแต่ละทีมมี 3-4 คน และมีหัวหน้าทีมๆละ 1 คน

จังหวัดนราธิวาสมี 5 ทีม โดยในแต่ละทีมมี 5 คน และมีหัวหน้าทีมๆละ 1 คน

จังหวัดสงขลามี 4 ทีม โดยในแต่ละทีมมี 4 คน และมีหัวหน้าทีมๆละ 1 คน

จังหวัดสตูลมี 2 ทีม โดยในแต่ละทีมมี 3-4 คน และมีหัวหน้าทีมๆละ 1 คน

พื้นที่ 4 จังหวัดดังกล่าว เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เกิดเหตุการณ์ไม่สงบ ดังนั้น การเก็บข้อมูลจะต้องมีความระมัดระวังอย่างมาก ทั้งผู้ตอบแบบสอบถามและผู้ที่จะสัมภาษณ์ การเก็บข้อมูลครั้งนี้ไม่ได้ง่ายเหมือนที่ผ่านมา ความหวาดระแวงของชาวบ้านยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะกลัวว่าผู้ก่อการไม่สงบจะเห็นและเข้าใจว่าการให้สัมภาษณ์นั้นเป็นการให้ข้อมูลหรือเป็นสายให้กับเจ้าหน้าที่

ในเบื้องต้นทางออกที่ได้อบรมการลงพื้นที่ในสถานการณ์ปัจจุบัน จะให้ทีมเก็บข้อมูลใช้ดุลพินิจว่า การจะเข้าไปสัมภาษณ์ใครในหมู่บ้านจะต้องดูคนที่แวดล้อมมีใครบ้างเป็นอันดับแรก ที่สำคัญ

จะต้องพยายามเข้าไปแนะนำตัวหรือสัมภาษณ์ในบ้านให้ได้ หากไม่จำเป็นไม่ควรสัมภาษณ์หน้าบ้านหรืออีกแนวทางหนึ่งก่อนเข้าไปสัมภาษณ์ไม่ควรนำเอกสารไป ให้ไปลักษณะเยี่ยมเยือนก่อนแล้วค่อยแนะนำตัวว่าต้องการมาทำอะไร แล้วค่อยนัดมาอีกครั้ง ซึ่งท้ายที่สุดต้องให้ผู้ตอบแบบสอบถามสมัครใจอนุญาตให้ข้อมูล แต่ถ้าปฏิเสธให้ยกเลิกไป การสัมภาษณ์ในแต่ละครั้งไม่จำเป็นต้องสัมภาษณ์ในหมู่บ้านเสมอ หากผู้ให้ข้อมูลสะดวกให้ข้อมูลในเมืองก็ต้องตามไปสัมภาษณ์ ที่สำคัญต้องเน้นความคล่องตัวหรือความสบายใจของผู้ตอบแบบสอบถาม หากจำเป็นต้องเข้าสองสามครั้งก็ต้องตาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นคนเดียวเป็นผู้ตอบและให้สมบูรณ์ในฉบับนั้นๆ

สาเหตุของการล่าช้า การในเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เนื่องจากต้นปี 52 เกิดฝนตกหนักและน้ำท่วมกระจายทั่วในพื้นที่ ซึ่งการที่จะให้ทีมวิจัยจะเข้าไปขณะนั้น มันไม่เหมาะสมเนื่องจากชาวบ้านกำลังวุ่นอยู่ในช่วงซ่อมแซมบ้านเรือนและยังอยู่ในภาวะฟื้นฟูสภาพจิตใจที่เกิดจากการเสียหายจากน้ำท่วม รวมไปถึงการเก็บข้อมูลเข้าสัมภาษณ์ในแต่ละครั้งต้องใช้เวลา ส่วนใหญ่จะเข้าไปสัมภาษณ์ 2 ครั้ง ต่อ 1 คน ที่สำคัญ เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วหัวหน้าทีมในแต่ละทีมจะตรวจเช็คก่อน หลังจากนั้นทีมเก็บข้อมูลส่วนกลางจะทำการตรวจเช็คเป็นครั้งสุดท้ายก่อนเข้าไปคือเป็นฐานข้อมูล

การสุ่มตัวอย่างในขั้นแรกที่กล่าวไปนั้น จะแบ่งเป็นสองกลุ่มคือปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสงขลา กับสตูล การประมาณการขนาดตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่งของตำบลทั้งหมด กลุ่ม 3 จังหวัดจะได้ 76 ตำบล ส่วนสงขลา กับสตูล 42 ตำบล วิธีการในการสุ่มในขั้นนี้จะใช้สุ่มแบบเป็นชั้นอย่างเป็นระบบ (stratified-systematic random sampling) โดยเอารายบัญชีรายชื่อของตำบลทั้งหมดมาสุ่มโดยหาจุดเริ่มต้น (random start) และกระโดดข้ามอย่างเป็นระบบ (interval skip) โดยการหาจุดเริ่มต้นจะใช้ตัวเลขจากตารางสุ่มตัวอย่างมาตรฐานจาก Royce A. Singleton, Jr. and Bruce C. Straits, Approaches to Social Research, New York: Oxford University Press, 1999, 143-144. ซึ่งแสดงให้เห็น Table of Random Numbers

ในขั้นตอนถัดไปก็จะใช้จำนวนตำบลที่สุ่มมาได้ทั้งหมดในขั้นแรกเป็นกรอบในการสุ่มต่อไป โดยในขั้นนี้จากในแต่ละตำบลจะใช้ตัวเลขจำนวนทั้งหมดของหมู่บ้าน (ในกรณีที่เป็นพื้นที่นอกเขตเทศบาล) และหน่วยเลือกตั้ง (ในกรณีเป็นตำบลของเขตเทศบาล) เป็นฐานการสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบ ในขั้นตอนดังกล่าวนี้ จากฐานข้อมูลกระทรวงมหาดไทยและคณะกรรมการเลือกตั้งผู้วิชัยได้หมู่บ้านจากจังหวัดปัตตานี ยะลาและนราธิวาสจำนวน 434 หมู่บ้าน และหน่วยเลือกตั้งในเขตเทศบาล 131 หน่วยเลือกตั้ง ส่วนจังหวัดสงขลาและสตูล ได้ 253 หมู่บ้านและ 111 หน่วยเลือกตั้ง

จำนวนหมู่บ้านและจำนวนหน่วยเลือกตั้งทั้งหมดหลังจากสุ่มในระดับตำบล		
ปัตตานี ยะลา นราธิวาส	จำนวนหมู่บ้าน 434 หมู่บ้าน	จำนวนหน่วย 131 หน่วย
สงขลา สตูล	จำนวนหมู่บ้าน 253 หมู่บ้าน	จำนวนหน่วย 111 หน่วย

ข้อมูลดังกล่าวเป็นกรอบในการสุ่มตัวอย่างอีกชั้นหนึ่ง ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างในชั้นนี้โดยกำหนดว่าจะได้ข้อมูลจากตัวอย่าง จังหวัดละ 300 คนซึ่งเป็นประชาชนโดยทั่วไปในระดับครัวเรือนของหมู่บ้านทั้งหมด ส่วนอีกกลุ่มตัวอย่างหนึ่งก็จะสุ่มโดยเฉพาะเจาะจงเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นข้าราชการอีกจังหวัดละ 100 คน รวมทั้งสิ้นกลุ่มตัวอย่าง 3 จังหวัดปัตตานี ยะลาและนราธิวาสเพื่อจะได้ตัวอย่าง 1,200 ชุด และตัวอย่างจาก 2 จังหวัดคือสงขลาและสตูลจำนวน 800 ชุด รวมทั้งสิ้น 2,000 ชุด ในขั้นการสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ จะใช้ขั้นตอนแบบเดียวกับในขั้นแรก คือแบ่งหมู่บ้านและหน่วยในเขตเทศบาลเป็นจำนวน 1 ใน 4 เพื่อทำ interval skip และหา random start จากตารางสุ่มตัวอย่างมาตรฐานในกระบวนการเดียวกันกับในขั้นตอนแรกที่กล่าวไปแล้ว

กล่าวโดยสรุป ขนาดตัวอย่างประชากรเป้าหมาย รวมทั้งสิ้น 2,000 ตัวอย่าง จำแนกได้ดังนี้

1. กลุ่ม 3 จังหวัด ภาคใต้ตอนล่าง ประกอบด้วย ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เป็น (ภาคประชาชน 770 ตัวอย่าง และภาครัฐ 330 ตัวอย่าง)

2. กลุ่ม 2 จังหวัด ภาคใต้ตอนบน ประกอบด้วย สงขลาและสตูล เป็น (ภาคประชาชน 570 ตัวอย่าง และภาครัฐ 230 ตัวอย่าง)

ปัตตานี ยะลา นราธิวาส		
ภาคประชาชน		ภาครัฐ
เขตชนบทระดับหมู่บ้าน	เขตเทศบาล	ข้าราชการ
จำนวน 105 หมู่บ้าน	จำนวน 40 หน่วยเลือกตั้ง	จำนวน 33 อำเภอ
630 ชุด	240 ชุด	330 ชุด
แบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 1,200 ชุด		

สงขลา สตูล		
ภาคประชาชน		ภาครัฐ
เขตชนบทระดับหมู่บ้าน	เขตเทศบาล	ข้าราชการ
จำนวน 60 หมู่บ้าน	จำนวน 30 หน่วยเลือกตั้ง	จำนวน 23 อำเภอ
360 ชุด	210 ชุด	230 ชุด
แบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 8,00 ชุด		

พื้นที่ตัวอย่างชุมชนในการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างที่ถูกสุ่มเพื่อมาทำการสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถาม โดยในแต่ละหมู่บ้าน กำหนดให้มีกลุ่มตัวอย่างประชาชนทั่วไปจำนวน 6 ชุด โดยแบ่งไปครัวเรือนละ 1 คน เมื่อได้ลงไปในระดับหมู่บ้าน นักสำรวจจะวาดแผนที่จากจุดสำคัญที่อยู่ในพื้นที่ศูนย์กลางชุมชนเช่น บ้านของผู้นำชุมชน โรงเรียน มัสยิด หรือวัด จากนั้นก็จะทำการสุ่มตัวอย่างครัวเรือนโดยวันข้ามช่วงละ 5 หลังคาเรือน จนกว่าจะได้ครบ 6 ตัวอย่าง โดยกำหนดช่วงอายุและวัยตามสัดส่วนที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดการกระจายลักษณะภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง

การควบคุมคุณภาพของงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1.1 พนักงานสัมภาษณ์และพนักงานเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นเจ้าหน้าที่โครงการวิจัยและเครือข่ายการวิจัยที่กระจายอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะในจังหวัดปัตตานี ยะลาและนราธิวาสจะต้องเป็นคนที่มีความรู้ในชุมชนที่ถูกสุ่มตัวอย่างเลือกเพื่อความสะดวกและความปลอดภัยในการเก็บข้อมูล โดยหัวหน้าทีมเก็บข้อมูลจะทำการอบรมและชี้แจงการเก็บข้อมูลเพื่อให้เข้าใจเนื้อหาและระเบียบวิธีการวิจัยอย่างชัดเจนก่อนการเก็บข้อมูลจริง
- 1.2 เจ้าหน้าที่ควบคุมการปฏิบัติงานของพนักงานสัมภาษณ์และพนักงานเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นเจ้าหน้าที่ของโครงการวิจัยภายใต้การกำกับดูแลของหัวหน้าโครงการวิจัย โดยจะทำการแนะนำและควบคุมการปฏิบัติงานอีกชั้นหนึ่ง ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกรอบและขั้นตอนของโครงการวิจัยอย่างแท้จริง
- 1.3 เจ้าหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องเป็นเจ้าหน้าที่ประจำโครงการวิจัยที่มีประสบการณ์ในการทำวิจัยสำรวจขนาดใหญ่ในพื้นที่ภาคใต้ เจ้าหน้าที่จะทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ในการปฏิบัติงานของพนักงานสัมภาษณ์และพนักงานเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 การประมวลผลข้อมูล

- 2.1 จะมีการตรวจสอบความสมบูรณ์และความสอดคล้องของคำตอบในแบบสอบถามทุกฉบับ
- 2.2 จะมีการตรวจสอบการลงรหัสและการป้อนข้อมูลของคำตอบในแบบสอบถาม โดยการใช้โปรแกรม SPSS/Window ในการประมวลผล

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลและการเขียนรายงาน

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

ดำเนินการโดยทีมของนักข่าวในศูนย์เฝ้าระวังภาคใต้ร่วมกับนักวิจัย โดยสัมภาษณ์บุคคลเป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้แล้ว โดยเลือกให้มีภูมิหลังที่เหมาะสม มีความรู้เฉพาะเพียงพอต่อประเด็นที่จะถาม

นิยามศัพท์

ในส่วนของแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์เฉพาะหน้า คำนิยามปฏิบัติการมีดังต่อไปนี้

ศาสนา หมายถึง ที่พึงทางจิตใจที่มนุษย์สามารถเลือกได้ตามความพอใจ ซึ่งศาสนาที่สำคัญได้แก่ ศาสนาอิสลาม ศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ แต่ศาสนาที่ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้นับถือมากที่สุด คือ ศาสนาอิสลาม รองลงมาคือ ศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ ทำให้การนับถือศาสนาของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความแตกต่างกัน

ภาษาที่ใช้พูดในครัวเรือน หมายถึง ภาษาที่ใช้พูดในชีวิตประจำวัน เป็นภาษาพูดในครัวเรือนหรือในชุมชน ซึ่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ประกอบด้วยกลุ่มภาษาต่าง ๆ ซึ่งแบ่งออกได้ ดังนี้ ภาษามลายูท้องถิ่น (ยาวิ) ภาษาไทย ภาษามลายูและภาษาไทยร่วมกัน ภาษามาลเลย์ ภาษาจีน และภาษาอื่น ๆ

ทักษะในการใช้ภาษา หมายถึง ความสามารถในการใช้ภาษา ซึ่งประกอบด้วยทักษะทางภาษา 4 ทักษะ คือ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ระดับของทักษะในการใช้ภาษาจะสูงขึ้นตามลำดับ โดยเรียงมาตั้งแต่การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน

การศึกษาสายสามัญ หมายถึง การศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ ซึ่งการศึกษาสายสามัญ แบ่งออกเป็น ชั้นประถมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา (ปวช./ปวส.) และอุดมศึกษา ในระดับอุดมศึกษาจะแบ่งออกเป็น ปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก

การศึกษาสายศาสนา หมายถึง การศึกษาเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปฏิบัติทางศาสนา โดยเฉพาะศาสนาอิสลามจะแบ่งการศึกษาสายศาสนาออกเป็นระดับต่าง ๆ ดังนี้ ระดับต้น (อิบติดาอ์) ระดับกลาง (มุตาวัสซิต) และระดับปลาย (ชานาวีรีย)

อาชีพ หมายถึง ลักษณะการทำมาหากินตามความชอบหรือความถนัด โดยได้ค่าตอบแทนเป็นเงิน เช่น อาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา ทำไร่ ทำสวน ฯลฯ อาชีพช่างฝีมือ เช่น ช่างก่อสร้าง ช่างไม้ ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ฯลฯ อาชีพรับราชการ เช่น ทหาร ตำรวจ พยาบาล ครู เป็นต้น

หนี้สิน หมายถึง การกู้ยืมเงินที่ทำให้ผู้กู้มีภาระติดค้างและจะต้องใช้คืนแก่เจ้าหนี้หรือแหล่งหนี้สิน โดยมีแหล่งหนี้สินที่สำคัญ เช่น พ่อแม่ ญาติพี่น้อง ธนาคารพาณิชย์ทั่วไป กองทุนหมู่บ้าน เงินกู้นอกระบบ ฯลฯ ซึ่งการกู้ยืมเงินนี้อาจจะเป็นการกู้ยืมเพื่อนำไปใช้เป็นค่าสาธารณูปโภค ค่าเล่าเรียน บุตร ค่าพาหนะ เพื่อลงทุนประกอบอาชีพ ค่ารักษาพยาบาล เป็นต้น

ตำแหน่งในองค์กรท้องถิ่นหรือชุมชน หมายถึง ตำแหน่งที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการบริการสาธารณะตามกฎหมาย เพื่อประโยชน์สุขของท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น สมาชิก อบต. นายก อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกเทศมนตรี นายก อบจ. กรรมการชุมชน เป็นต้น

กลุ่มประชาสังคม หมายถึง การรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือองค์กรเพื่อกระทำการบางอย่างร่วมกันให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นลักษณะของการร่วมกันแก้ปัญหา เช่น สมาคมด้านศาสนา กลุ่มอาชีพต่าง ๆ กลุ่มเครือข่ายต่าง ๆ กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สมาคมครู กลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น

ประสบการณ์สถานการณ์ความไม่สงบ หมายถึง ประสบการณ์ส่วนตัวของบุคคลต่อเหตุการณ์ความไม่สงบ เช่น การอยู่ในเหตุการณ์ประท้วงหรือการปราบปราม การได้รับบาดเจ็บจากเหตุการณ์ความไม่สงบ สมาชิกในครัวเรือนหรือครอบครัวได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากเหตุการณ์ความไม่สงบ สมาชิกในครัวเรือนหรือญาติสนิทถูกจับหรือถูกเชิญตัวไปสอบสวน สมาชิกในครัวเรือนหรือญาติสนิทหายตัวไปโดยไม่ทราบสาเหตุ ได้ทราบว่าสมาชิกในครัวเรือนหรือญาติสนิทมีชื่ออยู่ในบัญชีดำ ได้รับการข่มขู่จากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในการก่อความรุนแรง มีเพื่อนหรือคนรู้จักเสียชีวิตหรือบาดเจ็บจากเหตุการณ์ความไม่สงบ เป็นต้นโดยระดับความใกล้ชิดกับเหตุการณ์และประสบการณ์ส่วนตัวเรียงตามลำดับตั้งแต่ตัวเองเคยอยู่ในเหตุการณ์ ตนเองได้รับบาดเจ็บ ไปจนถึงมีคนในครอบครัวได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต

ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน หมายถึง ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นและได้ส่งผลกระทบต่อผู้คนในชุมชน ได้แก่ ปัญหาเหตุการณ์ความไม่สงบ ปัญหายาเสพติด ปัญหาการว่างงาน ปัญหากลุ่มอิทธิพล ปัญหาความยากจน ปัญหาการว่างงาน ปัญหาไม่มีที่ดินทำกิน ปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ และปัญหาความไม่เป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่รัฐ

ทัศนคติต่อเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง ความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ในประเด็นผลกระทบต่อปัญหาเศรษฐกิจ ความพอใจกับการแก้ปัญหาความไม่สงบของรัฐบาล ความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจ และปัญหาที่ทำให้การพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่พัฒนา

ความเชื่อมั่นไว้วางใจในหน่วยงานและกลุ่มคน หมายถึง ความไว้วางใจการทำงานของหน่วยงานและกลุ่มคน เช่น นักการเมืองท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ทหาร คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด กรมสอบสวนคดีพิเศษ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กอ.รมน.ภาค 4 บปส. สื่อหนังสือพิมพ์ สื่อวิทยุ นักวิชาการ เป็นต้น โดยมีระดับความไว้วางใจตั้งแต่ไว้วางใจน้อยที่สุด ไว้วางใจปานกลาง จนถึงไว้วางใจมากที่สุด

การเข้าร่วมในโครงการและกิจกรรมของหน่วยงาน หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการที่หน่วยงานต่าง ๆ ได้จัดขึ้น เช่น โครงการของสภาสันติสุขตำบล โครงการญาติกันนันบารู โครงการทำดีมีอาชีพ โครงการบัณฑิตอาสา โครงการวิจัยของมหาลัย โครงการเยี่ยมยา โครงการเกี่ยวกับสาธารณสุขในชุมชน เป็นต้น

การเข้ามาพบปะพูดคุยและช่วยแก้ปัญหาของหน่วยงานราชการ หมายถึง การที่หน่วยงานราชการต่าง ๆ เช่น ฝ่ายปกครอง สาธารณสุข ทหาร พัฒนาการ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน สอ.บต. มหาวิทยาลัย ผู้นำศาสนา เป็นต้น ได้เข้ามาพบปะพูดคุยกับประชาชน เพื่อให้ความช่วยเหลือหรือช่วยแก้ปัญหาให้กับประชาชน โดยมีระดับความถี่ในการเข้ามาพบปะพูดคุยตั้งแต่ต่ำที่สุด ปานกลาง จนถึงมากที่สุด

ระดับความสุขความพึงพอใจ หมายถึง ระดับความพึงพอใจในประเด็นต่าง ๆ ที่จะทำให้ชีวิตมีความสุข เช่น ความรู้สึกเบื่อหน่ายท้อแท้กับการดำเนินชีวิต ความรู้สึกผิดหวังในชีวิต ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ ความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัยเมื่ออยู่ในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวมีความรักและผูกพันต่อกัน เป็นต้น โดยระดับความพอใจจะมีตั้งแต่ความพอใจน้อยที่สุด พอใจปานกลาง จนถึงพอใจมากที่สุด

ระดับความพอใจในชีวิต หมายถึง ระดับความพอใจต่อเรื่องต่าง ๆ ในชีวิตความเป็นอยู่ เช่น การมีสิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพ การมีงานทำและการประกอบอาชีพ ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านและสมาชิกในชุมชน การแก้ปัญหาหาเสพติด การใช้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม การได้รับการยอมรับจากรัฐในเรื่องเอกลักษณ์ในทางชาติพันธุ์และศาสนา ความรู้สึกภูมิใจในตัวตนความเป็นคนไทย เป็นต้น โดยระดับความพอใจจะมีตั้งแต่ความพอใจน้อยที่สุด พอใจปานกลาง จนถึงพอใจมากที่สุด

การติดตามข่าวสาร หมายถึง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ สื่อต่างประเทศ เช่น มาเลเซีย หอกระจายข่าวในชุมชน ข่าวจากการละหมาด วันศุกร์ ข่าวในร้านน้ำชา ข่าวใบปลิว อินเทอร์เน็ต นิตยสาร เป็นต้น โดยโดยความสำคัญของสื่อจะมี ตั้งแต่สำคัญน้อยที่สุด สำคัญปานกลาง ไปจนถึงสำคัญมากที่สุด

รูปแบบการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่รัฐบาลมอบอำนาจให้ท้องถิ่นได้จัดการปกครองตนเอง เช่น เขตปกครองพิเศษที่มีการจัดระบบการเมืองการปกครองตนเอง หรือเขตปกครองพิเศษเฉพาะด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรม หรือเขตปกครองพิเศษแบบ กรุงเทพมหานคร หรือเขตปกครองพิเศษโดยใช้ระบบผู้ว่าซีอีโอ หรือการปกครองแบบอิสระที่แยกจากประเทศอย่างสิ้นเชิง หรือการปกครองรูปแบบเดิม แต่มีการปรับปรุงเรื่องการบริหารงานและงบประมาณ เป็นต้น โดยรูปแบบการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่นนี้อาจมีความแตกต่างกันตาม ความเจริญ จำนวนประชากร หรือขนาดพื้นที่

สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง สาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น ปัญหาที่เกิดจากความอยุติธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐ ปัญหาที่เกิดจากความยากจน ปัญหาที่เกิดจากการศึกษา ปัญหาเรื่องความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นกับคนมุสลิม ปัญหาที่เกิดจากกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ เป็นต้น

ทัศนคติต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน หมายถึง ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน เช่น รัฐบาลกับการแก้ปัญหาประเทศ การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐในการแก้ปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การต่อสู้ของกลุ่มคนเสื้อแดง การประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินในการยุติปัญหาความรุนแรงในกรุงเทพมหานคร การใช้กำลังทหารมาจัดการปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น โดยมีระดับความคิดเห็นตั้งแต่เห็นด้วยน้อยที่สุด เห็นด้วยปานกลาง จนถึงเห็นด้วยมากที่สุด

บทที่ 3

การวิเคราะห์ข้อมูลการสำรวจความคิดเห็น

ลักษณะประชากรและสังคมวิทยาของประชากรมลายูมุสลิม

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างสะท้อนภาพของประชากร และภูมิหลังทางสังคมวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างสอดคล้องกับความเป็นจริง กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลามจำนวนร้อยละ 87.5 (1,694 คน) นับถือศาสนาพุทธ จำนวนร้อยละ 11.4 (221 คน) สัดส่วนที่เป็นมุสลิมมากกว่าพุทธตามลักษณะของพื้นที่และประชากร ในกลุ่มตัวอย่างนี้ มีส่วนที่เป็นผู้หญิงร้อยละ 50.9 (986 คน) เป็นผู้ชายร้อยละ 48.8 (945 คน) ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะทั่วไปของประชากรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีผู้หญิงมากกว่าผู้ชายเล็กน้อย

ประเด็นที่น่าสนใจสำหรับการวิเคราะห์สภาพสังคมวิทยาของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะคนส่วนมากเป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามและมีเชื้อสายมลายูก็คือ การระบุตัวเองว่าเป็นเชื้อชาติอะไร? นี่เป็นประเด็นซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องอัตลักษณ์และตัวตนของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สิ่งที่ค้นพบก็คือ ร้อยละ 87 ของผู้ตอบ ระบุว่าตนเองมีเชื้อชาติไทย ส่วนที่ระบุว่าตัวเองมีเชื้อชาติมลายูตามลักษณะพิเศษทางประวัติศาสตร์และสังคมวัฒนธรรมที่เป็นมลายูมุสลิมนั้น มีเพียงแค่ร้อยละ 13 เท่านั้น ลักษณะเช่นนี้อาจตีความได้ว่า อิทธิพลของความเชื่อตามระบบและระเบียบกฎหมายไทยที่ต้องการให้ประชาชนมีเชื้อชาติไทยเป็นหลักเท่านั้น อาจจะทำให้ผู้ตอบส่วนใหญ่ไม่กล้าระบุตนเองว่าเป็นคนมลายู แต่ในอีกด้านหนึ่งก็สะท้อนให้เห็น “ความเหลื่อมล้ำและทับซ้อนของอัตลักษณ์” ที่ทำให้คนยอมรับความเป็นไทยและขณะเดียวกันก็มีความรู้สึกแฝงเร้นที่เชื่อว่าตนเองยังเป็นมลายูด้วย ลักษณะดังกล่าวจะแสดงให้เห็นในข้อมูลอื่นๆในการวิเคราะห์ต่อไป

ตารางที่ 1

ภูมิหลังทางด้านศาสนา

	จำนวน	ร้อยละ	ร้อยละผู้ตอบ
อิสลาม	1694	87.5	88.5
พุทธ	221	11.4	11.5
รวม	1915	98.9	100.0
ผู้ไม่ตอบ 99	21	1.1	
รวมทั้งหมด	1936	100.0	

ตารางที่ 2

เพศ

	จำนวน	ร้อยละ	ร้อยละผู้ตอบ
หญิง	986	50.9	51.1
ชาย	945	48.8	48.9
Total	1931	99.7	100.0
ผู้ไม่ตอบ 99	5	.3	
รวม	1936	100.0	

ตารางที่ 3

การระบุเชื้อชาติ

	จำนวนผู้ตอบทั้งหมด	ผู้ตอบ	ค่าเฉลี่ย
ท่านมีเชื้อชาติไทย	1919	1679	.87
ท่านมีเชื้อชาติจีน	1920	6	.00
ท่านมีเชื้อชาติมลายู	1920	252	.13
ท่านมีเชื้อชาติอื่น ๆ	1919	5	.00
จำนวนผู้ตอบทั้งหมด	1918		

เชื่อกันว่าลักษณะพิเศษทางสังคมวัฒนธรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่คนส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 80 เป็นชาวมุสลิมก็คือการมีชีวิตอยู่ร่วมกันระหว่างกลุ่มสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน แต่ข้อมูลชี้ให้เห็นว่าเพียงแค่ 19.8 ของผู้ตอบ บอกว่ามีการอยู่ร่วมกันระหว่างคนต่างวัฒนธรรมและศาสนา สะท้อนให้เห็นว่าคนส่วนใหญ่ยังขาดประสบการณ์การอยู่ร่วมกันหรือไม่มีสังคมหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งอาจจะเป็นปัญหาที่ทำให้มีการปรับตัวน้อยในเรื่องวิถีชีวิตและโลกทัศน์

เมื่อถามถึงว่าตั้งใจที่จะย้ายออกนอกพื้นที่หรือไม่ ผู้ตอบร้อยละ 95 บอกว่าไม่มีแผนจะย้ายไปไหน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการย้ายถิ่นฐานเพื่อหนีให้พ้นจากสถานการณ์ความรุนแรงตามที่เป็นข่าว ก็อาจจะไม่ใช่เป็นปัญหาอย่างที่กล่าวถึงกัน คนส่วนมากยังมีความรู้สึกว่าจะอยู่ได้ในสถานการณ์ดังกล่าว

ตารางที่ 4

ร้อยละของชุมชนที่บอกว่ามีคนต่างเชื้อชาติหรือต่างศาสนาอยู่ร่วมกัน

	จำนวน	ร้อยละ
มี	383	19.8
ไม่มี	1553	80.2
รวมทั้งหมด	1936	100.0

ตารางที่ 5

ท่านมีแผนที่จะย้ายที่อยู่อาศัยในอนาคตอันใกล้หรือไม่

	จำนวนผู้ตอบ	ร้อยละ	ร้อยละผู้ตอบ
มีแผนจะย้าย	35	1.8	1.8
ไม่มีแผน	1840	95.0	95.9
กำลังตัดสินใจ	44	2.3	2.3
รวม	1919	99.1	100.0
ผู้ไม่ตอบ	ไม่ตอบ	17	.9
รวมทั้งหมด	1936	100.0	

อย่างไรก็ตาม ความสำคัญของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอาจสะท้อนให้เห็นในเรื่องการใช้ภาษา ซึ่งมีลักษณะซับซ้อนละเอียดอ่อนมาก ในสภาพความเป็นจริง เมื่อถูกถามว่าใช้ภาษาใดเป็นภาษาที่พูดในครัวเรือน (สิ่งที่เรียกว่า domestic language) ผู้ตอบส่วนมาก ร้อยละ 62.6 (1,212 คน) ระบุว่า ใช้ภาษามลายูถิ่นหรือยาวิ แสดงให้เห็นว่าคนส่วนมากยังรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองไว้ด้วยการใช้ภาษามลายูในครัวเรือน ข้อมูลนี้ขัดกันกับข้อมูลในตอนแรกที่คนส่วนมากบอกว่าเป็นเชื้อชาติไทย แต่ในส่วนที่ตอบว่าใช้ภาษาไทยในครอบครัวมีเพียงแค่ร้อยละ 20.7 เท่านั้น ซึ่งเมื่อเทียบกับการใช้ภาษามลายูแล้วต่างกันมาก แต่เป็นที่น่าสังเกตว่ามีคนอีกร้อยละ 12.6 ที่บอกว่าใช้ทั้งภาษามลายูและภาษาไทยในครัวเรือน ซึ่งเมื่อรวมกับผู้ที่ใช้ภาษาไทยก็ประมาณร้อยละ 35 หรือครึ่งหนึ่งของผู้ที่ใช้แต่ภาษามลายู ข้อมูลตรงนี้ชี้ให้เห็นว่าในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงในด้านการใช้ภาษาและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมพอสมควร ข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวกับการใช้ภาษาในตอนต่อไปจะแสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอย่างชัดเจน

เมื่อพิจารณาโดยเฉพาะในเรื่อง “ความสามารถในการใช้ภาษา” ที่รวมทักษะทั้งการฟัง พูด เขียน อ่านได้ การค้นพบที่น่าสนใจอย่างยิ่งก็คือการเปลี่ยนแปลงทางด้านภาษาที่คนจำนวนมากที่สุด (ร้อยละ 88) บอกว่าสามารถใช้ภาษาไทยทั้งฟัง พูด อ่านและเขียน ในขณะที่มีคนร้อยละ 54 บอกว่าฟังและพูดภาษามลายูได้อย่างเดียว อันเป็นทักษะขั้นต้นในการฟังและพูดเท่านั้น ในขณะที่คนที่สามารถฟัง พูด อ่านและเขียนภาษามลายูได้มีเพียงแค่ร้อยละ 26 ซึ่งนับว่าค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับการฟังพูดอ่าน

เขียนภาษาไทยที่มีมากกว่าอย่างชัดเจน สิ่งเหล่านี้ อาจจะสะท้อนให้เห็นความซับซ้อนและพลวัตของอัตลักษณ์ในทางภาษาและวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีทั้งการแยกตัวหยุดนิ่ง เน้นที่การรักษาเอกลักษณ์มาอยู่ด้วยการพูดภาษาท้องถิ่นเป็นหลักภายในครอบครัว แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวไปพร้อมๆกัน แสดงให้เห็นว่ามีคนท้องถิ่นที่สามารถใช้ภาษาไทยได้ในระดับดีมีจำนวนมาก ไม่ใช่พูดภาษาไทยและใช้ภาษาไทยได้น้อยอย่างที่เคยเข้าใจกัน สิ่งที่สำคัญก็คือความสามารถในการใช้ภาษาไทยของคนส่วนมากนี้ มีระดับค่อนข้างสูงด้วย ซึ่งทักษะดังกล่าวนี้รวมทั้งการฟัง การพูด การอ่านและการเขียนได้ด้วย

ตารางที่ 6

ท่านพูดภาษาใดเป็นประจำในครัวเรือน

	จำนวนผู้ตอบ	ร้อยละ	ร้อยละ ผู้ตอบ
ไทย	400	20.7	21.1
มลายูถิ่น (ยาวี)	1212	62.6	63.9
มลายูและไทย	244	12.6	12.9
มาเลย์กลาง	3	.2	.2
อื่น ๆ	36	1.9	1.9
รวม	1897	98.0	100.0
ไม่ตอบ	99	39	2.0
รวมทั้งหมด	1936	100.0	

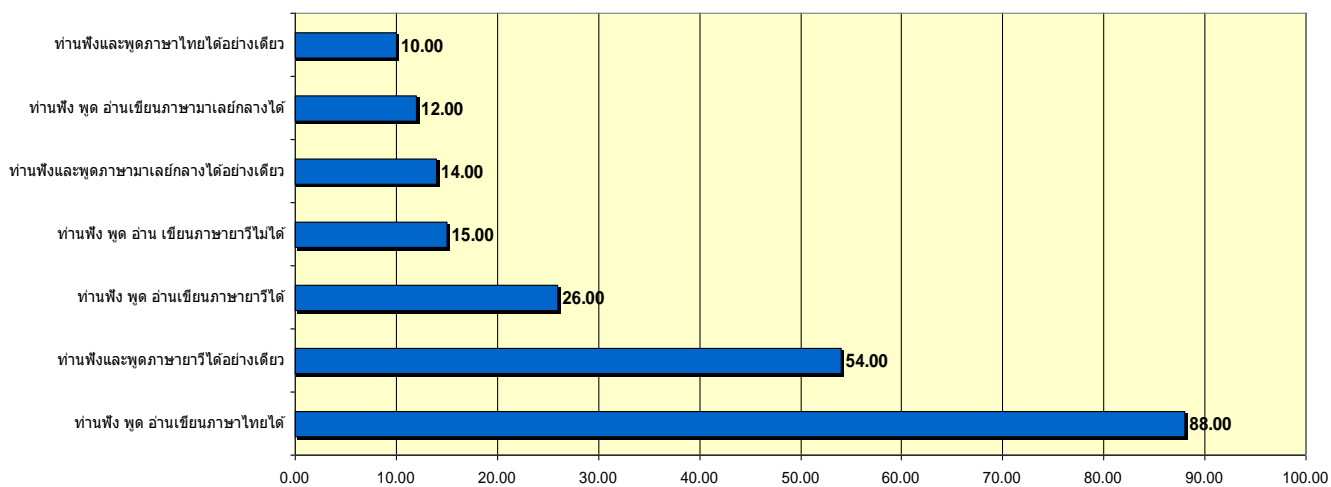
ตารางที่ 7

เปรียบเทียบการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน

	จำนวนผู้ตอบ	ค่ารวม	ค่าเฉลี่ย
ท่านฟัง พูด อ่านเขียนภาษาไทยได้	1935	1699	.88
ท่านฟังและพูดภาษาฮาวีได้อย่างเดียว	1936	1048	.54
ท่านฟัง พูด อ่านเขียนภาษาฮาวีได้	1934	499	.26
ท่านฟัง พูด อ่านเขียนภาษาฮาวีไม่ได้	1935	297	.15
ท่านฟังและพูดภาษามาเลย์กกลางได้อย่างเดียว	1935	265	.14
ท่านฟัง พูด อ่านเขียนภาษามาเลย์กกลางได้	1935	235	.12
ท่านฟังและพูดภาษาไทยได้อย่างเดียว	1936	190	.10
ท่านฟัง พูด อ่านเขียนภาษาไทยไม่ได้	1935	41	.02
ท่านฟังและพูดภาษาจีนได้อย่างเดียว	1935	4	.00
ท่านฟัง พูด อ่านเขียนภาษาจีนได้	1935	3	.00
จำนวนผู้ตอบทั้งหมด	1934		

ภาพที่ 1

การใช้ภาษา (ร้อยละ)

ในด้านโครงสร้างการศึกษา ประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะอยู่ในช่วงชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยชั้นประถมศึกษาและต่ำกว่าประถมศึกษาจะอยู่ในจำนวนประมาณร้อยละ 35 ส่วนในระดับมัธยมศึกษาจะมีอยู่ประมาณร้อยละ 39.8 เมื่อพิจารณารวมทั้งชั้นประถมและมัธยมจะมีประมาณร้อยละ 70 ของประชากรตัวอย่างทั้งหมด แสดงว่าคนส่วนใหญ่ไม่ได้มีระดับการศึกษาที่สูงมากนัก ส่วนที่จบปริญญาตรีมีอยู่เพียงร้อยละ 8.3

ในอีกด้านหนึ่ง เมื่อดูที่การศึกษาในทางศาสนาอิสลามซึ่งถือว่าเป็นลักษณะพิเศษของคนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลาและนราธิวาส ตามลักษณะทางประวัติศาสตร์ที่เคยเป็นศูนย์กลางการศึกษาอิสลามและมีฐานระบบการศึกษาทางศาสนาที่เข้มแข็ง แต่ปรากฏว่ามีผู้ตอบถึงร้อยละ 70 ที่ไม่ได้เรียนศาสนาหรือจบการศึกษาทางศาสนาเพียงแค่ชั้นต้น ผู้จบสายศาสนาระดับชานาวิยห์หรือชั้นสิบมีจำนวนเพียงแค่ร้อยละ 10 เท่านั้น ซึ่งถือเป็นจำนวนไม่มาก ในภาพรวม ระดับการศึกษาของคนในจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงไม่สูงมากนัก คนส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับต่ำและปานกลาง ทั้งในทางสามัญและสายทางศาสนา การที่แนวโน้มระดับการศึกษาค่อนข้างต่ำ จึงอาจจะเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาทั้งหมดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ในด้านโครงสร้างครอบครัว ขนาดของครอบครัวส่วนใหญ่มีคนอยู่ประมาณ 5.5 คนซึ่งนับว่าไม่ใช่ครอบครัวเล็กแต่ก็ไม่ใหญ่มากนักอย่างที่เข้าใจกันว่าโครงสร้างครอบครัวในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นครอบครัวใหญ่เพราะมีแนวโน้มที่จะไม่มีการคุมกำเนิด (ตามหลักทางศาสนาของคนส่วนใหญ่) แต่ข้อมูลที่ได้อีกก็แสดงว่าไม่ใช่ครอบครัวใหญ่อย่างที่เข้าใจกัน ถ้านับรวมพ่อแม่และลูก ก็แสดงว่ามีลูกประมาณครอบครัวละ 3 คน อันเป็นลักษณะส่วนใหญ่ของครอบครัวคนไทย

ตารางที่ 8

การศึกษาสายสามัญ

		จำนวนผู้ตอบ	ร้อยละ	ร้อยละผู้ตอบ
	ไม่ได้เรียน	172	8.9	8.9
	ชั้นประถมศึกษา	518	26.8	27.0
	ชั้นมัธยมศึกษา	770	39.8	40.1
	อาชีวศึกษา	300	15.5	15.6
	ปริญญาตรี	160	8.3	8.3
	ปริญญาโท	2	.1	.1
	รวม	1922	99.3	100.0
ผู้ไม่ตอบ	99	14	.7	
รวมทั้งหมด		1936	100.0	

ตารางที่ 9

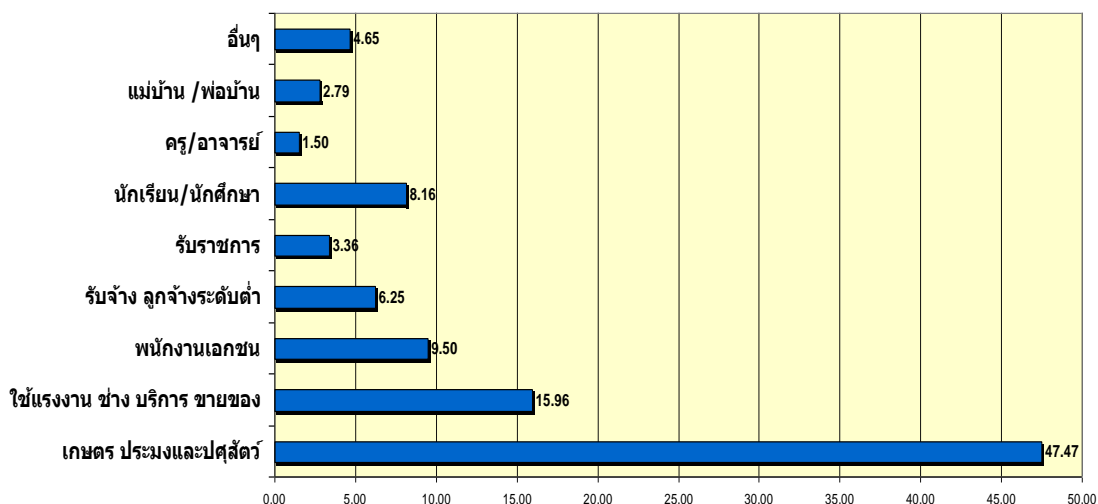
ระดับการศึกษาสูงสุดสายศาสนาอิสลาม

		จำนวนผู้ตอบ	ร้อยละ	ร้อยละผู้ตอบ
	ไม่ได้เรียน	1001	51.7	52.7
	ระดับต้น	336	17.4	17.7
	ระดับกลาง	343	17.7	18.1
	ระดับปลาย	194	10.0	10.2
	ปริญญาตรี	6	.3	.3
	สถาบันปอเนาะ	18	.9	.9
	Total	1898	98.0	100.0
ผู้ไม่ตอบ	99	38	2.0	
	รวม	38	2.0	
รวมทั้งหมด		1936	100.0	

ในแง่โครงสร้างอาชีพ ลักษณะภูมิหลังการประกอบอาชีพของคนส่วนใหญ่ก็คือเกษตรกรรม การประมงและปศุสัตว์ ประมาณร้อยละ 47.47 รองลงมาคือใช้แรงงานรับจ้าง บริการ ร้อยละ 15.96 นอกจากนั้นก็จะจะเป็นพนักงานเอกชน รับจ้าง และลูกจ้างระดับต่ำ รวมกันประมาณร้อยละ 15 เมื่อรวมภาคอุตสาหกรรมและบริการ จะอยู่ในขนาดประมาณ ร้อยละ 30 ดังนั้น โครงสร้างอาชีพและเศรษฐกิจ จึงสะท้อนภาพภาคเศรษฐกิจทั้งสองด้านก็คือภาคเกษตรกรรม กับภาคนอกเกษตรกรรมซึ่งอาจจะเป็น อุตสาหกรรม และการบริการ แม้ว่าด้านหลักยังเป็นเกษตรกรรมและประมงอยู่ แต่ภาคนอกเกษตรกรรม ก็มีสัดส่วนที่ขยายตัวมากพอสมควรดังจะเห็นได้จากโครงสร้างอาชีพที่ปรากฏให้เห็น ในส่วน ภาคอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะเป็นการแปรรูปและอุตสาหกรรมที่อาศัยฐานทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ยางพาราและประมง เป็นต้น

ภาพที่ 2

โครงสร้างอาชีพ

ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ โครงสร้างเศรษฐกิจมีผลต่อรายได้และรายจ่ายของประชาชนในพื้นที่อย่างไร? รายได้เฉลี่ยต่อปีของประชากรจากการประมวลผลที่ได้มาก็คือ เฉลี่ยประมาณปีละ 34,436 บาท เป็นรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 9,418 บาท รายได้เฉลี่ยต่อปีและต่อเดือนจากรายงานการศึกษานี้แสดงว่าอยู่ในระดับที่ไม่สูงมากนัก อาจจะถูกจัดอยู่ในระดับที่ยากจนได้จากเกณฑ์ความยากจนของราชการ เมื่อพิจารณาจากหนี้สิน โดยเฉลี่ย 70,762 บาท ก็แสดงว่าฐานทางเศรษฐกิจไม่มั่นคง เห็นได้อย่างชัดเจนว่า

รายได้กับรายจ่ายไม่มีความสมดุลกัน เมื่อผู้ตอบบอกว่าโดยเฉลี่ยรายจ่ายครัวต่อเดือนจะเป็นจำนวนเท่ากับ 10,073 บาท อย่างไรก็ดี เมื่อถามว่ารายได้เพียงพอหรือไม่ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 61.3 บอกว่ามีรายได้เพียงพอ ส่วนอีกร้อยละ 36.8 บอกว่าไม่เพียงพอ จึงอาจประเมินการได้จากข้อมูลนี้ว่า แม้ฐานทางเศรษฐกิจรายได้ต่อเดือนจะไม่สูงมากนักเมื่อเทียบเป็นตัวเงินแต่อาจจะเป็นไปได้ที่การดำรงชีพแบบเศรษฐกิจพอเพียงทำให้ส่วนใหญ่ยังรู้สึกว่ารำไรได้เท่านี้มีความเพียงพอ อย่างไรก็ดี มีคนอยู่ไม่น้อย ประมาณร้อยละ 36 ที่รู้สึกว่ามีการประกอบอาชีพไม่เพียงพอ พวกนี้อาจจะถูกจัดให้อยู่ในระดับต่ำกว่าขีดความยากจน อันเป็นปัญหาของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ตารางที่ 10

ระดับรายได้รายจ่ายของครัวเรือน

สถานะทางเศรษฐกิจ	จำนวนเงินโดยเฉลี่ย (บาท)
รายได้ครัวเรือนต่อปี	34,436
รายได้ครัวเรือนต่อเดือน	9,418
รายจ่ายครัวเรือนต่อเดือน	10,073
หนี้สินโดยเฉลี่ย	70,762.22

ตารางที่ 11

รายได้เพียงพอหรือไม่

	จำนวนผู้ตอบ	ร้อยละ	ร้อยละผู้ตอบ
เพียงพอ	1187	61.3	62.5
ไม่เพียงพอ	712	36.8	37.5
รวม	1899	98.1	100.0
ผู้ไม่ตอบ	99	37	1.9
รวมทั้งหมด	1936	100.0	

ปัญหาต่อมาในด้านเศรษฐกิจก็คือหนี้สิน ซึ่งผู้ตอบส่วนใหญ่ร้อยละ 29.3 บอกว่าไม่มีหนี้สิน ส่วนร้อยละ 23.5 บอกว่ามีหนี้สิน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าร้อยละ 46.8 ไม่ตอบคำถามข้อนี้ซึ่งอาจจะเป็นเพราะคำถามแบบนี้มีความละเอียดอ่อน จึงหลีกเลี่ยงไม่ตอบคำถาม แต่เมื่อพิจารณาจากแหล่งหนี้สินส่วนมากที่สุดมาจากญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน รวมประมาณร้อยละ 21 ส่วนหนี้ที่เป็นทางการจากสถาบันทางการเงินมีเพียงร้อยละ 6 ของผู้ตอบ อีกแหล่งหนึ่งก็คือจากกองทุนหมู่บ้านซึ่งเป็นแหล่งเงินกู้ที่เป็นทางการ กล่าวโดยสรุป ภาวะหนี้สินของประชาชนแม้จะไม่สูงมากนัก แต่มีผู้ตอบจำนวนมากไม่ยอมให้ข้อมูล จึงอาจจะเป็นไปได้ว่าสภาพหนี้สินของคนส่วนใหญ่ยังมีปัญหาอยู่แต่ไม่ได้รับการเปิดเผย แหล่งเงินกู้ที่พบ ส่วนที่สำคัญมากเป็นแหล่งนอกระบบซึ่งมาจากการกู้ยืมไม่เป็นทางการ เช่น จากญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านเป็นส่วนมาก การไม่พึ่งพาหนี้สินจากสถาบันทางการเงินที่เป็นทางการสะท้อนลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมแบบจารีตประเพณี ท้องถิ่นและหลักความเชื่อทางศาสนาที่ไม่ยอมรับระบบเงินกู้ทางสถาบันการเงินที่มีดอกเบี้ย แต่ภาวะหนี้สินที่มีอยู่มากก็สะท้อนปัญหาความยากจนและการขาดโอกาสในการหารายได้ที่เป็นปัญหาใหญ่ของเศรษฐกิจท้องถิ่นจังหวัดชายแดนภาคใต้ในอีกด้านหนึ่งเช่นกัน ปัญหาในทางเศรษฐกิจเช่นความยากจนและการว่างงานจึงถูกจัดวางให้เป็นปัญหาใหญ่เชิงโครงสร้างที่สะท้อนออกมาอย่างชัดเจนดังที่จะได้เห็นในตอนต่อไป

ตารางที่ 12

ท่านมี หนี้สินหรือไม่

	จำนวนผู้ตอบ	ร้อยละ	ร้อยละผู้ตอบ
มี	454	23.5	44.1
ไม่มี	575	29.7	55.9
รวม	1029	53.2	100.0
ผู้ไม่ตอบ 99	907	46.8	
รวมทั้งหมด	1936	100.0	

ตารางที่ 13

แหล่งหนี้สินที่สำคัญ

	จำนวน	ค่าเฉลี่ย
ญาติพี่น้อง	1203	.14
เพื่อนบ้าน	1202	.07
เงินกู้ยืมเพื่อการศึกษา	1203	.07
กองทุนหมู่บ้าน	1200	.06
ธนาคาร	1203	.06
พ่อแม่	1201	.06
บัตรเครดิต/บัตรเงินสด/ฯลฯ	1203	.03
เงินกู้ยืมในระบบ	1200	.00
ผู้ตอบทั้งหมด	1197	

ในด้านพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร (information reception behaviors) เป็นลักษณะที่สำคัญทางพฤติกรรมสังคมที่มีความตื่นตัว เปิดกว้างซึ่งมีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและค่านิยมของคนในสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยจึงได้สอบถามถึงประเภทของสื่อที่ผู้ตอบแบบสอบถามเปิดรับข้อมูลข่าวสารมากที่สุด ข้อสมมุติฐานสำหรับสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็คือการใช้สื่อผ่านความสัมพันธ์ส่วนบุคคลและสื่อไม่เป็นทางการมีอิทธิพลมากกว่าสื่อทางสถาบันและสื่อกระแสหลัก เช่น โทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียงและหนังสือพิมพ์ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้มาพบว่า ประชาชนเปิดรับสื่อข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุดเป็นอันดับที่หนึ่ง (ร้อยละ 96) สื่อที่สำคัญเป็นอันดับสองก็คือสื่อวิทยุกระจายเสียง (ร้อยละ 50) อันดับที่สามก็คือสื่อหนังสือพิมพ์ (ร้อยละ 40) ข้อมูลนี้ชี้ให้เห็นลักษณะสำคัญของการเปิดรับสื่อข่าวสารของประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งอาศัยสื่อที่เป็นทางการและสื่อกระแสหลักเป็นกลไกสำคัญในการรับข้อมูลข่าวสาร ลักษณะเช่นนี้ทำให้เห็นภาพสังคมวิทยาของชนมลายูมุสลิมที่มีการปรับตัวและเปิดรับสื่อข่าวสารภายนอกมากกว่าที่คิดกันว่าคนส่วนใหญ่ปิดตัวและอนุรักษ์นิยม อย่างไรก็ตาม สื่อที่ไม่เป็นทางการก็ยังคง

มีความสำคัญในลำดับรองลงมา ดังจะเห็นได้ว่าสื่อจากมัสยิดมีความสำคัญเป็นลำดับที่สี่ (ร้อยละ 37) นอกจากนี้ยังมีการสื่อสารในร้านน้ำชา (ร้อยละ 34) ซึ่งเป็นช่องทางในการรับสารอย่างไม่เป็นทางการที่มีความสำคัญของชาวบ้านมลายูมุสลิม นำสังเกตว่าน้ำนักกะแนนความถี่ของการให้ความสำคัญระหว่างสื่อที่เป็นทางการเช่นโทรทัศน์กับสื่อไม่เป็นทางการเช่นที่มัสยิดและร้านน้ำชามีความแตกต่างกันอย่างมาก สื่อที่เป็นทางการน่าจะมีอิทธิพลมากกว่าอย่างเห็นได้ชัด

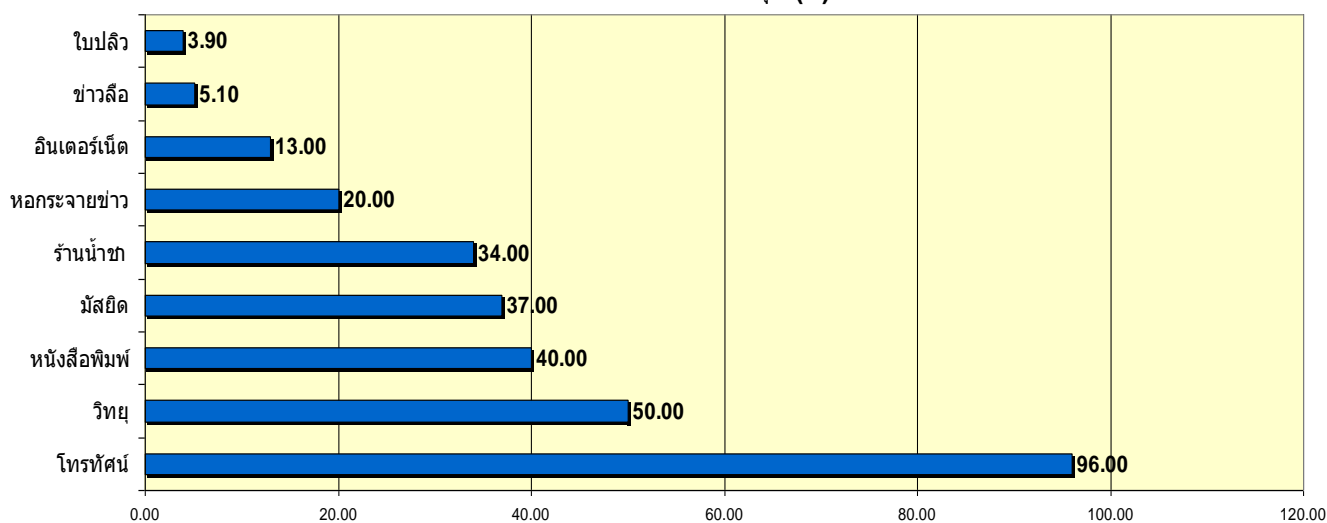
แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารของชาวมลายูมุสลิมส่วนใหญ่จะเป็นสื่อสารมวลชนหรือสื่อกระแสหลัก แต่เมื่อพิจารณาถึงความน่าเชื่อถือของสื่อเหล่านี้ ก็พบประเด็นที่น่าสนใจ กล่าวคือ การให้การยอมรับหรือให้ความเชื่อถือนับกับสื่อดังที่กล่าวข้างต้นก็มีความแตกต่างกัน ดังจะเห็นได้จากคำถามที่ว่าท่านมีความเชื่อถือข่าวสารจากสื่ออะไรมากที่สุด คำตอบก็คือโทรทัศน์ยังคงเป็นสื่อที่ได้รับความเชื่อถือมากที่สุด (น้ำนักกะแนน 2,943) แต่อันดับที่รองลงมาคือการสื่อสารในมัสยิด (น้ำนักกะแนน 1,519) ส่วนสื่อวิทยุกระจายเสียงมีคะแนนความน่าเชื่อถือมากเป็นลำดับที่สาม (คะแนน 1,390) นอกจากนี้ก็มีหอกระจายข่าวในชุมชน (คะแนน 799) สิ่งที่น่าสนใจก็คือ สื่อที่เป็นทางการที่สำคัญอีกสื่อหนึ่งก็คือหนังสือพิมพ์กลับได้รับคะแนนความน่าเชื่อถือเป็นลำดับที่ห้า (คะแนน 760) ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่า การให้ความเชื่อถือต่อข่าวจากโทรทัศน์ก็ยังคงได้รับคะแนนนำเป็นอันดับที่หนึ่ง แสดงว่าสื่อกระแสหลักอย่างโทรทัศน์ยังคงมีอิทธิพลสูงมากต่อประชาชนส่วนใหญ่ แม้จะเป็นพื้นที่ที่คนส่วนมากพูดภาษามลายูและเป็นคนที่ค่อนข้างจะรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนไว้อย่างเข้มแข็ง ลักษณะดังกล่าวอาจจะช่วยอธิบายได้ว่า ทำไมทักษะการใช้ภาษาไทยของคนส่วนใหญ่มีระดับที่ค่อนข้างสูงเพราะผ่านสื่อที่เป็นทางการดังกล่าว นอกจากนี้ จากแนวคิดด้านการสื่อสารมวลชนที่กล่าวถึงคุณสมบัติของสื่อโทรทัศน์ที่มีความสมจริง ด้วยการนำเสนอทั้งภาพและเสียง มีความใกล้ชิดทั้งในด้านสถานที่และเวลาระหว่างสื่อกับผู้รับสาร ประกอบกับวัฒนธรรมการบริโภคข่าวสารผ่านทักษะการฟังและการดู จึงทำให้สื่อโทรทัศน์มีบทบาทอย่างสูงทั้งในด้านการเข้าถึงมวลชนและความน่าเชื่อถือของข้อมูลข่าวสาร

ลักษณะเช่นนี้ สามารถสังเกตได้เช่นกันจากสื่อที่มีความน่าเชื่อถือในอันดับที่สอง สามและสี่คือการสื่อสารผ่านบุคคลในมัสยิด สื่อวิทยุกระจายเสียง และหอกระจายข่าว ซึ่งช่องทางการสื่อสารของสื่อดังกล่าว ล้วนแต่เป็นสื่อที่ต้องใช้ทักษะการฟังมากกว่าการอ่าน และใช้ระยะเวลาในการเปิดรับข่าวสารน้อยกว่า (หากเปรียบเทียบระหว่างระยะเวลาการฟังเรื่องที่ผู้สื่อข่าวเล่ากับระยะเวลาการอ่าน) ลักษณะความไม่เป็นทางการสื่อเช่นมัสยิดและหอกระจายข่าวก็ยังคงมีความสำคัญอยู่มากในสังคมมลายูมุสลิมเช่นกัน แสดงว่าแนวโน้มสภาพสังคมยังเป็นลักษณะแบบจารีตประเพณีที่เชื่อถือข่าวสารผ่านตัวบุคคลหรือการเล่าเรื่องผ่านตัวบุคคล มากกว่าจะมีวัฒนธรรมการรับข่าวสารโดยตรงจากสื่อเช่นการอ่านข่าวทาง

หนังสือพิมพ์หรือการอ่านหนังสือ ทำให้แนวโน้มการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งการคิด การใช้เหตุผล วิจารณ์งาน ในระดับปัจเจกมีเงื่อนไขจำกัด กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การรับรู้และความเข้าใจข้อมูลข่าวสาร ของประชาชนในพื้นที่นี้มีลักษณะเป็นเชิงสังคม ผ่านการบอกเล่า การตีความร่วมกันระหว่างคู่สื่อสาร มากกว่า ผลที่ตามมาคือทำให้การใช้เหตุผลในทางโลกมีขอบเขตเงื่อนไขจำกัดไปด้วย โลกทัศน์ของ คนส่วนใหญ่จึงเป็น โลกทัศน์ที่ทับซ้อนกันสองฝั่ง คือในทางโลกมีการรับฟังสื่อจากโทรทัศน์มากซึ่ง เป็นการเล่าเรื่องผ่านสื่อที่ไม่ได้จากการอ่าน ในขณะที่เดียวกันก็รับฟังและเชื่อถือข่าวสารจากการพูดคุย กันอย่างไม่เป็นทางการผ่านการพูดคุยกันในมัสยิดและร้านน้ำชามากด้วยเช่นกัน แต่ปัญหาที่ถือการอ่าน และคิดด้วยตนเองจากการอ่าน เช่นอ่านหนังสือ นิตยสาร และหนังสือพิมพ์จะมีอยู่ค่อนข้างน้อย ทำให้ โลกทัศน์เป็นแบบซ้อนกันทั้งแบบเปิดกว้างรับฟังข่าวสารภายนอก แต่อีกด้านหนึ่งการตีความและการ ใช้เหตุผลก็ยังติดอยู่ในกรอบจารีตประเพณีและความสัมพันธ์ทางสังคมภายในควบคู่กันไป

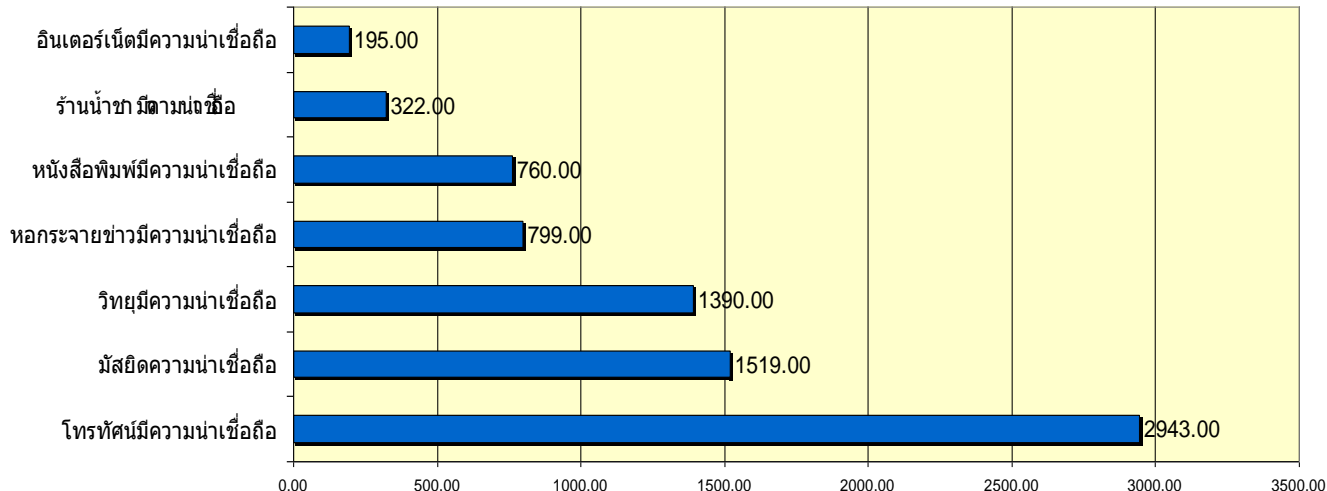
ภาพที่ 3

การรับสื่อข่าวสารมากที่สุด (%)

ภาพที่ 4

ความน่าเชื่อถือของสื่อ (คะแนนน้ำหนัก)

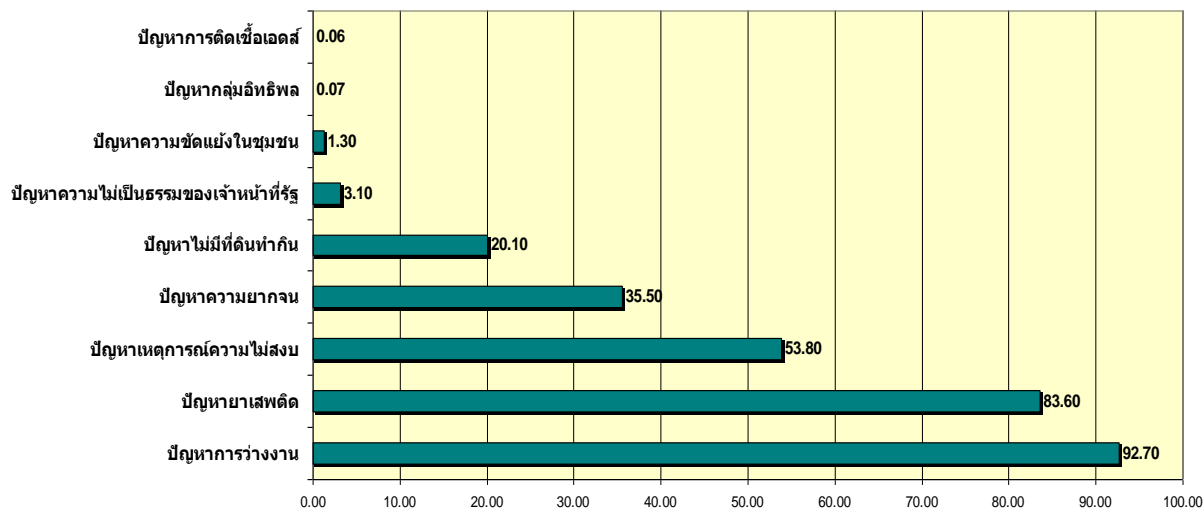
ด้านสภาพทางสังคมเศรษฐกิจ นอกจากปัญหารายได้และหนี้สิน และพฤติกรรมกรับสื่อของประชาชนแล้ว สิ่งที่เป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญก็คือ ในโลกของเขา ชาวบ้านส่วนใหญ่มองว่าอะไรเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดในชุมชน ความสำนึกตระหนักรู้ในปัญหา (perceived problems) นี้เป็นตัวที่บ่งบอกว่าในทางอัตวิสัย (subjectivity) ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้คิดอะไร? รู้สึกอย่างไร? เกี่ยวกับโลกและชีวิตของเขาเอง คิดถึงปัญหาอะไรในท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และปัญหาความรุนแรงอันเกิดจากการก่อความไม่สงบ เมื่อถูกถามว่า ‘ปัญหาที่สำคัญที่สุด’ ในชุมชนของตนเองคืออะไร โดยให้ระบุปัญหาทุกด้านเท่าที่จะทำได้ ไม่ว่าจะปัญหาความยากจน การว่างงาน ปัญหาสุขภาพเสพติด ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งปัญหาความไม่เป็นธรรมที่ได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ และปัญหาการก่อความไม่สงบที่เกิดขึ้นทุกวัน จากการประมวลคะแนนคำตอบทั้งหมด ปัญหาที่ถูกเลือกมากเป็นอันดับแรกคือ ปัญหาการว่างงาน (ร้อยละ 92.7) คะแนนมากเป็นลำดับที่สองก็คือปัญหาสุขภาพเสพติด (ร้อยละ 83.6) ปัญหาที่ถูกจัดวางให้มีค่าน้ำหนักคะแนนมากเป็นลำดับที่สามก็คือปัญหาการก่อความไม่สงบ (ร้อยละ 53.8) คะแนนเป็นลำดับที่สี่คือปัญหาความยากจน (ร้อยละ 35.5) และปัญหาการไม่มีที่ทำกิน (ร้อยละ 20.1)

เมื่อพิจารณาจากห้าลำดับความสำคัญที่ใกล้ตัวพวกเขาที่สุดภายในชุมชนก็คือปัญหาการว่างงาน ปัญหาสุขภาพเสพติด ปัญหาการก่อความไม่สงบ ปัญหาความยากจนและปัญหาการขาดที่ดินทำกิน สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาการว่างงานได้รับการชั่งน้ำหนัก ให้ความสำคัญในระดับที่สูงมากที่สุด โดยเฉพาะปัญหาการว่างงานของเยาวชน ตามมาด้วยปัญหาสุขภาพเสพติดซึ่งส่วนมากก็เป็นเยาวชนเช่นกัน ปัญหาที่น่าจะเป็นความสำคัญมากที่สุดคือปัญหาการก่อความไม่สงบกลายเป็นว่าถูกจัดลำดับเป็นลำดับที่สาม โดยคะแนนที่ให้น้ำหนักก็ไม่สูงมากเท่ากับปัญหาการว่างงานและปัญหาสุขภาพเสพติด ส่วนปัญหา

ความยากจนและปัญหาการไม่มีที่ดินทำกินก็เป็นปัญหาเศรษฐกิจเช่นเดียวกัน ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ การแยกกันระหว่างปัญหาความยากจนและปัญหาการว่างงานทั้งๆที่น่าจะเป็นปัญหาเดียวกัน เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่ามีฐานเศรษฐกิจที่เลี้ยงตนเองได้ในระดับหนึ่งดังที่กล่าวไปแล้วในตอนต้น แต่ในระยะยาวปัญหาการว่างงานของเยาวชนก็อาจจะกลายเป็นปัญหาเชิงโครงสร้าง และยากจนดักดานหากไม่มีการแก้ไข

ภาพที่ 5

ปัญหาที่สำคัญที่สุดในชุมชน (%)

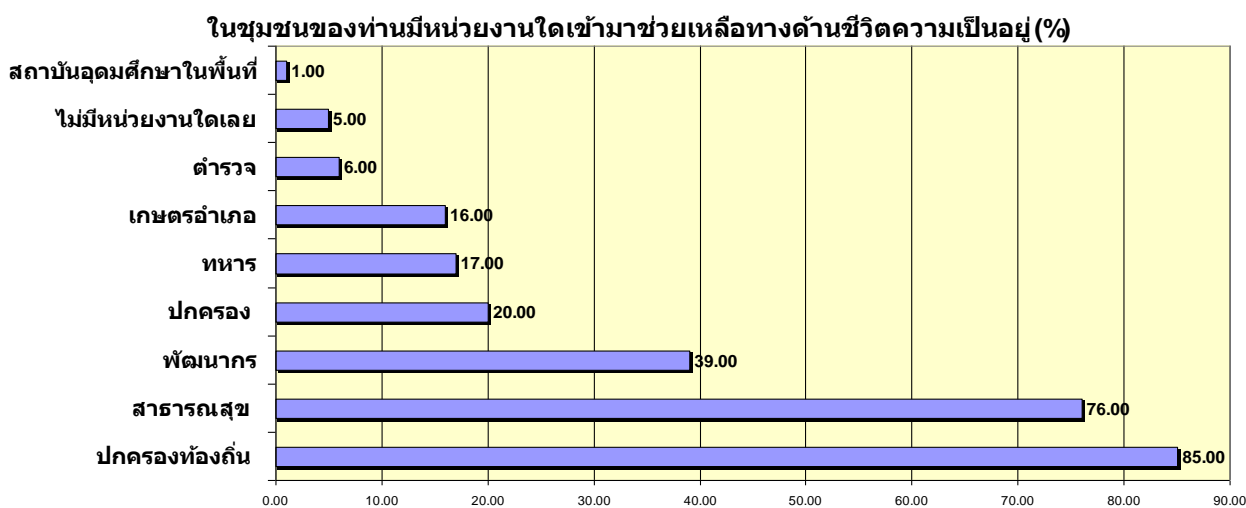
รัฐไทยและการจัดการของรัฐในพื้นที่ต่างวัฒนธรรม

มีปัญหามากมายเกิดขึ้นในชุมชนที่มีลักษณะพิเศษทางวัฒนธรรมและสังคมเศรษฐกิจ ประเด็นที่น่าสนใจตามมาก็คือ รัฐและหน่วยงานของรัฐได้ดำเนินการแก้ไขอย่างไร เงื่อนไขเช่นนี้เป็นเรื่องของความสามารถ (Capacity) และการเข้าถึงการบริการของรัฐ (Services Deliveries) ซึ่งมีความสำคัญในการแก้ปัญหาในยามวิกฤติและเป็นตัวชี้ว่ารัฐไม่ได้ล้มเหลว ข้อสงสัยก็คือว่า ปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกิดขึ้นแสดงว่ารัฐล้มเหลวอย่างสิ้นเชิงทั้งระบบในการจัดการแก้ปัญหาในลักษณะแบบ failed state หรือไม่ หรือปัญหาเป็นเพียงแค่ความล้มเหลวของรัฐในการปฏิบัติหน้าที่ในลักษณะแบบ dysfunctional state ซึ่งสะท้อนว่าระบบกลไกของรัฐไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำหน้าที่ตามโครงสร้างของตน แต่โครงสร้างรัฐนั้นยังคงมีอยู่อย่างครบถ้วนในทุกพื้นที่ เพียงแต่ไม่สามารถทำงานได้ เมื่อทดสอบโดยถามประชาชนว่าหน่วยงานใดของรัฐที่เข้าไปช่วยเหลือแก้ปัญหาในชุมชนมากที่สุด (ดูจากความถี่) สิ่งที่น่าสนใจก็คือหน่วยงานรัฐที่เข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในชุมชนมากที่สุด

ตามความรู้สึกรักของประชาชนก็คือ องค์กรการปกครองท้องถิ่น (ค่าน้ำหนักคะแนนร้อยละ 85) ลำดับที่สองก็คือหน่วยงานฝ่ายสาธารณสุข (ค่าน้ำหนักคะแนนร้อยละ 76) ลำดับที่สามคือพัฒนากร (ค่าน้ำหนักคะแนนร้อยละ 39) ลำดับที่สี่คือฝ่ายปกครองซึ่งได้แก่กลไกของจังหวัด อำเภอ และกำนันผู้ใหญ่บ้าน ได้คะแนนร้อยละ 20 ส่วนฝ่ายทหารซึ่งมีคะแนนอันดับที่ห้า (ร้อยละ 17) สะท้อนให้เห็นว่าในพื้นที่สีแดงที่มีการก่อความไม่สงบมีฝ่ายทหารซึ่งได้แก่กองกำลังหน่วยเฉพาะกิจ (ฉก.) ต่างๆ ได้เข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่บางส่วนโดยเฉพาะชุดสันติสุขซึ่งเป็นงานกิจการพลเรือนของทหารในพื้นที่สีแดง

โดยภาพรวม อาจกล่าวได้ว่า หน่วยงานรัฐที่ทำงานใกล้ชิดประชาชนในชุมชนมากที่สุด ในสถานการณ์ความไม่สงบมีแนวโน้มว่าเป็นหน่วยงานที่อยู่ติดพื้นที่ที่สุด ซึ่งได้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งยังสามารถเข้าไปช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ได้มากแม้จะอยู่ในสถานการณ์ความไม่สงบ และมีความไม่ปลอดภัย องค์กรปกครองท้องถิ่นเช่น องค์กรบริหารส่วนตำบลและองค์กรบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล ยังคงปฏิบัติหน้าที่ได้มากเพราะเป็นองค์กรที่ใกล้ชิดชุมชนรากหญ้ามากที่สุด หน่วยงานส่วนกลางที่มีบทบาทมากที่สุดคือสาธารณสุข ซึ่งมีสถานีอนามัยและโรงพยาบาลอำเภอกระจายไปทุกพื้นที่ และบุคลากรในหน่วยงานดังกล่าวเป็นคนท้องถิ่นส่วนใหญ่ บทบาทของหน่วยงานทั้งสองได้รับคะแนนความถี่สูงมากเมื่อเทียบกับหน่วยงานอื่นๆ ในห้าอันดับที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ภาพที่ 6

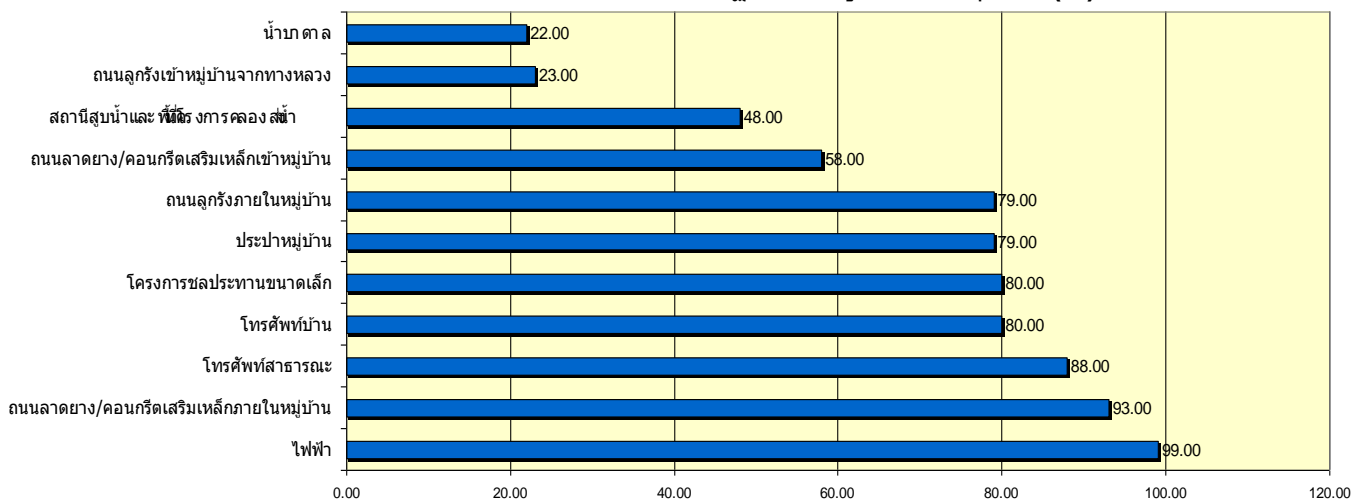

เมื่อพิจารณาการให้บริการของรัฐในแต่ละด้าน ในแง่โครงสร้างพื้นฐานของรัฐ สิ่งที่ประชาชนให้น้ำหนักมากที่สุดก็คือการบริการด้านไฟฟ้า ร้อยละ 99 ของผู้ตอบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ระบุว่า

ได้รับการบริการด้านไฟฟ้า รองลงมาคือถนนลาดยางและคอนกรีตเสริมเหล็กในหมู่บ้านซึ่งผู้ตอบร้อยละ 93 บอกว่าได้รับการบริการในด้านนี้ นอกจากนี้ยังมีบริการด้านโทรศัพท์สาธารณะและโทรศัพท์ในบ้าน ซึ่งผู้ตอบว่าได้รับการสูงถึงร้อยละ 88 และร้อยละ 80 ตามลำดับ กิจกรรมของรัฐอีกด้านหนึ่งคือ โครงการชลประทานขนาดเล็กมีผู้ตอบร้อยละ 80 เช่นกัน โครงสร้างพื้นฐานอีกตัวหนึ่งคือ ระบบประปาในหมู่บ้าน ร้อยละ 79 และถนนลูกรังในหมู่บ้าน ร้อยละ 79 เช่นกัน อาจจะกล่าวได้ว่าบริการด้านโครงสร้างพื้นฐานของรัฐในชุมชนจังหวัดชายภาคใต้จะมีสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ในด้านไฟฟ้า ถนนในหมู่บ้าน การชลประทานขนาดเล็กและการประปาหมู่บ้าน บริการโครงสร้างพื้นฐานที่มีปัญหาและมีคนตอบค่อนข้างจะน้อยคือถนนลูกรังจากหมู่บ้านเข้าทางหลวงและน้ำบาดาล ร้อยละ 23 และร้อยละ 22 ตามลำดับ

เป็นที่น่าสังเกตว่าโครงสร้างพื้นฐานในระดับหมู่บ้านเช่นทางคอนกรีตเสริมเหล็กหรือลาดยางมักเป็นความรับผิดชอบของการปกครองท้องถิ่น บริการในด้านนี้ได้รับการประเมินผลสำเร็จในระดับสูง ส่วนการบริการด้านถนนจากทางหลวงไปสู่หมู่บ้านมักเป็นหน้าที่ของกรมทางหลวงชนบท (Department of Rural Road) ซึ่งเป็นกรมในสังกัดราชการส่วนกลางในสังกัดกระทรวงคมนาคม โอนงานมาจากจากกรมโยธาธิการ และจากกรมการเร่งรัดพัฒนาชนบท สังกัดกระทรวงมหาดไทย มารวมกันก่อตั้งเป็น "กรมทางหลวงชนบท" เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พุทธศักราช 2545 ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 งานการก่อสร้างทางหลวงชนบทอาจจะประสบปัญหาในการก่อสร้างเพราะสถานการณ์ความไม่สงบ หรืออาจจะเป็นไปได้ว่าทางหลวงชนบทมีการดำเนินการอยู่แล้ว เพียงแต่เกิดปัญหาในการซ่อมแซมอันเนื่องมาจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ การประเมินโดยประชาชนจึงได้คะแนนค่อนข้างต่ำ ส่วนกิจกรรมอีกตัวหนึ่งคือน้ำบาดาล ในส่วนนี้ก็มีปัญหามากที่สุดซึ่งจะต้องได้รับการแก้ไขต่อไป

ภาพที่ 7
บทบาทของโครงสร้างพื้นฐานในหมู่บ้านหรือชุมชน (%)

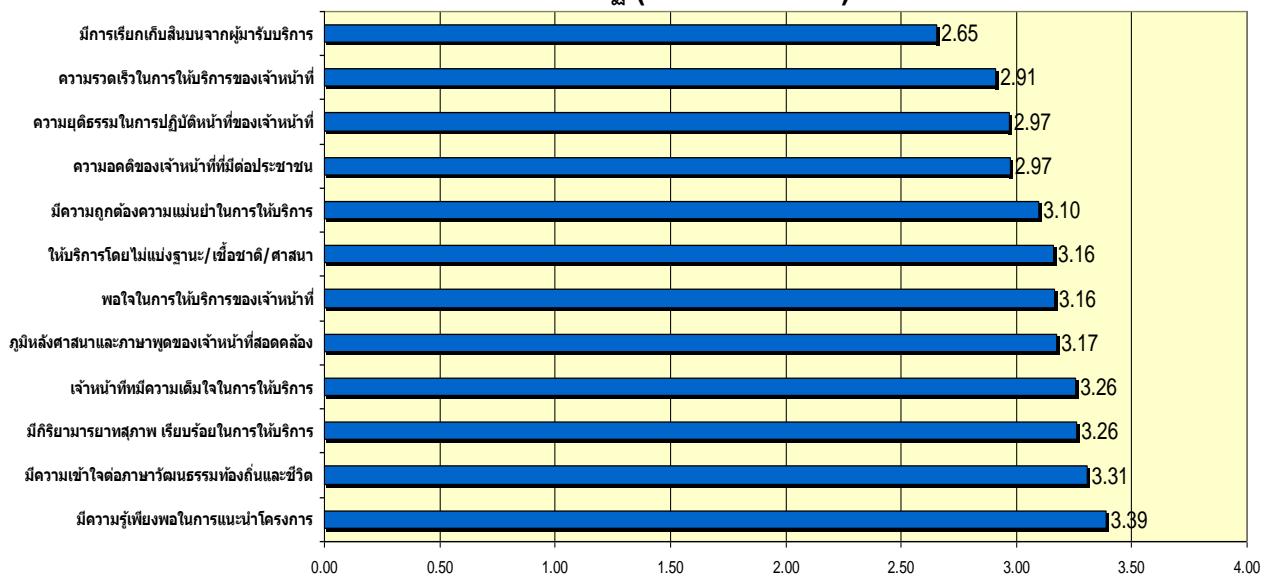
กล่าวในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน นอกจากกิจกรรมที่รัฐเข้าถึงประชาชนแล้ว ทักษะคิดของประชาชนที่มีต่อเจ้าหน้าที่รัฐก็มีความสำคัญด้วย โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งและความรุนแรงเช่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทักษะคิดต่อเจ้าหน้าที่รัฐ พฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐที่ถูกประเมินในแต่ละด้านด้วยคะแนนตามลำดับสูงสุด 5 คะแนน จนถึงระดับต่ำที่สุด 1 คะแนน ผลจากการประเมินพบว่าพฤติกรรมเจ้าหน้าที่ซึ่งมีระดับคะแนนค่อนข้างสูงคือ เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เพียงพอในการแนะนำโครงการและกิจกรรมของรัฐ (คะแนนเฉลี่ย 3.39) เจ้าหน้าที่ที่มีความเข้าใจต่อภาษาวัฒนธรรมท้องถิ่นและชีวิต (คะแนนเฉลี่ย 3.31) เจ้าหน้าที่ที่มีกีฬามารยาทสุภาพ เรียบร้อยในการให้บริการ (คะแนนเฉลี่ย 3.26) เจ้าหน้าที่ที่มีความเต็มใจในการให้บริการ (คะแนนเฉลี่ย 3.26) แต่อีกด้านหนึ่ง ส่วนที่มีระดับคะแนนต่ำมากที่สุดก็คือ มีการเรียกเก็บสินบนจากผู้มารับบริการ (คะแนนเฉลี่ย 2.65) ความรวดเร็วในการให้บริการของเจ้าหน้าที่ (คะแนนเฉลี่ย 2.91) ความยุติธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ (คะแนนเฉลี่ย 2.97) ความอคติของเจ้าหน้าที่ที่มีต่อประชาชน (คะแนนเฉลี่ย 2.97) กล่าวโดยรวม จะเห็นได้ว่าทัศนคติที่ติดต่อเจ้าหน้าที่รัฐก็คือในเรื่องการให้ข้อมูลต่อประชาชนและในด้านความเข้าใจต่อภาษาและวัฒนธรรมของพื้นที่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นความพยายามของรัฐในการให้บริการต่อประชาชนและการปรับตัวให้เข้ากับภาษาและวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่ซึ่งมีลักษณะพิเศษและอัตลักษณ์ของตนเอง แต่ที่มีปัญหาก็คือในเรื่องของการรับสินบนหรือการทุจริตคอร์รัปชันซึ่งเป็นปัญหาทั่วไปของข้าราชการไทย ปัญหาอีกประการหนึ่งก็คือความรวดเร็วในการให้บริการของเจ้าหน้าที่

ซึ่งเป็นเรื่องของประสิทธิภาพในการบริหารรัฐกิจอันเป็นปัญหาเรื้อรังที่มีมานานในราชการไทย ปัญหาอีกประการหนึ่งซึ่งเป็นประเด็นที่มีการพูดถึงมากในจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็คือ ความยุติธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการและอคติที่มีต่อประชาชนในพื้นที่ ในที่นี้คงหมายความถึงอคติในเรื่องชาติพันธุ์และศาสนาซึ่งมักจะเป็นประเด็นที่พูดถึงกันมาก และเป็นปัญหาที่แสดงให้เห็นความรู้สึกที่แตกต่างกันระหว่างข้าราชการกับประชาชนที่เป็นคนมลายูมุสลิมเป็นส่วนใหญ่

นอกจากนี้แล้ว ความคาดหวังของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีต่อรัฐก็มีอยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูงดังจะเห็นได้จากคำถามที่ว่าต้องการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐหรือไม่? มีผู้ตอบว่าต้องการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐสูงถึงประมาณร้อยละ 74 แสดงให้เห็นว่าแม้จะอยู่ภายใต้ความกดดันของสถานการณ์ความไม่สงบแต่ประชาชนส่วนมากยังมีความคาดหวังต่อความช่วยเหลือและการพัฒนาของภาครัฐ

ภาพที่ 8

ทัศนคติต่อเจ้าหน้าที่รัฐ (ค่าคะแนนเต็ม 5)

ตารางที่ 14

ท่านคิดว่าท่านต้องการความช่วยเหลือเรื่องการสร้างรายได้จากหน่วยงาน
ของรัฐหรือไม่

		จำนวนผู้ตอบ	ร้อยละ	ร้อยละผู้ตอบ
	ต้องการ	1424	73.6	74.5
	ไม่ต้องการ	487	25.2	25.5
	รวม	1911	98.7	100.0
ผู้ไม่ตอบ	99	25	1.3	
รวมทั้งสิ้น		1936	100.0	

การประเมินรัฐและนโยบายรัฐในสถานการณ์ความไม่สงบ

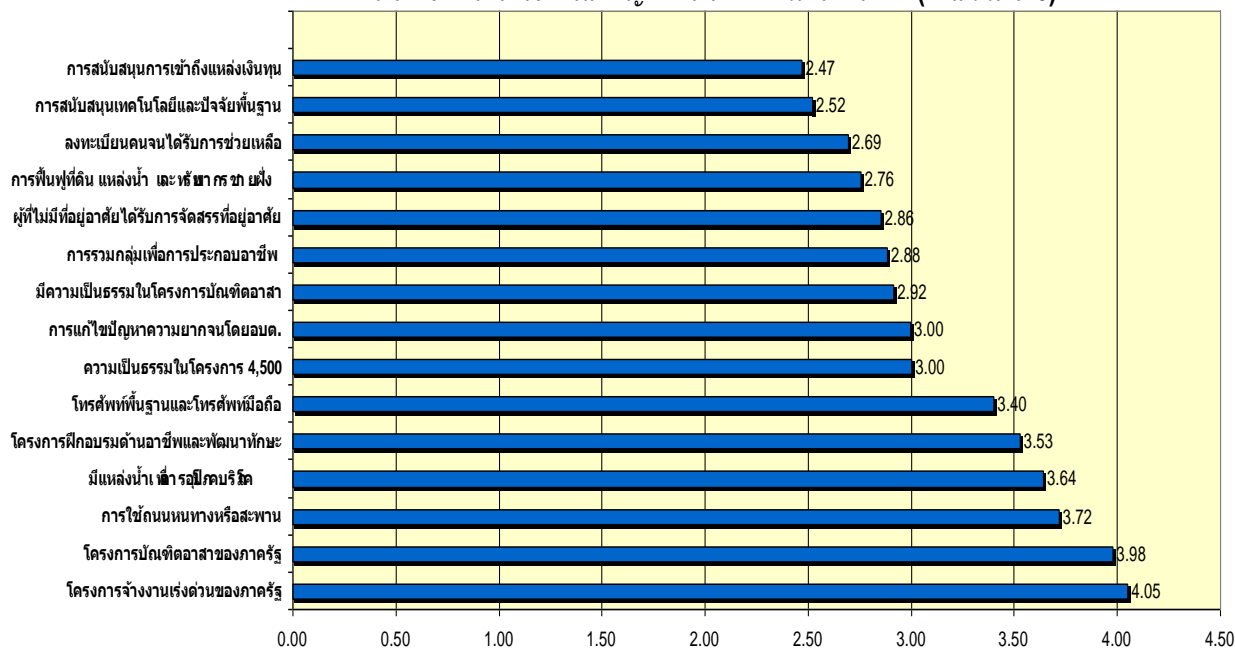
การจะประเมินว่ารัฐล้มเหลวหรือไม่ในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบ เราอาจพิจารณาได้ในการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐในสายตาของประชาชน ถึงแม้ว่าความคาดหวังต่อความช่วยเหลือจากรัฐจะค่อนข้างสูงก็ตาม แต่หน่วยงานรัฐที่เข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ที่มีศักยภาพต่างกันในการเข้าถึงประชาชน และปฏิบัติงานให้บรรลุผล เอาชนะจิตใจประชาชน ในที่นี้จะพิจารณาจาก 6 โครงการรัฐที่สำคัญคือการแก้ปัญหาความยากจน การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาคมนาคมขนส่ง การพัฒนาสังคม การพัฒนาสาธารณสุข โดยในแต่ละด้านจะพิจารณาความพึงพอใจในกิจกรรมย่อย และประเมินโดยเปรียบเทียบทั้ง 6 ด้านดังกล่าว

ในส่วนของโครงการแก้ปัญหาความยากจน โครงการรัฐที่ได้รับการประเมินสูงที่สุดก็คือโครงการจ้างงานเร่งด่วนของรัฐ ซึ่งได้คะแนนการประเมินสูงมาก (คะแนนเฉลี่ย 4.05) รองลงมาคือโครงการบัณฑิตอาสาของรัฐ (คะแนนเฉลี่ย 3.98) โครงการเกี่ยวกับการคมนาคม ถนนและสะพาน (คะแนนเฉลี่ย 3.72) นอกจากนี้ยังมีโครงการอื่นๆเกี่ยวกับพัฒนาแหล่งน้ำอุปโภคและบริโภค การฝึกอบรมด้านอาชีพและทักษะอาชีพ สิ่งที่น่าสนใจอีกด้านหนึ่งก็คือ กิจกรรมที่ถูกประเมินค่าต่ำมากที่สุดก็คือ การสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งทุน (คะแนนเฉลี่ย 2.47) การสนับสนุนเทคโนโลยีและปัจจัยพื้นฐาน (คะแนนเฉลี่ย 2.52) การช่วยเหลือผู้ลงทะเบียนคนจน (คะแนนเฉลี่ย 2.69) และการฟื้นฟูที่ดิน แหล่งน้ำและทรัพยากรชายฝั่ง (คะแนนเฉลี่ย 2.76) จะเห็นได้ว่าในโครงการที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาความยากจนและความจำเป็นพื้นฐาน โครงการจ้างงานและอาชีพเป็นโครงการที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด ส่วนที่ยังดูเหมือนจะเป็นปัญหาที่สุดก็คือการสนับสนุนให้เข้าถึงแหล่งทุน การ

สนับสนุนเทคโนโลยีและปัจจัยพื้นฐาน รวมทั้งเรื่องการจัดทะเบียนคนจน ปัญหาการจ้างงานเป็นสิ่งที่รัฐได้ดำเนินการไปมากและน่าจะประสบความสำเร็จมากพอสมควรในระดับชุมชน แต่ปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขหรือได้รับผลน้อยคือการพัฒนาแบบที่ยั่งยืนกว่าเช่นการสนับสนุนเรื่องแหล่งทุนในการพัฒนาอาชีพและรายได้ รวมทั้งการประกอบการต่างๆ ซึ่งมีมิติในด้านนี้อาจจะเป็นความต้องการเพื่อให้มีการพัฒนาด้วยตนเองอย่างมีความยั่งยืนมากขึ้น

ภาพที่ 9

ความพึงพอใจโครงการแก้ปัญหาความยากจนเปรียบเทียบ (คะแนนเต็ม 5)

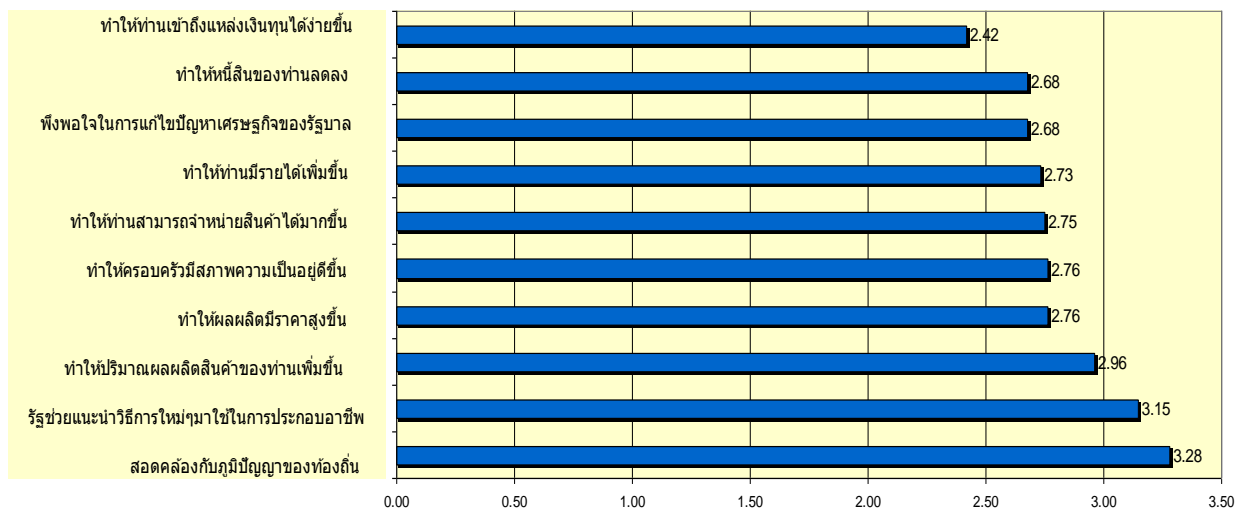

ข้อสังเกตว่าเมื่อพิจารณาความรู้สึกของประชาชนต่อผลในการทำงานของรัฐในด้านการพัฒนา (โดยเฉพาะทางเศรษฐกิจ) สิ่งที่พบในทางบวกมากที่สุดก็คือ ความพึงพอใจในด้านความสอดคล้องกับภูมิปัญญาของท้องถิ่น (คะแนนเฉลี่ย 3.28) รองลงมาก็คือการที่รัฐแนะนำวิธีการใหม่ๆ มาใช้ในการประกอบอาชีพ (คะแนนเฉลี่ย 3.15) และการทำให้ผลผลิตสินค้าของประชาชนเพิ่มขึ้น (คะแนนเฉลี่ย 2.96) แต่ในส่วนที่ได้รับความพอใจต่ำที่สุดก็คือการทำให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งทุนได้มากขึ้น (คะแนนเฉลี่ย 2.42) การทำให้นี้สินของประชาชนลดลง (คะแนนเฉลี่ย 2.68) ความพึงพอใจในนโยบายแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของรัฐบาล (คะแนนเฉลี่ย 2.68) และการทำให้ประชาชนมีรายได้และ/หรือขายสินค้าได้เพิ่มขึ้น (คะแนนเฉลี่ย 2.73 และ 2.75) ในที่นี้เราอาจจะเห็นความเหลื่อมล้ำกันของทัศนคติที่ตรงกันข้ามกันในสองด้าน ด้านที่พอใจต่อการทำให้ผลผลิตสินค้าเพิ่มขึ้นจากการ

ส่งเสริมการผลิตและการแนะนำวิธีการใหม่ๆ ในการประกอบอาชีพซึ่งได้แก่โครงการเกี่ยวกับอาชีพต่างๆ (นอกเหนือจากโครงการในด้านจ้างงานเร่งด่วนต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาความยากจนที่กล่าวไปแล้วข้างต้น) กับทักษะในด้านที่ไม่พอใจหรือไม่พึงพอใจต่อการพัฒนาที่เกิดขึ้น เพราะการพัฒนาไม่ก่อให้เกิดการเข้าถึงแหล่งทุน ไม่ได้ทำให้หนี้สินลดลงหรือรายได้เพิ่มขึ้น นี่คือการชะงักงันของความต้องการของประชาชนที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองจากนโยบายและกิจกรรมต่างๆ ของรัฐ ในประเด็นนี้อาจจะสะท้อนให้เห็นว่า การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจด้วยนโยบายการพัฒนาเฉพาะหน้าเช่นการจ้างงาน 4,500 บาท โครงการบัณฑิตอาสา และการอบรมอาชีพต่างๆ ของรัฐ แม้จะสนองตอบความต้องการของคนจำนวนมากได้ แต่ในด้านลึก ความต้องการในการพัฒนาเชิงโครงสร้างเช่นการพัฒนาการลงทุนเพื่อเพิ่มรายได้และการประกอบการที่มั่นคงยั่งยืนยังเป็นจุดที่ขาดแคลน โครงสร้างการพัฒนาในระยะยาวยังไม่เกิดขึ้น ความพึงพอใจต่อนโยบายเศรษฐกิจโดยรวมของรัฐจึงค่อนข้างต่ำดังจะเห็นได้จากคะแนนในด้านนี้

ภาพที่ 10

ผลของโครงการพัฒนาของรัฐ (คะแนนเต็ม 5)

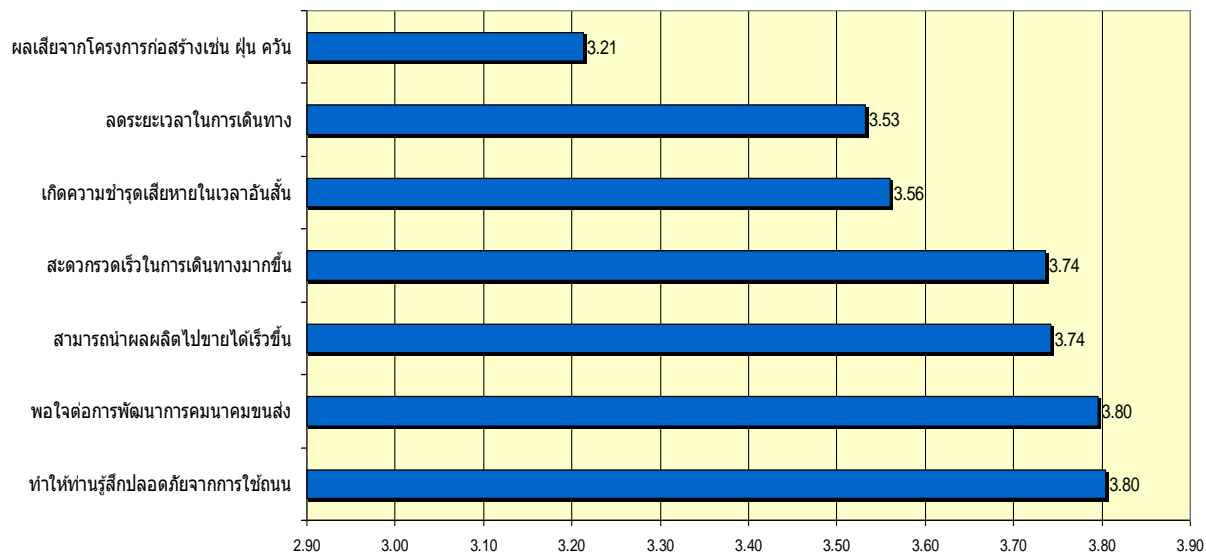
นอกจากนี้เมื่อพิจารณาในแง่ของโครงการพัฒนาในด้านการคมนาคมขนส่งและการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งที่ปรากฏให้เห็นก็คือความพึงพอใจที่มีต่อโครงการด้านการคมนาคมโดยทั่วไป เช่นความพึงพอใจต่อความปลอดภัยในการใช้ถนน (คะแนน 3.80) ความพึงพอใจต่อการคมนาคมขนส่ง (คะแนน 3.80) การทำให้สามารถนำผลผลิตไปขายเพิ่มขึ้น (คะแนน 3.74) แต่คะแนนที่ค่อนข้างต่ำคือ การเกิดผลเสียจากโครงการก่อสร้างเช่นฝุ่นควัน (คะแนน 3.21) และการลดระยะเวลาในการเดินทาง (คะแนน 3.53) อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปแล้ว ความพึงพอใจต่อการพัฒนาด้านการคมนาคมขนส่งจะ

ได้รับการประเมินคะแนนในระดับค่อนข้างสูง ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่ารัฐได้ลงทุนการพัฒนา
มากในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมขนส่ง ทั้งในระดับหน่วยงานรัฐส่วนกลางและ
หน่วยงานในระดับการองค์กรการปกครองท้องถิ่น เช่น โครงการสร้างถนนทางหลวงแผ่นดิน และ
โครงการถนนลาดยางและคอนกรีตเสริมเหล็กในหมู่บ้าน เป็นต้น

อีกด้านหนึ่งโครงการพัฒนาที่ได้รับความพึงพอใจในระดับที่ค่อนข้างสูงอีกโครงการก็คือ
โครงการที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งในแง่โครงการเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหา
ทรัพยากรธรรมชาติ (คะแนน 3.77) การฟื้นฟูและคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติ (คะแนน 3.75) อย่างไรก็ตาม
ดี จุดอ่อนที่สะท้อนออกมาก็คือการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไม่ได้มีผลในการเพิ่มรายได้
และผลประโยชน์ (คะแนน 3.43) และปัญหาการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
(คะแนน 3.48) กล่าวโดยรวม โครงการที่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาทรัพยากร การอนุรักษ์และฟื้นฟู
ทรัพยากรธรรมชาติได้รับการยอมรับค่อนข้างสูงจากประชาชนส่วนมาก ปัญหาที่ควรจะแก้ไขคือการมี
ส่วนร่วมในโครงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนี้ปัญหาที่สะท้อนออกมาในแง่ผลประโยชน์
และรายได้ที่ได้จากการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติก็ยังเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาที่จะต้องได้รับ
การแก้ไข โครงการของรัฐในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ
ควรจะต้องอาศัยฐานของชุมชน ฐานรายได้และอาชีพของประชาชน รวมทั้งการมีส่วนร่วมเพื่อ
เสริมสร้างศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ดังจะเห็นได้จากปัญหาที่เกิดจาก
โครงการรัฐที่ทำการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ แต่มีผลให้เกิดการทำลายชุมชนและฐานรายได้อาชีพ
ของชุมชนก็จะไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในระยะยาวและไม่ได้มีส่วนแก้ปัญหาความมั่นคง
ของมนุษย์ในระยะยาว

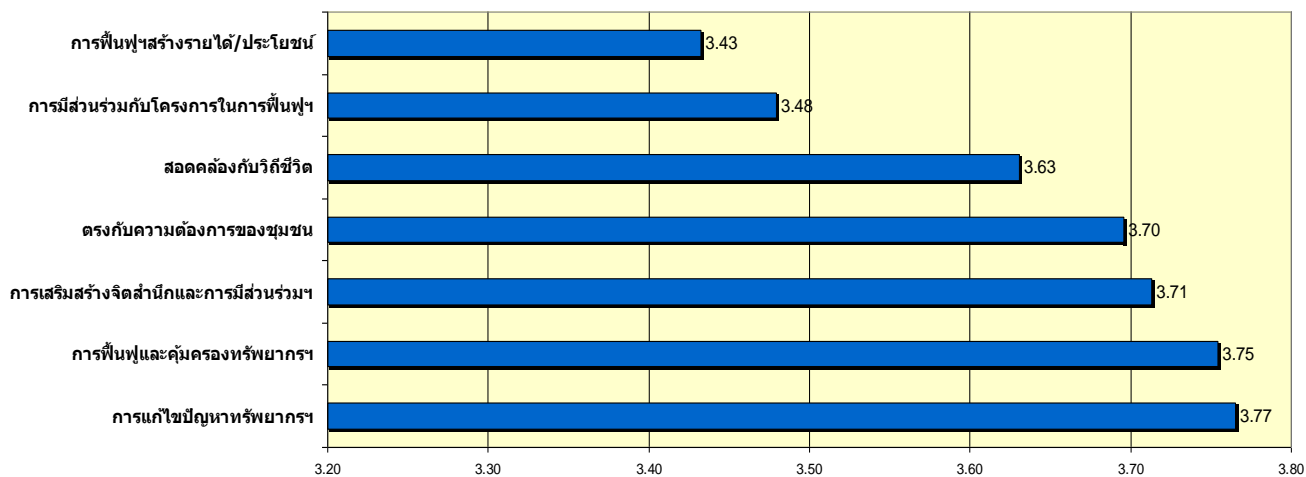
ภาพที่ 11

ความพึงพอใจต่อโครงการพัฒนาคมนาคมขนส่ง (คะแนนเต็ม 5)

ภาพที่ 12

ความพอใจต่อโครงการอนุรักษ์/ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ (คะแนนเต็ม 5)

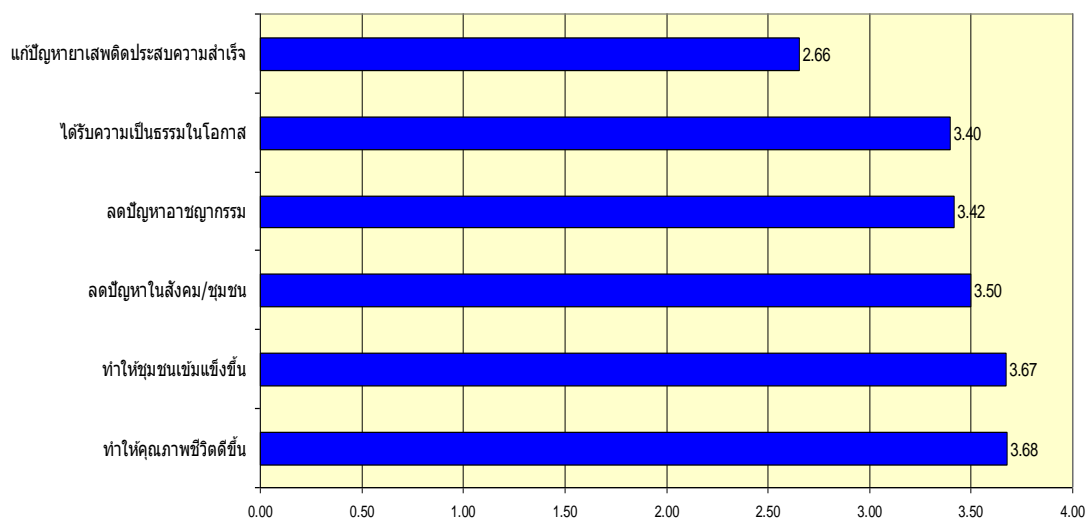
โครงการรัฐที่มีผลกระทบต่อสังคมอย่างมากในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อีกโครงการก็คือโครงการในด้านการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต ส่วนที่ดีของโครงการนี้ก็คือการยอมรับว่าทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น (คะแนน 3.53) และทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น (คะแนน 3.53) แต่สิ่งที่ยังแก้ไขไม่ได้ก็คือ

ปัญหาเสพติด (คะแนน 2.66) ซึ่งได้รับคะแนนการประเมินค่อนข้างต่ำ นอกจากนี้ยังมีปัญหาในเรื่องการได้รับความเป็นธรรมในด้านโอกาส (คะแนน 3.40) และการลดปัญหาอาชญากรรม (คะแนน 3.42)

โครงการสังคมในขนาดใหญ่อีกโครงการหนึ่งก็คือสาธารณสุข โครงการได้รับการยอมรับมากที่สุดในการทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น (คะแนน 3.72) สอดคล้องกับวิถีชีวิต (คะแนน 3.53) และเพียงพอกับความต้องการของชุมชน (คะแนน 3.46) แต่ปัญหาที่ดูเหมือนจะปรากฏให้เห็นชัดเจนก็คือการทำงานของอาสาสมัครหมู่บ้านหรือชุมชน (อสม.) ที่อาจจะยังขาดการมีส่วนร่วม (คะแนน 3.15) ปัญหาการขาดหน่วยทันตกรรมเคลื่อนที่ในชุมชน (คะแนน 3.16) ยาและเวชภัณฑ์ในชุมชนไม่เพียงพอ (คะแนน 3.18) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม โครงการสาธารณสุขโดยทั่วไปอยู่ในระดับคะแนนการประเมินความพอใจในระดับที่ค่อนข้างสูงเมื่อพิจารณาจากคะแนนความพึงพอใจทั้งหมด

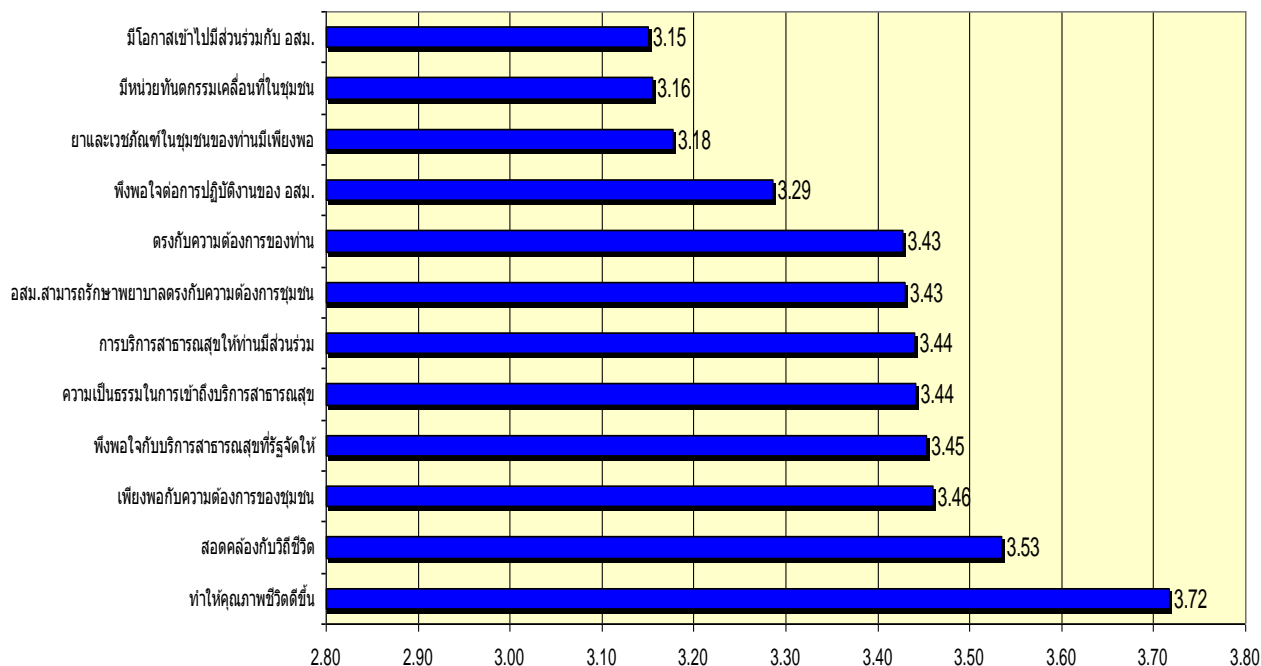
ภาพที่ 13

ความพอใจในโครงการพัฒนาและแก้ปัญหาสังคม (คะแนนเต็ม 5)

ภาพที่ 14

ความพอใจในบริการสาธารณสุขของรัฐ (คะแนนเต็ม 5)

เมื่อเปรียบเทียบจากภาพรวมทั้งหมด โครงการของรัฐที่ได้รับการยอมรับและมีค่าคะแนนความพึงพอใจสูงสุดก็คือโครงการจ้างงานเร่งด่วนของรัฐ โครงการบัณฑิตอาสา และโครงการที่เกี่ยวกับการคมนาคม เช่นการทำให้เกิดความรู้สึกปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน ความพอใจในโครงการคมนาคมขนส่ง และโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติเช่น การแก้ไขปัญหาทรัพยากร การอนุรักษ์ทรัพยากร ผลจากการพัฒนาคมนาคมขนส่งที่ทำให้นำผลผลิตไปขายได้เร็วขึ้น ความสะดวกรวดเร็วในการเดินทาง การใช้ถนนหรือสะพานและโครงการสาธารณสุขที่ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น ในทางตรงกันข้าม สิ่งที่เป็นจุดอ่อนในโครงการรัฐทำให้ได้รับความพึงพอใจระดับต่ำมากที่สุดคือการที่โครงการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยังไม่สามารถทำให้ถึงแหล่งทุน ยังไม่ทำให้เกิดการสนับสนุนเทคโนโลยีและปัจจัยพื้นฐาน และการแก้ไขปัญหาสุขภาพเสียดิค นอกจากนี้ ในโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและความยากจน ประเด็นที่ทำให้โครงการมีค่าประเมินค่อนข้างต่ำคือ การทำให้หนี้สินลดลง การลงทะเบียนคนจน การทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น และการทำให้จำหน่ายสินค้าได้มากขึ้น

ดังนั้น จุดที่น่าสังเกตก็คือ โครงการของรัฐที่มักจะได้รับผลสำเร็จจากการประเมินดังกล่าวจึงเป็นโครงการส่วนที่เน้นหนักที่การจ้างงาน การคมนาคมและการอนุรักษ์ทรัพยากร ซึ่งมักจะเป็นโครงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า นอกจากนี้โครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน การคมนาคมก็ได้รับการประเมินค่าสูง เพราะเป็นสิ่งที่เห็นได้ง่ายแต่ส่วนที่ได้รับความเสียหายจากประชาชนว่ามีปัญหา ก็คือการแก้ปัญหาศักยภาพทางเศรษฐกิจระยะยาวเช่นเรื่องการเข้าถึงแหล่งทุน เทคโนโลยี การแก้ปัญหาขาดทุนขาดและปัญหาความยากจน หนี้สินเป็นต้น โครงการดังกล่าวเป็นโครงการที่ต้องอาศัยระยะเวลาและเป็นเรื่องการสร้างศักยภาพในทางเศรษฐกิจสังคมและทรัพยากรมนุษย์ ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนว่าการใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือทางการเมืองในการแก้ปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังประสบความสำเร็จในระดับผิวหน้าเท่านั้น แต่ยังคงขาดพลังในการแก้ปัญหาด้านลึกในโครงสร้างทางสังคมเศรษฐกิจ รัฐต้องมีการลงทุนในระยะยาวและให้ความสนใจกับการสร้างความยั่งยืนให้กับการพัฒนามากกว่าเดิม เช่นการพัฒนาแหล่งทุนและ โอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนในการพัฒนาเศรษฐกิจ จึงจะแก้ปัญหาความยากจนและรายได้ การเพิ่มผลผลิต

จึงไม่เป็นเรื่องที่น่าแปลกใจที่เมื่อเรารวมคะแนนการประเมินค่ากิจกรรมในแต่ละด้าน โครงการที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดก็คือโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและ การคมนาคมขนส่ง คะแนนมากกว่าการศึกษาและสาธารณสุขซึ่งเป็นโครงการที่ทำให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาคุณภาพคน คุณภาพชีวิตและพัฒนาการสังคม โครงการและนโยบายที่ได้รับการยอมรับและพึงพอใจต่ำที่สุดก็คือนโยบายการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยรวม รองลงมาก็คือโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมและโครงการด้านสาธารณสุข

ตารางที่ 15

โครงการและกิจกรรมของรัฐที่ได้รับการประเมินความพึงพอใจสูง 10 รายการแรก

ลำดับที่	โครงการที่ได้รับการประเมินค่าสูง	คะแนน
1	โครงการจ้างงานเร่งด่วนของภาครัฐ	4.05
2	โครงการบัณฑิตอาสาของภาครัฐ	3.98
3	ทำให้ท่านรู้สึกปลอดภัยจากการใช้ถนน	3.80
4	พอใจต่อการพัฒนาการคมนาคมขนส่ง	3.80
5	การแก้ไขปัญหาทรัพยากรฯ	3.77
6	การฟื้นฟูและคุ้มครองทรัพยากรฯ	3.75
7	สามารถนำผลผลิตไปขายได้เร็วขึ้น	3.74
8	สะดวกรวดเร็วในการเดินทางมากขึ้น	3.74
9	การใช้ถนนหนทางหรือสะพาน	3.72
10	สาธารณสุขทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น	3.72

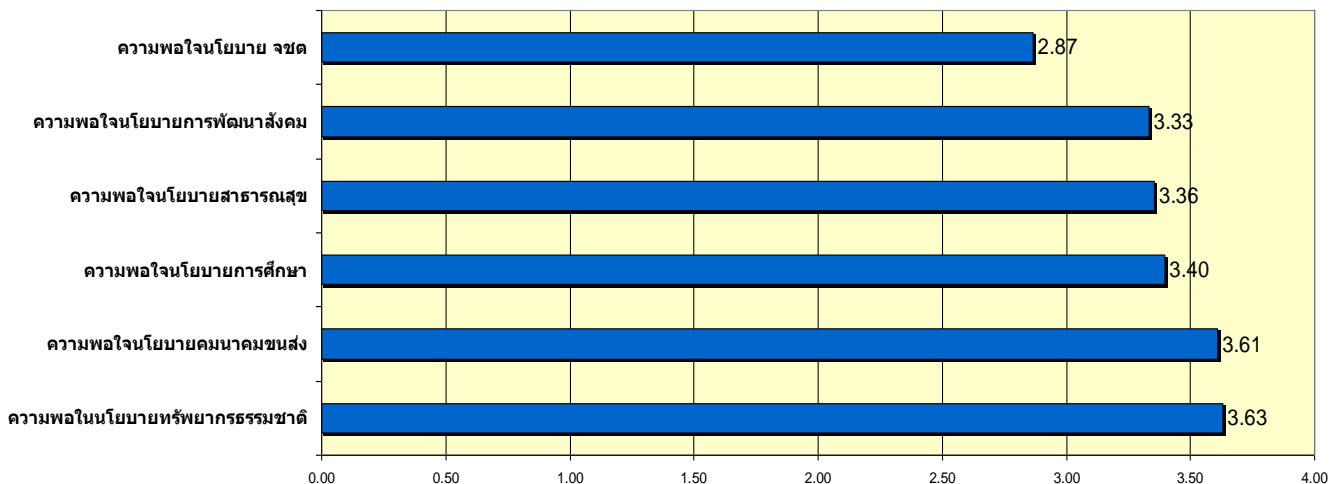
ตารางที่ 16

โครงการและกิจกรรมของรัฐที่ได้รับการประเมินความพึงพอใจต่ำ 10 รายการแรก

ลำดับที่	โครงการที่ได้รับการประเมินค่อนข้างต่ำ	คะแนน
1	ทำให้ท่านเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่ายขึ้น	2.42
2	การสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเงินทุน	2.47
3	การสนับสนุนเทคโนโลยีและปัจจัยพื้นฐาน	2.52
4	แก้ปัญหาหาเสด็จประสบความสำเร็จ	2.66
5	ทำให้หนี้สินของท่านลดลง	2.68
6	ความพึงพอใจในการแก้ไขปัญหาสภาพเศรษฐกิจของรัฐบาล	2.68
7	ลงทะเบียนคนจนได้รับการช่วยเหลือ	2.69
8	ทำให้ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้น	2.73
9	ทำให้ท่านสามารถจำหน่ายสินค้าได้มากขึ้น	2.75
10	การฟื้นฟูที่ดิน แหล่งน้ำ และทรัพยากรชายฝั่ง	2.76

ภาพที่ 15

ความพึงพอใจในนโยบายด้านต่างๆโดยเปรียบเทียบ (ค่าเฉลี่ย 5)

ความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลและองค์กรต่าง ๆ

ไม่ว่าความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่เกี่ยวกับรูปแบบการปกครองที่จะช่วยบรรเทาหรือแก้ปัญหาความไม่สงบจะมีทั้งการเสนอรูปแบบใหม่หรือคงรูปแบบเดิมก็ตาม ประเด็นที่ต้องพิจารณาประกอบก็คือ รูปแบบเหล่านั้นจำเป็นจะต้องอาศัยการขับเคลื่อนของบุคคลหรือองค์กรที่มีความน่าเชื่อถือ น่าไว้วางใจ และมีบทบาทในการแก้ปัญหของประชาชนในระดับต่าง ๆ จากการสอบถามประชาชนถึงความเชื่อมั่น ไว้วางใจที่มีต่อองค์กรหรือหน่วยงานทั้งของรัฐและประชาชน พบว่า ผู้นำศาสนาและองค์กรทางศาสนาอิสลาม ยังมีคะแนนความเชื่อมั่นไว้วางใจในระดับสูงและเป็นอันดับต้น ๆ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.45 และ 4.23 ตามลำดับ รองลงมาคือ กลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นครู รัฐบาล บุคลากรด้านสาธารณสุข กำนันผู้ใหญ่บ้าน นักวิชาการ ฝ่ายปกครอง หน่วยงานด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ที่มีคะแนนความเชื่อมั่นอยู่ในระดับค่อนข้างสูง มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.45 – 4.00 ส่วนกลุ่มที่มีระดับความเชื่อมั่นไว้วางใจในระดับปานกลาง ถึงค่อนข้างต่ำ อาจพิจารณาได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มหน่วยงานของรัฐที่ปฏิบัติงานภารกิจเฉพาะ เช่น เจ้าหน้าที่ด้านงานพัฒนาและงานดูแลทรัพยากร คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) ศูนย์อำนวยการและบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) หน่วยงานด้านการสืบสวนคดีพิเศษ (DSI) กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.ภาค 4) นักการเมือง (ส.ว., ส.ส., นักการเมืองท้องถิ่น) และสื่อมวลชนบางแขนง โดยเฉพาะสื่อมวลชนมาเลเซีย กลุ่มนี้ มีค่าเฉลี่ยความเชื่อมั่น ระหว่าง 3.02-3.38 ส่วนกลุ่มที่สองและเป็นกลุ่มที่นำ

ให้ความสนใจก็คือ เจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคง ทั้งตำรวจและทหาร องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) และสื่อหนังสือพิมพ์ไทย ซึ่งกลับได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในระดับค่อนข้างต่ำโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับท้ายที่สุดคือ 2.68-2.91

เมื่อพิจารณาเฉพาะในส่วนของรัฐบาล ที่มีค่าเฉลี่ยความเชื่อมั่นไว้วางใจจากประชาชนเป็นอันดับที่สี่ ตลอดระยะเวลาปีเศษของการบริหารประเทศภายใต้การนำของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะนั้น ความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลยังคงมีความโน้มเอียงในเชิงบวก โดยสัดส่วนผู้ที่ตอบว่ามีความไว้วางใจพอสมควรมีจำนวนมากที่สุด (ร้อยละ 42.15) รองลงมาคือ ผู้มีความเห็นกลาง ๆ ร้อยละ 34.3 และผู้ที่มีความไว้วางใจรัฐบาลมาก ร้อยละ 19.21 แต่อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้ตอบที่มีความเห็นเป็นกลางนั้นอาจพิจารณาได้ว่า เป็นกลุ่มที่ไม่มีทัศนคติโน้มเอียงในเชิงบวก และไม่ต้องการแสดงตนชัดเจนด้านใดด้านหนึ่งเนื่องจากเป็นประเด็นทางการเมือง และประชาชนอาจมีความระมัดระวังตัวในการแสดงความเห็น ซึ่งประเด็นที่น่าสนใจคือกลุ่มดังกล่าวมีสัดส่วนมากถึงหนึ่งในสามของผู้ตอบ

แต่เมื่อถามถึงความสามารถของรัฐบาลปัจจุบันในการจัดการกับความขัดแย้งและการแตกแยกทางการเมืองที่กำลังดำเนินอยู่ ผู้ตอบส่วนใหญ่ (ร้อยละ 51.34) กลับไม่แน่ใจว่ารัฐบาลจะสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ ซึ่งแสดงถึงความไม่มั่นใจในเสถียรภาพของรัฐบาลด้วย ส่วนกลุ่มที่เห็นว่า รัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ และกลุ่มที่เห็นว่ารัฐบาลสามารถแก้ไขปัญหาได้ มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน

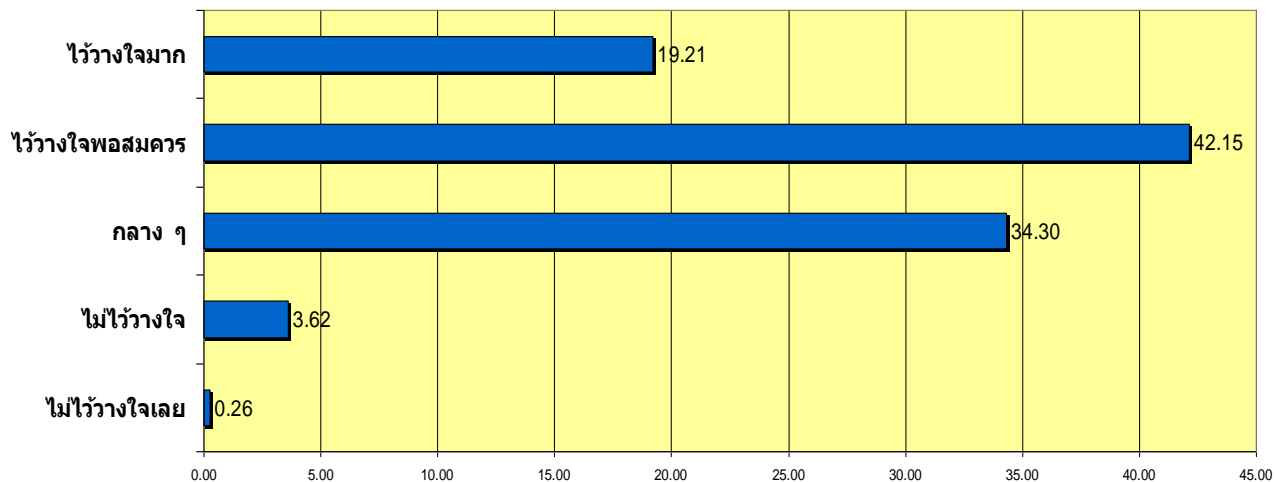
ตารางที่ 17

ความเชื่อมั่นไว้วางใจต่อหน่วยงานรัฐและองค์กรในพื้นที่

	N	Sum	Mean
ผู้นำทางศาสนา	1929	8593	4.45
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด	1928	8165	4.23
ครู	1923	7687	4.00
รัฐบาล	1928	7422	3.85
หมอ พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่อนามัย	1927	7183	3.73
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	1927	7104	3.69
นักวิชาการและอาจารย์ในมหาวิทยาลัย	1925	7075	3.68
กรมคุ้มครองสิทธิฯ กระทรวงยุติธรรม	1931	6950	3.60
ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอ	1929	6687	3.47
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	1927	6651	3.45
สถาบันนิติวิทยาศาสตร์	1931	6532	3.38
สื่อโทรทัศน์มาเลเซีย	1924	6355	3.30
พัฒนากร เจ้าหน้าที่เกษตร ป่าไม้ ประมง	1929	6268	3.25
ศอ.บต	1929	6215	3.22
สว.	1931	6090	3.15
สื่อโทรทัศน์ไทย	1928	6066	3.15
ดี เอส ไอ	1922	6015	3.13
กอร.มน.ภาค 4	1926	6008	3.12
ปปส.	1926	5992	3.11
สื่อวิทยุไทย	1927	5985	3.11
สื่อวิทยุมาเลเซีย	1924	5975	3.11
สส.	1932	5950	3.08
นักการเมืองท้องถิ่น	1928	5816	3.02
สื่อหนังสือพิมพ์ไทย	1929	5615	2.91
เอ็นจี โอ	1924	5546	2.88
ทหาร	1929	5351	2.77
ตำรวจ	1924	5159	2.68
Valid N (listwise)	20		

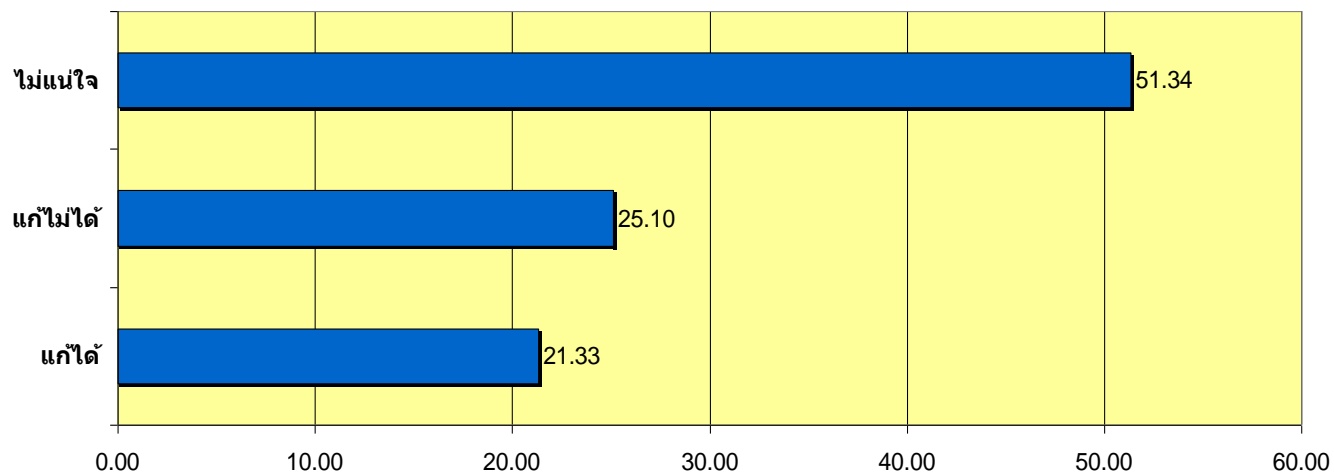
ภาพที่ 16

ท่านมีความเชื่อมั่นไว้วางใจต่อรัฐบาลอภิสิทธิ์ (ร้อยละ)

ภาพที่ 17

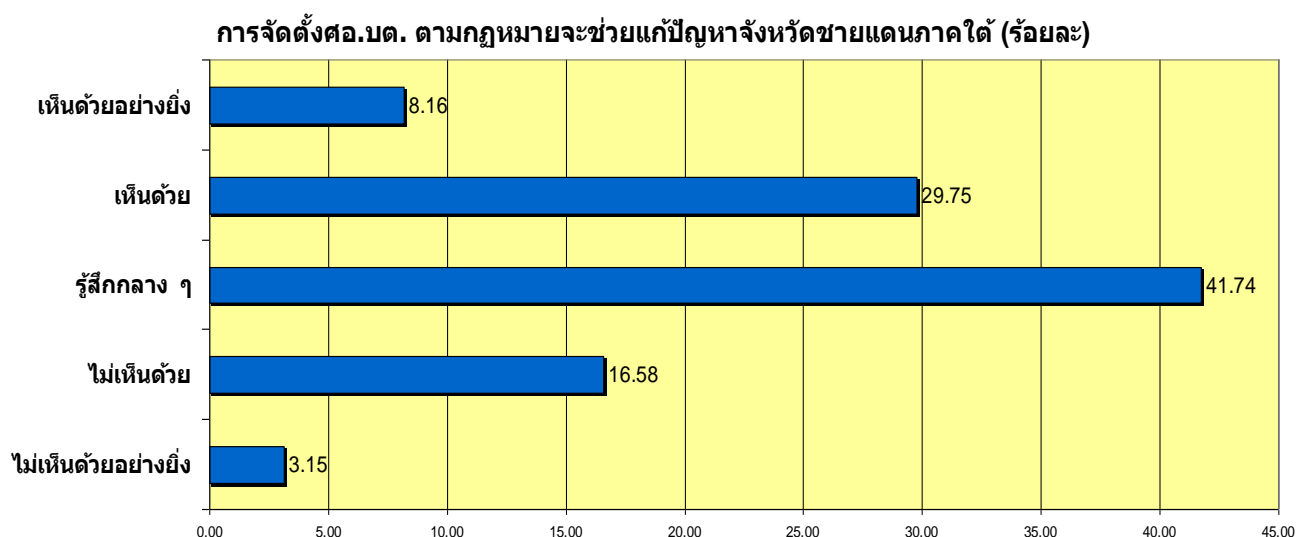
รัฐบาลปัจจุบันจะแก้ปัญหาค่าใช้จ่ายและความแตกแยกทางการเมืองได้ (ร้อยละ)

ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อประสิทธิภาพในการดำเนินนโยบายของรัฐ

ส่วนความเชื่อมั่นของประชาชนต่อประเด็นการจัดการกับความขัดแย้งและความไม่สงบในภาคใต้ หากพิจารณาบนฐานของความเชื่อมั่นไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลปัจจุบัน ซึ่งผู้ตอบส่วนใหญ่มีแนวโน้มไปในทางไว้วางใจ ข้อเสนอของรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ที่ต้องการปรับปรุงโครงสร้างของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) โหม่นั้น จำนวนผู้ตอบที่แสดงความเห็นเป็นกลางกลับมีจำนวนมากที่สุดและเป็นคนกลุ่มใหญ่ ซึ่งอาจสงวนความเห็นเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลด้วยเหตุผลส่วนบุคคลหรือยังไม่แน่ใจว่าการจัดตั้ง ศอ.บต. จะสามารถแก้ไขปัญหาความไม่สงบได้ แต่หากพิจารณาเปรียบเทียบเฉพาะกลุ่มผู้ตอบที่เห็นด้วยกับกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยนั้น พบว่า จำนวนผู้ตอบที่เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งกับการจัดตั้ง ศอ.บต. มีสัดส่วนรวมร้อยละ 37.91 ในขณะที่ผู้ตอบที่ไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับการจัดตั้งดังกล่าว มีสัดส่วนรวมร้อยละ 19.73

ภาพที่ 18

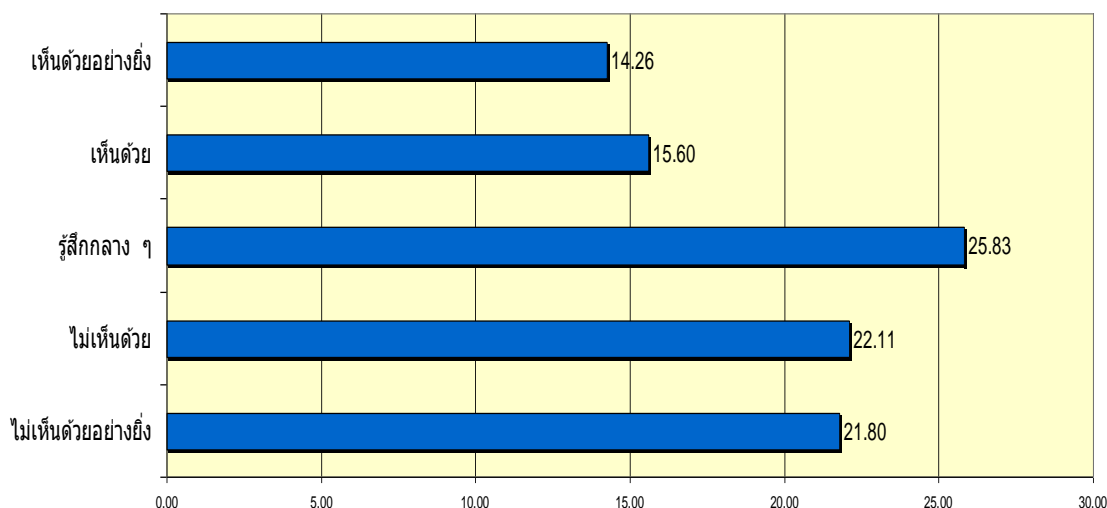

สำหรับประเด็นคำถามเรื่องการคงกำลังทหารและตำรวจในพื้นที่นั้น ในการสำรวจความคิดเห็นครั้งแรกพบว่า สัดส่วนผู้ตอบที่มีความเห็นแตกต่างกันและมีลักษณะค่อนข้างกระจาย แสดงถึงความไม่มั่นใจในผลดีผลเสียของการมีกำลังเจ้าหน้าที่ในพื้นที่และระดับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อเจ้าหน้าที่ที่มีความแตกต่างกัน แต่หากพิจารณาภาพรวมของสัดส่วนผู้ที่มีความเห็นในทางบวกและลบเปรียบเทียบกัน จะพบว่า จำนวนผู้ที่ไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งในการมีกำลังทหารและตำรวจในพื้นที่จำนวนมากนั้น มีสัดส่วนรวมร้อยละ 43.91 ซึ่งมีจำนวนมากกว่า กลุ่มที่เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งเล็กน้อย โดยมีสัดส่วนรวมร้อยละ 29.86

เมื่อสำรวจความคิดเห็นในประเด็นดังกล่าวครั้งที่สองเราพบว่าแนวโน้มความเห็นของประชาชนที่ไม่เห็นด้วยกับการมีกำลังทหารมาจัดการปัญหาความไม่สงบในพื้นที่มีสัดส่วนมากขึ้น คือ ร้อยละ 47.5 ในขณะที่ผู้ที่มีความเห็นกลาง ๆ ก็มีสัดส่วนเพิ่มมากขึ้นจากเดิมด้วยเช่นกัน คือ จากการสำรวจครั้งแรก ร้อยละ 25.83 มาเป็นร้อยละ 31 ในการสำรวจครั้งที่สอง ส่วนผู้ที่เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งที่จะมีกำลังทหารจำนวนมากในพื้นที่นั้น มีสัดส่วนลดลงจากครั้งแรก คือร้อยละ 21.2

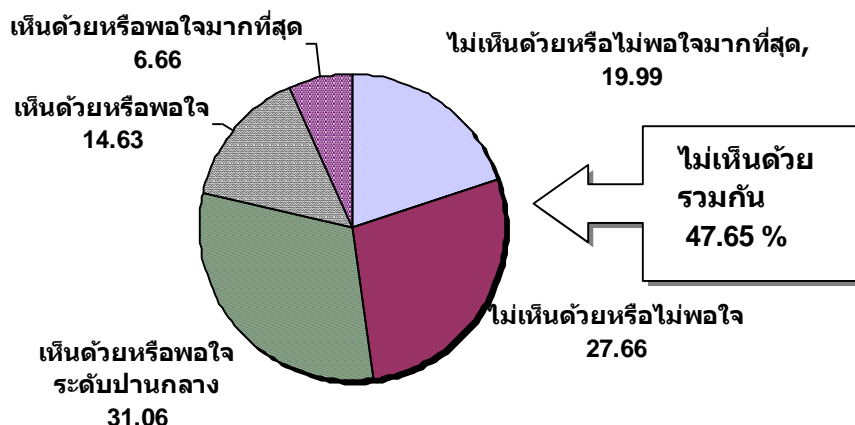
ภาพที่ 19

ท่านเห็นด้วยว่าการคงกำลังทหารและตำรวจจำนวนมากเอาไว้ในจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อรักษาความมั่นคงปลอดภัยของพื้นที่ (ร้อยละ)

ภาพที่ 20

ท่านเห็นด้วยกับการใช้กำลังทหารมาจัดการ ปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้

การสำรวจครั้งที่ 2 : ความพึงพอใจของประชาชนต่อมาตรการการแก้ไขปัญหาของรัฐบาล

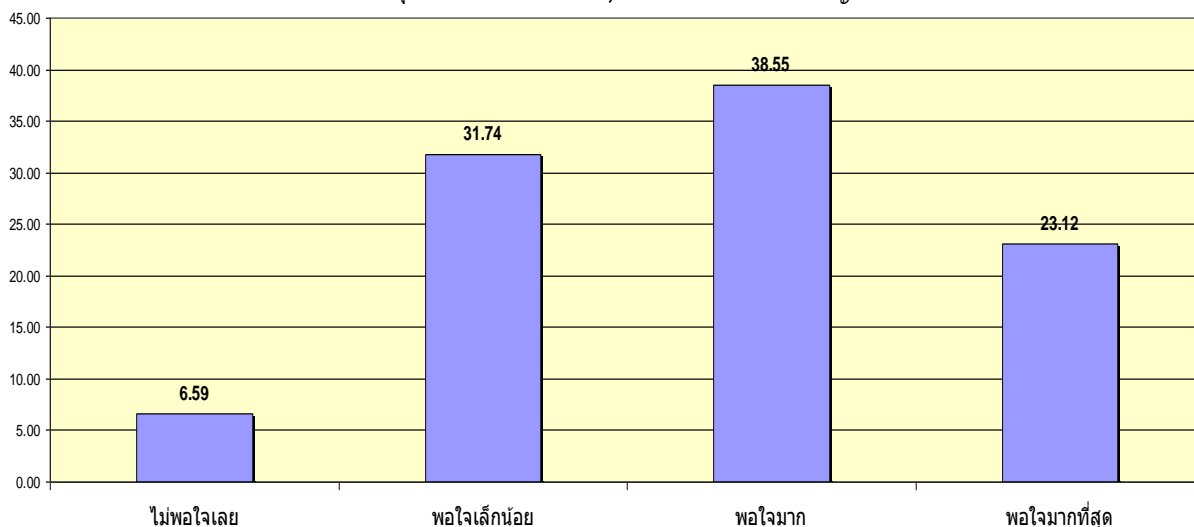
ถึงแม้ว่าในช่วงหลายปีที่ผ่านมา รัฐบาลได้ใช้งบประมาณแผ่นดินจำนวนมากเพื่อแก้ไขปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งทางด้านการพัฒนา การส่งเสริมอาชีพ การสร้างโอกาส การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และความมั่นคง จากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนครั้งที่ 2 โดยสอบถามความพึงพอใจนโยบายของรัฐที่ทุ่มเทงบประมาณกว่าเจ็ดหมื่นล้านบาทเพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า แนวโน้มของความพึงพอใจเป็นไปในทางบวก กล่าวคือ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ 38.55) มีความพึงพอใจมาก รองลงมาคือ ร้อยละ 31.74 ของผู้ตอบมีความพึงพอใจเล็กน้อย และร้อยละ 23.12 มีความพึงพอใจมากที่สุด มีเพียงร้อยละ 6.59 ของผู้ตอบเท่านั้นที่ยังไม่พอใจในนโยบายดังกล่าว แต่เมื่อประเมินความเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความสำเร็จของยุทธศาสตร์และงบประมาณการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดนภาคใต้ กลับพบว่า ประชาชนมีความเห็นว่ายุทธศาสตร์ประสบความสำเร็จน้อย กล่าวคือ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ 79.11) เห็นว่าการฟื้นฟูเศรษฐกิจชายแดนใต้ประสบความสำเร็จน้อยถึงน้อยมาก ในขณะที่กลุ่มที่เห็นว่า ยุทธศาสตร์การฟื้นฟูเศรษฐกิจชายแดนใต้ที่มาประสบความสำเร็จมากที่สุดถึงมากที่สุด มีเพียงร้อยละ 20.9 เท่านั้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่าประชาชนจะมีความพึงพอใจที่รัฐบาลทุ่มเทงบประมาณจำนวนมากเพื่อ

แก้ปัญหา แต่ประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์จากการใช้งบประมาณตามยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรในสายตาของประชาชน

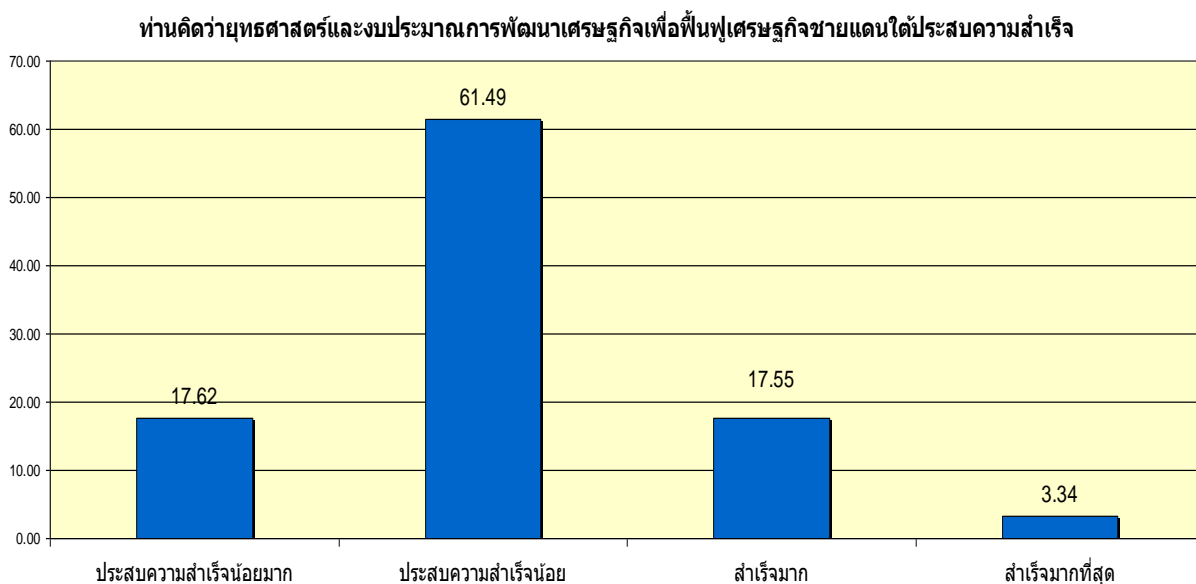
เมื่อถามว่า อะไรเป็นปัญหาหรืออุปสรรคที่ทำให้การพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ปัญหาความไม่โปร่งใสและการทุจริตคอร์ปชั่นยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องแก้ไข เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ 29.97) เห็นว่า ความไม่สำเร็จของการพัฒนาเกิดจากความไม่โปร่งใสในการทำงาน แต่อีกส่วนหนึ่ง (ร้อยละ 28.16) เห็นว่าเป็นเพราะประชาชนไม่มีโอกาสได้เข้าไปมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ส่วนประเด็นปัญหาการทุจริตคอร์ปชั่นและการบริหารงานไม่มีประสิทธิภาพนั้น เป็นประเด็นอันดับรองลงมา (ร้อยละ 22.71 และ ร้อยละ 19.16)

ภาพที่ 21

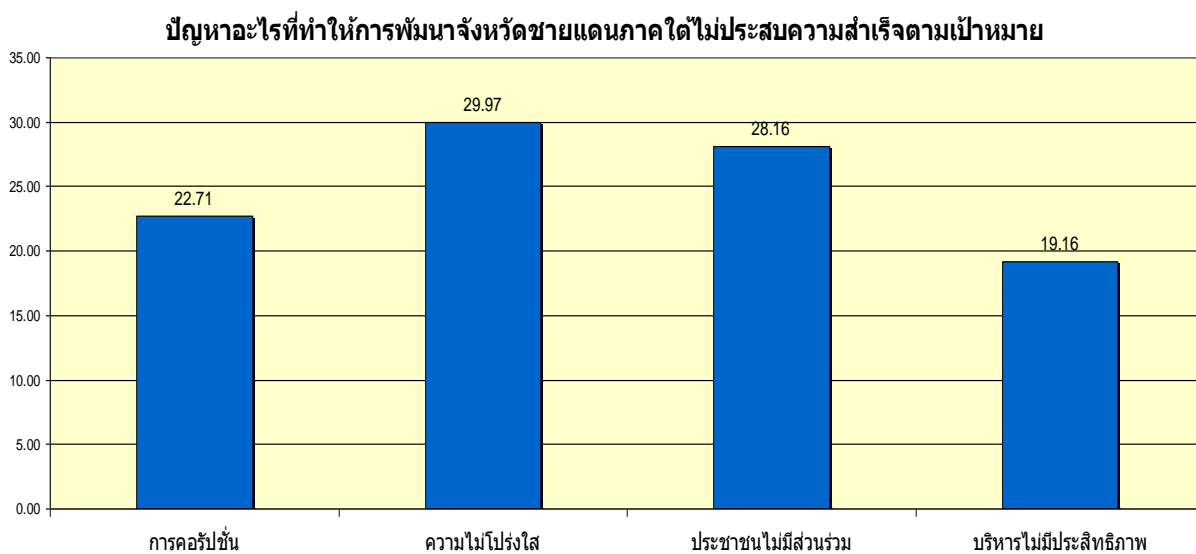
ท่านพอใจกับการที่รัฐบาลทุ่มเงินงบประมาณ 70,000 ล้านบาทเพื่อแก้ปัญหาคความไม่สงบภาคใต้

ภาพที่ 22

ภาพที่ 23

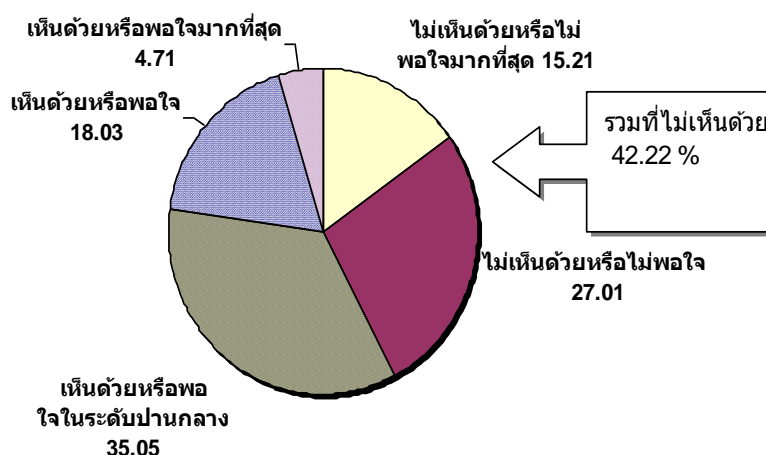
นอกจากยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่แล้ว นโยบายการเมืองนำการทหารเป็นแนวทางสำคัญที่ประชาชนสนับสนุน โดยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยที่รัฐบาลจะใช้แนวทางสันติวิธีด้วยการเจรจา มากกว่าการใช้กำลังทางทหารหรือการใช้เครื่องมือทางกฎหมายแบบพิเศษในการควบคุมสถานการณ์ กล่าวคือ ในด้านมาตรการการแก้ปัญหาความไม่สงบด้วยการประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน จากการสำรวจพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ร้อยละ 42.2 มีแนวโน้มไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย

อย่างยิ่งกับมาตรการดังกล่าว ในขณะที่ร้อยละ 35 ของผู้ตอบมีความเห็นในระดับปานกลาง ส่วนผู้ที่เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่ง มีจำนวนร้อยละ 22.7

นอกจากนี้ ประเด็นการเมืองว่าด้วยความสมานฉันท์และสันติวิธีก็ยังคงเป็นจุดเด่นในทัศนะของประชาชนส่วนมาก ดังจะเห็นได้จากในประเด็นที่มีข้อเสนอให้รัฐบาลใช้วิธีการเจรจาหรือสานเสวนากับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบนั้น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ร้อยละ 52.8 เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งกับแนวคิดดังกล่าว ในขณะที่ผู้ตอบที่ไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยอย่างยั้งนั้น มีจำนวนร้อยละ 16.4 ส่วนผู้ที่มีความเห็นกลาง ๆ มีจำนวนร้อยละ 30.6

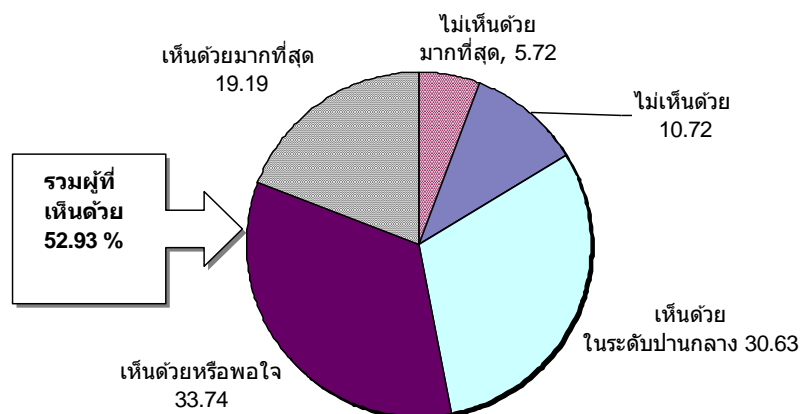
ภาพที่ 24

**ท่านเห็นด้วยกับการขยายเวลาการใช้
พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน**

ภาพที่ 25

เห็นด้วยกับการเจรจาระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบภาคใต้

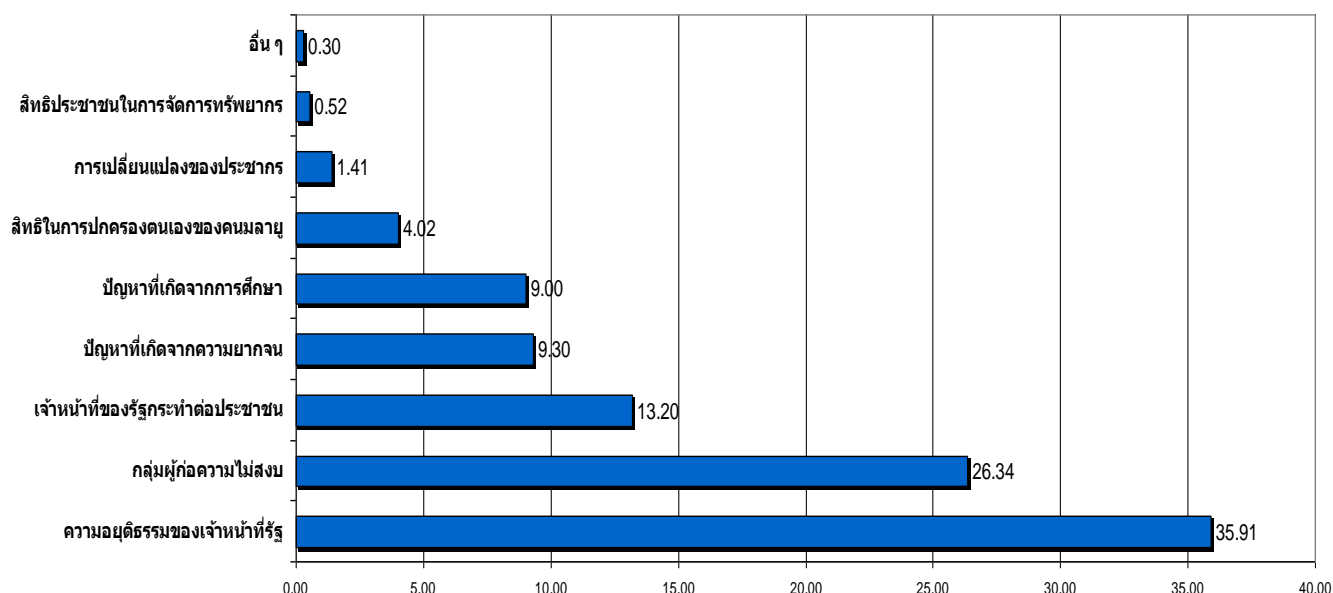
ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับสภาพปัญหาความไม่สงบและแนวทางการแก้ไข

ประเด็นคำถามที่น่าสนใจนอกเหนือจากการวิเคราะห์สภาพเงื่อนไข ปัจจัยของสาเหตุปัญหา ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็คือ ความคิดหรือความเชื่อของประชาชนที่พยายามทำความเข้าใจสาเหตุของปัญหาที่ตนเองกำลังเผชิญหน้าอยู่ จากการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ 25.91) เห็นว่า สาเหตุของปัญหาเกิดจากความอยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในขณะที่ การมองว่าสาเหตุของปัญหาเกิดจากการกระทำของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบนั้น มีสัดส่วนของผู้ตอบในอันดับสองคือร้อยละ 26.34 และเกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นอันดับที่สาม จำนวนร้อยละ 13.2 เมื่อพิจารณาภาพรวมของสาเหตุของปัญหาในสามอันดับแรกที่มีผู้ตอบมากที่สุด จะเห็นตัวละครสำคัญของเหตุการณ์นั้นก็คือ ฝ่ายรัฐและฝ่ายผู้ก่อความไม่สงบ แต่ทั้งนี้ เมื่อรวมจำนวนของผู้ตอบที่มีแนวโน้มที่จะมองสาเหตุของปัญหาเกิดจากการกระทำของฝ่ายรัฐ ทั้งโดยในลักษณะบุคคล (อันดับที่สาม) และในเชิงโครงสร้าง (อันดับที่หนึ่ง) จะพบว่ามีสัดส่วนของผู้ตอบในระดับที่ค่อนข้างสูง คือร้อยละ 49.11 อาจกล่าวได้ว่าทัศนคติของประชาชนในพื้นที่ที่มีต่อรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐยังไม่ค่อยดีนัก ประเด็นดังกล่าว รัฐจึงควรให้ความสำคัญต่อการสร้างการสร้างความเข้าใจ ทำให้ความจริงปรากฏด้วยความโปร่งใส การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเพื่อลดความคลุมเครือของเหตุการณ์อันเป็นเงื่อนไขของความขัดแย้งสะสม

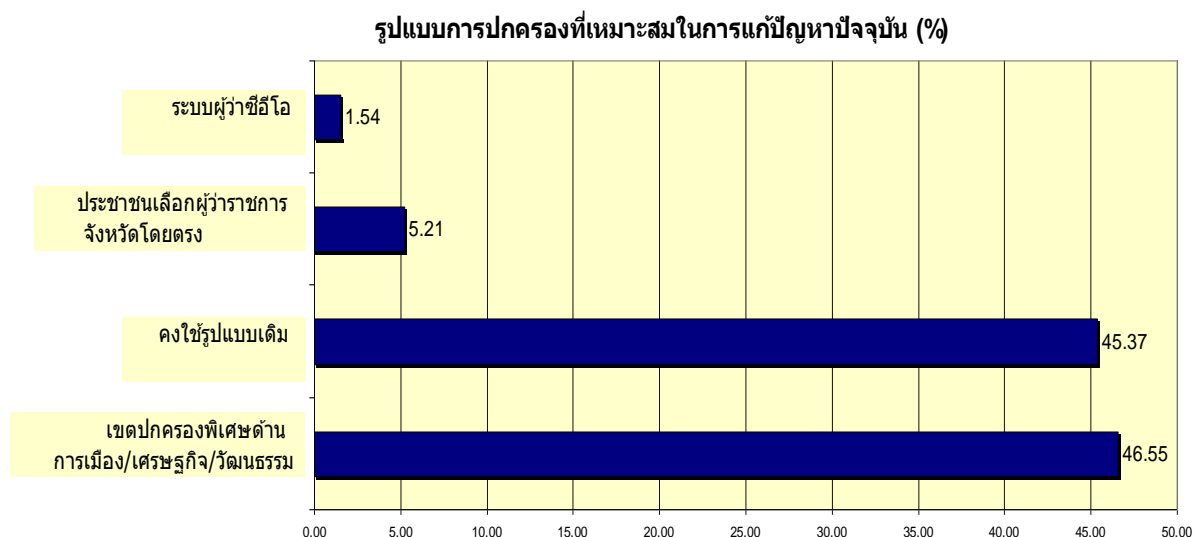
สำหรับประเด็นแนวทางการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในมุมมองของประชาชนในพื้นที่นั้น พบว่า มีจำนวนผู้สนับสนุนแนวคิดเรื่องการจัดตั้งเขตปกครองพิเศษด้านการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม เพื่อแก้ปัญหาอยู่ในระดับพอ ๆ กันกับจำนวนผู้ตอบที่เห็นว่ารูปแบบการบริหารปกครองแบบเดิมยังคงเหมาะสม โดยจะเห็นว่า ผู้ตอบที่เห็นว่า รูปแบบการปกครองที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาคือการมีจัดตั้งเขตปกครองพิเศษ มีจำนวนมากเป็นอันดับหนึ่ง ร้อยละ 46.55 ส่วนผู้ที่เห็นว่าสมควรให้คงใช้รูปแบบเดิม เป็นอันดับสอง ร้อยละ 45.37 ส่วนอันดับสาม ร้อยละ 5.21 เห็นว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ได้เลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง

ภาพที่ 26

อะไรเป็นสาเหตุสำคัญที่สุดในการเกิดความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (%)

ภาพที่ 27

ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา

ตลอดช่วงเวลาของสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประชาชนในพื้นที่ต่างได้รับผลกระทบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและจิตวิทยา ความมั่นใจในความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนกิจกรรมการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน การสร้างพลังทางสังคมและความร่วมมือร่วมใจระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐในการสร้างชีวิตที่ดีและความสงบสุขจึงเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้น จากการสอบถามถึงความรู้สึกพึงพอใจในชีวิตสังคมและการเมืองของประชาชน ได้พบหลายประเด็นที่น่าสนใจทั้งที่เป็นจุดแข็งที่ควรส่งเสริมและจุดอ่อนที่ต้องเร่งแก้ไข กล่าวคือ ประเด็นที่ประชาชนให้น้ำหนักความพึงพอใจมากที่สุดสองอันดับแรกคือ เรื่องของการได้รับสิทธิเสรีภาพในการประกอบกิจกรรมทางศาสนา (ค่าเฉลี่ย 4.15) และความรู้สึกพอใจในความเป็นไทย (ค่าเฉลี่ย 4.11) ส่วนประเด็นที่ประชาชนพึงพอใจในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.67-3.83) ได้แก่ การได้รับการยอมรับในการใช้ภาษาพูดตามวัฒนธรรมประเพณีของตน ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านและสมาชิกในชุมชน การได้รับการยอมรับจากรัฐในเรื่องอัตลักษณ์ การประกอบกิจกรรมทางสังคมและประเพณีได้โดยอิสระ การได้รับการยอมรับจากคนส่วนใหญ่ในสังคม และการมีงานทำและประกอบอาชีพได้ตามความเหมาะสม ส่วนความพึงพอใจในระดับค่อนข้างมาก (ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.01-3.46) เป็นเรื่องเกี่ยวกับความพอใจในการอยู่ร่วมกันกับคนต่างวัฒนธรรม การใช้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของรัฐ ความก้าวหน้าและการศึกษาของตนเองและครอบครัว ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในระดับปาน

กลาง (ระหว่าง 2.66-2.95) ได้แก่ การได้ประกอบอาชีพอย่างอิสระโดยไม่กลัวการถูกคุกคาม ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรท้องถิ่น ความปลอดภัยในชีวิตของตนเองและครอบครัว และการได้รับสิทธิและมีเสรีภาพจากการละเมิดโดยเจ้าหน้าที่รัฐอย่างไม่เป็นธรรม และความพึงพอใจในระดับต่ำ ค่าเฉลี่ย 2.36 คือ การแก้ปัญหาหาเสพติดและอบายมุขของรัฐ

จากข้อมูลดังกล่าว ปัญหาสังคม โดยเฉพาะปัญหาหาเสพติดและอบายมุขต่าง ๆ ที่ขัดต่อวิถีชีวิตจารีตประเพณีและความเชื่อของประชาชนในพื้นที่ เป็นประเด็นปัญหาที่ประชาชนให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งและยังไม่ได้รับการแก้ไขให้เป็นที่พอใจ รวมทั้งความรู้สึกหวาดกลัวการถูกคุกคามในการประกอบอาชีพ ความรู้สึกปลอดภัย และการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยเจ้าหน้าที่รัฐยังคงเป็นที่วิตกกังวลของประชาชน แต่จุดที่น่าสังเกตจากการศึกษาคั้งนี้ก็คือ อัตลักษณ์ที่ได้รับการยอมรับมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความเป็นคนไทย การใช้ภาษาท้องถิ่น การประกอบกิจกรรมทางศาสนา และการประกอบอาชีพ ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างประชาชน และโอกาสของความก้าวหน้าในชีวิต เป็นจุดเด่นที่ประชาชนยังคงมีความเชื่อมั่นและพึงพอใจ ข้อมูลดังกล่าว ได้รับการยืนยันจากความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ 82.7) ที่เห็นด้วยกับข้อเสนอให้มีการใช้ระบบสองภาษา (ภาษาไทยคู่กับภาษามลายู) อย่างเป็นทางการในจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะพิเศษของพื้นที่

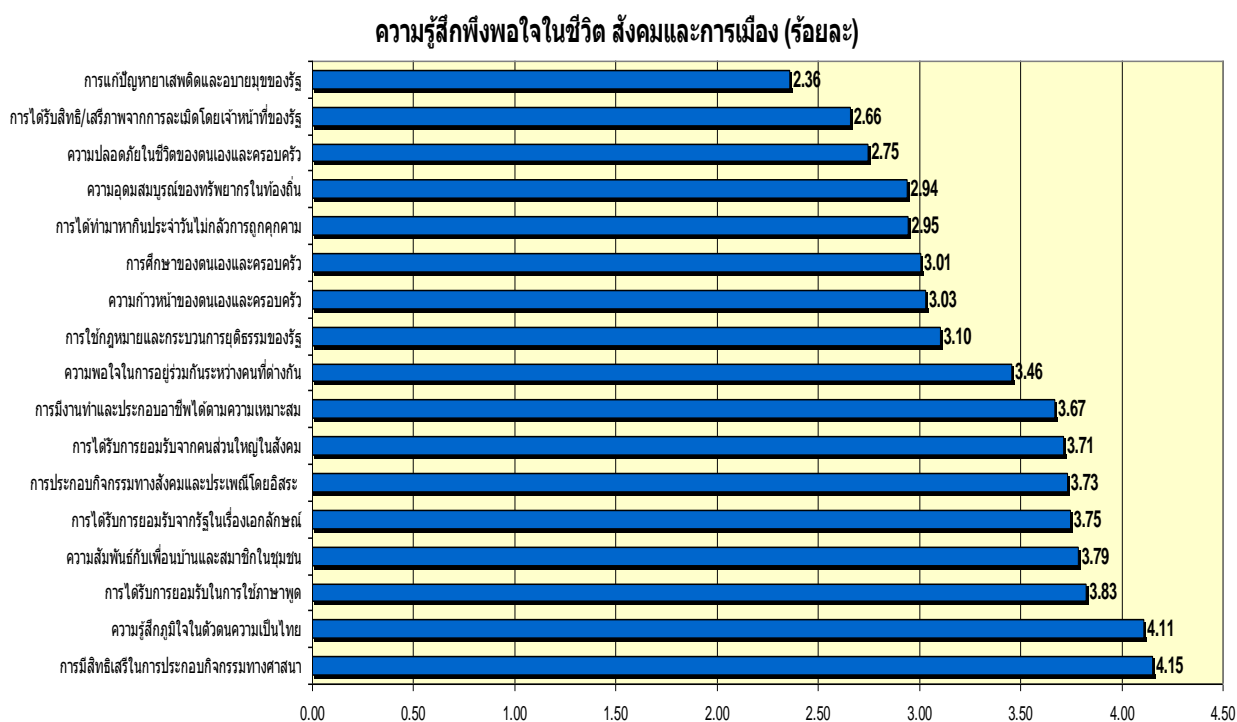
ประเด็นที่น่าให้ความสนใจในที่นี้ก็คือ แนวโน้มของความพึงพอใจในชีวิตสังคมของประชาชนมีค่าเฉลี่ยที่ค่อนข้างสูงกว่า หากเปรียบเทียบกับความพึงพอใจในชีวิตการเมือง โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยเจ้าหน้าที่รัฐและการได้รับการคุ้มครองในด้านสิทธิทางกฎหมายและความปลอดภัยจากรัฐ ที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับปานกลาง ข้อสังเกตจากผลการศึกษาดังกล่าว อาจมาจากการขาดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของรัฐที่เพียงพอ เห็นได้จากเมื่อถามประชาชนถึงการเข้าร่วมกิจกรรมของรัฐและประสบการณ์การเข้าร่วมโครงการของรัฐและองค์กรอิสระในรอบปีที่ผ่านมาพบว่า ส่วนใหญ่ของผู้ตอบแบบสอบถาม (ร้อยละ 58) ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ ของรัฐเลย มีเพียงร้อยละ 22.2 ของผู้ตอบระบุว่า เคยเข้าร่วมกิจกรรมของหน่วยงานสาธารณสุข รองลงมาคือ ร้อยละ 17.4 เคยเข้าร่วมกิจกรรมของทหาร ร้อยละ 14.5 เคยร่วมกิจกรรมของกรมพัฒนาชุมชน และร้อยละ 11.1 เคยเข้าร่วมกิจกรรมของสอ.บต. ตามลำดับ

ส่วนประสบการณ์การเข้าร่วมโครงการของรัฐและองค์กรอิสระนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ 37) เคยเข้าร่วมโครงการด้านสาธารณสุขในชุมชน รองลงมาคือ โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (ร้อยละ 28) โครงการพัฒนาการเกษตรและปศุสัตว์ (ร้อยละ 22) และโครงการทำดีมีอาชีพ (ร้อยละ 22) ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับความคิดเห็นของประชาชนข้างต้นเกี่ยวกับความพึงพอใจใน

ชีวิตและสังคมที่ยังคงเห็นว่า ปัญหายาเสพติดและอบายมุขเป็นปัญหาที่ไม่น่าพอใจ เนื่องจากโครงการด้านการแก้ไขปัญหายาเสพติด เช่น โครงการฐานันันันบารู โครงการสุกมปากัด หรือโครงการชุมชนศรัทธานัน ผู้ตอบแบบสอบถามยังมีส่วนร่วมในโครงการดังกล่าวไม่มากนัก

ความเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ 68.6) ที่เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐในจังหวัดชายแดนภาคใต้ห่างเหิน แปรลกแยกกับประชาชน เพราะไม่ใช่คนท้องถิ่น จึงไม่เข้าใจสังคม วัฒนธรรมและภาษาของประชาชน

ภาพที่ 28

ภาพที่ 29

เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจในชีวิตก่อนข้างสูง

การมีสิทธิเสรีในการประกอบกิจกรรมทางศาสนา	4.15
ความรู้สึกภูมิใจในตัวคนไทย	4.11
การได้รับการยอมรับในการใช้ภาษาพูด	3.83
ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านและสมาชิกในชุมชน	3.79
การได้รับการยอมรับจากรัฐในเรื่องเอกลักษณ์	3.75
การประกอบกิจกรรมทางสังคมและประเพณี โดยอิสระ	3.73
การได้รับการยอมรับจากคนส่วนใหญ่ในสังคม	3.71
การมีงานทำ	3.67
ความพอใจใน	3.46
การใช้กฎหมาย	3.10
ความก้าวหน้า	3.03
การศึกษาของตนเองและครอบครัว	3.01
การได้ทำมาหากินประจำวัน ไม่กลัวการถูกคุกคาม	2.95
ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในท้องถิ่น	2.94
ความปลอดภัยในชีวิตของตนเองและครอบครัว	2.75
การได้รับสิทธิ /เสรีภาพจากการละเมิดโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ	2.66
การแก้ปัญหาหาสาเหตุและอบายมุขของรัฐ	2.36

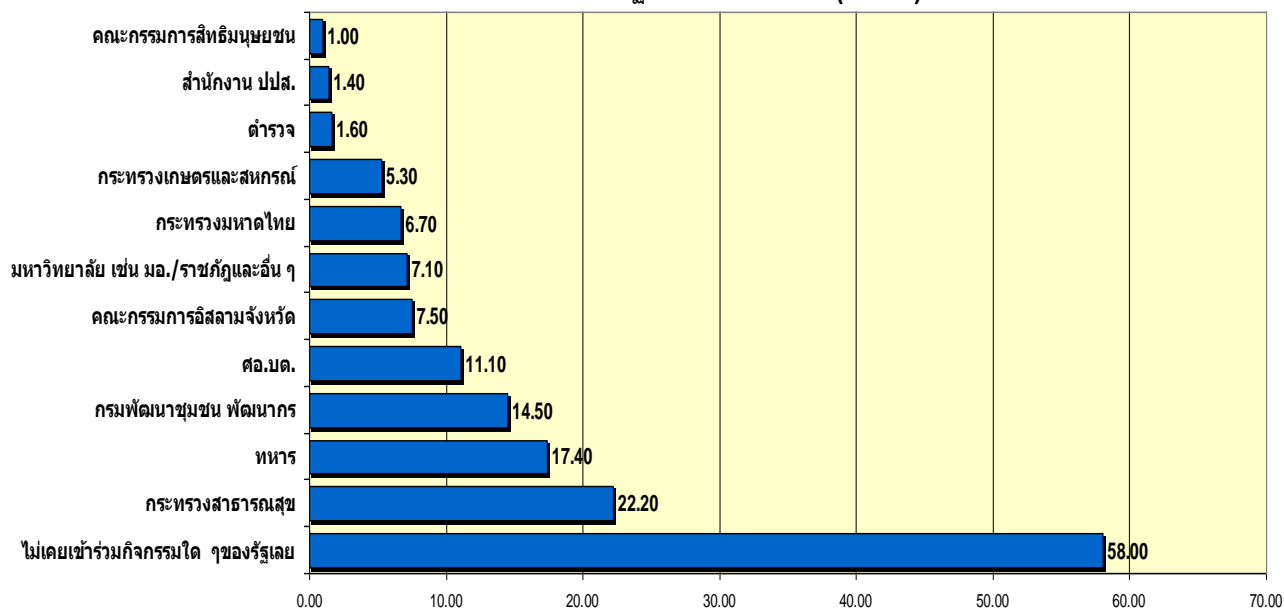
ภาพที่ 30

เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจในชีวิตก่อนข้างต่ำ

การมีสิทธิเสรีในการประกอบกิจกรรมทางศาสนา	4.15
ความรู้สึกภูมิใจในตัวคนไทย	4.11
การได้รับการยอมรับในการใช้ภาษาพูด	3.83
ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านและสมาชิกในชุมชน	3.79
การได้รับการยอมรับจากรัฐในเรื่องเอกลักษณ์	3.75
การประกอบกิจกรรมทางสังคมและประเพณี โดยอิสระ	3.73
การได้รับการยอมรับจากคนส่วนใหญ่ในสังคม	3.71
การมีงานทำ	3.67
ความพอใจใน	3.46
การใช้กฎหมาย	3.10
ความก้าวหน้า	3.03
การศึกษาของตนเองและครอบครัว	3.01
การได้ทำมาหากินประจำวัน ไม่กลัวการถูกคุกคาม	2.95
ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในท้องถิ่น	2.94
ความปลอดภัยในชีวิตของตนเองและครอบครัว	2.75
การได้รับสิทธิ /เสรีภาพจากการละเมิดโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ	2.66
การแก้ปัญหาหาสาเหตุและอบายมุขของรัฐ	2.36

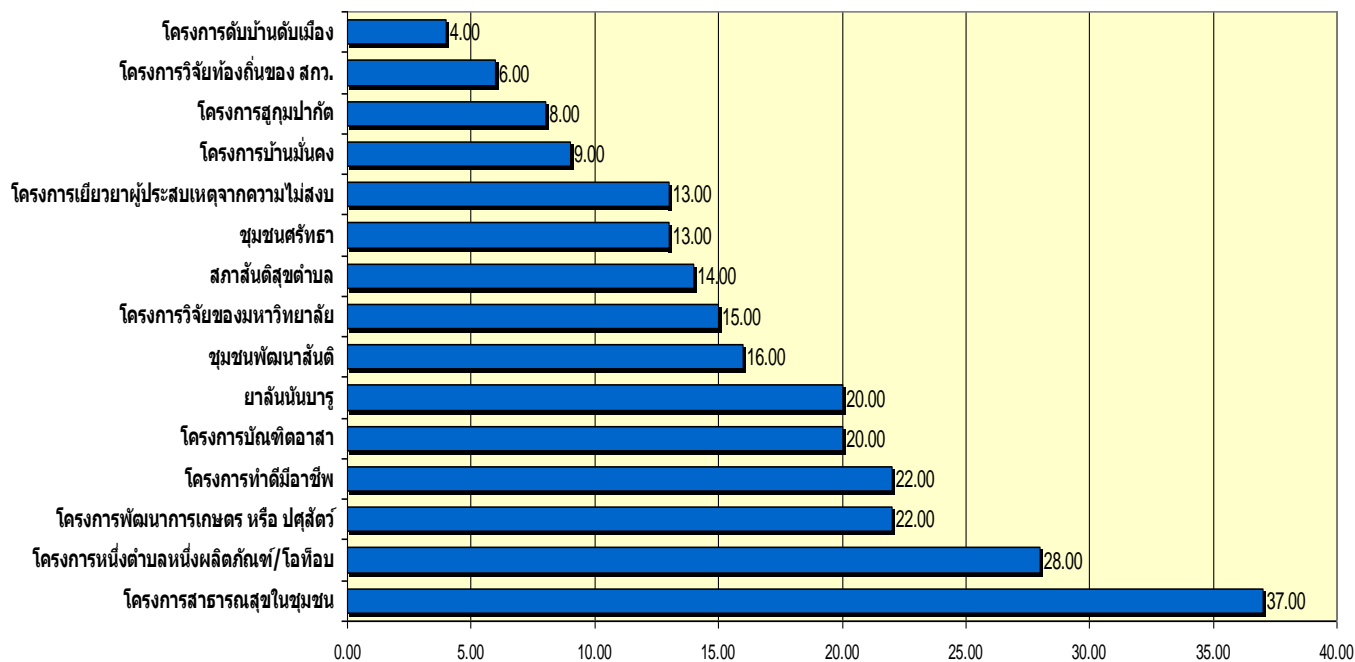
ภาพที่ 31

เคยเข้าร่วมกิจกรรมของรัฐหรือหน่วยงานใด (ร้อยละ)

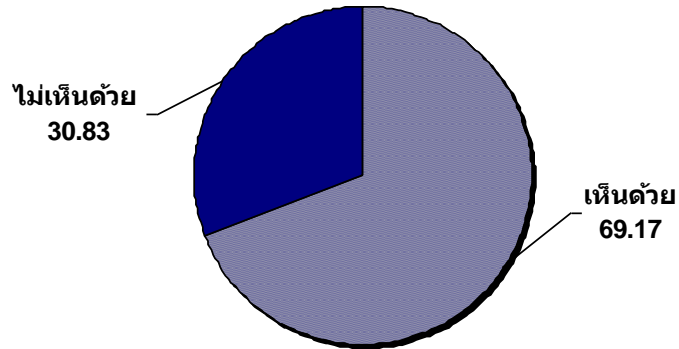

ภาพที่ 32

ประสบการณ์การเข้าร่วมโครงการรัฐและองค์กรอิสระในรอบปีที่ผ่านมา (ร้อยละ)

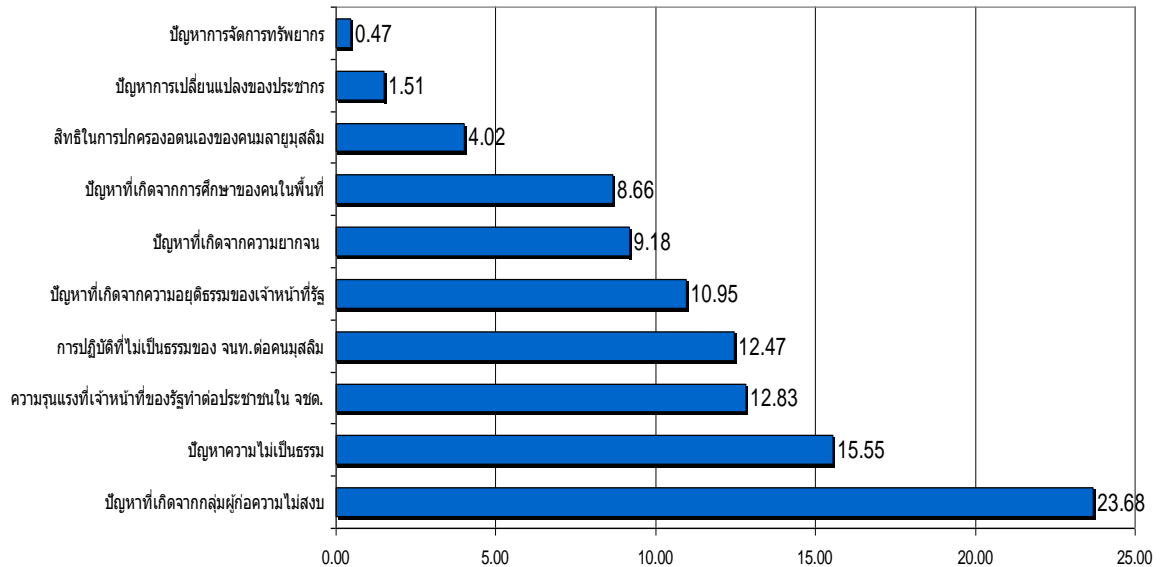

**เจ้าหน้าที่รัฐห่างเหินแปลกแยกกับประชาชน
เพราะไม่ใช่คนท้องถิ่นจึงไม่เข้าใจประเพณี
วัฒนธรรมและภาษา**

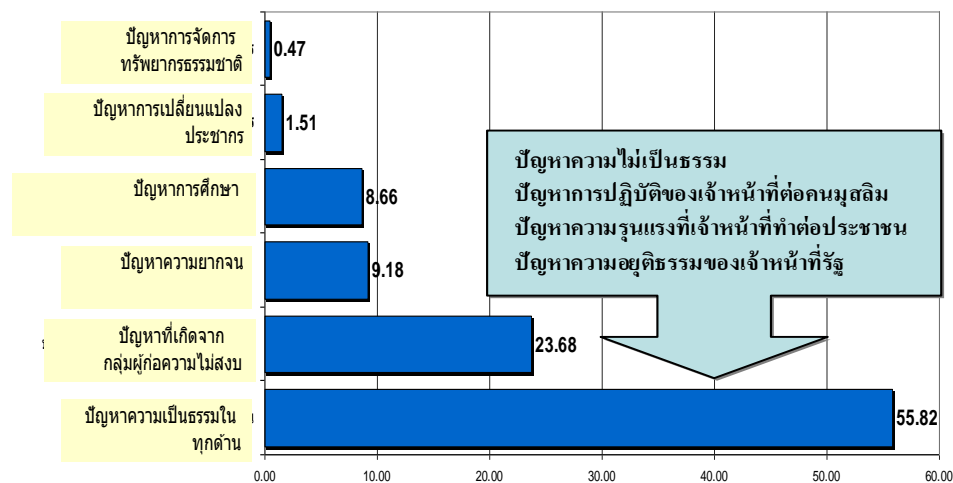
ภาพที่ 34

ปัญหาที่สำคัญที่ทำให้เกิดความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ (%)

ภาพที่ 35

สาเหตุของปัญหาความไม่สงบกับความเป็นธรรม (%)

กล่าวโดยสรุป จากการสำรวจทัศนคติประชาชนต่อสถานการณ์ ทศนะส่วนใหญ่ของประชาชนยังมองว่าสาเหตุสำคัญที่สุดในการทำให้เกิดปัญหาความไม่สงบมีสองด้านก็คือปัญหาในเรื่องที่เกี่ยวกับความยุติธรรมและปัญหาที่เกิดจากกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ ดังที่กล่าวไปแล้ว แต่ในที่นี้ขอควรสนใจก็คือ ปัญหาความยุติธรรมดังกล่าวถ้านำมารวมกันในทุกด้านจะยิ่งทำให้ประเด็นนี้โดดเด่นมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในปัญหายุติธรรมที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และศาสนา ปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ต่อมุสลิม ปัญหาความรุนแรงที่เจ้าหน้าที่รัฐกระทำต่อประชาชนและปัญหาความยุติธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐ ถ้าวรวมประเด็นทั้งหมดเข้าด้วยกันก็จะทำให้ประเด็นในเรื่องความยุติธรรมสูงถึงร้อยละ 55.82 สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาความยุติธรรมในทุกๆด้านนั้นมีนัยสำคัญที่เกี่ยวกับประเด็นอคติทางด้านชาติพันธุ์และศาสนาเป็นอย่างมาก ก่อนข้างสอดคล้องกับข้อมูลที่กล่าวไปแล้วว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐในจังหวัดชายแดนภาคใต้ห่างเหิน แยกแยะกับประชาชน เพราะไม่ใช่คนท้องถิ่น จึงไม่เข้าใจวัฒนธรรม ภาษาและศาสนาของประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

บทที่ 4

การวิเคราะห์สถานการณ์เฉพาะหน้า

การวิเคราะห์สถานการณ์เฉพาะหน้าในทางการเมืองและความมั่นคงในปี พ.ศ. 2552 ยังสะท้อนให้เห็นสถานการณ์ความไม่สงบที่มีความไม่แน่นอน การเปลี่ยนแปลงส่วนที่สำคัญเกิดจากนโยบายรัฐพลวัตทางยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีทางการทหารและการเมืองเรื่องนโยบาย สิ่งสะท้อนให้เห็นจากการประมวลผลข้อมูลทางนโยบายและการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนก็คือ ความรุนแรงยังคงมีความต่อเนื่อง นับตั้งแต่ปี 2547-2552 แม้ว่าสถานการณ์ความรุนแรงจะดูเหมือนว่าลดลงในช่วงปลายปี 2550 และในปี 2551 แต่อีกด้านหนึ่ง ข้อมูลชี้ให้เห็นว่ายังมีความสูญเสียหรือการตายและบาดเจ็บในระดับคงที่ นอกจากนี้การแสวงหาทางออกของรัฐในทางนโยบายถูกวิเคราะห์ว่าดูเหมือนกับมีความสับสนอยู่ในตัวเอง โดยเฉพาะในแนวคิดเรื่อง “การเมืองนำการทหาร” ปัจจัยที่ถูกพิจารณาก็คือ การลงทุนทางนโยบายเพื่อแก้ปัญหาภาคใต้ในช่วงห้าปีนับตั้งแต่ปี 2547 ถึงปี 2551 ค่าใช้จ่ายงบประมาณลงไปแล้วเป็นจำนวนประมาณ 109,296 ล้านบาท มูลค่าการใช้จ่ายเงินลงทุนเพื่อลดเหตุการณ์ความไม่สงบจากค่าประมาณการ “ต้นทุนการลดเหตุการณ์หนึ่งครั้ง” รัฐจะต้องใช้เงินลงทุนประมาณ 88.28 ล้านบาท จากต้นทุนดังกล่าว การจะลดเหตุการณ์ทั้งหมดอาจจะต้องใช้เงินลงทุนอีกเท่าตัว หรือรวมแล้วประมาณกว่า 300,000 ล้านบาทเพื่อให้เหตุการณ์สงบอยู่ในภาวะปกติในเวลายาวนานอีกนับเป็นสิบปี

ข้อสรุปอีกด้านหนึ่งก็คือ ยุทธศาสตร์ในขณะนี้อยู่ในภาวะย่นกันระหว่างรัฐกับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ รัฐยังไม่สามารถเสนอยุทธศาสตร์ใหม่ที่เปลี่ยนไปสู่ชัยชนะอย่างยั่งยืนได้ เพราะความรุนแรงในปัจจุบันถูกมองว่าเป็นความรุนแรงเชิงคุณภาพและไม่สามารถหยุดยั้งได้ด้วยวิธีการทางทหารอย่างเดียว ปัญหาเกิดจากเงื่อนไขความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลในขณะนี้กับกองทัพ รัฐบาลได้รับการสนับสนุนทางการเมืองจากกองทัพ หากไม่ได้รับการสนับสนุนจากกองทัพก็จะล้มเหลวในทางการเมือง เนื่องจากมีสถานการณ์ท้าทายทั้งในและนอกสภา เพราะฉะนั้นสายสัมพันธ์พิเศษนี้ทำให้รัฐบาลจะไม่กล้าตัดสินใจเพื่อที่จะกำหนดนโยบายภาคใต้ให้ถูกต้องชัดเจน การศึกษาผลกระทบจากการใช้ พรก.บริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน เป็นการกำหนดจุดคลออำนาจใหม่ ระหว่างกองทัพและรัฐบาล ขณะเดียวกันภาวะต้นทุนสงครามที่สูงขึ้นภายใต้วิกฤติทางเศรษฐกิจ ทำให้ต้องปรับลดงบประมาณทางการทหาร และการซื้ออาวุธของกองทัพ และเมื่อยิ่งผนวกเข้ากับความวุ่นวายทางการเมืองที่แบ่งขั้วแยกสี่ ความพยายามปลดชนวนขัดแย้งด้วยการปฏิรูปการเมืองและแก้ไขรัฐธรรมนูญ แนวโน้มที่สถานการณ์ขัดแย้งทางความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองยังไม่อาจจะยุติลงได้ ปัจจัยเหล่านี้ส่งผล

สะท้อนกลับต่อสถานการณ์ชายแดนภาคใต้ ที่การเมืองของอัตลักษณ์ การใช้ความรุนแรงยังครอบคลุมในทุกมิติ ในที่สุดความขัดแย้งทางการเมืองในส่วนกลางก็จะทำลายโอกาสของการเมืองเพื่อแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้

ในขณะที่รัฐยังยังไม่สามารถแก้ปัญหาความชอบธรรมและแก้ปัญหาโครงสร้างการเมืองการบริหารเพื่อจัดการปัญหาความขัดแย้งที่ซับซ้อนในพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษได้ ตัวเร่งของความรุนแรงและความเข้มข้นของปัญหาก็คือกระแสทางสากลที่มีการเชื่อมโยงกันระหว่างการต่อสู้เพื่ออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และความยุติธรรมให้เข้ากับตัวแปรในทางศาสนา ดังจะเห็นได้จากการเร่งกระแสความรุนแรงและการก่อความไม่สงบในพื้นที่ภาคใต้ในระหว่างช่วงเดือนรอมฎอนหรือการถือศีลอดของพี่น้องชาวมุสลิมทั่วโลก จากตัวอย่างของกระแสการก่อการร้ายที่มักจะเพิ่มความเข้มข้นมากขึ้นในดินแดนที่มีความขัดแย้งในโลกเช่นที่อิรัก อัฟกานิสถานและปากิสถาน การต่อสู้และความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ถูกเร่งกระแสความรุนแรงในช่วงนี้เช่นเดียวกัน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า การเร่งกระแสความรุนแรงในช่วงเดือนรอมฎอนเป็นการยืนยันว่าวาทกรรมความรุนแรงของการต่อสู้ที่ปัตตานีคือการต่อสู้ที่เป็นจริงของคนกลุ่มหนึ่งเพื่อชาติพันธุ์มลายู มาตุภูมิปัตตานีและศาสนาอันศักดิ์สิทธิ์ เพราะสะท้อนภาพการต่อสู้การก่อการร้ายในต่างประเทศที่มีกระแสสูงขึ้นในช่วงเวลาเดียวกัน

รายงานการวิเคราะห์ต่อไปนี้เป็นผลสรุปจากการวิเคราะห์สถานการณ์ในช่วงปี 2552 ซึ่งประกอบด้วยประเด็นสถานการณ์เฉพาะหน้า เริ่มจากเรื่องการแสวงหาทางออกด้วยเหตุผลของรัฐในสถานการณ์ที่สับสนในช่วงต้นปี 2552 ตามมาด้วยประเด็นปัญหาที่เรียกว่าการเมืองทำลาย การเมืองอันเป็นจุดพลิกผันสถานการณ์ไปได้ เนื่องจากรัฐบาลประสบปัญหาทางการเมืองในความขัดแย้งเรื่องสิทธิและสีแดง ทำให้ทหารหรือกองทัพสามารถคุมยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาภาคใต้นับตั้งแต่ปี 2550 และมีความพยายามใช้การเมืองนำการทหารแต่ก็ไม่ได้ผลเพราะแนวทางการทหารยังเป็นตัวแปรหลักในการแก้ปัญหา ความยึดถือของสถานการณ์และการไร้ซึ่งยุทธศาสตร์งานการเมืองที่ชัดเจนในปลายปี 2552 ทำให้เกิดความเสี่ยงในการถูกรุกกลับทางการทหารและตรึงกำลังในทางการเมือง ในที่สุด ช่วงปลายปี 2552 สถานการณ์ในเดือนถือศีลอดของพี่น้องชาวมุสลิม ความรุนแรงก็ขยับขึ้นมาอีก ซึ่งข้อมูลความรุนแรงได้สะท้อนให้เห็นความหมายที่แท้จริงของวาทกรรมการต่อสู้ที่ฟาตอนีในเดือนรอมฎอน

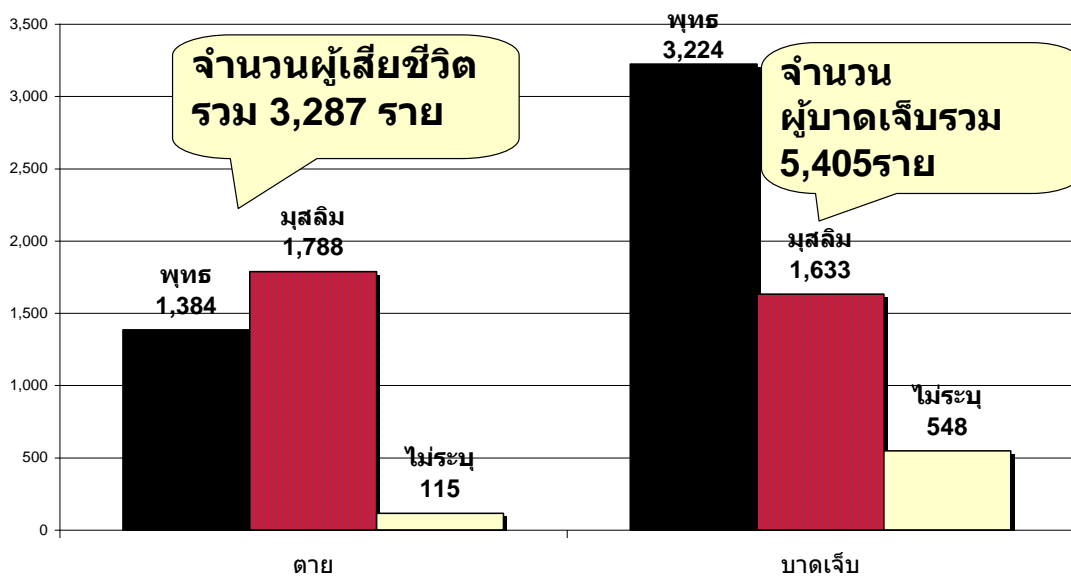
1. จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี 2547-2551: กิ่งทศวรรษของความรุนแรงและการแสวงหาทางออกด้วยเหตุผลในความสับสน

4 มกราคม พ.ศ. 2547 ปมลึกแห่งปัญหาความรุนแรงที่แฝงเร้นและเพาะตัวอยู่เป็นเวลายาวนาน นับสิบปีในจังหวัดชายแดนภาคใต้ประทุขึ้นมาอย่างฉับพลันรุนแรง และอย่างเป็นระบบ ปฏิบัติการในวันดังกล่าวเป็นการรุกทางการทหารด้วยการโจมตีค่ายปิเหล็ง อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส ทำให้มีการสังหารทหารในค่าย 4 คนและคนร้ายได้อาวุธปืนไปถึง 413 กระบอก เหตุการณ์นี้ถูกนับเป็นจุดเริ่มต้นของการขยายตัวของความรุนแรงรอบใหม่ของจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งผ่านมาเป็นเวลาถึง 5 ปีหรือกิ่งทศวรรษ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ถึง 2551 ในช่วงปีใหม่ พ.ศ. 2552 นี้ คำถามที่เกิดขึ้นก็คือ “... เราได้บทเรียนอะไร?” แล้ว “... ยังไงต่อไป? ...”

คำตอบอยู่ที่การทบทวนเหตุการณ์ทั้งหมดเพื่อหาแบบแผนและลักษณะของความรุนแรงที่เกิดขึ้น จากข้อมูลของศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ ถ้าเปรียบเทียบกับข้อมูลย้อนหลัง 10 ปี ระหว่างปี 2536-2546 หรือสิบปีย้อนหลังก่อนการปะทุของเหตุการณ์ ในปี พ.ศ. 2547 เหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้สูงโด่งขึ้นมาอย่างฉับพลัน อย่างรุนแรงและเป็นระบบ เห็นได้อย่างชัดเจนว่าเหตุการณ์ในปีนั้นเพียงปีเดียวมีจำนวนมากกว่าสิบปีหรือหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมารวมกันถึง 2.5 เท่า นับตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา เหตุการณ์ได้ผ่านมา 5 ปีเต็ม สถานการณ์ดูเหมือนจะยังคงระดับของความรุนแรงต่อเนื่อง สูงๆต่ำๆโดยตลอด แม้จะลดระดับลงบ้างในระยะหลังแต่ก็ยังไม่มีความแน่นอน กล่าวโดยสรุปก็คือ ในระหว่างเดือนมกราคมปี 2547 ถึงเดือนธันวาคมปี 2551 มีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นรวมเป็นจำนวน 8,541 ครั้ง ทำให้มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บไปแล้วรวม 8,692 ราย ในจำนวนนี้เป็นผู้เสียชีวิต ประมาณ 3,287 ราย และบาดเจ็บ 5,409 ราย การเกิดเหตุความไม่สงบดังกล่าวสะท้อนออกมาในรูปของการใช้ความรุนแรงทางกายภาพ ด้วยวิธีการโจมตีด้วยการยิงสังหาร การวางระเบิด การวางเพลิงและการก่อวินาศกรรมทำลายสถานที่ต่างๆอย่างถี่ยิ่ง ความรุนแรงเช่นนี้เป็นเหมือนไฟที่เผาผลาญสังคมของจังหวัดชายแดนภาคใต้และอารมณ์ความรู้สึกของคนทั้งชาติอย่างไม่รู้จบสิ้น

ภาพที่ 36

ผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจำแนกตามศาสนา
มกราคม 2547 - ธันวาคม 2551 มีผู้เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บ
จากเหตุการณ์ความไม่สงบในรอบ 60 เดือน จำนวน 8,692 ราย

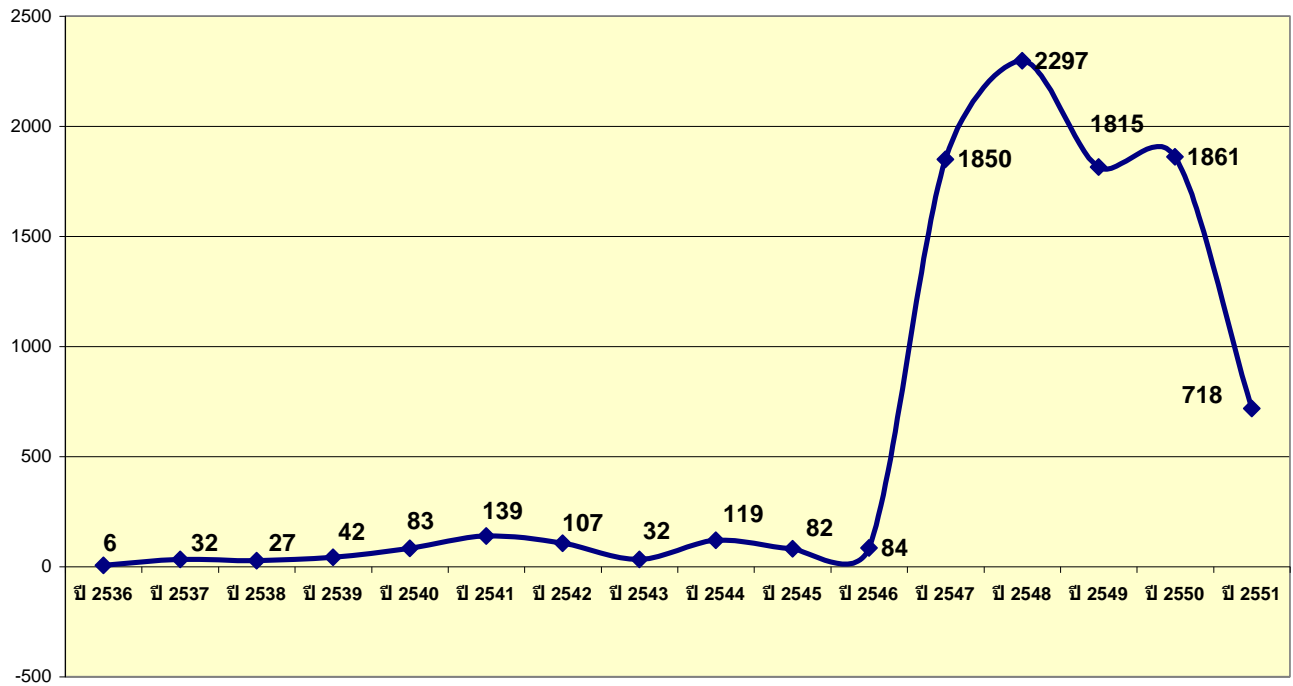

พิจารณาข้อมูลโดยละเอียด เมื่อเปรียบเทียบในแต่ละปี เหตุการณ์สูงสุดเกิดขึ้นในปี 2548 จำนวน 2,297 ครั้ง อันดับสองคือปี 2550 จำนวน 1,861 ครั้ง ระดับเหตุการณ์สูงเป็นอันดับสามคือปี 2547 จำนวน 1,850 ครั้ง อันดับที่ดีที่สุดคือปี 2549 จำนวน 1,815 ครั้ง และอันดับห้าคือปีล่าสุด 2551 จำนวน 718 ครั้ง

เมื่อเทียบจำนวนการเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบเป็นรายวัน ปี 2547 มีเหตุการณ์เกิดขึ้น 5.1 ครั้งต่อวัน ปี 2548 มีเหตุการณ์เกิดขึ้น 6.3 ครั้งต่อวัน ปี 2549 เกิดเหตุการณ์ 5.0 ครั้งต่อวัน ปี 2550 เกิดเหตุการณ์ 5.1 ครั้งต่อวัน และปี 2551 เกิดเหตุการณ์จำนวน 2 ครั้งต่อวัน แม้จะยังคงระดับความรุนแรงอยู่พอสมควร แต่แนวโน้มเหตุการณ์ดูเหมือนว่าในปีที่ผ่านมาคือปี 2551 การก่อเหตุการณ์ความไม่สงบดูเหมือนจะมีแนวโน้มลดลง ซึ่งในที่นี่ต้องมีคำอธิบายและการวิเคราะห์ในเรื่องนี้ต่อไปเพื่อให้เข้าใจแนวโน้มของสถานการณ์ที่แท้จริงในอนาคต

ภาพที่ 37

เหตุการณ์ความไม่สงบภาคใต้ ปี พ.ศ. 2536-2551

นโยบาย ยุทธศาสตร์ และการลงทุนเพื่อสร้างความมั่นคง: การปิดล้อม ตรวจสอบ จับกุม

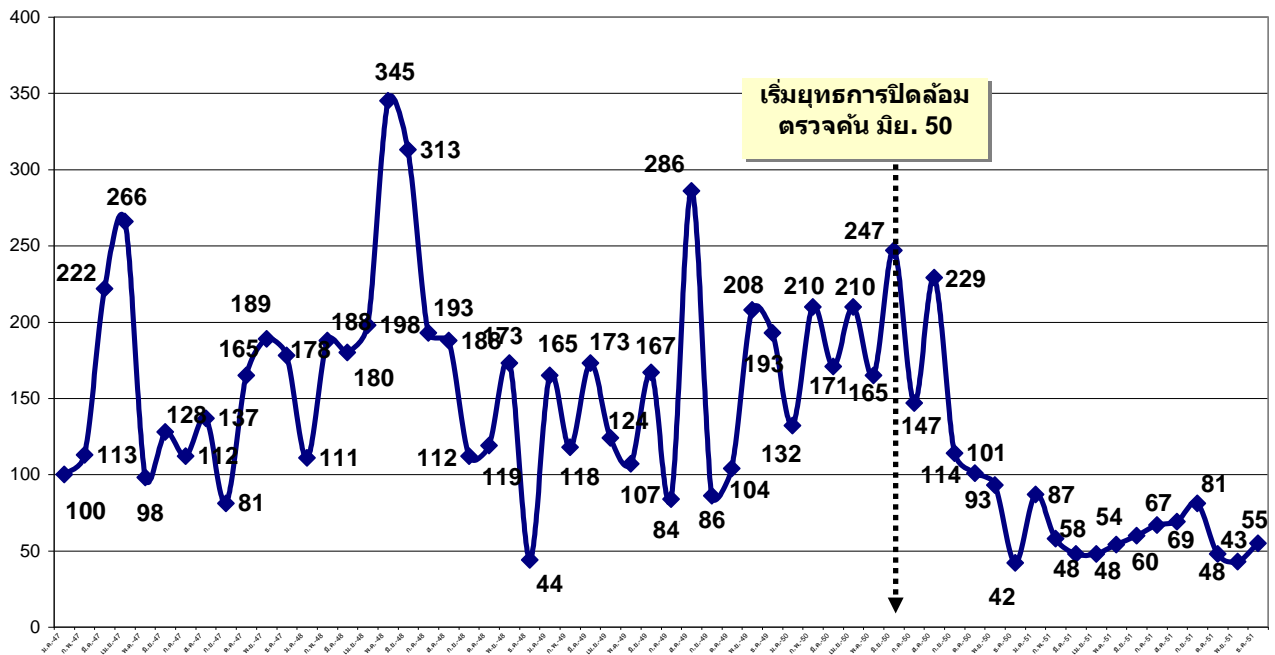
ต้องยอมรับว่า นโยบายการควบคุมและกวดความรุนแรงให้ลดลงโดยใช้มาตรการทางการทหารเป็นหลักบวกกับมาตรการการพัฒนาเข้าไปเป็นตัวเสริมเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการทำให้เกิดการลดความรุนแรงในช่วงเวลาที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม นโยบายดังกล่าวมีต้นทุนที่สูงมาก และอาจมีผลกระทบต่อเบื้องที่คาดไม่ถึง แม้จะได้ผลงานในระยะสั้น ที่มาของนโยบายนี้ ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ได้เคยวิเคราะห์ไว้ว่าการที่สถานการณ์ตั้งแต่ปี 2551 มีแนวโน้มลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะมาตรการตอบโต้ของฝ่ายรัฐต่อแรงกดดันจากสถานการณ์ความรุนแรงในระดับค่อนข้างสูงในช่วงต้นปี 2550 โดยเฉพาะในระหว่างเดือน พฤษภาคมถึงมิถุนายน ซึ่งเหตุการณ์ในพื้นที่ยังคงความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังได้เกิดเหตุการณ์ที่รุนแรงสะเทือนขวัญเกิดขึ้นหลายครั้ง เช่น การโจมตีทหารรบพิเศษชุดปฏิบัติการทางจิตวิทยา (ปจว.) เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม ที่ตำบลบอง อำเภอระแงะ นคริवास ทำให้เกิดความสูญเสียอย่างรุนแรง มีทหารพลีชีพ 7 นาย การลอบวางระเบิดและโจมตีทหารพราน เหตุเกิดที่ อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา ในวันที่ 31 พฤษภาคม ทหารพรานเสียชีวิต 11 นาย และการโจมตีทหารชุดคุ้มครองครูเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน มีทหารเสียชีวิตจากเหตุการณ์ครั้งนี้อีก 7 นาย การโจมตีจากฝ่ายตรงข้ามสามครั้งดังกล่าวในระยะเวลาใกล้เคียงกันทำให้เจ้าหน้าที่

ฝ่ายความมั่นคงเสียชีวิตรวม 25 นาย ในช่วงต้นปี 2550 เช่นเดียวกัน มีการลอบวางระเบิดรถของ นายอำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี ทำให้นายอำเภอเสียชีวิตพร้อมกับนายทหารยศพันโทอีก 1 นาย

หลังจากนั้น จึงได้มีการประกาศแผน "พิชิตบันนังสตา" และแผน "พิทักษ์ป่าดี" ด้วยปฏิบัติการ ปิดพื้นที่สีแดง 2 อำเภอ คืออำเภอบันนังสตาและสุไหงปาดี มาตรการที่สำคัญก็คือการตรวจค้นหมู่บ้าน เป้าหมายเพื่อถอนแกนและจับกุม หรือผลักดันให้แนวร่วมของกลุ่มก่อความไม่สงบออกจากพื้นที่ นอกจากนี้ยังได้มีการประกาศแผนยุทธการ "พิทักษ์แดนใต้" ในช่วงหลังของเดือนมิถุนายนปีเดียวกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อขยายผลตรวจค้นจับกุมแกนนำและแนวร่วมในพื้นที่แห่งอื่นๆ หลังจากผู้ที่ถูก จับกุมรอบแรกให้การชดทอดคนอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

ภาพที่ 38

แผนภูมิเปรียบเทียบจำนวนเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาสและสงขลา ในรอบ 60 เดือน (มกราคม 2547 - ธันวาคม 2551)

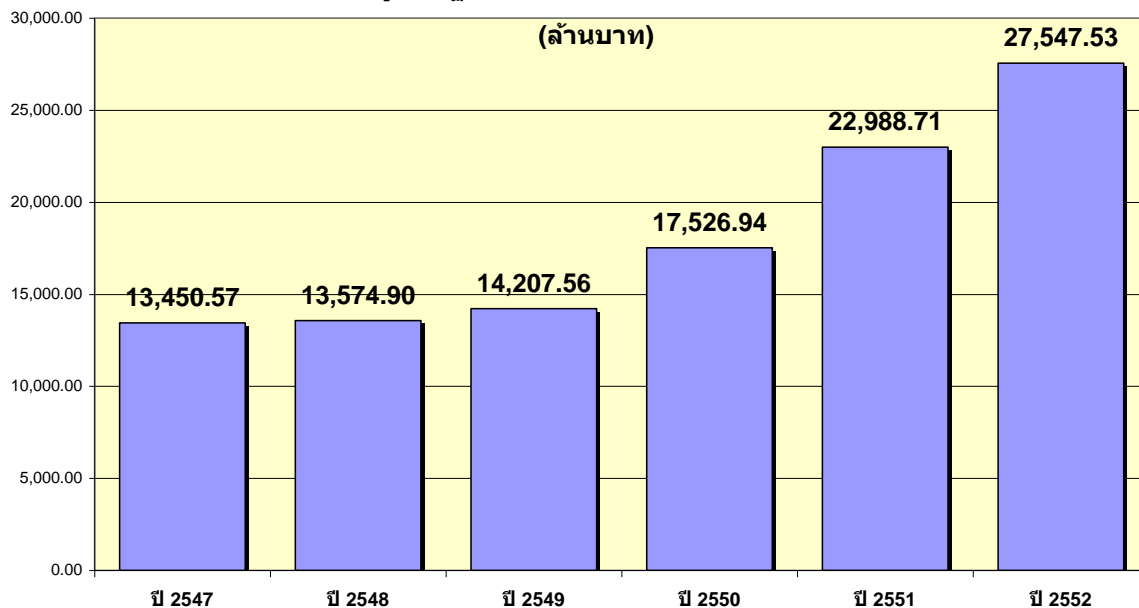
กล่าวได้ว่า มาตรการทางนโยบายและยุทธวิธีดังกล่าวมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน ลักษณะและแนวโน้มของสถานการณ์ มีผลกระทบทั้งในด้านของฝ่ายรัฐ ในด้านของฝ่ายผู้ก่อความไม่สงบ และต่อประชาชนทั่วไปในพื้นที่ ในด้านของฝ่ายของรัฐ มีการปิดล้อมตรวจค้นจับกุมมากขึ้น หลังจากการจับใหญ่ระลอกแรก กอ.รมน.ภาค 4 จึงเปิดแผนยุทธการพิทักษ์แดนใต้ เดินหน้าปฏิบัติการ

ปิดล้อม ตรวจสอบแบบปูพรมขนานใหญ่ ด้วยเหตุผลที่ว่า “เพื่อสร้างแรงกดดันขนานรุนแรงลงไปในพื้นที่สีแดง เพราะหากจับกุมเป็นรายบุคคลเป็นครั้งเป็นคราวเหมือนที่ผ่านมา จะทำให้แนวร่วมที่เหลือไหวตัวทัน และหลบหนีออกนอกพื้นที่ได้”

ในการดำเนินการดังกล่าว เพื่อกดดันหรือลดระดับการก่อความรุนแรงและรักษาความสงบในพื้นที่ รัฐได้ระดมกำลังทหารและตำรวจ รวมทั้งกำลังฝ่ายอื่นๆเข้าไปในพื้นที่จำนวนมากขึ้นกว่า 60,000 นายและมีการระดมเงินงบประมาณเพื่อใช้ในการปฏิบัติการของฝ่ายรัฐมากขึ้น เพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ นับตั้งแต่ปี 2547-2552 เงินงบประมาณรายจ่ายรวมทั้งสิ้น 109,296 ล้านบาท จนถึงปัจจุบัน หรือถ้านับเฉพาะส่วนที่ใช้จ่ายไปแล้วตั้งแต่ปี 2547 จนถึงสิ้นปีงบประมาณ 2551 จำนวนเงินโดยประมาณ 81,748 ล้านบาท

ภาพที่ 39

งบประมาณรายจ่ายเพื่อการแก้ปัญหาความไม่สงบ และการฟื้นฟูเศรษฐกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี 2547-2552

ถ้าจะคำนวณการลงทุนภายในห้าปีนับตั้งแต่ปี 2547 ถึงปี 2551 ก่อนและหลังการใช้นโยบายการระดมกำลัง และปิดล้อมตรวจสอบ ค่าใช้จ่ายงบประมาณลงไปแล้วในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นจำนวน 109,296 ล้านบาท เงินจำนวนนี้ใช้ในกิจกรรมนโยบายโครงการทั้งหมดทั้งการทหารและกิจกรรมการพัฒนาของหน่วยงานอื่นๆทั้งหมดเพื่อลดเหตุการณ์ความรุนแรง ในปี 2551 จำนวนของเหตุการณ์ความไม่สงบลดลงจากปีก่อนหน้านี้นับจำนวน 1,238 ครั้ง (จากการคำนวณเหตุการณ์ในช่วงปี 2547-2550 มีสถิติเหตุการณ์เฉลี่ยรายปี ประมาณ 1,956 ครั้ง) เราอาจคิดมูลค่าการใช้จ่ายเงินลงทุนเพื่อลดเหตุการณ์ความไม่

สงบ ค่าประมาณการ “ต้นทุนการลดเหตุการณ์หนึ่งครั้ง” ใช้เงินลงทุนประมาณ 88.28 ล้านบาท ดังนั้นถ้ารัฐจะใช้นโยบายเดิมเพื่อลดเหตุการณ์ทั้งหมดได้ก็จะต้องใช้เงินลงทุนเท่าเดิมเพื่อรักษาสถานเดิมของความมั่นคงที่ทำในขณะนี้ และต้องเพิ่มเงินอีกประมาณ 235,984 ล้านบาท หรือรวมแล้วประมาณ 345,280.68 ล้านบาทเพื่อให้เหตุการณ์สงบอยู่ในภาวะปกติ การคำนวณนี้ตั้งอยู่บนฐานคติที่ว่ารัฐจะยังคงใช้นโยบายที่เน้นการทหารเป็นหลักอย่างเช่นที่ผ่านมาและมีการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นตัวเสริม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของพื้นที่ซึ่งความรุนแรงลดลง ซึ่งรัฐจะต้องใช้เงินลงทุนอีกเท่าตัวเพื่อมิให้เหตุการณ์ความรุนแรงย้อนกลับมาอีก

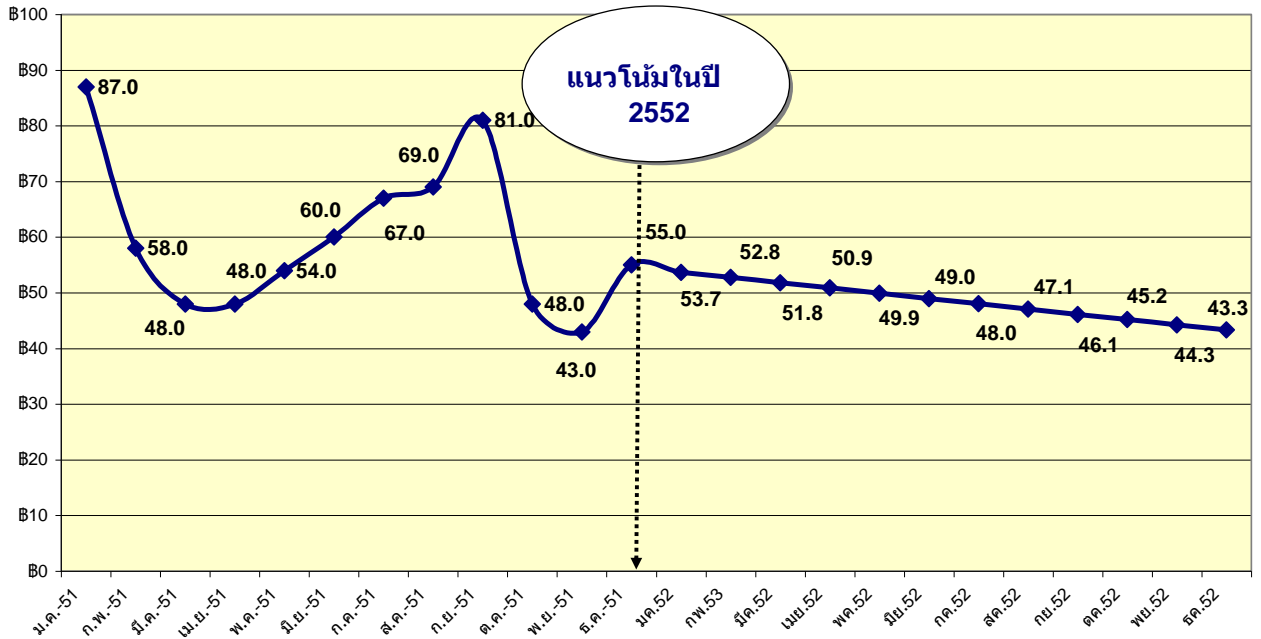
นอกจากนี้ฐานการคิดคำนวณดังกล่าว อยู่ตรงที่ต้นทุนของการรักษาความมั่นคงจากตัวเลขที่เป็นทางการจำนวนเท่ากับแสนกว่าล้านบาทดังกล่าวข้างต้น ซึ่งเป็นตัวเลขที่เปิดเผยม แต่ถ้าความเป็นจริงต้นทุนที่ไม่เปิดเผย “สูง” กว่านี้ประมาณเท่าตัวหรือสองเท่าตัว ตัวเลขการลงทุนในอนาคตจะสูงกว่านี้มากขึ้นอีกอย่างประมาณค่ามิได้ สิ่งที่ต้องคิดด้วยก็คือ การวิเคราะห์นี้ยังต้องขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางจิตวิทยาสังคมของประชาชนในพื้นที่ซึ่งจะทนได้หรือไม่กับการได้รับความกดดันทางการทหาร การละเมิดสิทธิเสรีภาพหรือการเกิดเหตุละเมิดสิทธิมนุษยชนของเจ้าหน้าที่และการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมจากรัฐซึ่งอาจเป็นความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นได้ในบางครั้งในสถานการณ์การจับกุมและการกดดันทางทหารดังกล่าว ดังจะเห็นได้จาก ข้อมูลจากศูนย์ปฏิบัติการตำรวจส่วนหน้า (สปก.ตร.สน.) ในรอบห้าปีที่ผ่านมา ซึ่งให้เห็นการปฏิบัติการที่เข้มข้น มีการปิดล้อมตรวจค้นสูงถึง 12,335 ครั้ง ต่อ 22,297 เป้าหมาย ผลที่ตามมา มีการสอบสวนคดีความมั่นคงถึง 6,103 คดีและตำรวจออกหมายจับ 6,158 หมาย ดำเนินคดีตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉิน 320 คน จับกุม 3,316 หมาย คนร้ายเสียชีวิต 126 หมาย ในที่สุดกระบวนการยุติธรรมศาลได้พิพากษาไปแล้ว 153 คดีหรือร้อยละ 2.5 ของคดีความมั่นคงที่ทำการสอบสวน

ข้อควรระวังก็คือ การละเมิดสิทธิดังกล่าว หากเกิดขึ้นมากและเป็นระบบก็อาจจะเกิดกระแสความไม่พอใจของประชาชนสูงขึ้น เกิดการตอบโต้และต่อต้านรัฐมากขึ้น ทำให้เหตุการณ์ความรุนแรงไม่ลดลงตามเป้าหมายที่วางไว้

ถ้าแนวทางและยุทธศาสตร์ทางนโยบายและการลงทุนด้านงบประมาณเดินไปตามแนวโน้มดังกล่าว ประมาณว่ารัฐจะต้องใช้งบประมาณมากกว่า 300,000 ล้านบาทภายใน 5 ปีข้างหน้าเป็นอย่างต่ำ หรืออาจจะ 10 ปีในจำนวนเงินมากกว่านั้น เพื่อสร้างความมั่นคงในพื้นที่ภาคใต้ เพื่อให้สถานการณ์ความไม่สงบกลับไปสู่สภาพเดิมก่อนปี 2547

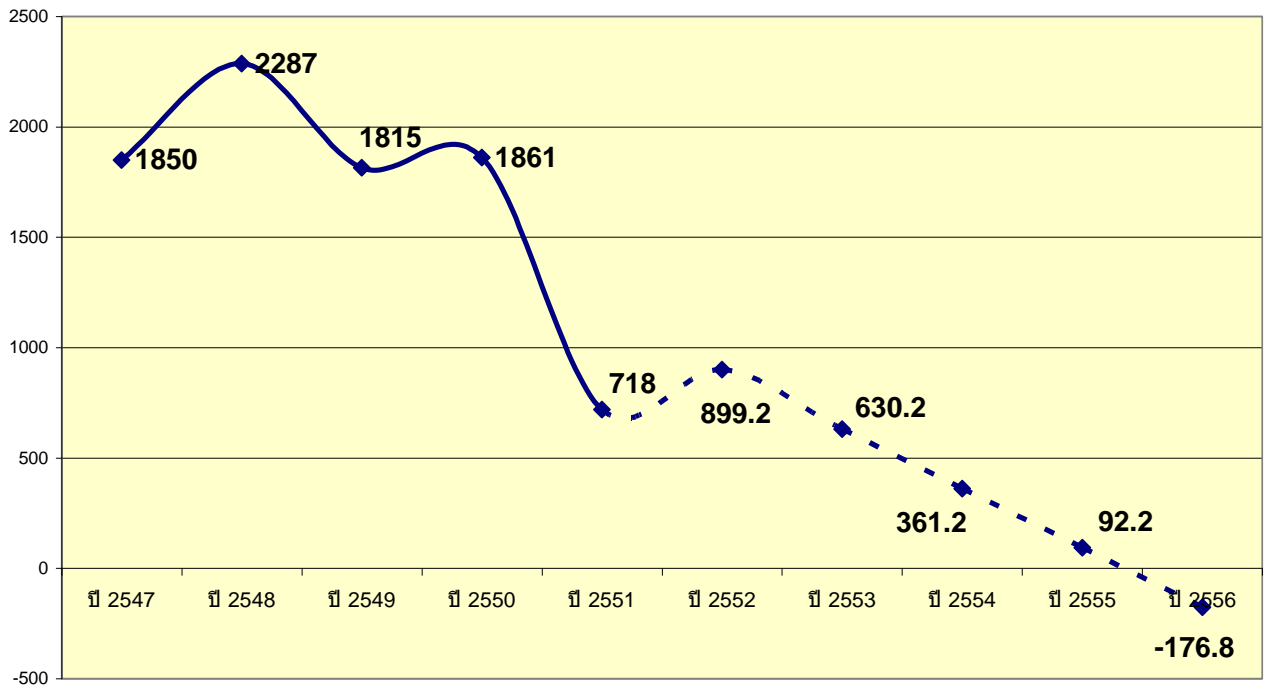
ภาพที่ 40

การคาดการณ์สถิติการก่อเหตุความไม่สงบรายเดือนในปี 2552

ภาพที่ 41

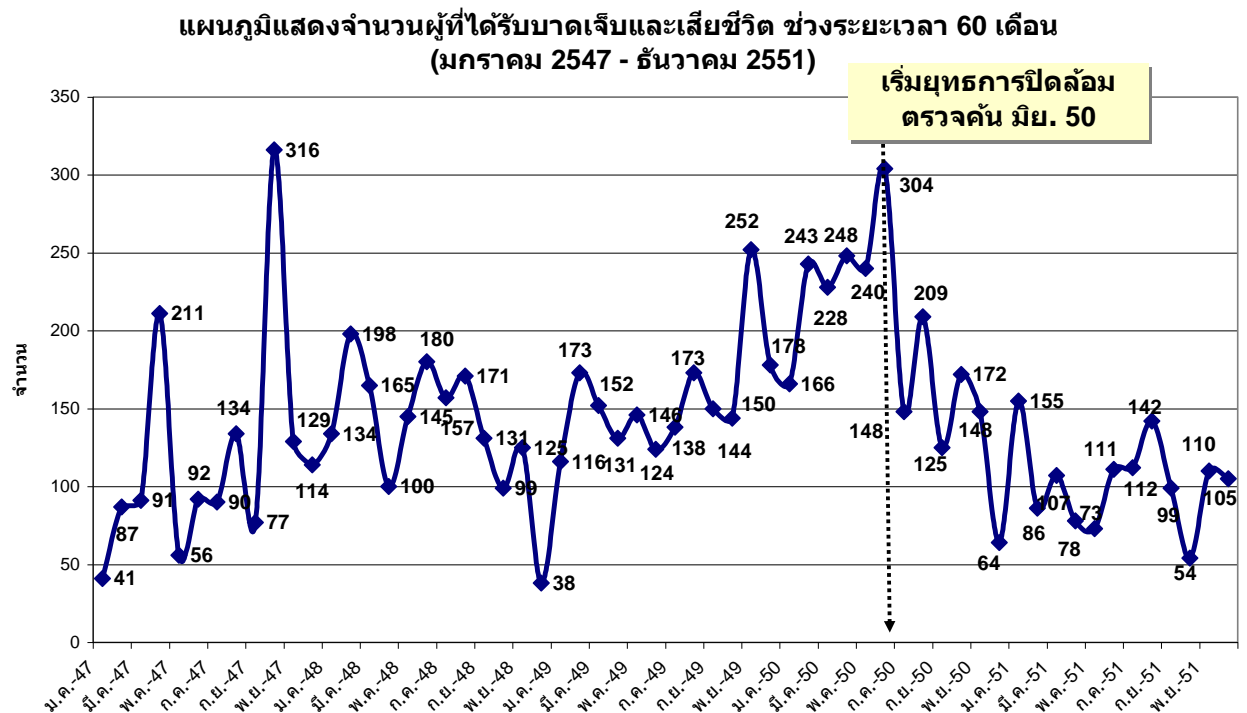
การทำนายค่าแนวโน้มลดลงของสถานการณ์ พ.ศ. 2552-2556

ลดความสูญเสีย หรือเพิ่มความรุนแรงเชิงคุณภาพ

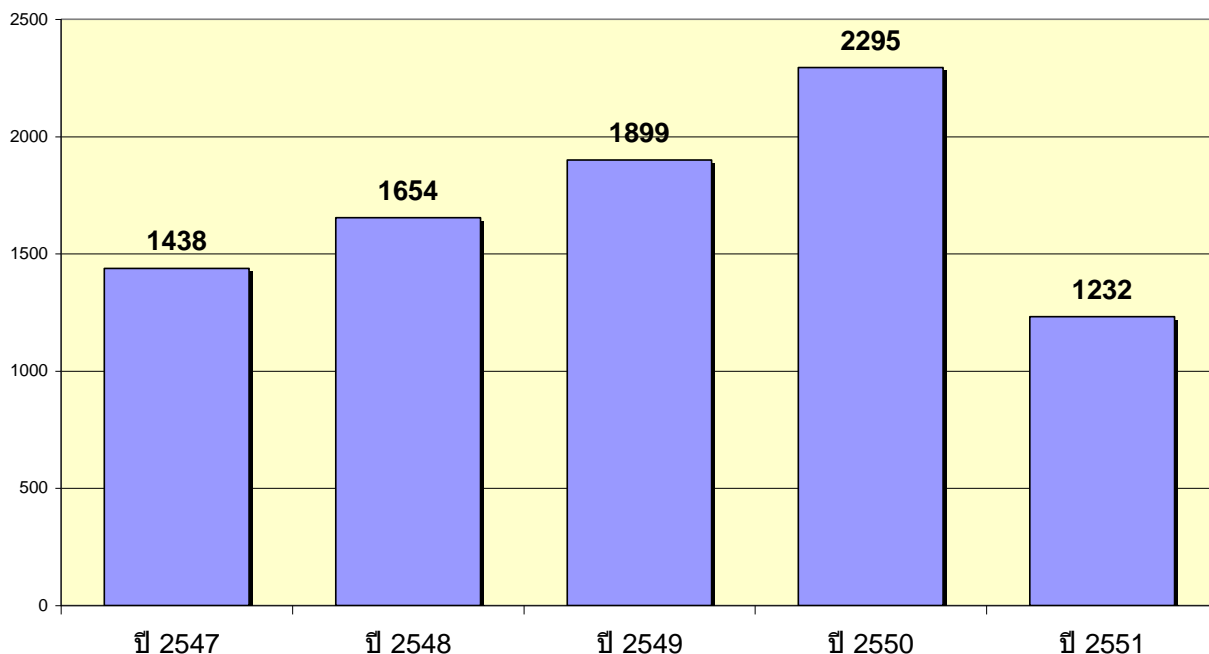
การก่อความไม่สงบในรอบห้าปีที่ผ่านมา มีผลทำให้มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บรวม 8,692 ราย เป็นผู้เสียชีวิต 3,289 ราย บาดเจ็บ 5,405 ราย การปฏิบัติการต่อต้านการก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทำให้จำนวนเหตุการณ์ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ แต่ในอีกด้านหนึ่ง ก็ควรจะมีการประเมินผลกระทบของการลดระดับความถี่ของการก่อเหตุความรุนแรงต่อการลดความสูญเสียด้านชีวิตของประชาชน เช่น อัตราการตายและบาดเจ็บจากเหตุการณ์ความไม่สงบ (casualties) ด้วยการปฏิบัติการควบคุมพื้นที่ และปิดล้อมตรวจค้นในตอนกลางปี 2550 มีผลทำให้แนวโน้มการตายและบาดเจ็บลดลงจากปี 2547 จำนวน 1,438 คน ปี 2548 จำนวน 1,654 คน ปี 2549 จำนวน 1,899 คน ปี 2550 จำนวน 2,295 คน และในปี 2551 จำนวน 1,232 คน จะเห็นได้ว่าตั้งแต่ปี 2547 จนถึง 2550 จำนวนผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บในแต่ละปีสูงขึ้นโดยตลอด แสดงให้เห็นว่าฝ่ายก่อความไม่สงบมีปฏิบัติการมากขึ้นและพยายามยกระดับความรุนแรงให้สูงขึ้นเพื่อท้าทายความชอบธรรมของอำนาจรัฐ แต่ในปี 2551 จำนวนของผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บลดลงจนต่ำกว่าปี 2547 แสดงให้เห็นว่านโยบายและมาตรการของรัฐด้านความมั่นคง โดยเฉพาะในส่วนของปฏิบัติการของฝ่ายทหารและตำรวจสามารถลดความรุนแรงและความสูญเสียได้

ภาพที่ 42

ภาพที่ 43

จำนวนคนตายและบาดเจ็บรายปี ปี 2547-2551

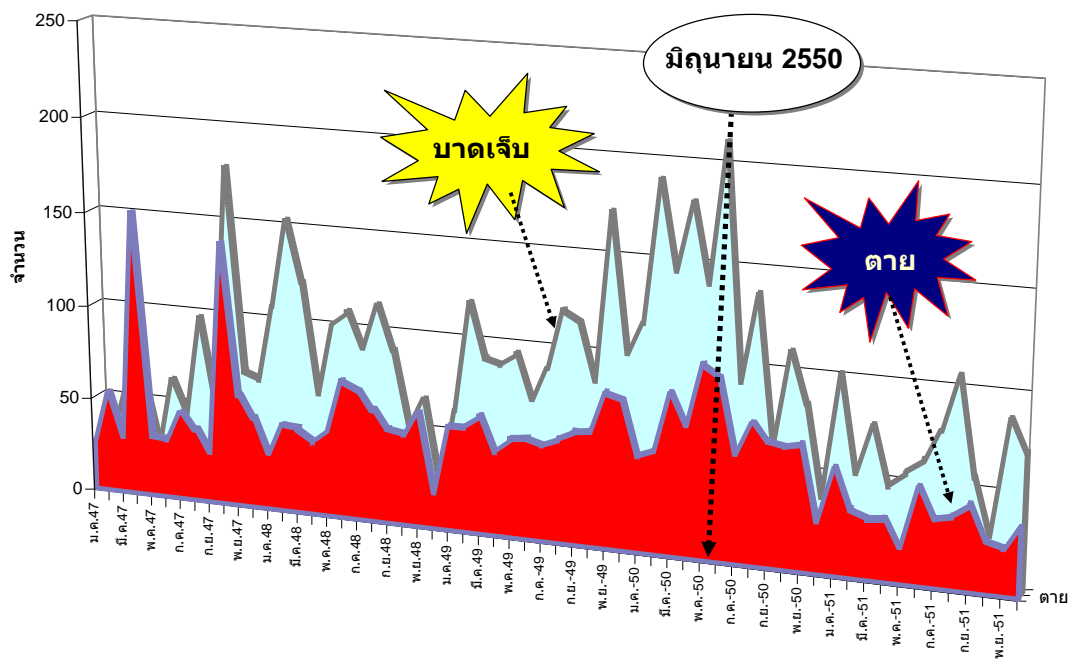
แต่ในอีกด้านหนึ่ง มีข้อควรระวังเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของจำนวนผู้ตายและบาดเจ็บในช่วงเวลาดังกล่าวด้วย ดังเช่นการวิเคราะห์ในช่วงกลางปี 2551 ของศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ เมื่อเปรียบเทียบอัตราการตายและบาดเจ็บ ทั้งก่อนและหลังเดือนมิถุนายน 2550 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เริ่มปฏิบัติการของฝ่ายทหาร ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลองทางสถิติในแบบอนุกรมเวลาข้อมูลรายเดือนชี้ว่าการปฏิบัติการทางนโยบายในช่วงเวลาดังกล่าว “ยังไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอัตราการตายและบาดเจ็บรายเดือนอย่างมีนัยสำคัญ” กล่าวในอีกแง่หนึ่ง จำนวนการตายและบาดเจ็บจากเหตุการณ์ความไม่สงบในรายเดือน ดูเหมือนจะมีระดับสูงค่าขึ้นๆลงๆ อยู่ในลักษณะที่ไม่แน่นอน ไม่ลดลงอย่างชัดเจน เหมือนกับจำนวนเหตุการณ์ความไม่สงบ ในที่นี้อาจจะเป็นสิ่งที่ควรระมัดระวังด้วยว่านโยบายการทุ่มกำลังฝ่ายเจ้าหน้าที่เพื่อปิดล้อมตรวจค้นและจับกุมขนานใหญ่ แม้ในภาพใหญ่อาจจะดูเหมือนว่าส่งผลกระทบในแง่การลดจำนวนการตายและบาดเจ็บ แต่ในอีกด้านหนึ่ง คงต้องระมัดระวังความรุนแรงที่เกิดขึ้นในช่วงหลังซึ่งเป็น “ความรุนแรงในเชิงคุณภาพ” มีเป้าหมายการทำลายที่ชัดเจนขึ้น ซึ่งอาจจะทำให้มีเหยื่อการตายและบาดเจ็บมากขึ้นในการโจมตีหรือก่อเหตุในแต่ละครั้ง

เมื่อมองไปข้างหน้า ข้อควรระวังในอีกแง่หนึ่งก็คือ ในปีใหม่ 2552 นี้ เมื่อรัฐมีการกดดันในทางการทหารโดยกดความรุนแรงด้วยการทุ่มกำลังเข้าไปในพื้นที่เพื่อปิดล้อมและตรวจค้นจับกุมผู้ต้อง

สงสัยจำนวนมาก ผลก็คือการลดพื้นที่และอิสระในการเคลื่อนไหวทางการทหารของอีกฝ่าย ในขณะที่พวกมันก็ยังไม่สามารถเอาชนะด้วยงานการเมืองและการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง หากมีความผิดพลาดทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจจากกองกำลังฝ่ายความมั่นคง ผู้ก่อเหตุความไม่สงบอาจจะหันไปใช้วิธีการโจมตีที่รุนแรงบางครั้งในแบบที่ใหญ่และส่งผลสะเทือนมากเช่น คาร์บอม หรือวิธีความรุนแรง สะเทือนขวัญแบบอื่นๆแบบที่ใช้ในต่างประเทศเพื่อที่จะรักษาระดับความรุนแรงและใช้ความรุนแรงเป็นการสื่อสารทางการเมืองแบบหนึ่ง หรือเพื่อหาทางออกจากการกดดันทางการทหารในสถานการณ์ที่ยังไม่มีการแก้ปัญหาทางการเมือง การที่ฝ่ายรัฐยังไม่รับทราบสัญญาณหรือตีความไม่ออกว่าสัญลักษณ์ของการต่อสู้ที่ผ่านมาว่าเขาคือต้องการอะไร สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาคือความรุนแรงที่แก้ได้ยาก การลดลงของเหตุการณ์ในบางช่วงจึงอาจจะเป็นการปรับตัวทางยุทธวิธีเท่านั้น

ภาพที่ 44

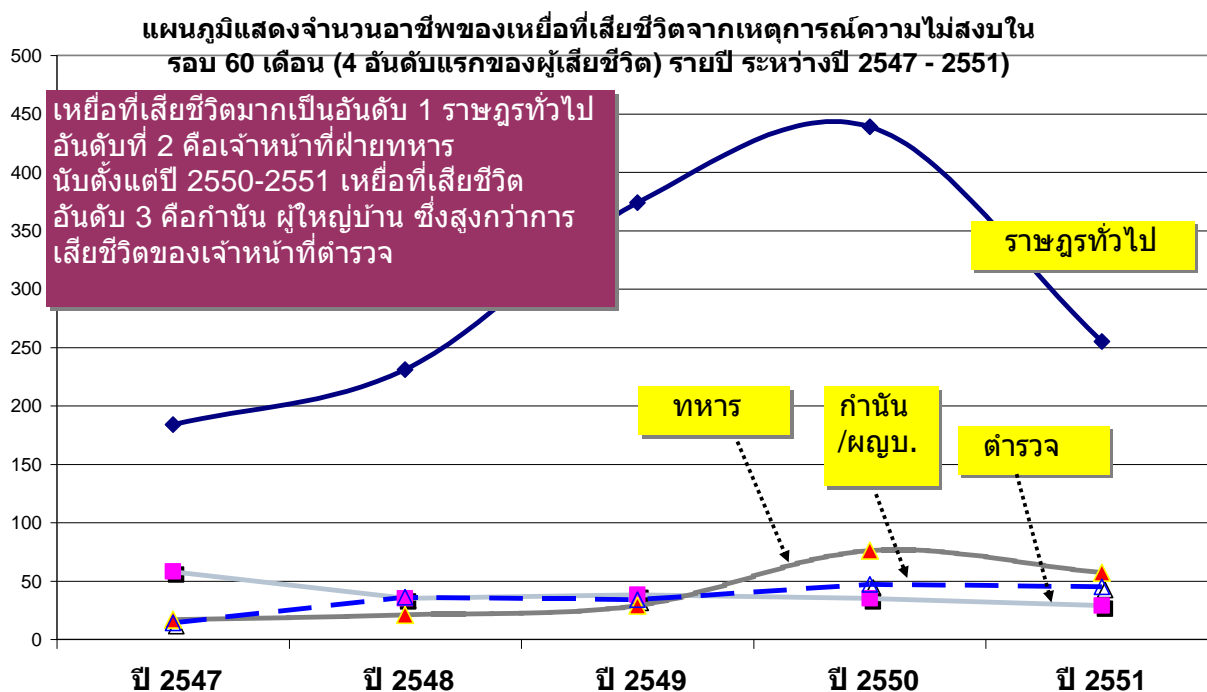
แผนภูมิแสดงจำนวนผู้ที่เสียชีวิตและบาดเจ็บเปรียบเทียบรายเดือน (60 เดือน)
มกราคม 2547- ธันวาคม 2551

มีอีกประเด็นที่น่าสนใจก็คือภูมิหลังด้านอาชีพของเหยื่อความรุนแรงและการก่อความไม่สงบ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มปรากฏว่าราษฎร โดยทั่วไปยังเป็นเป้าหมายหลักและมีจำนวนมากที่สุด เป้าหมายอันดับ 2 คือเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร เป็นที่น่าสังเกตว่านับตั้งแต่ปี 2550-2551 ผู้เสียชีวิตมากเป็นอันดับ 3 คือกำนัน ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สถิติการตายจากเหตุการณ์ความไม่สงบของกลุ่มนี้

กลับมีมากกว่าการเสียชีวิตของเจ้าหน้าที่ฝ่ายตำรวจ การที่คนกลุ่มกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านมีอัตราการสูญเสียมากเพราะเป็นตัวแทนของรัฐในหมู่บ้าน แม้ว่าจะเป็นคนท้องถิ่นและมีภูมิหลังทางสังคมวัฒนธรรมและศาสนาเหมือนกัน แต่อาจจะเป็นไปได้ว่า ผลจากการใช้นโยบายปิดล้อมตรวจค้นทำให้ผู้ที่เป็นตัวแทนรัฐในหมู่บ้านถูกมองว่าเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจับกุม จึงถูกมองเป็นผู้ทรยศหรือมุนาฟิกที่จะต้องถูกจัดการ ปฏิบัติการตอบโต้ต่อคนกลุ่มดังกล่าวจึงเกิดขึ้นมาก

ภาพที่ 45

ยุทธศาสตร์ 5 ปีการต่อสู้กับความรุนแรงด้วยวาทกรรมนโยบายที่มีเหตุผล

จากการทบทวนความรุนแรงทั้งหมดในรอบ 5 ปี จะเห็นได้ว่าสถานการณ์ยังมีความไม่แน่นอนอยู่ ถึงแม้จะมีแนวโน้มเหตุการณ์ที่ลดลงในปี 2551 ความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์เป็นไปตามข้อสรุปวาทกรรมหลักทางนโยบายของศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ซึ่งสะท้อนให้เห็นการสร้างจินตนาการของเหตุการณ์ความไม่สงบในภาคใต้ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีกรอบการใช้เหตุผลและแนวทางสันติวิธีในการแก้ปัญหา การที่วาทกรรมหลักทางนโยบายดังกล่าวสามารถสะท้อนความเป็นจริงและได้รับการสนองตอบในโลกความเป็นจริงของผู้กำหนดนโยบายหลายฝ่าย รวมทั้งการเสนอแนวทางจากฝ่ายต่างๆ ในสังคม แสดงให้เห็นว่าในท่ามกลางความรุนแรงของสถานการณ์ และความสับสนอลหม่าน ยังมี

ความพยายามในการใช้เหตุผลที่รองรับความเข้าใจในเหตุการณ์ และประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้น
แนวโน้มที่ยอมรับการใช้เหตุผลมากกว่าความรุนแรง จึงเป็นอีกกระแสหนึ่ง ในสถานการณ์ที่มีความ
ซับซ้อน เป็นแนวโน้มที่ดีในอนาคต

ในปี 2548 สิ่งที่ได้รับการยอมรับมากขึ้นก็คือ ความรุนแรงเกิดขึ้นในระดับสูง อย่างรุนแรง และ
อย่างเป็นระบบเพราะความผิดพลาดทางนโยบายรัฐในอดีต รัฐบาลทุกชุดทุกสมัยมีส่วนในความ
ผิดพลาด แต่ความผิดพลาดเกิดขึ้นอย่างชัดเจนภายใต้รัฐบาลทักษิณ ส่วนในปี 2549 การวิเคราะห์ข้อมูล
ชี้ให้เห็นว่าความรุนแรงเป็นความรุนแรงที่มีระบบและโครงสร้าง ไม่ใช่การก่อเหตุแบบไร้ทิศทางไร้
เป้าหมาย สะท้อนว่ามีขบวนการและจัดตั้งในการก่อความรุนแรงในพื้นที่ การก่อเหตุกระจายไปทั่วทุก
พื้นที่ กลุ่มที่ก่อเหตุมีเหตุผลทางการเมือง มีแนวคิด กลยุทธ์/ยุทธวิธีในการก่อเหตุความไม่สงบ
นอกจากนี้ ในปี 2549 การขยายความรุนแรงอย่างไม่หยุดยั้งในช่วงดังกล่าว แสดงออกมาในรูปการเมือง
มีการประท้วงของผู้หญิงและเด็กต่อมาตรการการจับกุมและใช้ความรุนแรงของรัฐ แสดงให้เห็นว่ารัฐ
จะต้องระมัดระวังและใช้การเมืองในการแก้ปัญหา การเมืองในที่นี้เป็นการเมืองแห่งอัตลักษณ์ กลุ่มผู้ก่อ
เหตุมีแนวคิดและวาทกรรมในการต่อสู้เพื่อชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์และศาสนาในแบบบูรณาการ รัฐจึง
ต้องจัดการด้วยเหตุผลที่ลึกเพราะนี่เป็นการต่อสู้ทางความคิดและความรู้สึก โดยมีความระมัดระวังการ
ก่อความรุนแรงตอบโต้ที่เกินเลยของเขตของกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ถ้ารัฐไม่จำกัดการใช้
ความรุนแรงของฝ่ายตน และปล่อยให้มีการแก้แค้นตอบโต้อย่างเกินเลย สถานการณ์อาจจะนำพาตนเอง
ไปสู่สงครามกลางเมืองและการฆ่าล้างผลาญเผ่าพันธุ์ระหว่างกลุ่มคนต่างชาติพันธุ์ ขยายตัวไปในเวที
นานาชาติ ซึ่งเป็นหัวใจหรือเป้าหมายของการต่อสู้ โดยเฉพาะในกรณีการประท้วงของผู้หญิง รวมทั้ง
กรณีการฆ่าคนไทยพุทธในพื้นที่

ปี 2550 ความรุนแรงยังคงต่อเนื่องและขยายตัวออกไปอีก แม้จะมีการปฏิบัติยึดอำนาจจาก
รัฐบาลพลเรือนของทักษิณและการนำทางยุทธศาสตร์เป็นของฝ่ายทหาร ในทางการเมือง มีการพูดขอ
โทษต่อคนมลายูจากปากของนายกรัฐมนตรี แต่นโยบายสมานฉันท์ยังไม่บรรลุผลในทางปฏิบัติ ฝ่ายก่อ
การผลักดันด้วยปฏิบัติการก่อเหตุจนทำให้สถานการณ์ก้าวไปถึงสุดปลายขอบของของสมานฉันท์
รัฐได้แก้ไขด้วยยุทธวิธีการระดมกำลังอย่างขนานใหญ่เข้าไปในพื้นที่ ควบคุมความรุนแรงด้วยการปิด
ล้อมตรวจค้นและจับกุมด้วยมาตรการทางกฎหมายตามพระราชกำหนดการบริหารในสถานการณ์
ฉุกเฉิน ซึ่งทำให้ระดับความรุนแรงลดลงในครึ่งปีหลังของปี 2550 และปี 2551

จุดเน้นขาดเวลาในวาทกรรมทางนโยบายในระยะหลังก็คือ นี่เป็นสงครามความคิด! และ
สงครามความรู้สึก! จะต้องแก้ที่การเมือง ความคิดและความรู้สึกเพื่อแก้ไขโจทย์ใหญ่ของความรุนแรงใน
ภาคใต้ แต่ในปี 2551 สิ่งที่เห็นก็คือการเมืองที่สับสนนำการทหารที่สับสน เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง

ที่กรุงเทพฯ ทำให้ฝ่ายการเมืองหลีกเลี่ยงให้ฝ่ายทหารดำเนินการเองโดยไม่แทรกแซง การที่สถานการณ์ลดลง อาจจะเป็นความสำเร็จทางยุทธวิธีที่ทำให้ฝ่ายก่อความไม่สงบไม่สามารถก่อเหตุได้โดยง่ายและมีคนจำนวนหนึ่งถูกจับกุมดำเนินคดี รวมทั้งทำให้การข่าวที่ดีขึ้นในส่วนของฝ่ายความมั่นคง แต่สถานการณ์ก็ยังคงอยู่ในภาวะที่ไม่แน่นอน มีการก่อความรุนแรงในเชิงคุณภาพมากขึ้นเพื่อตอบโต้ฝ่ายรัฐ จำนวนคนตายและเจ็บก็ยังคงอยู่ในระดับที่สูงต่ำไม่แน่นอน สถานการณ์จึงอาจจะเป็นไปตามการวิเคราะห์ทางยุทธศาสตร์ของรองปลัดกระทรวงกลาโหม พลเอกไวพจน์ ศรีนวล ที่ว่าการที่สถิติลดลง อาจจะเป็นเพียงตัวชี้ผลทางยุทธวิธี แต่ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงทางยุทธศาสตร์ ยุทธศาสตร์ในขณะนี้อยู่ในภาวะย่นกัน ทั้งสองฝ่ายยังไม่สามารถเอาชนะกันได้หรือไม่สามารถเสนอยุทธศาสตร์ใหม่ที่เปลี่ยนไปสู่ชัยชนะอย่างยั่งยืนได้

ดังนั้นทางออกในปัจจุบันก็คือ การพยายามใช้ความยุติธรรมเพื่อแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ และด้วยการใช้การเมืองนำการทหารอย่างแท้จริง ควรมีการแก้ปัญหาด้วยกระบวนการทางการเมือง นโยบายการเมืองที่ปฏิรูปเปลี่ยนแปลงการปกครองและการบริหารรัฐกิจให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และสอดคล้องกับลักษณะพิเศษของสังคมวัฒนธรรม ตอบโจทย์เรื่องการเมืองแห่งอัตลักษณ์ รวมทั้งเปิดพื้นที่ทางการเมืองว่าด้วยการสานเสวนาพูดคุยกับฝ่ายที่ก่อความไม่สงบและกลุ่มประชาชนฝ่ายต่างๆ ภายใต้กรอบของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมแห่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างแท้จริง การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจะลดต้นทุนความสูญเสียและต้นทุนของการรักษาความมั่นคงที่จะเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากหากไม่มีการปรับเปลี่ยนทางยุทธศาสตร์ดังกล่าว นี่คือการทำให้เกิดความฝันและจินตนาการทางการเมืองใหม่ของคนในพื้นที่ เพื่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมสันติสุขและความหลากหลายทางวัฒนธรรม

2. ปัญหาการเมืองทำลาย การเมือง: จุดพลิกผันสถานการณ์ไฟใต้

“เราได้เข้าสู่สงครามทางความคิด ไม่ใช่สงครามกองทัพ

ผู้ที่จะได้ชัยชนะ คือผู้มีวิสัยทัศน์ที่สามารถมองผ่านสถานการณ์ตอนนี้ได้”

คอนโดลิซา ไรซ์
ที่ปรึกษาด้านความมั่นคงประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา (2001)

สถานการณ์ความไม่สงบชายแดนภาคใต้ที่ดำเนินมากกว่า 5 ปีกำลังเข้าสู่ช่วงเปลี่ยนผ่านสำคัญอย่างยิ่ง จากวิกฤติที่กำลังทำทลาย อย่างน้อยที่เห็นได้ชัดเจนในขณะนี้คือวิกฤติการเมืองและวิกฤติเศรษฐกิจ การเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลของพรรคประชาธิปัตย์ ได้สร้างความหวังเชิงบวกต่อทิศทางการ

แก้ปัญหาให้เกิดขึ้นไม่น้อย จากต้นทุนเดิมในการทำหน้าที่ฝ่ายค้าน ตรวจสอบการแก้ปัญหาของรัฐบาล ก่อนอย่างเข้มข้น รวมทั้งแนวทางที่พรรคประชาธิปัตย์ได้นำเสนอในฐานะนโยบายพรรคต่อการแก้ปัญหาชายแดนภาคใต้ เมื่ออยู่ในฐานะผู้กำหนดนโยบายพรรคประชาธิปัตย์ จึงถูกจับจ้องว่าจะทำให้สถานการณ์รุนแรงที่ผ่านมา 5 ปีนี้พลิกเปลี่ยนไปอย่างไร

แต่ภายใต้โอกาสที่พรรคประชาธิปัตย์ได้เป็นแกนนำรัฐบาล ยังไม่ปรากฏนโยบายแก้ปัญหาชายแดนภาคใต้ที่ชัดเจน แม้ภายหลังแถลงนโยบายต่อรัฐสภา นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ในฐานะนายกรัฐมนตรีและผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร จะริเริ่มบทบาทการนำในการแก้ปัญหา โดยเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาทั้งหมดประชุมหารือเมื่อช่วงต้นเดือนมกราคม ซึ่งการประชุมครั้งนั้นมีประเด็นสำคัญอยู่ 3 ประการคือ

1. การตั้งคณะกรรมการรัฐมนตรีพัฒนาพื้นที่พิเศษจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือกรม. ใต้ เพื่อดำเนินการพัฒนาให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลที่จะเน้นการพัฒนา

2. ทบทวนการบังคับใช้กฎหมายที่ใช้ในการแก้ปัญหาความไม่สงบชายแดนภาคใต้ทั้ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎอัยการศึก พรก.บริหารราชการสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 และ พรบ.การรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ.2551 เพื่อพิจารณาว่า กฎหมายฉบับใด มีประสิทธิภาพในการสืบสวนสอบสวน จับกุมตัวผู้กระทำผิด ส่งฟ้องดำเนินคดี กระทั่งนำไปสู่การตัดสินลงโทษของศาล เพื่อพิจารณาใช้อย่างเหมาะสม

ประเด็นสำคัญที่นายกรัฐมนตรีอ้างถึงการทบทวนกฎหมายทั้งหมดก็คือ เพื่อนำไปประกอบการพิจารณา ก่อนที่คณะรัฐมนตรีจะอนุมัติให้ต่ออายุการใช้พรก.บริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินต่อไปอีกหรือไม่

3. การดำเนินการเพื่อจัดตั้งสำนักงานบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สบ.ชต.)

การแสดงบทบาทการนำเพื่อแก้ปัญหาชายแดนภาคใต้ของนายกรัฐมนตรี เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่มีเงื่อนไขเหมาะสม เมื่อพิจารณาถึงสถานการณ์ในขณะนั้น หนึ่งในคือองค์กรนิรโทษกรรมสากล (Amnesty International) ออกรายงานถึงสถานการณ์ในประเทศไทย โดยระบุถึงกฎหมายที่เอื้อให้มีการละเมิดสิทธิมนุษยชน ทั้งกฎอัยการศึก และพรก.บริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน

นอกจากนี้ การทุ่มกำลังพลลงไปทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ชายแดนภาคใต้กว่า 6 หมื่นนายและงบประมาณเพื่อแก้ปัญหาที่รวมศูนย์อยู่กับกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) ซึ่งมีกอ.รมน.ภาค 4 ส่วนหน้าเป็นหน่วยปฏิบัติ กำลังถูกตั้งคำถามถึงความคุ้มค่า จากความรุนแรงที่ยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

หลังเสร็จการประชุมในครั้งนั้น นายกรัฐมนตรีจึงให้สัมภาษณ์ถึงการดำเนินการทั้ง 3 แนวทางทันที เสียงสะท้อนกลับจากแม่ทัพนายกอง ผู้นำเหล่าทัพต่างๆ ตอบรับกับการตั้งกรม.ได้ค่อนข้างดี แต่สำหรับประเด็นการทบทวนการใช้กฎหมาย และการจัดตั้งองค์กรรับผิดชอบการแก้ปัญหาขึ้นมาใหม่ เสียงที่สะท้อนกลับมาล้วนแล้วแต่พูดถึงความรอบคอบและเหมาะสม แม้แต่พล.อ.ประวิตร วงษ์สุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ซึ่งถือเป็นตัวแทนของฝ่ายรัฐบาล ก็มีความเห็นไปในทางเดียวกับผู้นำเหล่าทัพ ในขณะที่รัฐมนตรีกระทรวงที่เกี่ยวข้องอื่น โดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทย กลับนิ่งเงียบ

ท่าทีดังกล่าว ทำให้มองได้ว่าการผลักดันเรื่องสบ.ชต. เป็นความพยายามในนามพรรค ประชาธิปัตย์มากกว่าที่จะเป็นการกำหนดนโยบายในนามของ ‘รัฐบาลไทย’ ไม่น่าแปลกใจที่บรรดาผู้นำเหล่าทัพจะมีท่าทีวางเฉย ไม่แสดงความเห็นด้วยหรือคัดค้านต่อการทบทวนการใช้กฎหมายและการจัดตั้งกรมออกมาตรงๆ แม้ว่าทั้งสองประเด็นจะเกี่ยวพันกับอำนาจและความรับผิดชอบในการแก้ปัญหา ซึ่งกองทัพเป็นผู้ควบคุมสิ่งเหล่านี้อยู่ เพราะทั้งกองทัพและรัฐบาลตกอยู่ในภาวะที่ถูกจับตาว่าเกือบลูกสนับสนุนกันอยู่ จากสถานการณ์ความปั่นป่วนทางการเมืองก่อนหน้านี้ จนนำไปสู่การช่วยเหลือให้พรรคประชาธิปัตย์เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลใหม่ขึ้นมาได้ หลังพรรคพลังประชาชนถูกศาลรัฐธรรมนูญพิพากษายุบพรรค

แต่ท่าทีซึ่งวางเฉยมิได้หมายความว่า กองทัพมิได้มีปฏิกริยาใดๆ ต่อแนวทางของรัฐบาล นำสังเกตว่าภายหลังการให้สัมภาษณ์ถึงนโยบายดังกล่าวแล้ว แกนนำในรัฐบาล โดยเฉพาะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับปัญหาชายแดนภาคใต้ไม่เคยพูดถึงการจัดตั้ง สบ.ชต. อีกเลยว่าจะมีกระบวนการดำเนินการอย่างไร การเริ่มต้นเป็นผู้นำกำหนดแนวทางแก้ปัญหาที่น่าจับตาของพรรคประชาธิปัตย์จึงชะงักไป

ภายใต้สถานการณ์ที่ความรุนแรงยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงมีอาจมั่นใจได้ว่าฝ่ายรัฐสามารถควบคุมพื้นที่ ทำให้มวลชนหันกลับมาให้ความร่วมมือได้จริง ‘ยุทธศาสตร์การเมืองนำการทหาร’ โดยมุ่งเน้นการพัฒนา ซึ่งไม่ช่วงปลายเดือนมีนาคมที่ผ่านมา กรม.ได้ได้เห็นชอบอนุมัติโครงการพัฒนาต่างๆ กว่า 600 โครงการ เม็ดเงินงบประมาณที่จะทุ่มลงไปอีกกว่า 6 หมื่นล้านบาท ในกรอบระยะเวลาการดำเนินการ 3 ปี จึงยังไม่อาจหวังถึงความสำเร็จ และการแก้ปัญหาที่ตรงจุดได้ และยิ่งยากหากจะหวังว่าการพัฒนาจะช่วยให้สถานการณ์ดีขึ้น ในภาวะที่ความรุนแรงซึ่งสร้างความหวาดกลัวได้กลบกลืนทุกสิ่ง ความรุนแรง เป็นเครื่องมือทางการเมืองอย่างหนึ่ง อำนาจรัฐทั้งรัฐบาลและกองทัพ ก็กำลังเล่นการเมืองกันเอง เพื่อกำหนดแนวทางการแก้ปัญหา ยิ่งสถานการณ์ทางการเมืองที่ปั่นป่วน และวิกฤติเศรษฐกิจที่มีแต่สัญญาณเชิงลบ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่ทำทลายต่อการพลิกฟื้นของสถานการณ์ชายแดนภาคใต้อย่างยิ่ง

บทเรียนของสหรัฐอเมริกาในเวียดนาม สหภาพโซเวียตรัสเซียในอัฟกานิสถาน และสงคราม

ล่าสุดของสหรัฐอเมริกาในอิรัก ซึ่งรัฐใหญ่ที่ก่อปรด้วยพลาณภาพถูกบีบด้วยภาวะการเมืองและเศรษฐกิจ จนต้องจำใจถอนตัวจากสงคราม ล้วนมาจากสาเหตุทางการเมือง อันมีภาวะเศรษฐกิจเป็นตัวเร่ง นี่คือนี่ที่รัฐไทยต้องตระหนัก ทบทวนพิจารณาให้ชำระอยจนส่งผลให้แพ้พ่ายในเชิงยุทธศาสตร์

รัฐประหาร 2549 จุดเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจ

หลังการยึดอำนาจรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เมื่อเดือนกันยายน 2549 เป็นต้นมา กองทัพเข้ามาบีบบทบาทหลักในการกำหนดแนวทางการแก้ปัญหาชายแดนภาคใต้ แม้หลังการยึดอำนาจ พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรีจะสร้างความแปลกใจ ทำในสิ่งที่ไม่คาดคิดว่าจะได้เห็นจากผู้นำรัฐบาลไทย นั่นคือ การประกาศคำขอโทษต่อการปฏิบัติที่ผิดพลาดในอดีต หลังจากนั้นนโยบายการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้อำนาจที่มีสถาบันกองทัพหนุนหลังก็ชัดเจนขึ้น เมื่อ พล.อ.สุรยุทธ์ออกคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 206/2549 เรื่อง นโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ลงวันที่ 30 ตุลาคม 2549 โดยให้มีการจัดตั้งองค์กรบริหารจัดการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการเฉพาะ และที่สำคัญได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติ ด้วยการดำเนินการทางการเมืองเชิงรุก ทั้งการสร้างความเป็นธรรม ขจัดเงื่อนไขและสาเหตุที่ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่เกิดความรู้สึกแตกแยก ส่งเสริมให้มีช่องทางสร้างความเข้าใจกับกลุ่มที่มีความเห็นแตกต่างและเลือกใช้ความรุนแรง ด้วยการปรับความเข้าใจกับบุคคลกลุ่มเป้าหมายในทุกระดับอย่างเป็นเอกภาพ ตลอดจนพัฒนาคนและสังคมบนพื้นฐานความหลากหลายของวิถีชีวิตและวัฒนธรรม พัฒนาการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต พัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

เพื่อให้การดำเนินการตามนโยบายดังกล่าวเป็นไปอย่างมีเอกภาพและประสิทธิภาพ รัฐบาล พล.อ.สุรยุทธ์ จึงออกคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 207/2549 เรื่องการบริหารราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ลงวันที่ 30 ตุลาคม 2549 ตามมาอีกฉบับ โดยกำหนดให้จัดตั้ง ‘ศูนย์อำนวยการบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้’ (ศอ.บต.) เป็นหน่วยงานภายในสำนักนายกรัฐมนตรี ภายใต้อำนาจกำกับดูแลของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน(กอ.รมน.) มีอำนาจหน้าที่อำนวยการ ประสานการปฏิบัติในการบริหารงานยุติธรรม ค้ำครองสิทธิแลพเสรีภาพ การอำนวยความสะดวกโดยรับเรื่องราวร้องทุกข์ การเยียวยาและการพัฒนากระบวนการยุติธรรม เพื่อขจัดเงื่อนไขความไม่เป็นธรรม รวมทั้งการตรวจสอบและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเจ้าหน้าที่รัฐ ตลอดจนพัฒนาเจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่ ให้ปฏิบัติงานได้อย่างสอดคล้องกับสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ และในคำสั่งเดียวกันนี้ ยังสั่งให้ กอ.รมน. จัดตั้ง ‘กองบัญชาการผสมพลเรือน ตำรวจ ทหาร’ (พตท.) เป็นหน่วยงานภายใต้ กอ.รมน.ภาค 4 มีอำนาจหน้าที่สั่งการ อำนวยการ บูรณาการ ประสานงาน ควบคุม

และกำกับดูแลการปฏิบัติระหว่างพลเรือน ตำรวจ ทหาร ในการป้องกันและแก้ปัญหาการก่อความไม่สงบในพื้นที่ และส่งเสริมความเข้าใจกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีอาณาเขตติดต่อกัน รวมทั้งพัฒนางานด้านการข่าวให้มีประสิทธิภาพ พัฒนากำลังประชาชน และกำลังประจำถิ่น ให้มีขีดความสามารถในการรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชนตนเองได้

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีดังกล่าว ถือได้ว่า นำแนวคิดและโครงสร้างการแก้ปัญหาในอดีต จากคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 8/2524 เรื่องการแก้ไขปัญหาการบริหารราชการ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้มาใช้ โดยพล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ระบุในคำสั่งดังกล่าวว่า ให้กอ.รมน.จัดตั้ง กองบัญชาการผสมพลเรือน ตำรวจ ทหาร ที่ 43 (พตท.43) มีอำนาจในการปราบปรามการก่อการร้ายทุกรูปแบบ และให้กระทรวงมหาดไทย จัดตั้งสอ.บต. มีหน้าที่ในการดำเนินงานด้านการเมือง และสังคมจิตวิทยา เช่นเดียวกับแนวทางที่พล.อ.สุรยุทธ์ระบุนำคำสั่งปี 2549

อาจกล่าวได้ว่าคำสั่งดังกล่าวนี้ คือ รูปธรรมของแนวทาง ‘การเมืองนำการทหาร’ ซึ่งเคยช่วยให้สถานการณ์ความขัดแย้งภายในชาติเมื่อครั้งอดีตคลี่คลายมาแล้ว แนวคิดและการกำหนดองค์กรรับผิดชอบที่ชัดเจนเป็นสัญญาณที่ดี ไม่แปลกหากในช่วงแรกหลังการยึดอำนาจ ผู้เกี่ยวข้องกับปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงมีความหวังต่อทิศทางการแก้ปัญหาในเชิงบวก การกำหนดให้กอ.รมน.เป็นองค์กรรับผิดชอบการแก้ปัญหา ในยุครัฐบาลพล.อ.สุรยุทธ์ ถือได้ว่าเป็นการคืนอำนาจการแก้ปัญหาให้กับกองทัพอย่างเบ็ดเสร็จอีกครั้ง แม้ว่าที่ผ่านมาในรัฐบาลก่อนหน้านี้ องค์กรที่รับผิดชอบการแก้ปัญหาอย่าง ‘กองอำนวยการเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ (กอ.สสส.จชต.)’ แต่สถานะที่แท้จริงของกอ.สสส.จชต.ก็คือกอ.รมน.ส่วนหน้านั้นเอง เพียงแต่ยุคแรกของการตั้งองค์กร เมื่อเดือนมีนาคม 2547 มีพล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ รองนายกรัฐมนตรีด้านความมั่นคงและผู้อำนวยการกอ.รมน.เป็นประธานคณะกรรมการ ในยุคนี้กล่าวได้ว่าฝ่ายการเมืองโดยพล.อ.ชวลิต เป็นผู้รับผิดชอบทั้งหมด

ต่อมาเดือนตุลาคม 2547 มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอีกครั้ง โดยให้รองผู้บัญชาการทหารสูงสุด พล.อ.สิริชัย รัชฎุสิริ เป็นผอ.สสส.จชต. ขึ้นตรงต่อสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) ที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน นำสังเกตว่า การปรับโครงสร้างครั้งนี้อำนาจแก้ปัญหากลับมาอยู่ที่นายกรัฐมนตรีโดยตรง กระทั่ง 1 มิถุนายน 2548 หลังการเลือกตั้งที่พรรคไทยรักไทยได้เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลอีกครั้ง โครงสร้างองค์กรแก้ปัญหาที่เปลี่ยนแปลงอีกครั้ง เมื่อพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ออกคำสั่งตั้ง ‘คณะกรรมการนโยบายเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้’ (กส.ชต.) ที่มีพล.ต.อ.ชิดชัย วรรณสถิตย์ รองนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ขณะที่ตำแหน่งผอ.สสส.จชต. ก็เปลี่ยนแปลงจากระดับรองผู้บัญชาการทหารสูงสุดมาเป็นแม่ทัพภาคที่ 4

จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทุกครั้ง แม้กอ.รมน.จะยังเป็นหน่วยปฏิบัติหลัก แต่การ

กำหนดนโยบายยังคงมาจากฝ่ายการเมือง ดังนั้นคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีของพล.อ.สุรยุทธ์ ที่ให้กอ.รมน.เป็นองค์กรรับผิดชอบ ทำให้บทบาทของกองทัพบก ที่มีผู้บัญชาการทหารบก ในฐานะรองผู้อำนวยการกอ.รมน.เข้ามามีบทบาทสำคัญ ในขณะที่ฝ่ายการเมือง ค่อยๆ ลดบทบาทลงเป็นลำดับ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหลายครั้ง ทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องของการปฏิบัติตลอดจนเอกภาพของหน่วยต่างๆ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ความพยายามในการยกเว้นพรบ.การรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร คือการทำให้โครงสร้างการแก้ปัญหาที่มีกอ.รมน.เป็นหน่วยปฏิบัติหลักนี้มีความยั่งยืนด้วยการมีพระราชบัญญัติรองรับ ต่างจากโครงสร้างก่อนหน้าซึ่งเป็นเพียงคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี

ความเชื่อมั่นในพลังอำนาจของรัฐ

แม้ทุกฝ่ายจะเห็นพ้องกันว่าแนวทาง‘การเมืองนำการทหาร’ เป็นยุทธศาสตร์หลักของการแก้ปัญหาชายแดนภาคใต้ แต่สถานการณ์ภายหลังยึดอำนาจกันยายน 2549 ถือได้ว่าเอื้อต่อการดำเนินการของกองทัพอย่างยิ่ง ด้านการเมือง พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ อดีตผู้บัญชาการทหารสูงสุด และผู้บัญชาการทหารบกซึ่งชีวิตราชการเติบโตมาในหน่วยบัญชาการสงครามพิเศษ ซึ่งเข้าใจความเป็น‘สงครามนอกแบบ’ นอกจากนั้นยังมีการเปลี่ยนแปลงในสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) โดย พล.ท.ศิริพงษ์ บุญวัฒน์ นายทหารใกล้ชิดพล.อ.สุรยุทธ์ มาดำรงตำแหน่งเลขาธิการสมช. ขณะที่ด้านการทหาร ผู้บัญชาการทหารบกขณะนั้น คือพล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน ซึ่งเติบโตมาในหน่วยบัญชาการสงครามพิเศษเช่นเดียวกันแล้ว พล.อ.สนธิยังเป็นมุสลิม และถือเป็นหนึ่งในคณะนายทหารที่คลุกคลีกับปัญหาชายแดนภาคใต้มาตั้งแต่ต้น โดยเป็นรอง ผอ.สสส.จชต.ช่วงปี 2547-2548

ดังนั้น เพียงก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งผบ.ทบ.ในปลายปี 2548 พล.อ.สนธิจึงกำหนดแนวทางเอาชนะการก่อความไม่สงบ โดยยึดถือศูนย์กลางต่อการต่อสู้ที่‘หมู่บ้าน’ นั่นคือ กลุ่มก่อความไม่สงบแฝงตัวในหมู่บ้าน จัดตั้งโครงสร้างการปกครองซ้อนอำนาจรัฐ ใช้หมู่บ้านเป็นแหล่งพักพิง หลบซ่อนหลังก่อเหตุ พล.อ.สนธิ กำหนดหลักปฏิบัติไว้สองแนวทาง แนวทางแรกคือ 3 เกาะติด ประกอบด้วยเกาะติดพื้นที่ เกาะติดฝ่ายตรงข้าม และเกาะติดมวลชน เพื่อให้มีข้อมูลและรู้ว่าใครเป็นใครและเป็นอย่างไร จากนั้นแนวทางที่สอง คือ แยกปลาแยกน้ำ ซึ่งหมายถึงแยกประชาชนผู้ไม่เกี่ยวข้อง ออกจากกลุ่มก่อความไม่สงบในหมู่บ้าน แต่สิ่งที่ตามมาจากสองแนวทางดังกล่าว คือ วิธีการปราบปรามฝ่ายตรงข้าม โดย สืบให้ทราบกันให้พบ และทำลาย ซึ่งตามมาด้วยปฏิบัติการทางทหารอย่างเข้มข้น ภายใต้ชื่อยุทธการ‘พิทักษ์แดนใต้’ ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2550 เป็นต้นมา

การทำลายโครงสร้างขบวนการก่อความไม่สงบตามแผนยุทธการดังกล่าว เป็นการใช้ข้อมูลการข่าวที่พิสูจน์ทราบ และระดมกำลังปิดล้อม ตรวจค้นพื้นที่เป้าหมาย เพื่อควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยไปสอบสวนซักถาม และจับกุมผู้ต้องหาที่มีหลักฐานกระทำผิด ในห้วงปี 2550 มีการปฏิบัติการถึง 14 ครั้ง ครอบคลุมพื้นที่สีแดงทุกพื้นที่ ผลการปฏิบัติสามารถจับกุมแกนนำฝ่ายการเมืองซึ่งทำหน้าที่ปลุกระดม และจัดตั้งในหมู่บ้านต่างๆ ได้กว่า 1,800 คน ในจำนวนนี้เป็นสมาชิกกองกำลังติดอาวุธประมาณ 100 คน

แม้ปฏิบัติการดังกล่าวจะประสบผลสำเร็จในการสลายโครงสร้างขบวนการก่อความไม่สงบ จากตัวเลขการก่อเหตุที่ลดลงอย่างเห็นได้ชัดในช่วงเวลาดังกล่าว แต่ฝ่ายรัฐโดยกองทัพ ก็ต้องถูกรุกกลับในหลายด้านที่ทำให้เป็นจุดพลิกผันของปฏิบัติการตามแผนพิทักษ์แดนใต้ ด้านหนึ่งคือเป็นช่วงรอยต่อการเปลี่ยนตัวผู้บัญชาการทหารบก จากพล.อ.สนธิ ซึ่งเกษียณอายุราชการในเดือนกันยายน 2549 มาเป็น พล.อ.อนุพงษ์ เผ่าจินดา นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนตัวเลขสมช.มาเป็น พล.ท.สุรพล เพื่อน้อยกา

ขณะที่อีกด้านหนึ่งยุทธการพิทักษ์แดนใต้ก็ถูกตั้งข้อกล่าวหาว่าละเมิดสิทธิมนุษยชน ทั้งการควบคุมตัวแบบเหวี่ยงแห หรือการนำตัวผู้ต้องสงสัยและแนวร่วมที่ให้การสนับสนุนกลุ่มก่อความไม่สงบออกนอกพื้นที่ โดยนำไปเข้าค่ายฝึกอาชีพยังค่ายทหารในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและชุมพร เป็นเวลา 6 เดือน แม้พล.อ.อนุพงษ์ จะไม่แสดงท่าทีใดออกมาว่าคิดอย่างไรกับมาตรการทางทหารที่เข้มข้นในยุค พล.อ.สนธิ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า การระดมกำลังปิดล้อมพื้นที่ตามแผนยุทธการพิทักษ์แดนใต้ในยุค พล.อ.อนุพงษ์ ลดความเข้มข้นลงเป็นลำดับ แต่สิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นในยุคที่พล.อ.อนุพงษ์เป็นผบ.ทบ.ก็คือการเพิ่มกำลังทหารในพื้นที่ชายแดนภาคใต้

อาจกล่าวได้ว่าแนวทางของพล.อ.อนุพงษ์ให้ความสำคัญกับการทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยมากกว่าการปราบปราม เห็นได้จากนโยบายที่ให้ 1 กองทัพภาค คุ่มพื้นที่ 1 จังหวัด นอกจากนี้ยังมีการสร้างกองกำลังประจำถิ่น โดยจัดตั้งกองกำลังทหารพรานในพื้นที่อีก 30 กองร้อย ขณะที่รัฐบาลโดยกระทรวงมหาดไทยก็เพิ่มอัตรากำลังอาสาสมัครรักษาดินแดนอีกประมาณ 2,000 คน ขณะเดียวกันก็สร้างกองกำลังประชาชน โดยเพิ่มอัตราผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบจากเดิมหมู่บ้านละ 1 คน เป็นหมู่บ้านละ 5 คน และแม้แต่ฝ่ายตำรวจก็จัดตั้ง ‘ศูนย์ปฏิบัติการตำรวจชายแดนภาคใต้’

ภายใต้แนวทางที่ผ่านมาทั้งการสลายโครงสร้างกลุ่มก่อความไม่สงบและการทุ่มกำลังทหารจำนวนมากลงไปในพื้นที่เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย จำนวนเหตุการณ์รุนแรงได้ลดน้อยลง ซึ่งเป็นปัจจัยหนุนให้ความเชื่อมั่นในปฏิบัติการทางทหารเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย ถูกจัดวางให้มีความสำคัญเป็นลำดับแรกในการแก้ปัญหา สิ่งที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งเนื่องมาจากการกำหนดแนวทางแก้ปัญหาที่ผ่านมาหลังยึดอำนาจและแม้แต่หลังการเลือกตั้ง รัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช และนาย

สมชาย วงศ์สวัสดิ์ ไม่แสดงบทบาทการนำในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับภาคใต้ ยังคงให้อำนาจกองทัพเป็นผู้รับผิดชอบ

โดยโครงสร้างองค์กรแก้ปัญหาที่มีกอ.รมน.ภาค 4 เป็นองค์กรรับผิดชอบ กำกับดูแลทั้งในด้านนโยบายและงบประมาณ แบ่งงานออกเป็น 2 ด้าน งานการทหารอยู่ภายใต้กองบัญชาการผสมพลเรือน ตำรวจ ทหาร (พตท.) และงานด้านการเมือง การพัฒนา โดยศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้(ศอ.บต.) แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ งานด้านการเมืองและการพัฒนาเดินช้ากว่างานการทหาร แผนงาน กำลังพล และงบประมาณ ท่วมเทใช้เพื่อการรักษาความสงบเรียบร้อยมากกว่าการพัฒนา

แม้ในสมัยรัฐบาลพล.อ.สุรยุทธ์ จะมีการกำหนดให้พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็น ‘เขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ’ แต่เนื่องงานการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมก็ยังไม่เกิดขึ้น แม้กระทั่งเมกะ โปรเจกต์ หรือโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ ที่เคยวางแผนเอาไว้ก่อนหน้านี้ อย่างเช่น นิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล เมืองยางหรือศูนย์กลางอุตสาหกรรมยางพารา และน้ำมันปาล์ม ก็ยังไม่มีความคืบหน้าใดๆ นายกรัฐมนตรี อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ กล่าวถึง ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ว่า “ที่ผ่านมามาตรการทางการพัฒนาขาดเอกภาพที่จะทำให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การขับเคลื่อนการพัฒนาจะต้องประสานกับฝ่ายความมั่นคงจริงๆ แล้วเราจะเห็นว่าความถี่ของเหตุการณ์ลดลง แต่ความรุนแรงยังตอบยากว่าลดลงหรือไม่ และเหตุผลที่ความถี่ลดลง มาจากการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ และมีการใช้กำลังพลที่เยอะมาก ซึ่งไม่มีทางจะเป็นคำตอบที่ยั่งยืน นั่นคือเหตุผลว่าทำไมเราต้องทบทวนเรื่องกลไก และเอาเรื่องการพัฒนาเข้าไป”

ผลพวงจากปฏิบัติการทางทหารในช่วงที่ผ่านมา แม้จะถูกโต้กลับในประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน จนส่งผลกระทบต่อยุทธศาสตร์ทางการเมืองของรัฐบาลไทย แต่ประเด็นที่น่าพิจารณา ก็คือ แนวทางการปฏิบัติดังกล่าว ยังตั้งมั่นอยู่ในกรอบนโยบาย ‘การบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด’ ดำเนินการตามข้อมูลข่าวสาร ควบคุมตัวและจับกุมตามหลักฐาน เหตุผลหนึ่งที่ฝ่ายความมั่นคงให้ความสำคัญกับงานด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นหลัก อาจเนื่องมาจากผลของยุทธการพิทักษ์แดนใต้ และการทุ่มกำลังจำนวนมากลงพื้นที่ ซึ่งทำลายโครงสร้างและสกัดกั้นการก่อความไม่สงบให้ลดลงได้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องรักษาระดับของงานในด้านนี้ต่อไปเพื่อมิให้ความรุนแรงฟื้นตัวกลับมาสู่ระดับเดิม

การเปลี่ยนแปลงนโยบายความมั่นคง

การเข้ามามีบทบาทของทหารและกองทัพหลังการยึดอำนาจในเดือนกันยายน 2549 แม้จะไม่มีผลกระทบต่อกรเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในด้านนโยบาย เห็นได้จากนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2550-2554 สำหรับในส่วนของกรแก้ปัญหาความไม่สงบชายแดนภาคใต้ ยังคงให้น้ำหนักความสำคัญ

กับการใช้สันติวิธี การบังคับใช้กฎหมายตามหลักนิติธรรม การสร้างความสมานฉันท์ การส่งเสริม พหุคูณแลกเปลี่ยนความเห็นกับฝ่ายที่มีความเห็นหรืออุดมการณ์ที่แตกต่าง และการเพิ่มระดับ ความสัมพันธ์กับประเทศมุสลิม แต่ในการปฏิบัติกลับสะท้อนว่า การดำเนินนโยบายเหล่านี้จะต้อง เป็นไปเพื่อให้สอดคล้องกับงานด้านการทหารที่เน้นการรักษาความสงบเรียบร้อย

ปรากฏการณ์ที่เห็นชัดคือการที่นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี มีคำสั่งยุบเลิก คณะกรรมการยุทธศาสตร์สันติวิธี สภาความมั่นคงแห่งชาติ เมื่อเดือนตุลาคม 2551 ซึ่งประเด็นที่น่า พิจารณาก็คือ คณะกรรมการชุดนี้ดำรงตำแหน่งมานาน และมีการปฏิบัติที่ก้าวหน้าไปมาก โดยเฉพาะ กระบวนการพูดคุย สานเสวนา เพื่อสร้างความเข้าใจกับกลุ่มมลายูมุสลิมต่อต้านรัฐบาลไทยซึ่งอยู่ใน ต่างประเทศ ซึ่งกระบวนการสานเสวนาดังกล่าวเริ่มขึ้นตั้งแต่รัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณเรื่อยมา กระทั่งถึง รัฐบาลพล.อ.สุรยุทธ์ ซึ่งระดับผู้นำของหน่วยงานด้านความมั่นคงต่างๆ รับรู้ถึงกระบวนการที่เกิดขึ้นนี้

แต่ในยุคนายสมัคร สุนทรเวช เป็นนายกรัฐมนตรี กระบวนการดังกล่าวซึ่งคณะกรรมการชุดนี้ ได้ดำเนินการไว้ก็ต้องยุติลง เนื่องจากรัฐบาลไม่ให้ความสำคัญและเชื่อมั่น ขณะเดียวกันกลับใช้สาย สัมพันธ์ของอดีตผู้นำหน่วยงานด้านความมั่นคงเช่น พล.อ.เชษฐา ฐานะจาโร อดีตผบ.ทบ. และ พล.อ. ขวัญชาติ กล่าวหาญ อดีตแม่ทัพภาคที่ 4 เป็นตัวแทนไปพูดคุย ดังเห็นได้จากกรณีกลุ่มใต้ดินรวมภาคใต้ ของประเทศใต้ แดงการณ์หยุดยิงออกอากาศผ่านสถานีโทรทัศน์ เมื่อช่วงเดือนกรกฎาคม 2551 และ กรณีการเจรจาที่ประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งนายยูซุฟ คัลลา รองประธานาธิบดีอินโดนีเซีย ออกมาแถลงข่าว เปิดเผยถึงกระบวนการดังกล่าว ขณะเดียวกันก็มีรายงานว่ากองทัพไทยและมาเลเซียได้ริเริ่ม กระบวนการในรูปแบบดังกล่าวขึ้นด้วยเช่นกัน ในชื่อโครงการ ‘Taskforce 2020’

ความเชื่อมั่นในพลังอำนาจของรัฐ อันมาจากพื้นฐานทางยุทธศาสตร์ที่เหนือกว่าในทุกด้าน ทั้งโครงสร้างกลไกอำนาจรัฐ แสสนยานุภาพทางทหาร สถานะในเวทีการเมืองโลก ที่ขบวนการก่อความ ไม่สงบมีอาจเทียบอาจได้ อาจทำให้ผู้ที่อยู่ในฝ่ายกร่างและนำเสนอนโยบายด้านความมั่นคง เชื่อมั่นว่า ภายใต้อำนาจที่ดำเนินการอยู่ ย่อมประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหา แต่จากความรุนแรงที่ยังคง ดำรงอยู่ และความเชื่อมั่นที่ทำให้มีการปิดล้อมในเชิงพื้นที่มากกว่าการปิดล้อมทางความคิด ความ เชื่อมั่นในพลังอำนาจของรัฐเช่นนี้กำลังถูกท้าทายจากปัจจัยสถานการณ์ทั้งภายนอกและภายใน

ความมั่นคงและการพัฒนา การเมืองของกองทัพกับรัฐบาล

เมื่อครั้งที่ยังเป็นพรรคฝ่ายค้าน นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ เคยกล่าวถึง แนวทางแก้ปัญหาเอาไว้ว่า สิ่งที่รัฐบาลต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนคือกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาใน ทุกด้าน พร้อมทั้ง สร้างความสงบให้เกิดขึ้นเป็นพื้นฐาน โดยมีการตั้งองค์กรขึ้นมาควบคุมการปฏิบัติ

เพื่อความเป็นเอกภาพ ดังนั้นเมื่อมีโอกาสเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล พรรคประชาธิปัตย์จึงไม่รีรอที่จะนำนโยบายดังกล่าวมาเป็นธงนำในการแก้ปัญหา แต่การนำนโยบายไปปฏิบัติก็ไม่ราบรื่น ภายใต้บทบาทซึ่งกองทัพรับผิดชอบการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ผนวกกับการทุ่มเทพยายามต่างๆ ลงไปในพื้นที่เพื่อแก้ปัญหา สะท้อนให้เห็นได้ถึงความมุ่งมั่นของกองทัพที่จะรับผิดชอบปัญหาตามแนวทางของตนเอง ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงนโยบายใดๆ ในช่วงที่สถานการณ์ยังอยู่ในขั้นที่ไม่น่าไว้วางใจ ย่อมส่งผลกระทบต่อผู้รับผิดชอบในกองทัพ

แม้การตั้งหน่วยงานใหม่อย่างสำนักงานบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือ สบ.ชต. จะยังไม่ได้ข้อยุติ แต่สิ่งที่รัฐบาลประชาธิปัตย์ดำเนินการไปแล้วคืองานในด้านการพัฒนาพื้นที่ โดยที่ประชุมคณะรัฐมนตรีมีมติตั้ง คณะกรรมการรัฐมนตรีพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน ส่วนกรรมการประกอบด้วยรัฐมนตรีจากกระทรวงที่เกี่ยวข้องทั้ง กระทรวงกลาโหม กระทรวงการคลัง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงคมนาคม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข โดยมีเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติหรือสภาพัฒน์ เป็นกรรมการและเลขานุการ มีอำนาจหน้าที่กำหนดนโยบายและมาตรการ ให้ความเห็นชอบแผนงาน โครงการ และการจัดตั้งงบประมาณการพัฒนาในพื้นที่ แก้ไขกฎระเบียบและขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อให้การพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อที่น่าสังเกตของการแต่งตั้งกรรมการรัฐมนตรีชุดนี้คือ ไม่มีตัวแทนจากสภาความมั่นคงแห่งชาติเข้าร่วม ซึ่งแม้จะเป็นงานในด้านการพัฒนา แต่ถือว่าเป็นการพัฒนาในพื้นที่ความมั่นคง ซึ่งไม่น่าจะมองข้ามบทบาทของสมช. ในฐานะฝ่ายเลขานุการงานด้านความมั่นคงทั้งระบบ แม้จะยังไม่อาจกล่าวได้ว่า การมองข้ามหน่วยงานอย่างสมช. เป็นการแสดงท่าทีไม่ยอมรับแนวทางที่เน้นงานด้านความมั่นคงมากกว่าการพัฒนา แต่จากบทบาทที่ผ่านมาของสมช. ในยุคหลังยึดอำนาจ ก็ทำให้ข้อสันนิษฐานนี้มีความเป็นไปได้

สิ่งที่น่าวิตก มิใช่แค่ความเห็นที่แตกต่างกันของกองทัพและรัฐบาล นอกเหนือจากประเด็นในเชิงอำนาจแล้ว ภายใต้งบประมาณด้านการทหารจำนวนมหาศาล จากการทุ่มกำลังพลลงไปในพื้นที่กว่า 6 หมื่นนาย ขณะเดียวกันการเน้นงานด้านการพัฒนาของรัฐบาล ก็หมายถึงการทุ่มงบประมาณอีกจำนวนมหาศาลเช่นกัน ซึ่งภายใต้วิกฤติเศรษฐกิจเช่นนี้ ประเด็นที่น่ากังวลก็คือ รัฐบาลจะจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อการทำงานทั้งสองด้านไปพร้อมๆ กันหรือไม่

หากงบประมาณด้านความมั่นคงลดลง ก็อาจนำมาซึ่งความสัมพันธ์อันตึงเครียดระหว่างกองทัพและ

รัฐบาล แต่หากการพัฒนาไม่เป็นไปตามนโยบายที่ได้ประกาศไว้ ก็ย่อมกระทบกับความเชื่อถือศรัทธาของคนในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นทางใด ย่อมส่งผลเสียและทำลายสถานะทางการเมืองของรัฐบาลอย่างยิ่ง

การเมือง-เศรษฐกิจ วิฤติหนุนวิฤติ

รศ.สุรชาติ บำรุงสุข จากคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นักวิชาการผู้ทุ่มเทศึกษาในประเด็นการเมืองของความมั่นคง ให้ความเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา ซึ่งส่งผลต่อสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ว่า ประสบการณ์ที่ผ่านมาตั้งแต่ปี 2547 ฝ่ายตรงข้ามมีการปรับตัวค่อนข้างเร็ว หลังการยึดอำนาจซึ่งฝ่ายรัฐใช้แนวทางการทหารรุกหนัก การที่ฝ่ายก่อความไม่สงบยอมถอย ซึ่งทำให้จำนวนเหตุการณ์ลดลงจึงไม่ใช่เรื่องแปลก นี่คือหลักสงครามปกติ

“หลังปี 2549 เป็นต้นมา กำลังถูกทุ่มลงไปมาก ปี 2550 เราจับกุมตรวจค้นได้มาก เราตั้งพื้นที่ได้มาก เพราะเราใช้กำลังมากเช่นกัน เพราะฉะนั้น ถ้าใช้กำลังมากเช่นนี้ไปเรื่อยๆ มันจึงไม่ใช่คำตอบว่าเรากุมได้จริง สภาพที่เราเห็นเป็นพื้นฐานที่สุดของสงครามก่อความไม่สงบ ไม่ต่างจากที่เราเห็นในเวียดนาม มองจากฝ่ายเรามันไม่มีแนวโน้มที่ดี โดยสภาพเช่นนี้ เราไม่รู้ว่าจะข้างหน้าในแต่ละช่วงที่เห็นชัดคือการปรับตัวฝ่ายเราดูจะช้ากว่าเขา ซึ่งไม่แปลกเพราะองค์กรรัฐปรับช้าอยู่แล้ว ขณะที่ขบวนการฯ ปรับตัวได้ดีกว่าเร็วกว่าโดยเงื่อนไขธรรมชาติ”

การดำเนินการของกองทัพในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา หลังยึดอำนาจ 19 ก.ย. 2549 ค่อนข้างมีทิศทางชัดเจน มาตรการปฏิบัติดูเหมือนมีเอกภาพ ผลการดำเนินการจากการปิดล้อมตรวจค้นทำให้กองทัพมั่นใจถึงการคุมพื้นที่ได้ แต่เมื่อพรรคประชาธิปไตยเข้ามาเป็นรัฐบาล เอกภาพในการดำเนินการที่ผ่านมาของกองทัพกำลังถูกทำลายจากฝ่ายการเมือง สุรชาติมองประเด็นนี้ว่า ปัญหาเกิดจากการแก้ปัญหาชายแดนภาคใต้ไม่เคยมียุทธศาสตร์หลัก ไม่ว่าจะใครขึ้นมาเป็นอำนาจก็มักนำนโยบายของตัวเองมาใส่ หลังปี 2549 อาจจะดูเอกภาพฝ่ายทหารดีขึ้น แต่ก็สะท้อนปัญหาอีกแบบหนึ่งคือวิธีบริหารจัดการพื้นที่ 1 จังหวัด 1 กองทัพภาค ซึ่งกำลังจะเป็นปัญหา เพราะต้องดึงกำลังกองทัพภาคอื่นๆ มาทำงานในภาคใต้ ขณะที่กองทัพภาคที่ 4 เจ้าของพื้นที่ถูกดันออกแล้วนำกองทัพภาคอื่นมาทำ ซึ่งไม่ดีในเชิงการบริหารจัดการ ขณะเดียวกันก็มีปัญหาเอกภาพระหว่างทหารกับพลเรือน

“พอการเมืองเปลี่ยน มีรัฐบาลใหม่ ก็มีความคิดที่จะตั้งองค์กรใหม่ คำถามคือองค์กรใหม่เป็นการยกศอ.บต.ขึ้นมาให้มีอำนาจ หรือสร้างใหม่แล้วแยกศอ.บต.ทิ้ง ซึ่งก็ยังไม่ชัดเจน ที่ชัดเจนอย่างเดียวคือหากองค์กรใหม่เกิด ทรัพยากรทั้งหมดและงบประมาณจะไปลงที่นี้ทั้งหมด ก็จะมีคำถามอีกว่า แล้วงบทหาร งบก.รรมน.จะอยู่ภายใต้องค์กรนี้ด้วยหรือไม่”

ปัญหาดังกล่าวทำให้สุรชาติกังวลว่า ปัญหาเอกภาพซึ่งดูดีขึ้น เอาเข้าจริงอาจจะไม่ตอบอะไร

เลย หรือการจับกุมตรวจค้น ทำได้มากขึ้น แต่ก็มีคำถามต่ออีกว่า ทำให้ยึดพื้นที่ได้มากขึ้นจริงหรือไม่ หลายฝ่ายก็คิดว่าสถานการณ์ดีขึ้น สถิติการก่อเหตุมีแนวโน้มลดลง แต่ต้องคิดเปรียบเทียบทั้งปริมาณและคุณภาพ ถกปริมาณด้านเดียวก็ไม่ได้

“... วันนี้ปัญหาเก่าเรื่องเอกภาพอาจดูดีขึ้นบ้างโดยการรับรู้ของเจ้าหน้าที่ระดับสูงแต่ก็ไม่ได้แก้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากองค์กรใหม่เกิด คำถามที่ผมนึกว่ามีปัญหาคือ ทหาร กอ.รมน. จะอยู่ใต้อำนาจของใคร ใหม่นี้ด้วยหรือไม่ หรือทหารจะแยกออกจากองค์กรใหม่ เพราะฉะนั้นถ้าเป็นเช่นนี้เอกภาพก็ไม่มีเหมือนเดิม”

ประเด็นสำคัญคือการขาดยุทธศาสตร์เพื่อแก้ปัญหา เมื่อไม่มีกรอบก็เหมือนว่าทุกฝ่ายจะคิดอย่างไรก็ได้ ฝ่ายการเมืองอยากตั้งอะไรก็ตั้ง แต่ไม่เคยประเมินผล จึงเป็นฐานคิดที่เลื่อนลอย การใช้จินตนาการอาจช่วยให้มีความหวังที่ดี แต่ความหวังที่ดีและจินตนาการที่ไม่เป็นจริงนั้นทำไม่ได้ยาก

“รัฐบาลพล.อ.สุรยุทธ์ฟั้น สอ.บต.ขึ้นมาใหม่ทำงานได้แค่ไหน พอเราไม่ประเมินก็เหมือนคิดบนฐานที่เลื่อนลอย ผมเชื่อว่าสภาพทางการเมืองที่ปั่นป่วน นโยบายที่ดี ยุทธศาสตร์ที่ดีย่อมไม่เกิด เพราะรัฐบาลยังยุ่งอยู่กับปัญหาการเมือง เห็นสภาพมาตั้งแต่ยึดอำนาจ ผมไม่คิดว่าแม้แต่รัฐบาลพล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ กำหนดยุทธศาสตร์ภาคใต้ได้ ถ้าทำได้ สอ.บต. ควรเกิด แต่ฉบับนี้กฎหมายสอ.บต.ก็ยังไม่มีการออกกฎหมายของหน่วยไม่มีความหมาย ถ้าเอกภาพของยุทธศาสตร์ใหญ่ไม่เกิด”

ประเด็นที่น่าพิจารณาก็คือ 5 ปีที่ผ่านมา กองทัพเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการแก้ปัญหาทำให้มีข้อมูลอยู่มากที่สุด หลังการยึดอำนาจ 2549 การออก พรบ.ความมั่นคงภายในราชอาณาจักร สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของกองทัพที่จะเข้ามามีอำนาจในการกำหนดนโยบายด้านความมั่นคง ซึ่งแม้ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปปี 2550 ทั้งรัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช และรัฐบาลนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ก็ไม่ได้แสดงบทบาทในการริเริ่มดำเนินนโยบายชายแดนภาคใต้แต่อย่างใด ตรงข้ามกับเมื่อพรรคประชาธิปัตย์ได้เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล ซึ่งพยายามแสดงบทบาทในเชิงการกำหนดนโยบายมากขึ้น มิให้กองทัพใช้อำนาจแต่ฝ่ายเดียวดังเช่นที่ผ่านมา

ในประเด็นนี้ อาจารย์สุรชาติเห็นว่า การทำยุทธศาสตร์หลักเพื่อแก้ปัญหายชายแดนภาคใต้นั้น การเมืองต้องมีเวลา และอารมณ์เพียงพอที่จะคิด ถ้าไม่มี 2 อย่างนี้ทำนโยบายไม่ได้ สุดท้ายนโยบายก็เลื่อนไหลไปอยู่ในมือเจ้าหน้าที่ ซึ่งไม่แปลกเพราะผู้อยู่ในสนามย่อมรู้ดีกว่า แต่ทำอย่างไรฝ่ายการเมืองซึ่งมารับผิดชอบนโยบายหลักของประเทศ ต้องรับรู้ด้วย หากไม่มีเวลาและอารมณ์จะมารับรู้ทุกอย่างก็จบ ความขัดแย้งทางการเมืองที่ก่อตัวขึ้นในช่วงปลายรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และปะทุถึงขั้นแบ่งฝ่ายแยกค่าย แยกสีชัดเจนหลังการยึดอำนาจเมื่อเดือนกันยายน 2549 และปะทุรุนแรงขึ้นหลังการเลือกตั้งปี 2550 ยิ่งทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลที่จะมานำในเชิงนโยบายปัญหายชายแดนภาคใต้ ยิ่ง

อ่อนลง

“การเมืองไทยวันนี้ไม่มีหลักอะไรเหลือ จะไปอย่างไรก็ไม่รู้ ถ้าการเมืองที่กรุงเทพฯ ตั้งหลักไม่ได้ แล้วจะมีนโยบายหรือยุทธศาสตร์ต่อปัญหาได้หรือ ทำได้ก็แค่ประคองกันไป สิ่งที่ผมเรียกร้องคือฝ่ายการเมืองต้องคิด เพราะนี่คือภาระ แต่ในสถานการณ์อย่างนี้การเมืองเป็นความวุ่นวายปั่นป่วน ภาวะอย่างนี้ชุดของนโยบายดีๆ เกิดได้ยาก ไม่ใช่เกิดไม่ได้ แต่เกิดได้ยาก”

การที่รัฐบาลประชาธิปไตยบักหลักว่าจะต้องสร้างองค์กรใหม่ สบ.ชต.ขึ้นมาให้ได้ ภายใต้งบประมาณทหารที่สูงขึ้นมาก และการทุ่มกำลังพลมหาศาลลงไปในพื้นที่ ในภาวะวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศ หากว่าหน่วยงานใหม่จะเน้นแนวทางพัฒนา ก็หมายถึงงบประมาณอีกไม่น้อยที่ต้องทุ่มลงไป สุรชาติมองถึงประเด็นนี้ว่า หากในปี 2552 เศรษฐกิจโลกทรุด เศรษฐกิจไทยทรุด จะเริ่มภาวะเงินฝืด ขณะที่การเมืองไม่นิ่งอยู่แล้ว แต่ที่น่ากลัวกว่าการเมืองที่ไม่นิ่งคือ ความปั่นป่วนทางการเมืองรอบใหม่ ปัญหาสังคมมีแล้ว คนตกงานเยอะขึ้น ขณะนี้บทบาทต้องสูงขึ้น เพราะเป็นงบประมาณเบียดเบียน เมื่อเอาคนลงไปเยอะงบประมาณก็ต้องเพิ่มขึ้น สุดท้ายปัญหาทั้งหมดกลับมาว่าในภาวะที่ประเทศวิกฤติทุกด้าน เฉพาะปัญหาภาคใต้จะบริหารจัดการตัวเองอย่างไร

“ผมจึงไม่เข้าใจว่า ก่อนตั้งองค์กรใหม่ทำไมไม่ประเมินสอ.บต.ก่อน ถ้าบอกว่าสอ.บต.ทำงานไม่เข้มข้นแล้วทำไมไม่ขับเคลื่อนให้ทำงานได้มากขึ้นแทนการตั้งองค์กรใหม่ทั้งหมด เพราะในภาวะวิกฤติ การตั้งองค์กรใหม่ไม่ใช่ทางออก ต้องเอาคนใส่เข้าไปอีก ซึ่งก็คืองบประมาณ ถ้าเป็นเช่นนี้สุดท้ายองค์กรใหม่ก็เป็นเพียงองค์กรผ่านงบประมาณ ตั้งขึ้นมาเพื่อให้เกิดการสิ้นเปลืองของงบประมาณลงสู่พื้นที่ สุดท้ายก็ไม่ใช่ความหวังต่อการแก้ปัญหาจริงๆ เว้นแต่ว่าองค์กรนี้จะคุมทรัพยากรทุกอย่างที่จะลงสู่พื้นที่ ซึ่งสุดท้ายก็จะเป็นองค์กรของการทะเลาะเบาะแว้งของหน่วยต่างๆ เพราะงบประมาณและทรัพยากรจะไปกระจุกตัวอยู่ที่นี้ซึ่งไม่เป็นผลดี ก็กลับมาประเด็นเดิมคือบริหารจัดการตัวเองไม่ได้”

ภายใต้ภาวะที่รัฐบาลบริหารจัดการตัวเองไม่ได้นี้ สุรชาติกังวลว่า นี่คือจุดอ่อนที่สำคัญซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ในภาพรวม

“ผมว่าในแต่ละปีที่ผ่านมาฝ่ายตรงข้ามมีการยกระดับขึ้น เขามีการปรับตัวสูงมาก โดยเฉพาะการปรับยุทธการของฝ่ายเขาเร็วมาก สามารถตอบโต้กับการตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบในแต่ละช่วงเวลาได้ตลอด เพราะเขาไม่ใช่ระบบราชการ ในสงครามนี้ จุดอ่อนสำคัญของรัฐคือการบริหารจัดการตัวเอง ผมคิดว่าเขาออกความเปลืองพลังที่ใหญ่ขึ้นของฝ่ายเรา อาจไม่จำเป็นต้องทำอะไรใหญ่มาก ถ้าเปิดการรุกใหญ่กำลังของฝ่ายรัฐมีมากกว่า เขาเสี่ยงต่อการถูกล้อมปราบ ผมเชื่อว่าเขาขอให้เปลืองพลังมากกว่านี้ และรอให้คนไหลไปอยู่กับเขามากกว่านี้ พุงง่าย ๆ คือใช้โอกาสนี้ขยายงานมวลชน สร้างโอกาสไปเรื่อยๆ เพาะแกน สร้างมวลชน ขยายงาน”

เมื่อทหารมีบทบาทนำ อำนาจนิยมขยายตัว

ในมุมมองของนักสิทธิมนุษยชน สุณัย ผาสุก ที่ปรึกษาองค์กรฮิวแมนไรท์วอตช์ประจำประเทศไทย บอกว่า นักวิเคราะห์สถานการณ์ระหว่างประเศมองถึงประเด็นที่รัฐบาลประชาธิปไตย มาจากการสนับสนุนของทหาร แต่อาจจะต้องเกิดความขัดแย้งกับทหารในกรณีปัญหาชายแดนภาคใต้

“ใครก็ตามที่ทำงานระหว่างประเศมองตรงกันว่านี่คือสิ่งทำลายที่ใหญ่ที่สุด คือเงื่อนไขความสำคัญระหว่างรัฐบาลนี้กับกองทัพ ซึ่งเป็นเงื่อนไขพิเศษที่รัฐบาลชุดนี้สามารถเกิดขึ้นได้ หากไม่ได้รับการสนับสนุนจากกองทัพ และที่สำคัญการดำรงอยู่ต่อไปของรัฐบาลก็จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากกองทัพกันต่อไป เพราะว่าสิ่งทำลายแรงกระเพื่อมยังมีอยู่ทั้งในและนอกสภา เพราะฉะนั้นสายสัมพันธ์พิเศษรัฐบาลจะกล้าตัดหรือไม่ เพื่อที่จะกำหนดนโยบายภาคใต้ให้มันอยู่ในช่องที่ถูกต้อง เพราะว่าหากปรับส่วนนั้นก็จะกระทบกับภาพรวมและความอยู่รอดกับการอยู่รอดของรัฐบาล”

ประเด็นที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลและประชาธิปไตยในมุมมองของนักสิทธิมนุษยชนและนักวิเคราะห์สถานการณ์ระหว่างประเศนั้น สุณัยบอกว่า ประเด็นสำคัญคือ การแตะปัญหากระบวนการยุติธรรม เพื่อที่จะทำนโยบายซึ่งพรรคประชาธิปไตยประกาศมาตลอดนั่นคือการใช้หลักนิติธรรม เพราะเรื่องของการยุติธรรมเป็นหัวใจในการแก้ปัญหา ปัญหากระบวนการยุติธรรมที่ผ่านมาก็คือ ผู้ปฏิบัติงานนั้นอยู่เหนือกระบวนการยุติธรรม

“ในส่วนของ HRW อย่างน้อยแถลงการณ์ที่เราออกมาช่วงที่คุณอภิสิทธิ์มาเป็นนายกฯ เราพูดประเด็นนี้ชัดว่ารัฐบาลจะกล้าแตะความสัมพันธ์พิเศษกับกองทัพหรือไม่ กฎหมายต่างๆ ที่ก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิและการอยู่เหนือกฎหมายจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไข เพราะหลังจากที่ประกาศว่าจะไม่ใช่ พ.ร.ก.ฉุกเฉินซึ่งมีปัญหาเยอะ แต่จนถึงปัจจุบันก็ยังไม่มีการขยับเลย การแยก ศอ.บต. หรือหน่วยงานพลเรือนออกมาจากการควบคุมของ กอ.รมน. ก็เห็นเจตนาชัดเจนว่าอยากทำ แต่มันจะได้เกิดหรือไม่”

บทบาทของกองทัพหลังยึดอำนาจ ทำให้การทำงานทางความคิด กระบวนการสานเสวนา ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการทำงานในเชิงการเมือง ถูกปิดกั้น ขณะที่งานการทหารกลับรุดหนัก สุณัยมองว่า นับตั้งแต่ยุคหลังการปฏิวัติเป็นต้นมา ก็กลับเข้าสู่ยุคของประเทศไทยที่บ้ำคั้งความเป็นชาตินิยม และเป็นชาตินิยมที่สุดโต่งอย่างมาก ทำให้มองไม่เห็นความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เป็นชาตินิยมที่ไม่ยอมรับความผิดพลาดในอดีตเลย ซึ่งเป็นกระแสความคิดที่จะเติมไฟให้รุนแรงมากยิ่งขึ้น

“รัฐไทยมีวัฒนธรรมอำนาจนิยมอยู่แล้ว และมีวัฒนธรรมทหารแฝงอยู่ในตัวเองสูงอยู่แล้ว

ความคิดชาตินิยมทหารฝั่งหัวมานาน ยิ่งมองว่าตัวเองกำลังอยู่ในฐานะเป็นต่อ กำลังมากกว่า ก็เลยต้องปราบ และคิดว่าปราบได้ ความคิดของพล.อ.สนธิ เรื่องแยกปลาออกจากน้ำนั้นมีเหตุผลผลว่าต้องทำ แต่ไม่ใช่การจับคนในเชิงกายภาพอย่างเดียว ต้องแยกความรู้สึกในใจของเขา เพื่อให้ปฏิเสธความคิดสุดโต่ง ทำอย่างไรให้ชาวบ้านรักรัฐ ไม่ใช่จับแยกให้ไปอยู่ในค่าย 3 – 4 เดือน แล้วเขียนกฎหมายมาสร้างความชอบธรรมการเอาคนจากหมู่บ้านมาอยู่ในค่ายอย่างนี้ ซึ่งเป็นความคิดที่ไม่ซับซ้อนทางสติปัญญาเท่าไร”

แม้จะเห็นถึงความผิดพลาดในระดับนโยบาย จากบทบาทรำของกองทัพ แต่สุนัขก็ยังมองไม่เห็นทางออก หากสถานการณ์เมืองยังคงเกิดความปั่นป่วนเช่นนี้ เขาบอกว่า รัฐบาลประชาธิปไตยอยู่ในสถานะที่จะผลักดันการปฏิรูปนี้ได้หรือไม่ เพราะก่อนหน้านี้ความปั่นป่วนทางการเมือง ทำให้รัฐบาลสองชุดที่ผ่านมาไม่มีเวลา ซึ่งปัญหานี้ก็เกิดขึ้นอีกกับรัฐบาลปัจจุบัน หากไม่มีการชี้แจงนโยบาย ปลอ่ยให้เป็นเรื่องของผู้ปฏิบัติ ก็จะกลายเป็นว่านายทหารมาเป็นนโยบาย

“สิ่งนี้เกิดขึ้นตั้งแต่ปฏิวัติเป็นต้นมา และยังไม่เปลี่ยน ประชาธิปไตยก็อยากจะเปลี่ยนแต่ก็ถูกสอนมว้ยว่าให้อยู่เฉยๆ ในช่วงแรกมีความพยายามผลักดันเรื่องภาคใต้ในหลายๆ ระดับ แต่หลังจากนั้นก็ไม่ค่อยได้รับการตอบสนองเชิงบวกจากกองทัพ รัฐมนตรีกลาโหม ผบ.ทบ.พูดกันคนละภาษากับรัฐบาล อีกทั้งสิ่งรบกวนทางการเมืองทำให้รัฐหันเหทรัพยากรและความสนใจของตัวเอง แยกห่างเรื่องการนับองค์ประชุมในสภา ต้องย้ายที่ทำงานไปยังอาคารรัฐสภา เพื่อที่จะคอยวิ่งเข้าประชุมให้ครบองค์ประชุม แค่นี้ก็เป่แล้ว บวกกับปฏิภริยาเชิงลบจากกองทัพ ทำให้โอกาสของประชาธิปไตยในการสานฝันของตัวเองในเรื่องนี้ ยิ่งน้อยลงเรื่อยๆ”

สุนัขมองว่า นโยบายแนวทางที่พรรคประชาธิปัตย์ได้ประกาศไว้ ได้สร้างความหวังการแก้ปัญหาภาคใต้ให้เกิดขึ้น ซึ่งถือเป็นโอกาสดี แต่โอกาสเหล่านี้ก็ลดน้อยลงเรื่อยๆ จากภาวะบึงจัจดังที่กล่าวไว้แล้ว ดังนั้นหากรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ไม่อาจดำเนินนโยบายตามที่เคยประกาศไว้ได้ ความเชื่อมั่นในแนวทางการเมืองนำการทหารจะลดลงเรื่อยๆ และสิ่งเลวร้ายที่สุดก็คือ การไม่มีโอกาสปรับกระบวนการกำหนดนโยบายเพื่อแก้ปัญหาอีกเลย

“นี่คือสิ่งที่ทุกคนเป็นห่วง เพราะฉะนั้นรถไฟเหาะนี้ ถ้าพลาดก็อาจจะพลาดยาว เพราะว่าอาจจะไม่มีมาอีกแล้วก็ได้”

ความรุนแรงเชิงคุณภาพ การทำทนายทางออกด้วยเหตุผล

ผลพวงจากยุทธการ ‘พิทักษ์แดนใต้’ มาตรการที่เน้นงานการทหาร ด้วยการ “ปิดล้อม ตรวจสอบ และจับกุม” ผู้ต้องสงสัยก่อความไม่สงบ สิ่งที่เห็นได้ชัดจากยุทธการนี้คือ เหตุการณ์ความไม่สงบที่เคยเกิดขึ้นเฉลี่ยเดือนละประมาณ 200 ครั้ง ลดจำนวนลงอย่างชัดเจน ในแง่ของนโยบายสาธารณะ ปรากฏการณ์ดังกล่าว อาจจะได้ถือว่าเป็นความสำเร็จส่วนหนึ่งของนโยบายทางการทหาร เรียกได้ว่าเป็นครั้งแรกที่รัฐเป็นฝ่ายรุก กำหนดเกมสงครามในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ หลังจากที่ยุทธการได้ดำเนินไป สาระพหุยุทธวิธีก่อเหตุมาตลอด แต่น่าเสียดายที่ฝ่ายรัฐไม่อาจช่วงชิงเป็นผู้กำหนดเกมสงครามได้อย่างต่อเนื่อง จริงอยู่ที่จำนวนเหตุการณ์ความรุนแรงนั้นลดลง แต่หากพิจารณาอัตราการตายและบาดเจ็บจะพบว่า ไม่มีความเปลี่ยนแปลงในทางลดลงแต่อย่างใด แม้จะมีปฏิบัติการปิดล้อม ตรวจสอบ และจับกุม อย่างหนัก แสดงให้เห็นว่านโยบายการปิดล้อมตรวจสอบฯ ยังไม่สามารถลดระดับความสูญเสียและผลกระทบต่อชีวิตในเหตุการณ์ความไม่สงบ

ผศ.ดร.ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กล่าวถึงสิ่งที่เกิดขึ้นนี้ว่า ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในช่วงหลัง เป็นความรุนแรงในเชิงคุณภาพ เป้าหมายชัดเจน การก่อเหตุแต่ละครั้งจึงทำให้มีการตายและบาดเจ็บมากขึ้น อย่างดีที่สุดที่มาตรการทางทหารจะทำได้ก็คือจำกัดขอบเขตของการสูญเสียไม่ให้มากเกินไป หรือไม่ก็ป้องกันมิให้แนวโน้มความรุนแรงสูญเสียขยายตัวไปมากขึ้นอย่างรวดเร็ว จนควบคุมไม่ได้

“5 ปีที่ผ่านมา ใช้งบประมาณเพื่อแก้ปัญหาไปแล้วประมาณ 109,000 ล้านบาท จากการคำนวณต้นทุนในการจัดการพบว่า การทำให้เกิดเหตุการณ์ลดลง 1 เหตุการณ์จะต้องใช้งบประมาณ 88 ล้านบาท ซึ่งเป็นฐานที่ค่อนข้างสูง ดังนั้นถ้ารัฐใช้นโยบายเหมือนเดิมที่เน้นการทหาร เน้นความเข้มแข็งเป็นหลัก ต้นทุนทั้งหมดที่รัฐต้องลงทุนเพื่อนำไปสู่ความสงบต้องเพิ่มอีกประมาณ 300,000 ล้านบาท และใช้เวลาอีกประมาณ 5-10 ปี”

การศึกษาในประเด็นการจัดการความรุนแรงของรัฐ โดยใช้ทรัพยากรทั้งกำลังพลและงบประมาณจำนวนมาก ซึ่งรัฐอาจประสบความสำเร็จในเชิงการทหาร แต่ในเชิงการเมืองแล้ว ศรีสมภพ กลับเห็นว่า ฝ่ายรัฐกำลังสุ่มเสี่ยงต่อการเกิดภาพลักษณ์ในแง่ลบ จากการปฏิบัติในการดำเนินยุทธการที่มีการละเมิดสิทธิ การควบคุมเสรีภาพของคนในพื้นที่ซึ่งจะเป็นผลกระทบในด้านลบ และเกิดความกดดันในเรื่องวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ในรอบ 5 ปีมีการปิดล้อม ตรวจสอบ จับกุมในพื้นที่กว่า 10,000 ครั้ง มีคดีกว่า 6,000 คดี ในขณะที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพียง 2.5 % เท่านั้น “การแก้ปัญหาต้องมีการใช้

กรอบเหตุผลในทางนโยบายมากขึ้น การตรวจค้น จับกุม สอบสวน ทำให้มีความชัดเจนขึ้น มีความระมัดระวังมากขึ้น แต่หากมีการละเมิดสิทธิขึ้นก็อาจจะเกิดปัญหาใหญ่ที่มาจาก การเฝ้ามองของต่างประเทศ” การแก้ปัญหาในระยะยาวที่สำคัญที่สุดไม่ได้อยู่ที่การทหารอย่างเดียว แต่อยู่ที่ทางการเมือง หากมีการจัดการในเชิงนโยบายที่ดี ต้นทุนการรักษาความสงบเรียบร้อยที่สูงมากในขณะนี้ก็อาจลดลงได้

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า แนวทางการแก้ปัญหาด้วยการใช้ปฏิบัติการทางทหารเป็นหลัก เพื่อกดดันและปิดกั้นโอกาสในการเป็นฝ่ายรุกของขบวนการก่อความไม่สงบ โดยทุ่มเททั้งกำลังพลและงบประมาณจำนวนมากแล้ว ก็ยังไม่อาจทำให้ต้นทุนความหวาดกลัวของประชาชนลดลงไปได้ จากการก่อเหตุที่พัฒนาคุณภาพความรุนแรงให้ส่งผลในทางสังคมจิตวิทยามากขึ้น ดังนั้นด้านหนึ่ง ความรุนแรงทำทลายแนวทางการแก้ปัญหา แต่อีกด้านหนึ่งสิ่งที่จะต้องระวังก็คือ ความรุนแรงเชิงคุณภาพที่เกิดขึ้นนี้อาจเป็นส่วนที่หนุนให้แนวทางการแก้ปัญหาเช่นนี้เป็นที่ยอมรับ การแสวงหาเหตุผลเพื่อนำมาสู่แนวทางที่เหมาะสมที่สุด ภายใต้ข้อจำกัดต่างๆ จึงอาจถูกปิดกั้นด้วยความชอบธรรมของการรักษาความสงบ ซึ่งเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหา แต่มีใช้แนวทางที่จะทำให้เกิดความสงบสุขได้อย่างยั่งยืน

สงครามที่รัฐไทยไม่ได้เตรียมพร้อม

ชุนวุกกล่าวว่า “ในการสงครามนั้น ผู้ซึ่งจะมีชัยชนะแสวงโอกาสทำการยุทธภายหลังที่เห็นช่องทางจะได้ชัยชนะมาก่อนแล้ว ส่วนผู้ที่เข้าสู่การรบเสียก่อนแล้วจึงหาช่องทางได้ชัยชนะทีหลังนั้นย่อมไม่อาจหวังถึงชัยชนะ” เช่นเดียวกับสถานการณ์ภาคใต้ แม้ในอดีตสถานการณ์ที่เคยร้อนแรงได้ลดระดับลง แต่แล้วความรุนแรงระลอกใหม่ก็ปะทุขึ้น และระดับความรุนแรงครั้งนี้ ก่อตัวสูงยิ่งกว่าเมื่อครั้งอดีต ชายแดนภาคใต้อาจถูกมองเป็นดินแดนแห่งฝันร้าย อาณาจักรแห่งความหวาดกลัว ความไม่สงบ รายได้ต่อหัวของประชากรต่ำสุดในประเทศ แต่ความจริงอย่างหนึ่งที่มีอาจปฏิเสธได้ก็คือ ชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ซึ่งสำนึกทางการเมืองฝังรากลึกในความรู้สึกของประชาชนมาโดยตลอด อย่างน้อยก็ไม่ต่ำกว่าครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา

หากประเด็นประวัติศาสตร์รัฐชาติปัตตานีที่ถูกเจ้าอาณานิคมสยามยึดครอง คือปมเงื่อนที่เพาะสร้างความรู้สึกต่อต้าน ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็น ‘สำนึกทางการเมือง’ ที่ฝังแน่นในกลุ่มนักต่อสู้เพื่อปัตตานี ไม่ว่าจะแสดงออกมาในลักษณะการต่อสู้ด้วยกองกำลังติดอาวุธ หรือการต่อสู้ในระบบการเมือง ซึ่งทำให้ความตื่นตัวทางการเมืองของคนในพื้นที่มีอยู่สูงยิ่งตลอดระยะเวลาซึ่งดินแดนนี้ถูกผนวกรวมเข้ากับสยาม ได้เพาะสร้างนักต่อสู้ตกทอดจนถึงปัจจุบัน ความตื่นตัวทางการเมือง ของคนชายแดนภาคใต้ มิใช่แค่ความสนใจรับรู้การเมืองในระบบเท่านั้น แต่ในมิติเชิงลึก การเมืองที่ชายแดนภาคใต้คือการปกป้อง

สิทธิเสรีภาพภายใต้อัตลักษณ์ของตนเอง

ภายใต้บรรยากาศการสังคมนครเมืองไทยในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา หลังยุคสงครามเย็น การปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เปิดกว้างมากขึ้น การเกิดขึ้นของกลุ่มแนวคิดใหม่หลายกลุ่มในสังคมมุสลิมชายแดนภาคใต้ ความล้มเหลวของแนวทางการต่อสู้ด้วยอาวุธ ซึ่งกองกำลังในป่าเขาถูกกวาดล้างด้วยกองกำลังรัฐบาล จนแทบสิ้นสภาพการต่อสู้ การคงกองกำลังติดอาวุธเอาไว้จำเป็นที่จะต้องค้นหาทางเลี้ยงตัวเองด้วยการก่ออาชญากรรม เช่น ข่มขู่เรียกค่าคุ้มครอง จับตัวเรียกค่าไถ่ ไม่แปลกที่ผู้นำรัฐบาลไทยบางคนจะเรียกกลุ่มต่อสู้เหล่านี้ว่า ‘โจรกระจอก’ แต่ในอีกด้านหนึ่ง การดำเนินการแบบชุ่มชอนเพื่อเพาะสร้างกลุ่มต่อสู้รุ่นใหม่ก็ดำเนินการไปอย่างลับๆ ภายใต้กลุ่มแนวคิดใหม่

ยิ่งกว่านั้นระบบสังคมนครเมืองที่เปิดกว้างทำให้เกิดชนชั้นใหม่ขึ้นในสังคมมุสลิมชายแดนภาคใต้ อาทิ กลุ่มปัญญาชนไม่ว่าจะอยู่ในสถาบันการศึกษาของรัฐหรือเอกชน กลุ่มข้าราชการ กลุ่มนักการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น ภาคประชาสังคม รวมทั้งผู้ประกอบการธุรกิจรุ่นใหม่ ซึ่งบรรดากลุ่มต่างๆ เหล่านี้ล้วนประสบความสำเร็จในการประสานประโยชน์กับรัฐ ขณะที่รัฐเองก็เชื่อว่าการประสานประโยชน์กับกลุ่มเหล่านี้คือการลดแรงขับเคลื่อนความรู้สึกต่อต้านให้ลดน้อยลง การเมืองในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ในช่วงที่ผ่านมาจึงเป็นการเมืองเพื่อประสานประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสถานะบทบาททางสังคม แต่ยังไม่มีการประสานประโยชน์ในเชิงอำนาจอย่างแท้จริง

ภายใต้การประสานประโยชน์ดังกล่าว พันธกิจแห่งการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยปาตานี เพื่อบังคับใช้ชะรีอะห์ ซึ่งเป็นกฎหมายที่อัลเลาะห์ประทานมาให้มนุษยชาติ จึงไม่มีทางจะเกิดขึ้นได้จริง เพราะอำนาจในการจัดการสังคมยังอยู่ในมือของประเทศไทย มิเคยที่กลุ่มต่างๆ ที่ประสานประโยชน์กับรับไทยจะโต้ต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการจัดการสังคมอย่างแท้จริง การจัดสรรอำนาจ จึงเป็นมิติทางการเมืองที่รัฐไทยปฏิเสธมาโดยตลอด กระทั่งความรุนแรงครั้งใหม่ปะทุขึ้นมา ทำให้ต้องมาทบทวนพิจารณา และค้นหาจุดประสงค์การต่อสู้ครั้งใหม่นี้ การสร้างความคิดที่ว่ามลายูเท่ากับอิสลามเป็นยุทธศาสตร์ที่คนรุ่นเก่าทำไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อการต่อสู้ในปัจจุบันอย่างสำคัญ เนื่องจากการทำให้การต่อสู้เพื่อ ‘รัฐของคนมลายู’ กลายเป็นภารกิจอันสูงส่งในฐานะ ‘การต่อสู้เพื่ออิสลาม’ พิจารณาจากการก่อเหตุช่วง 5 ปีที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าขบวนการใต้ดินมิได้มุ่งสู่การรบแตกหัก แต่เป็นการก่อสถานการณ์ยึดเชื้อ สร้างสถานการณ์กดดันทั้งภายในและในระดับระหว่างประเทศ เพื่อสร้างความได้เปรียบให้มากที่สุด ขณะที่ฝ่ายรัฐยังคงใช้วิธีการแก้ปัญหาโดยแนวทางการทหาร ทุ่มสรรพกำลังเพื่อควบคุมพื้นที่โดยพยานภาพของรัฐบาลไทย อาจได้เปรียบในการควบคุมพื้นที่ ได้เปรียบในโอกาสสื่อสารกับสังคมโลก แต่ในสถานการณ์ที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่อาจกำชัยอย่างเด็ดขาด ยั่งยืนวันไปผลเสีย

ก็จะตกอยู่กับรัฐ

การทหารควบคุมได้เฉพาะพื้นที่ แต่ภายใต้โลกซึ่งถูกย่อลงด้วยช่องทางการสื่อสารที่เปิดกว้าง สถานการณ์ภายในที่จะถูกถ่ายทอดออกไปสู่ระดับสากล ยังเป็นสิ่งที่ควรให้ความใส่ใจในระดับสูง สถานการณ์ยิ่งยืดนานไปเท่าใด โอกาสที่รัฐจะสร้างจุดโหว่ก่อความผิดพลาดก็มีมากขึ้นเท่านั้น ขณะเดียวกันก็เอื้อให้ขบวนการใต้ดินเพาะตัว รอจังหวะเวลาที่เหมาะสมและได้เปรียบ รุกได้กลับคืน ห้าปีของสถานการณ์ความไม่สงบ ขบวนการใต้ดินไร้ฐานที่มั่น ไม่มีแม้แต่การประกาศเขตปลดปล่อย ปลอดพ้นจากอำนาจรัฐไทย ยุทธศาสตร์ของขบวนการใต้ดินรุ่นใหม่ มิใช่การยึดพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ แต่เป็นการสร้างความรู้สึกลับต่อรัฐไทยทั้งภายในและภายนอกประเทศ ขณะเดียวกันก็ใช้ความหวาดกลัวเป็นเครื่องมือในการควบคุมมวลชน

คำถามที่อยากจะหาคำตอบได้ก็คือ พื้นที่ความรู้สึกระหว่างความหวาดกลัวและความเชื่อมั่น สรีทธาต่ออำนาจรัฐนั้น ฝ่ายใดคุมได้มากกว่ากัน ถึงที่สุดแล้วคำถามดังกล่าวจะเป็นบทพิสูจน์ว่า พลาญภาพที่เหนือกว่าในทุกด้าน ช่วยให้รัฐเป็นฝ่ายกำหนดเกมสงครามนี้ได้จริงหรือไม่ ภายใต้การรุกรานทางทหาร รัฐเองอาจถูกบีบให้เป็นฝ่ายตั้งรับทางการเมืองก็เป็นได้ ชัยชนะในสงครามก่อความไม่สงบมิได้ชี้ขาดด้วยการยึดพื้นที่ เพราะปัญหาที่ถูกสื่อสารออกไปภายนอก ทำให้สมรภูมิมิได้ถูกจำกัดแค่ชายแดนภาคใต้หรือภายในประเทศเท่านั้น แต่ขยายออกไปสู่สังคมโลก ความได้เปรียบในสงครามมิใช่การแย่งยึดพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ แต่เป็นการแย่งยึดพื้นที่ทางความคิดและความรู้สึกของผู้คน ใครควบคุมความคิด ใครสร้างกระแสความรู้สึก ก็ชนะ โลกานุวัต Globalization ทำให้พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ลดความสำคัญลง ขณะเดียวกันพื้นที่ทางความรู้สึกกลับมีความสำคัญเพิ่มขึ้น

พระนาย สุวรรณรัฐ ผอ.ศอ.บต. เคยกล่าวว่า “ปัญหาชายแดนภาคใต้ หากมองผิวเผินต้องใช้เวลามาก 20 ปี ถึงจะแก้ไขปัญหาได้ แต่ตราบดีหากพื้นที่ยังคงอยู่ในความกลัว หรือไม่สามรถถึงมวลชนได้ ปัญหาก็แก้ไขยาก และไม่รู้ว่าจะอีก 20 ปีจะแก้ไขได้หรือไม่” คำกล่าวของผอ.ศอ.บต. สะท้อนความจริงของวาทะที่ว่า ‘การทหารยึดพื้นที่ แต่การเมืองนั้นครองใจคน’ สถานการณ์รุนแรงที่เกิดขึ้นมากกว่า 5 ปี ความหวาดกลัว คือเครื่องมือที่ทรงประสิทธิภาพที่สุด ในการทำลายความเชื่อมั่นสรีทธาต่ออำนาจรัฐ ความหวาดกลัวซึ่งทำให้การลงทุนทางเศรษฐกิจถดถอย ภาวะว่างงานสูง รายได้ต่ำ สภาพจิตใจและคุณภาพชีวิตตกต่ำ ภายใต้ภาวะเหล่านี้รัฐอยู่ในภาวะ ‘ล้มละลาย’ เพราะไม่อาจสถาปนาความสงบสุขปลอดภัย ซึ่งเป็นภาระหน้าที่พื้นฐานให้เกิดขึ้นได้ ชายแดนภาคใต้ จะยังเป็นสนามทดสอบทั้งทางการเมืองและการทหาร ของฝ่ายรัฐและขบวนการก่อความไม่สงบไปอีกนาน ตราบใดที่เงื่อนไขอันมาจากสำนักการต่อสู้ไม่ได้รับการตอบสนอง

‘การเมือง’ มิติที่ถูกมองข้ามในสงครามชายแดนใต้

สุรชาติ บำรุงสุข เห็นว่า “เรากำลังเผชิญหน้าในสงครามที่เราไม่คุ้น สงครามที่มีมิติทางการเมืองเป็นด้านหลัก หรือสงครามที่มีการเมืองเป็นพลังขับเคลื่อน ถ้าหากเราไม่ทำความเข้าใจกับมัน เราก็จะคิดถึงแต่อำนาจการยิง ความเหนือกว่าของเทคโนโลยีทางทหาร เรามีทุกอย่างแต่ทำไมไม่ชนะ ซึ่งมีตัวแบบมาแล้วจากการถอนตัวของกองทัพสหรัฐอเมริกาจากสงครามเวียดนาม”

หากสงครามคือ ความล้มเหลวของการจัดการความขัดแย้งด้วยกระบวนการทางการเมือง ปัญหาชายแดนใต้ได้สะท้อนให้เห็นการเมืองของความขัดแย้งในหลายมิติ ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมา ความขัดแย้งเหล่านี้หาได้มีคู่ขัดแย้งระหว่างขบวนการชาตินิยมปัตตานีกับรัฐไทยที่สะท้อนออกมาเป็นความรุนแรงเพียงเท่านั้น การมองภาพความขัดแย้งแต่เฉพาะความรุนแรงเพียงด้านเดียว ทำให้ละเลยต่อความหลากหลายของสังคมมุสลิมชายแดนภาคใต้ ทั้งในแง่กลุ่มพลังต่างๆ ที่มีทั้งขัดและหนุนกันเอง การช่วงชิงการนำในหมู่ชนชั้นนำ ความแตกต่างทางความคิด และความคาดหวังทั้งต่อรัฐไทยและต่ออนาคตของสังคมมุสลิมชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีบางด้านเชื่อมโยงกับความแตกต่างในการตีความคำสอนทางศาสนาและสะท้อนออกมาเป็นการให้ความสำคัญด้านหลักและด้านรองที่แตกต่างกัน

ในแต่ละสังคมย่อยล้วนแล้วแต่มีความขัดแย้งภายในและความหลากหลายของกลุ่มก้อนอยู่ตลอดเวลา การต่อรองระหว่างกันของกลุ่มในสังคมมุสลิมชายแดนภาคใต้ บางครั้งก็สลับซับซ้อนเกินจะเข้าใจได้โดยง่ายสำหรับ “คนนอก” แต่กระนั้นก็คงไม่ยากนักหากมีการตั้งโจทย์ในการวิเคราะห์ที่ลักษณะสังคมและความซับซ้อนเหล่านี้เป็นเรื่องเป็นราว ไม่เฉพาะแต่ภาครัฐที่มีเป้าประสงค์ในการฟื้นฟูและสถาปนาอำนาจรัฐเท่านั้น หากแต่ “คนนอก” ในที่นี้หมายรวมถึง ‘ผู้เล่น’ ทุกฝ่าย ในสนามความขัดแย้งที่ความรุนแรงยังเป็นเครื่องมือต่อรองที่ได้ผลพิจารณาอย่างย่อแล้ว สังคมมุสลิมชายแดนภาคใต้มีพลวัตสิ้นไหลที่ไม่ได้ตอบสนองเพียงการเปลี่ยนแปลงภายในรัฐไทยเท่านั้น หากแต่ผสมปนเปกับอิทธิพลและปัจจัยภายนอกประเทศมาโดยตลอด นับตั้งแต่การยังคงบทบาทของอังกฤษในเอเชียอาคเนย์ในยุคอาณานิคม กระแสการฟื้นฟูอิสลาม สงครามเย็น และโลกาภิวัตน์ กระทั่งยุคแห่งสงครามก่อการร้าย ปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีผลต่อพลวัตการเมืองในสังคมมุสลิมชายแดนภาคใต้

อาจกล่าวได้ว่าการปฏิรูประบบราชการไทยในปี 2435 ตั้งเทศาภิบาลมณฑล และยกเลิกเจ้าเมืองทั้ง 7 หัวเมืองในแผ่นดินปัตตานี เป็นการทำลายที่ยืนทางการเมืองของชนมลายูปัตตานี ซึ่งกลุ่มเจ้าเมืองเดิมครองอำนาจ และเพื่อคงที่ยืนเดิมและอำนาจเอาไว้ ‘ชาตินิยมมลายู’ จึงเป็นแนวคิดซึ่งนำการต่อสู้ในยุคเริ่มต้น แต่การต่อสู้ซึ่งเกี่ยวข้องทางการเมืองระหว่างรัฐไทยและปัตตานีกลับมิได้หยุดนิ่ง การรุกรานระลอกใหม่ กลับเป็นการรุกรานทางวัฒนธรรม ผ่านรูปธรรมของการปฏิรูประบบการศึกษาภาคบังคับ

ในห้วงทศวรรษที่ 2460 และต่อเนื่องมาถึงการจัดระเบียบสถาบันศึกษาปอเนาะในยุครัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คนหนุ่มสาวมลาญจำนวนมากที่เดินทางไปศึกษาต่อในโลกอาหรับ เป็นปฏิกริยาจากนโยบายดังกล่าว ในช่วงเวลาที่กระแสการฟื้นฟูอิสลามก่ออิทธิพลทางความคิด และกลุ่มนี้ก็เป็นกลุ่มใหม่อีกกลุ่มหนึ่ง ที่ต่างไปจากกลุ่มจารีตนิยมดั้งเดิม โดยเฉพาะในประเด็นจินตนาการทางสังคมและการต่อสู้

ขณะเดียวกันแม้รัฐไทยจะสร้างปัญญาชนรุ่นใหม่ขึ้นมาได้เช่นกัน แต่กลุ่มนี้ก็มิได้เข้ามามีบทบาทในโครงสร้างอำนาจรัฐโดยตรง เป็นแค่เพียงกลไกของอำนาจรัฐ กลายเป็นกลุ่มชนชั้นใหม่ ซึ่งไม่อาจผสมกลมกลืนกับความเป็นมลายูปัตตานีได้อย่างแนบแน่นลงตัว ซ้ำความเป็น ‘คนของรัฐ’ ยังถูกมองด้วยอคติในฐานะชนชั้นที่รัฐสร้างกลุ่มต่างๆ ในสังคมมุสลิมชายแดนภาคใต้ ที่มีจุดเน้นทางความคิดที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะฐานคิดเกี่ยวกับศาสนาและความคาดหวังต่อสังคมของตัวเอง โดยธรรมชาติแล้วพวกเขาก็ต่อสู้และต่อรองกันเองมาโดยตลอด ทั้งกลุ่มผู้นำศาสนาสายเก่าหรือการตีความศาสนาจากสถาบันการศึกษาดั้งเดิมเช่นปอเนาะและโรงเรียนเอกชนบางแห่ง กลุ่มผู้นำศาสนาสายใหม่ที่เน้นการตีความศาสนาอิสลามให้เท่าทันกับโลกสมัยใหม่และเน้นหนักการก่อรูปธรรมของแนวความคิดผ่านสถาบันทางสังคมต่างๆ กลุ่มดาวะห์ดับลิฆหรือกลุ่มเผยแพร่ศาสนาในระดับ “รากหญ้า” ที่กระจายตัวลงลึกสู่ชุมชนและเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายการทำงานเผยแพร่ทั้งในระดับประเทศและระดับโลก นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มปัญญาชนสมัยใหม่ที่ดำรงตัวเองสอดคล้องตามกลไกอำนาจของรัฐผ่านการเป็นข้าราชการและเข้าไปมีส่วนในโครงสร้างการเมืองท้องถิ่นและในระดับชาติ

ทว่าที่สำคัญที่สุดและมี “บทบาททางการเมือง” มากที่สุดในระยะ 4 – 5 ปีที่ผ่านมา ได้แก่ กลุ่มปัญญาชนที่เลือกใช้ความรุนแรงในการต่อกรกับรัฐไทย ซึ่งในขณะเดียวกันก็เป็นการต่อรองกับ “คนมลายู” ในกลุ่มพลังทางความคิดอื่นๆ ที่ได้กล่าวไว้ก่อนหน้านี้ด้วยไปในตัว อย่างไรก็ตาม หากว่ากันตามตรงแล้วพวกเขาอาจไม่ได้มีความเห็นแตกต่างกันมากนักในเรื่องของการทำให้ศาสนาอิสลามเข้ามาอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมการเมืองมากขึ้น แต่ก็แตกต่างในรายละเอียดอย่างสำคัญ โดยเฉพาะวิธีการในการต่อสู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง บางกลุ่มเชื่อมั่นว่าการเปลี่ยนแปลงที่ควรเป็นจะต้องเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงตัวเอง ขณะที่อีกกลุ่มมองว่าต้องเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจรัฐให้ได้ก่อน ส่วนอีกกลุ่มอาจมองว่าการใช้ความรุนแรงไม่ใช่หนทางที่นำไปสู่เป้าหมายดังกล่าว หากแต่เป็นการปฏิรูปสังคมผ่านการสร้างสถาบันทางสังคมในด้านต่างๆ ไปพร้อมๆ กับการสร้างคนที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลง

การเมืองแห่งอัตลักษณ์ไม่ได้ก่อเกิดและปฏิบัติการผ่านความรุนแรงเพียงอย่างเดียวแล้ว ที่ผ่านมามีพื้นที่ที่ชนกลุ่มน้อยของประเทศอยู่ในสถานะของคนส่วนใหญ่นในพื้นที่เช่นชายแดนใต้ก็มีข้อเรียกร้องหรือข้อเสนอทางการเมืองอยู่เสมอ นับตั้งแต่กรณีอันโด่งดังในข้อเรียกร้อง 7 ข้อของฮัจยีสุหลง

โตะมีนา ปัญญาชนรุ่นใหม่ในห้วงก่อนการปฏิวัติการปกครองของสยามที่นำความรู้และบารมีติดตัวกลับมาจากตะวันออกกลาง หรือแม้แต่การเคลื่อนไหวมวลชนเมื่อกว่า 20 ปีที่แล้วเพื่อประท้วงและเรียกร้องในประเด็นอัตลักษณ์ เช่น การคลุมฮิญาบ การเพิกถอนทะเบียนโบราณสถานของมัสยิดกรือเซะ เป็นต้น

ทว่ารัฐไทยรับมือกับ “ความกระด้างกระเดื่อง” เช่นที่ว่านี้ด้วยหนทางที่หากไม่ใช่ความรุนแรง โดยรัฐสนองตอบแล้ว ก็เป็นนโยบายการเมืองที่ว่าด้วยการกลืนชาติ นำเอา “จินตนาการ” ของตัวเองที่มีกรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางไปสวมทับพื้นที่ชายขอบต่างๆ ทั่วประเทศรวมทั้งชายแดนภาคใต้ โดยใช้ทรัพยากรแห่งรัฐที่มีอยู่อย่างเต็มที่ไม่ว่าจะเป็นการกำลังทหาร อำนาจของกฎหมาย และการเจรจาทางการทูต การต่อรองที่ไม่เท่าเทียมกันนี้นำมาสู่ความกดดันที่ทำให้หนทางการใช้อาวุธและความรุนแรงได้ผลเสมอมา อย่างน้อยก็ในการสนับสนุนและเข้าร่วมของมวลชน อันที่จริง การมองสังคมมาอย่างเหมาะสมเป็นปัญหาสำคัญต่อการกำหนดนโยบายของรัฐไทยมาโดยตลอด เมื่อความรุนแรงเป็นอำนาจอันทรงพลัง จึงมีแนวโน้มที่จะเข้าใจว่าคนมลายูที่ “แตกต่าง” เหล่านี้เห็นชอบและเห็นร่วมกับ “วิธีการ” การต่อสู้ดังกล่าว ในมุมมองของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติบางรายจึงมองเห็นศัตรูที่ลึกลับอยู่เต็มไปหมด

แต่ถึงกระนั้น หากมองอย่างผิวเผินกลุ่มหลังเป็นเป้าหมายสำคัญสำหรับการต่อสู้ต่อรองของรัฐไทย เพื่อให้ยุติการใช้ความรุนแรงและรื้อฟื้นความชอบธรรมของอำนาจรัฐ หรืออาจกล่าวได้โดยง่ายแล้ว กลุ่มปัญญาชนเหล่านี้ (นอกเหนือจากสมาชิกระดับปฏิบัติของพวกเขา) เป็นกลุ่มเป้าหมายในการใช้ “การทหาร” เข้าทำลายกดดัน หรือบังคับใช้กฎหมายนำตัวพวกเขามาสำเร็จโทษตามกรอบกฎหมายของรัฐไทย หรือในขณะเดียวกันก็เป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญที่ต้องเปิดช่อง “เจรจา” เพื่อยุติความขัดแย้งที่มีความรุนแรงเป็นเชื้อลุม แต่แน่นอนว่า พวกเขาไม่ยอมให้ถูกฆ่า ถูกจับ และยอมแพ้น โตะเจรจาได้ง่ายๆ การลงทุนไปกับการใช้ทรัพยากรของรัฐไป “จัดการ” กับกลุ่มเหล่านี้ดูเหมือนจะสะสมให้ตัวเลขพุ่งสูงขึ้นทุกวัน ในขณะที่ผลสัมฤทธิ์ในแง่ของการยุติความรุนแรงยังคงห่างไกล เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ยังมีเสรีในการก่อเหตุ และถึงแม้ว่าจะถูกจำกัด แต่ความคิดของพวกเขาก็สามารถส่งผ่านได้ต่ออย่างไม่หยุดยั้ง ความพลาดพลังของเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติยังคงเป็นเงื่อนไขให้เหตุผลในการต่อสู้ด้วยความรุนแรงยังคงใช้ได้อยู่

บางทีหากเรายอมรับอย่างตรงไปตรงมาว่าปัญหาใจกลางของความขัดแย้งที่ดำรงมาอย่างต่อเนื่องร่วมร้อยปีนี้เป็นปัญหาที่ผูกโยงอยู่ที่อำนาจในการบริหารปกครองสังคมการเมืองที่มีพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้และประชาชนที่ส่วนใหญ่คือคนมลายูมุสลิมแล้ว การจินตนาการถึง “การต่อรอง” อาจมีมากกว่าการใช้กำลังและการบังคับใช้กฎหมายที่สำคัญ อาจทำให้ขยายมุมมองของการต่อรองระหว่างผู้ต้องการอำนาจรัฐ โดยใช้ความรุนแรงฝ่ายหนึ่ง กับผู้ที่ต้องการรักษาอำนาจรัฐ โดยใช้

ความรุนแรงและกฎหมายอีกฝ่ายหนึ่ง ให้ความยาวกว้างสู่กลุ่มพลังอื่นๆ ได้มีโอกาสและพื้นที่ในการ ต่อรองในนามของ “พลเมือง” ในพื้นที่ ไม่ว่าพวกเขาจะสังกัดอยู่ในสังคมนการเมืองแบบใดและขึ้นต่อ ใครก็ตาม

ที่ผ่านมา การต่อรองเพื่อจัดสรรอำนาจดูเหมือนจะถูกผูกขาดโดยศูนย์กลางอำนาจรัฐไทย ไม่ว่า จะเป็นระบบราชการและการเมืองในระบบตัวแทน ที่คนมลายูจำเป็นต้องหลอมตัวเองเข้าหา แต่การ จัดสรรอำนาจเหล่านี้ก็ยังไม่สามารถตอบ โจทย์ของความต้องการของผู้คนในพื้นที่ได้ อย่างน้อย ปฏิบัติการของการใช้ความรุนแรงที่ดำรงอยู่ก็เป็นรูปธรรมหนึ่งของความล้มเหลวดังกล่าว

การเปิดพื้นที่ทางการเมืองให้มีการต่อรองในประเด็นการจัดสรรอำนาจระหว่างกลุ่มพลังต่างๆ ในพื้นที่โดยที่ไม่ใช้อาวุธอาจเป็นอีกหนทางหนึ่งที่ทำให้ “ชัยชนะ” ไม่ได้ถูกผูกขาดอยู่ที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ในขณะที่ความพ่ายแพ้ก็ไม่ได้เป็นของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอย่างเด็ดขาด หากแต่เป็นการเพิ่มตัวละครสำคัญ อื่นๆ ให้มีบทบาทในการต่อรองกันเอง และหากรัฐไทยยังหวังจะฟื้นฟูอำนาจรัฐของตนเองก็ต้องก้าว พ้นกรอบความคิดแบบเก่าและเปิดพื้นที่ให้ผู้เล่นอันหลากหลายได้เข้ามามีบทบาทในสนามของความ ชัดแย้ง เพราะน่าจะสรุปได้แล้วว่าคำพังการตั้งต้นผูกขาดอำนาจและโอกาสในการจัดสรรอำนาจไว้รั้ง แต่จะสร้างเงื่อนไขให้การต่อสู้ของขบวนการมลายูคิดอาวุธชอบธรรมขึ้น นี้อาจเป็นแนวทางการเมือง ที่แสวงหามานาน แน่นนอนว่า หากการเมืองนำการทหารได้จริง ยุทธวิธีต่างๆ ด้านการทหารและการ บังคับใช้กฎหมายประดาต้องมีต้องสอดรับและเอื้อประโยชน์ให้กับการสร้างพื้นที่ต่อรองนี้ไปในตัวด้วย

การเมืองนำการทหาร คำถามถึงกองทัพแห่งชาติ

‘การเมืองนำการทหาร’ นโยบายที่ครั้งหนึ่งในอดีตเคยเป็นแนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ทางอุดมการณ์ทางการเมืองของคนในชาติจนคลี่คลายมาแล้ว วันนี้แนวทางเดิมกำลังถูกกล่าวถึงอีกครั้ง ในสถานการณ์ความขัดแย้งเช่นเดียวกัน เพียงรากของสาเหตุแห่งปัญหานั้นแตกต่างกันอย่างมาก ก่อน คำว่าการเมืองนำการทหาร จะกลายเป็นคำสำคัญที่ต้องมีขึ้นทุกครั้งเมื่อพูดถึงการแก้ปัญหาชายแดน ภาคใต้ เคยมีคำอื่นๆ ที่มีการกล่าวมาก่อนหน้านี้แล้ว อาทิ สันติวิธี สมานฉันท์ เพียงแต่คำเหล่านี้อาจถูก ตีความด้วยอคติ เนื่องจากกล่าวถึงการปฏิบัติในมิติเดียว อีกทั้งไม่มีความยืดหยุ่นเพียงพอจะแก้ปัญหา ในสถานการณ์ที่ความรุนแรงขยายตัว การเมืองนำการทหาร จึงเป็นคำที่ขลังที่สุดในขณะนี้ เพราะ ประกอบด้วยงานในสองลักษณะ คือการปราบปรามการก่อความไม่สงบ และการใช้สันติวิธีสร้างความ สมานฉันท์ด้วยงานการเมือง

ภายใต้การแก้ปัญหาที่มีการระดมทหารจากทุกกองทัพภาคเข้ามาทำหน้าที่รักษาความสงบ เรียบร้อยในพื้นที่ กล่าวได้ว่า นี่คือการระดมกำลังกองทัพแห่งชาติครั้งใหญ่ที่สุดหลังสิ้นสุดการต่อสู้กับ

พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยนับตั้งแต่ 3 ทศวรรษก่อน รวมทั้งแนวนโยบายการแก้ปัญหาซึ่งเคยได้รับการยอมรับว่ามีส่วนสำคัญที่ช่วยยุติสถานการณ์ความขัดแย้งในอดีต ถูกนำกลับมาใช้อีกครั้ง พร้อมกับคำถามสำคัญถึงกองทัพแห่งชาติ ภายใต้การปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าว

สุรชาติ บำรุงสุข เห็นว่าภายใต้ภาวะการเผชิญกับสงครามที่ไม่คุ้นเคยนั้น บุคคลากรด้านความมั่นคงในขณะนี้ แทบไม่เคยมีประสบการณ์จากสนามรบจริงมาก่อน จึงขาดความเข้าใจที่จะนำไปสู่การกำหนดกรอบความคิด ในขณะที่คำว่า ‘การเมืองนำการทหาร’ นั้น มิได้เกิดขึ้นอย่างลอยๆ ไร้รากฐานความเป็นมา แต่ผ่านการศึกษา ถกเถียงแลกเปลี่ยน จนปรากฏเป็นยุทธศาสตร์ชาติในปี 2523

“สงครามคอมมิวนิสต์ เกิดขึ้นปี 2508 แต่กองทัพมาปรับตัวจริงๆ เมื่อปี 2523 ซึ่งนานมาก แต่มิได้หมายความว่าก่อนปี 2523 ไม่มีความพยายาม ก็เห็นการต่อสู้ทางความคิดอยู่หลายส่วน เพราะฉะนั้นผมคิดว่านี่คือบทเรียนจริงๆ ของเรา คือถ้าสู้ในสงครามที่เราไม่มีวันเข้าใจ ทำอย่างไรเราจึงจะเข้าใจ ซึ่งนี่คือคำถามว่าแล้วจะปรับตัวอย่างไร โดยประวัติศาสตร์สงครามมันตอบอย่างหนึ่งก็คือ ใครไม่ปรับตัวในสงครามคนนั้นแพ้ การเปลี่ยนแปลงกระบวนการคิดของทหารในช่วงปี 2508-2523 กลุ่มปฏิรูปในกองทัพ เชื่อว่า นโยบายเดิมเอาชนะคอมมิวนิสต์ไม่ได้ และวันนี้มีหรือไม่ ทหาร-ตำรวจที่เชื่อว่านโยบายที่ใช้อยู่สามารถเอาชนะการก่อความไม่สงบนี้ได้” แม้จะกล่าวถึงแนวทางการเมืองนำการทหาร แต่การถกกันทั้งในแนวคิดและการปฏิบัติไม่ชัดเจนอย่าง คำถามที่เขาถามอยู่เสมอสำหรับปัญหาชายแดนภาคใต้คือ อะไรคือนโยบายใหญ่ หรืออะไรคือยุทธศาสตร์หลัก ซึ่งยังไม่เห็น มีแต่ความคาดหวังว่า สถานการณ์จะดีขึ้น ความคาดหวังจึงดูเหมือนจะกลายเป็นยุทธศาสตร์ใหญ่ แต่ความหวังจะสำเร็จได้ ต้องมียุทธศาสตร์รองรับ เพื่อขับเคลื่อนนำไปสู่จุดนั้น “กลุ่มพล.อ.ชวลิต คิด 66/2523 ได้แต่ถ้ารัฐบาลยุคนั้นไม่เอาก็ไม่มีความหมาย อาจเคลื่อนอยู่ในกองทัพก็จริง แต่ไม่สามารถผลักดันออกมาเป็นนโยบายระดับชาติ การนำเข้ามาได้จะมีการเคลื่อนไหวในหลายมิติ เพื่อให้เข้าใจทั้งในหลักการและรายละเอียด ซึ่งจะต้องทำใน 2 ระดับคือในระดับฝ่ายการเมือง และในระดับสูงของหน่วยงานความมั่นคงทั้งกระบวนการ”

คำถามถึงความเข้าใจที่จะนำไปสู่การปฏิบัติตามแนวทางการเมืองนำการทหารก็คือ กำลังพลของกองทัพแทบทุกระดับ เป็นกำลังพลที่ผ่านสงครามมาน้อยมาก จึงไม่แน่ใจว่ามีความเข้าใจต่อสงครามที่มีปัจจัยทางการเมืองเป็นด้านหลักหรือไม่ หากระดับบนยังไม่เข้าใจก็ไม่ควรโทษระดับล่าง สิ่งที่เห็นได้ชัดถึงความไม่เข้าใจสงครามที่มีมิติทางการเมืองเป็นหลัก คือการละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งเกิดขึ้นมาโดยตลอด สิ่งนี้สะท้อนถึงแนวรบด้านการเมืองของฝ่ายรัฐที่ไม่เปลี่ยนแปลง คืออ่อนตลอด เพราะไม่เคยตั้งหลัก หากพิจารณาแนวทางในอดีตพล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ นายทหารผู้มีบทบาทสำคัญในระหว่างการต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) นิยามความหมายคำว่า ‘การเมือง’ ไว้ว่า

“การประสานผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นระหว่างบุคคล ระหว่างกลุ่ม ระหว่างพรรค ระหว่างสังคมโดยรวม ตลอดจนระหว่างประเทศ”

ขณะที่คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 66/2523 อธิบายแนวทางการเมืองนำการทหารไว้ว่า “การรุกรานการเมือง ได้แก่การปฏิบัติทั้งสิ้นที่ส่งผลให้ประชาชนสำนึกว่าแผ่นดินนี้เป็นของตนที่จะปกป้องรักษา ประชาชนมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของปกครองและได้ผลประโยชน์ งานการทหารจะต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้บรรดากิจงานการเมืองเป็นสำคัญ ซึ่งมาตรการปฏิบัติต่างๆ ประกอบด้วย การจัดเหตุแห่งความไม่เป็นธรรม การประสานประโยชน์ระหว่างชนชั้น ส่งเสริมประชาชนทุกกลุ่มให้สามารถในการปกครองตนเอง สนับสนุนกระบวนการประชาธิปไตย ปฏิบัติต่อผู้หลงผิดที่เข้ามาอบตัวหรือจับได้อย่างเพื่อนร่วมชาติ”

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ใช้การเมืองเพื่อลดเงื่อนไข และใช้การทหารเพื่อลดโอกาสก่อความรุนแรง เพียงแต่วันทึ้งงานการเมืองไม่คืบหน้า ช้างานการทหารกลับลุ่มเสี่ยงต่อการสร้างเงื่อนไข ทิศทางการแก้ปัญหาภายใต้การระดมกำลังกองทัพแห่งชาติจากทุกกองทัพภาคเข้ามารวมแก้ปัญหา กำลังถูกทำลายจากสถานการณ์ซึ่งความรุนแรงกำลังคุมเชิง รอจังหวะ โอกาสที่จะปะทุขึ้นมา ซึ่งถึงที่สุดแล้ว ความรุนแรงที่เกิดขึ้นย่อมส่งผลสะท้อนต่ออำนาจของรัฐ ซึ่งหมายถึงยุทธศาสตร์ทางการเมืองของรัฐ ทั้งในระดับประเทศและระดับสากล

ความรู้แข็ง ความรุนแรงยกระดับ

แม้จะผ่านมาถึง 5 ปี แต่การอธิบายสถานการณ์ชายแดนภาคใต้มิได้ไปไกลกว่าจุดเริ่มต้น ในขณะที่ความรุนแรงพัฒนารูปแบบไปไกลมาก จนทำให้การแก้ปัญหาที่ยากตามไปด้วย ประการสำคัญคือความรู้ต่อสถานการณ์ยังจำกัดวงแคบอยู่ไม่กี่ประเด็น หากปัจจัยในเชิงโครงสร้าง ทั้งประวัติศาสตร์ การเมืองแห่งอัตลักษณ์ เศรษฐกิจท้องถิ่นที่ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน การศึกษาสมัยใหม่ที่ไม่ทัดเทียม ประชากรที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม และปัญหาในประเด็นความยุติธรรมและการละเมิดสิทธิเสรีภาพคือสมุทฐานของโรค และความรุนแรงคืออาการ ก็อาจกล่าวได้ว่า อาการของความรุนแรงเกิดโรคแทรกซ้อนตามมาอีกมากมาย จนยากที่จะกลับไปแก้ไขที่สมุทฐานของโรค หากไม่ระงับอาการแทรกซ้อนนี้เสียก่อน

โจทย์สำคัญของสถานการณ์ชายแดนภาคใต้ขณะนี้คือ หากยังไม่อาจยุติความรุนแรง อาการแห่งความรุนแรงจะส่งผลสะท้อนจนทำให้การแก้ปัญหาที่สาเหตุมีอาจทำได้จริง ปัญหาชายแดนภาคใต้ขณะนี้ มีคำถามชุดใหญ่ที่ยังไม่อาจตอบได้ นั่นคือ สถานการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นมากน้อยแค่ไหน ในพื้นที่ไหนรุนแรงหรือลดลง รัฐใช้นโยบาย มาตรการใดในการจัดการกับความ

รุนแรง เพื่อสถาปนาความสงบสุข ความรุนแรงและนโยบายรัฐในการแก้ไขปัญหา ส่งผลกระทบต่อผู้คนในพื้นที่อย่างไร ความรู้สึกของผู้คนในพื้นที่ซึ่งเป็นผลมาจากความรุนแรงและนโยบายรัฐ มีผลกระทบต่อสายสัมพันธ์ของไทยพุทธ และมุสลิมหรือไม่ ประเทศมุสลิมเพื่อนบ้าน โลกอาหรับ โลกตะวันตกซึ่งต่อต้านการก่อการร้ายมองสถานการณ์ความรุนแรงในบ้านเราอย่างไร และส่งผลใดๆ กลับเข้ามาในพื้นที่หรือไม่ ความรุนแรง นโยบายรัฐ ผลกระทบต่อผู้คน และการรับรู้ของสังคมโลก ส่งผลให้ทุกกลุ่มในพื้นที่ ทั้งขบวนการใต้ดิน รัฐ ชาวบ้าน เอ็นจีโอ เคลื่อนไหวปรับตัวอย่างไร และการเคลื่อนไหวปรับตัวของทุกกลุ่ม จากทุกปัจจัยสาเหตุ ส่งผลต่อความรุนแรง นโยบายรัฐ และความรู้สึกของผู้คนอย่างไร

ประเด็นเหล่านี้มักจะแฝงอยู่ในคำถาม เมื่อมีการพูดคุยถึงสถานการณ์ชายแดนใต้ แต่คำตอบที่ได้รับมักจะแยกออกจากกันเป็นส่วนๆ ไม่มีการเชื่อมโยง ผลกระทบจากทุกมิติเข้าด้วยกัน จนมองเห็นภาพสถานการณ์โดยรวมในปัจจุบัน ซึ่งจะส่งผลต่อสถานการณ์ในอนาคต

ความรู้ต่อสถานการณ์ภาคใต้ในประเด็นเหล่านี้กำลังหุคหนึ่ง เสมือนถูกแช่แข็งจนทำให้คำอธิบายในประเด็นความรุนแรง ถูกครอบงำโดยหน่วยงานภาครัฐฝ่ายเดียว ไม่มีคำอธิบายหรือความรู้จากส่วนอื่นๆ เข้ามาค้ำจอง หรือทำให้เห็นแง่มุมอื่นที่แตกต่างไปจากมุมมองกรอบคิดของหน่วยงานด้านความมั่นคง จินตนาการถึงทางแก้ปัญหาจึงถูกแช่แข็งไว้ด้วยกรอบความรู้แบบเดิม สราวุธ อารีย์ รองผู้อำนวยการศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชีย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มองว่า การให้สัมภาษณ์ผ่านโทรทัศน์อัลญาซีเราะห์เมื่อไม่นานมานี้ ตัวแทนของขบวนการ BRN Coordinate (BRN-C) ได้แถลงยืนยันที่จะต้องการให้ได้อิสรภาพของรัฐปาตานี พร้อมทั้งกำหนดศัตรูของพวกเขาไว้ 3 จำพวก ได้แก่ รัฐบาลไทย พันธมิตรของรัฐบาล และคนที่พวกเขาารู้จักกันดี แต่การกระทำของพวกเขาเหล่านั้นเป็นอุปสรรคต่อการปฏิวัติ

การให้สัมภาษณ์ครั้งนี้นับเป็นความพยายามให้โลกระหว่างประเทศเข้าใจว่า การต่อสู้ของพวกเขาเป็นผลมาจากความอยุติธรรมของรัฐบาลไทยในอดีตและการเลือกปฏิบัติที่พวกเขาได้รับมาโดยตลอด ทว่าหากมองในกรอบของช่วงเวลาแล้ว ดูเหมือนว่าจะฝ่าย BRN-C พยายามที่จะยื่นกรานข้อเรียกร้องของพวกเขา กลุ่มติดอาวุธเกิดการเปลี่ยนแปลงในอีกด้านหนึ่ง นั่นคือมีการใช้ความรุนแรงที่เพิ่มมากยิ่งขึ้น อาทิเช่น การสังหารพระสงฆ์ การฆ่าตัดคอ การเผาศพ หรือแม้แต่การระเบิดเป้าหมาย ซึ่งเป็นยุทธวิธีที่เพิ่งมีการใช้ในการก่อเหตุรอบหลังเท่านั้น ก่อนหน้านั้นเรียกว่าแทบจะไม่มี อาจกล่าวได้ว่ากระบวนการต่อสู้ของมุสลิมติดอาวุธเหล่านี้ได้ยกระดับมาระยะหนึ่งแล้ว

“พวกเขามีความพยายามที่จะให้เกิดสงครามกลางเมือง โดยใช้ทุกวิถีทางเพื่อไปถึงจุดหมายดังกล่าวนี้ หากพิจารณาจากการต่อสู้ระหว่างกลุ่มภายในประเทศกับรัฐบาลกลาง กรณีทมิฬกับสิงหล

สามารถสะท้อนได้อย่างดีต่อการยกระดับการต่อสู้ในระดับธรรมดา มาเป็นลักษณะการทำลายล้างซึ่งกันและกัน แม้แต่ยุทธวิธีในการพลีชีพก็เป็นหนึ่งในอาวุธของกลุ่มพหุชนิกมิใช่แลมที่ใช้ในการต่อกรกับรัฐบาล ทั้งๆ ที่ไม่ใช่กลุ่มติดอาวุธมุสลิม เหมือนกับอีกหลายกลุ่มที่ใช้ยุทธวิธีเดียวกัน และที่สำคัญก็ไม่ได้ใช้ศาสนามากระตุ้นหรือปลุกกระดมแต่อย่างใด”

ศรารูชมองว่า หากเปรียบเทียบกับสภาพแวดล้อมที่ชายแดนใต้ของประเทศไทย ขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชในอดีตมีแนวทางที่ค่อนข้างชัดเจนของเขา โดยเฉพาะการเลือกเป้าหมายโจมตีที่เน้นเจ้าหน้าที่รัฐหรือสัญลักษณ์ของรัฐไทย แต่ในปัจจุบันเป้าหมายของพวกเขาไม่เลือกหน้ามากนักแล้ว อาจเรียกกว่านี่คือการพัฒนาแนวความคิดในการต่อสู้ประการหนึ่ง นอกจากนี้ หากนำกรอบในการวิเคราะห์ประเด็น Radicalization ก็พอจะมองเห็นว่าการอุ้มฆ่าหรือการซ้อมทรมานในที่คุมขังก็มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดคนในอีกลักษณะหนึ่งที่เราอาจนึกไม่ถึง Radicalization ที่ศรารูชกล่าวถึงนั้น หมายถึง การทำให้เป็นผู้นิยมความรุนแรง จากตัวอย่างการเคลื่อนไหวขององค์กรมุสลิมในประเทศอียิปต์ ซึ่งเริ่มต้นจากการเน้นหนักการต่อสู้ทางสังคมและนำไปสู่การเคลื่อนไหวทางการเมือง แต่หลังจากที่ประธานาธิบดีนัสเซอร์กวาดจับสมาชิกของกลุ่มเคลื่อนไหวเหล่านี้ไปทรมานในคุกและสังหารพวกเขาอย่างเหี้ยมโหดเพื่อปราบปรามทุกทาง จึงก่อให้เกิดผู้นิยมความรุนแรงตามมา

เขามองว่า ไซ่ว่าจะมีคนที่อยู่ในคุกเท่านั้นที่ถูกหล่อหลอมให้นิยมความรุนแรง หากแต่คนที่อยู่นอกคุกแต่อยู่ในบริบทของสังคมที่มีการเลือกปฏิบัติหรือการใช้ความรุนแรงจากเจ้าหน้าที่รัฐก็สามารถสร้างคนที่นิยมความรุนแรงได้ด้วยเช่นกัน ต้องไม่ลืมด้วยว่าขบวนการเหล่านี้ไม่จำเป็นที่จะมีผู้นำที่เป็นผู้รู้ด้านศาสนาหรือในความหมายของโตะครุหรืออุซตาสสอนศาสนาเสมอไป เพราะประสบการณ์ในตะวันออกกลาง ผู้นำของกลุ่มเคลื่อนไหวเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ประกอบอาชีพทั่วไป ทั้งแพทย์ อาจารย์ วิศวกร เป็นต้น กล่าวโดยสรุปแล้ว กระบวนการ Radicalization ที่ทำให้แนวคิดการใช้ความรุนแรงโดยไม่แยกแยะได้รับการยอมรับมีต้นเหตุจากกระบวนการของรัฐที่กระทำต่อกลุ่มเคลื่อนไหวเหล่านี้ด้วย

ขณะที่สุนัย ผาสุก มองว่า ในมุมมองขององค์กรระหว่างประเทศ อย่าง ฮิวแมน ไรท์ วอตช์ มองปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ปี 2547 ว่าเป็นการต่อสู้แบ่งแยกดินแดนด้วยกำลังอาวุธ มิใช่ “การก่อความไม่สงบ” ซึ่งเป็นคำที่คลุมเครือ แต่ปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นคือ มีกลุ่มที่ติดอาวุธชัดเจน และมีเจตนาที่ชัดเจนที่จะใช้กำลังและอาวุธที่มีอยู่ต่อสู้ ถือเป็นความขัดแย้งด้วยกำลังอาวุธ “การประเมินสถานการณ์เป็นความขัดแย้งด้วยกำลังอาวุธภายในประเทศแล้ว ซึ่งก็เป็นผลเสียในมุมมองของกลุ่มแบ่งแยกดินแดนด้วย เพราะจะเพิ่มความรับผิดชอบให้กับกลุ่มแบ่งแยกดินแดนอย่างมาก ข้ออ้างที่ว่าเรามีความชอบธรรมในการต่อสู้ ก็จะถูกตั้งคำถาม เพราะทั้งนโยบายที่ดี ทั้งการกระทำของกลุ่มแบ่งแยกดินแดนที่ดี มันขัดกับกฎหมายระหว่างประเทศด้านกฎของสงครามทั้งหมดเลย หากว่าพวกเขา

มีธงที่จะหาความชอบธรรมในการเรียกร้องให้มีการแยกตัวเป็นรัฐอิสระ แต่หากถูกประเมินว่ามีการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายระหว่างประเทศอย่างร้ายแรง ความชอบธรรมในระยะยาวในการขับเคลื่อนทางการเมืองระหว่างประเทศในอนาคต ไม่ว่าจะห้าปีสิบปีมันก็จะยากขึ้น การประเมินสถานการณ์ในภาคใต้เช่นนี้จะประโยชน์ให้ทั้งรัฐและกลุ่มแบ่งแยกดินแดนทบทวนการกระทำของตัวเอง”

เขาเห็นว่าภายใต้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นมากกว่า 5 ปี ขบวนการก่อความไม่สงบมีพัฒนาการในทางยุทธศาสตร์พอสมควร และมีวิวัฒนาการไม่หยุดนิ่ง ยืดหยุ่นและปรับตามสถานการณ์ “ผมมองว่าตั้งแต่ช่วงหลังปฏิวัติปี 2549 เป็นต้นมา เป็นช่วงของการทบทวนนโยบายว่าที่ผ่านมา ขบวนการที่รุกคืบทางยุทธการแล้วอยู่ๆ ก็มีการรุกรอกกลับอย่างมาก โดยเฉพาะด้านการทหาร จะปรับกระบวนการหรือไม่ เพราะปีนี้จะป็นปีที่น่าสนใจสำหรับขบวนการ เรามองว่าการปรับตัวหลังการปฏิวัติน่าสนใจ และกำลังรอดูผลอยู่ว่าจะมีการปรับออกมาในรูปใด สัญญาณหนึ่งที่เราเห็นชัดคือประเด็นเรื่องวาญิบ มีความเข้มข้นมากขึ้น ทำให้คิดว่าการต่อสู้ในครั้งนี้ต้องเป็นการต่อสู้ของทุกคน บีบคั้นคนมลายูมุสลิมที่ไม่เห็นด้วยและแสดงท่าทีขัดขึ้น”

สร้างกระบวนการจัดการเพื่อเลี่ยงความเปลี่ยนแปลง

สถานการณ์ที่แม้จะผ่านมา 5 ปี แต่ก็ยังไม่สามารถ เห็นถึงทางออกจากปัญหานี้ได้ ในมุมมองของนักยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง สุรชาติ บำรุงสุข มองว่า “เรากำลังเผชิญหน้าในสงครามที่เราไม่คุ้นในความไม่คุ้นฝ่ายเราก็ไม่มีการปรับตัว ถ้าสู้ในสงครามที่เราไม่มีวันเข้าใจ ทำอย่างไรเราจึงจะเข้าใจ ซึ่งนี่คือคำถามว่าแล้วจะปรับตัวอย่างไร โดยประวัติศาสตร์สงครามมันตอบอย่างหนึ่งก็คือ ใครไม่ปรับตัวในสงครามคนนั้นแพ้” สุรชาติมองว่า สิ่งที่เกิดขึ้นจากการไม่รู้สงคราม ทำให้องคาพยพเพื่อแก้ปัญหาทั้งหมด ไม่สามารถบริหารจัดการตัวเองได้ จากปี 2547 จนถึงปัจจุบัน การแก้ปัญหาไม่ได้ขยับไปไหน มากกว่าเปลี่ยนโครงสร้างหมุนซ้าย หมุนขวา ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ยังไม่มีการกำหนดยุทธศาสตร์ใหญ่ วันหนึ่งบทหารสูงขึ้น เพราะส่งกำลังพลลงไปเป็นจำนวนมาก สุดท้ายปัญหาก็ขมวดกลับมาว่าในภาวะที่ประเทศวิกฤติทุกด้าน เฉพาะปัญหาภาคจะบริหารจัดการอย่างไร หากยังไม่มียุทธศาสตร์ใหญ่ หรือการทำ Marketing ให้เห็นว่ารัฐจะขายอะไรให้แก่ประชาชนในพื้นที่ ก็จำเป็นจะต้องทำกระบวนการจัดการภายใน

สุรชาติเห็นว่า หากการแก้ปัญหาขมวดการลดความรุนแรงด้วยการส่งกำลังพลจำนวนมากลงไปในพื้นที่ ก็แสดงถึงการแก้ปัญหาด้วยกำลังคน ไม่มีสงครามไหนที่รัฐคิดว่าตัวเองมีกำลังพลเพียงพอ ฉะนั้นปัญหาจึงไม่ใช่คน แต่เป็นคุณภาพคน เหตุการณ์ความรุนแรงที่ลดลง เป็นเพราะข้าศึกรบไม่ได้ เหตุที่ข้าศึกรบไม่ได้ เพราะฝ่ายรัฐใส่กำลังลงไปมาก ซึ่งหากเกิดมากกว่านี้ ก็ต้องใส่กำลังลงไปมากกว่า

นี้ สุดท้ายก็จะลากกำลังจากภาคอื่นๆ ส่งเข้าไปไม่หยุด จะกลายเป็นแค่ครึ่งสถานการณ์ได้แค่บางส่วน แต่ไม่ใช่ทั้งหมด เพราะเราคงกองกำลังขนาดใหญ่ไว้ ไม่ใช่คำตอบสำหรับอนาคต ในขณะที่ฝ่ายใต้ดินเริ่มนิ่ง ฝ่ายรัฐเริ่มรุกทางการเมือง ตั้งหน่วยสันติพัฒนาในพื้นที่หมู่บ้านสีแดง 217 แห่ง แต่สุรชาติเห็นว่าไม่ใช่คำตอบในการแก้ปัญหาที่ถาวร

“..... หน่วยอย่างนี้ต้องรู้เงื่อนไขสงคราม ไม่ต่างจากหน่วยสันตินิมิต สมัยสู้กับพคท. แต่เงื่อนไขสงครามเปลี่ยนไป ข้อดีของหน่วยนี้คืออาจช่วยในการตั้งพื้นที่ แต่ถ้าไม่สามารถสร้างงานมวลชนได้ก็อาจใช้ประโยชน์ได้ไม่เต็มที่ สิ่งที่ต้องตอบในระยะยาวคือหน่วยนี้สามารถทำงานมวลชนได้จริงขนาดไหน และต้องรู้ว่าในสงครามนี้รัฐใช้กำลังทหารหลักทั้งหมด ในทางเศรษฐกิจรัฐจึงเพราะแบกไม่ได้ เศรษฐกิจสงครามของรัฐจะกลายเป็นภาระใหญ่ ภาระหนัก ถ้าคิดเรื่องความพอของกำลังพลวันนี้ทำไม่ไม่ใจแจ้งสร้างพล.ร.15 หรือกองกำลังศรีสุนทรให้แจ้ง”

หรือแม้แต่กระบวนการทำงานทางความคิด โดยใช้กลุ่มทางศาสนาที่มีแนวทางแตกต่างกัน หนุนสร้างกลุ่มกิจกรรมที่เป็นคนละฝ่ายกับขบวนการใต้ดินแม้จะเป็นเป็นการริเริ่มที่ดี แต่สุรชาติเชื่อว่าจะไม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ในทิศทางใหญ่ แค่เปลี่ยนในจุดเล็กๆ สุดท้ายขบวนการก็กลับเข้ามา เพราะทิศทางสถานการณ์ใหญ่ยังเคลื่อนไปอย่างต่อเนื่อง เพราะฉะนั้นทำอย่างไรให้ความสำเร็จในหลายๆ จุดจะถูกผนวก บูรณาการให้มีผลต่อทิศทางใหญ่ได้ มิฉะนั้นความสำเร็จของจุดเล็กๆ ก็เป็นเพียงความสำเร็จทางยุทธวิธี

“การสลายแกนรุ่นนี้ สกัดการเกิดแกนใหม่ก็หวังผลเลิศเกินไป เราคุมปัจจัยไม่ได้ เพราะขบวนการยังอยู่ และมีการสร้างคนใหม่เรื่อยๆ โรงงานผลิตยังไม่ถูกปิด เราปิดแค่บางจุด เล็กๆ น้อยๆ ไม่เกิดโรงงานใหญ่คืออะไร เป็นได้ทุกอย่าง ปัจจัยในเวทีระหว่างประเทศ เงื่อนไขทางสังคมภายในทุกอย่าง เพราะฉะนั้นปัญหาของการปิดโรงงานใหญ่กว่าปัญหาการคิดถอนแกนเป็นช่วงๆ การปิดโรงงานคือต้องเข้าใจว่าภาพรวมคืออะไร แล้วผลิตยุทธศาสตร์ใหญ่ขึ้นมา”

ข้อห่วงใยของสุรชาติก็คือ ภายใต้อาณาที่ความได้เปรียบมิได้อยู่กับรัฐ ความเพริชพล้ออาจเกิดขึ้นได้ทุกเมื่อ ซึ่งมีตัวอย่างให้เห็นแล้วจากกรณี กรือเซะ-ตากใบ ปัญหาสิทธิมนุษยชน ซึ่งขบวนการก่อความไม่สงบฉายใช้เพื่อความได้เปรียบ

“เรามีข้อจำกัดมากกว่า เพราะฉะนั้นจุดเริ่มต้นการคิดคือต้องมีคนที่ไม่พอใจแต่สิ่งที่เห็น ผมเชื่อว่าระดับกลางคิดแต่ไม่มีพลังพอในระดับขับเคลื่อนนโยบาย เพราะพวกเขาเผชิญของจริงอยู่ในสนามทุกวัน ต้องดูว่าแรงเหล่านี้เปลี่ยนแปลงกรุงเทพได้เมื่อไหร่ การตกตะกอนทางความคิดมิใช่เรื่องง่าย แต่เวลาที่เสียไปก็ไม่มีหลักประกันว่าจะแพ้หรือชนะ เพราะสงครามไม่เคยรอใคร ขึ้นอยู่กับว่าใครปรับตัวได้เร็วกว่า นี่คือโจทย์ที่สังคมไทยไม่คุ้น และไม่มีเวลารวมทั้งอารมณ์ให้กับเรื่องนี้”

ไม่ว่าจะใช้แนวทางการเมืองนำทหาร หรือทหารนำการเมือง แต่วันนี้สมรภูมิทางการเมืองเกิดขึ้นแล้ว ภายใต้ภาวะเช่นนี้ การตั้งหลักวางแนวทางแก้ปัญหา และการบริหารจัดการที่ดี เป็นสิ่งเดียวที่จะช่วยไม่ให้สถานการณ์ความได้เปรียบของรัฐต้องพลิกกลับ

บทสรุปคือการเมืองทำลายการเมือง

การกดดันด้วยกำลังทหารอาจยึดได้แต่พื้นที่ แต่การครองอำนาจด้วยวิธีนี้ใช้ว่าจะยั่งยืน คุณแห่งอำนาจฝ่ายใด ขึ้นลง สูงต่ำ เมื่อใด ความขัดแย้งที่ฝังรากจะผลัดกันให้ความรุนแรงปะทุขึ้นเมื่อนั้น รายงานการศึกษาด้านการณ้ความรุนแรงของ ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เรื่อง ‘สถานการณ์ใหม่ชายแดนใต้ : ความเสี่ยงในการถูกรุกกลับทางการทหารและตริงกำลังในทางการเมือง’ ซึ่งสรุปสถานการณ์ความไม่สงบในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา และมองถึงแนวโน้มในอนาคต ระบุว่า นับตั้งแต่ มกราคม 2547 ถึงเดือนมีนาคม 2552 เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบขึ้น 8,810 เหตุการณ์ ความรุนแรงลดลงในกลางปี 2550 เมื่อกองทัพเริ่มมาตรการระดมกำลังเข้ามาในพื้นที่มากกว่า 60,000 นาย มีการปิดล้อมตรวจค้นผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้ก่อความไม่สงบ และรัฐใช้จ่ายเงินงบประมาณไปมากกว่า 109,000 ล้านบาทเพื่อความมั่นคงและการพัฒนาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อดูจากสถิติเหตุการณ์ความรุนแรง เห็นได้อย่างชัดเจนว่าความพยายามในการรุกไล่ทางการเมืองและการทหารต่อขบวนการก่อความไม่สงบค่อนข้างประสบผลสำเร็จ ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2550 เหตุการณ์ความไม่สงบลดลงจากประมาณ 200 ครั้งต่อเดือนไปเป็น 100 กว่าครั้งหลังจากนั้น จากนั้น นับตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2550 เหตุการณ์ความไม่สงบลดลงน้อยกว่า 100 ครั้งต่อเดือน นี่เป็นแนวโน้มที่ความต่อเนื่องจนกระทั่งมีความเปลี่ยนแปลงบางอย่างจนน่าสังเกตในตอนต้นปีนี้

ในช่วงต้นปี 2552 จำนวนของเหตุการณ์ความไม่สงบเริ่มไต่ระดับสูงขึ้นอีก จนกระทั่งเดือนมีนาคมที่ผ่านมา เหตุการณ์ไต่ระดับสูงขึ้นมากกว่า 100 ครั้งต่อเดือนอีกครั้งเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่เดือนตุลาคมปี 2550 ซึ่งให้เห็นภาพของความคงที่ต่อเนื่องและการลุกลามขยายตัวอย่างไม่จบสิ้นของเหตุการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้

เป้าหมายสำคัญของเหยื่อความรุนแรงคือพลเรือน ยุทธวิธีสำคัญในการก่อเหตุก็ยังคงเป็นการยิงสังหารบนถนนสายย่อยหรือถนนหลวง ตามมาด้วยการใช้ระเบิดและการวางเพลิง แบบแผนลักษณะการโจมตีเพื่อก่อเหตุเป็นเช่นนี้ตลอดในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา กล่าวโดยสรุป ความรุนแรงยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จนถึงปัจจุบันผู้ก่อความไม่สงบยังคงแสดงให้เห็นว่ายังไม่ลดละความพยายามที่จะก่อสถานการณ์ความรุนแรงให้มีผลกระทบในทางการเมืองและส่งสัญญาณการต่อสู้

ให้เห็นในพื้นที่สาธารณะ ขณะที่ความวุ่นวายทางการเมืองที่เกิดในกรุงเทพมหานครและที่อื่นๆของประเทศไทยยังไม่มีทีท่าว่าจะแก้ไขได้ตกในระยะเวลาอันใกล้นี้ แต่ทราบได้ที่รัฐบาลยังคงวุ่นวายอยู่กับการอยู่รอดทางการเมือง เจ้าหน้าที่รัฐก็จะถูกเบี่ยงเบนความสนใจไปจากการแก้ปัญหาทางการเมืองและในทางยุทธศาสตร์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่แท้จริงเพื่อรุกทั้งทางการเมืองและการทหารและทางการเมือง

สิ่งที่ควรระวังก็คือการรุกรทางการเมืองที่เคยกระทำได้ผลสำเร็จในระยะเวลาที่ผ่านมา ก็จะกลายเป็นการถูกรุกบ้าง ในขณะที่การเมืองยังไม่สามารถชนะได้ในระยะยาว การปรับตัวทางยุทธศาสตร์โดยเฉพาะในทางการเมืองและการทหารอาจจะต้องมีการพิจารณาอย่างเร่งด่วนหากแนวโน้มดังกล่าวยังเป็นอยู่เช่นนี้ เมื่อมองถึงสถานการณ์ทางการเมืองในปัจจุบัน ด้านหนึ่งหลังเหตุการณ์สลายการชุมนุมกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการแห่งชาติ(นปช.) หรือมีอบเสื่อแดงเมื่อเดือนเมษายนที่ผ่านมา รัฐบาล โดยนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี ได้แสดงให้เห็นถึงความชอบธรรมในการใช้อำนาจ ซึ่งสั่งการให้กองทัพดำเนินกรแก้ปัญหา แต่ก็ใช้ว่าเกมอำนาจระหว่างรัฐบาลและกองทัพจะยุติลง ยิ่งสถานการณ์ภาคใต้ ซึ่งกองทัพมีบทบาทการนำมายาวนาน ก็ยิ่งยากที่รัฐบาลจะยื่นมือเข้ามาจัดการ

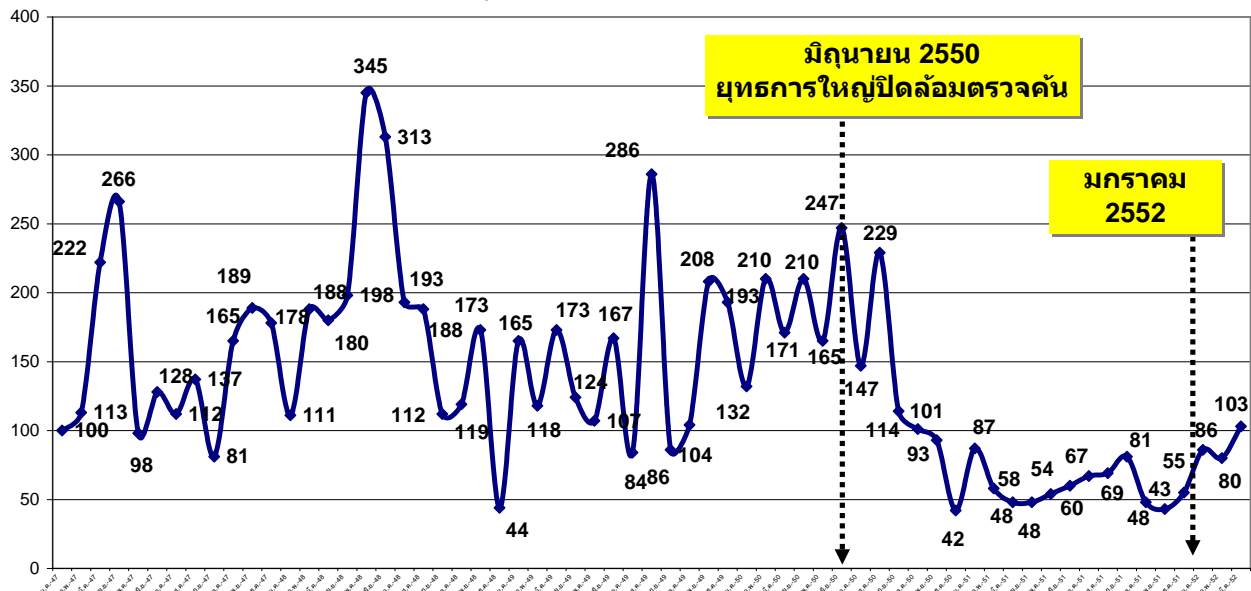
คำสั่งของนายกรัฐมนตรี ที่ให้ศึกษาผลกระทบจากการใช้พรก.บริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน อาจกลายเป็นการกำหนดจุดศูนย์จุดใหม่ ระหว่างกองทัพและรัฐบาลขณะเดียวกันภาวะต้นทุนสงครามที่พุ่งสูง ภายใต้วิกฤติเศรษฐกิจ ก็ส่งผลให้เห็นเป็นรูปธรรมแล้ว จากการสั่งปรับลดงบประมาณทางการเมือง และการซื้ออาวุธของกองทัพ และเมื่อยิ่งผนวกเข้ากับความวุ่นวายทางการเมืองที่แบ่งขั้วแยกค่าย แยกสี ความพยายามปลดชนวนขัดแย้งด้วยการปฏิรูปการเมืองและแก้ไขรัฐธรรมนูญ ก็ยังไม่เห็นแนวโน้มที่สถานการณ์ขัดแย้งทางความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองครั้งนี้จะยุติลงได้ ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลสะท้อนกลับต่อสถานการณ์ชายแดนภาคใต้ ที่การเมืองของความรุนแรงครอบคลุมทุกมิติ และถึงที่สุด การเมืองก็จะทำลายโอกาสของการเมืองเพื่อแก้ปัญหา

3. สถานการณ์ใหม่ความรุนแรงชายแดนภาคใต้

ความเสี่ยงในการถูกรุกกลับทางการทหารและตรึงกำลังในทางการเมือง

ภาพที่ 46

สถิติรายเดือนของการก่อเหตุความไม่สงบ
(มกราคม 2547-มีนาคม 2552)
เหตุการณ์ทั้งหมด 8,810 ครั้ง

นับตั้งแต่มกราคม 2547 ถึงเดือนมีนาคม 2552 ของปีนี้ ได้เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบขึ้น 8,810 เหตุการณ์ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลาและนราธิวาส รวมทั้งบางส่วนของจังหวัดสงขลา ความรุนแรงลดลงในกลางปี 2550 เมื่อกองทัพเริ่มมาตรการระดมกำลังขนานใหญ่ส่งกำลังเข้ามาในพื้นที่มากกว่า 60,000 นาย มีการปิดล้อมตรวจค้นผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้ก่อความไม่สงบ และรัฐใช้จ่ายเงินงบประมาณไปมากกว่า 109,000 ล้านบาทเพื่อความมั่นคงและการพัฒนาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

เมื่อดูจากสถิติเหตุการณ์ความรุนแรง เห็นได้อย่างชัดเจนว่าความพยายามในการรุกรไล้ทางการเมืองและการทหารต่อขบวนการก่อความไม่สงบค่อนข้างประสบผลสำเร็จ ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2550 เหตุการณ์ความไม่สงบลดลงจากประมาณ 200 ครั้งต่อเดือนไปเป็น 100 กว่าครั้งหลังจากนั้น จากนั้น นับตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2220 เหตุการณ์ความไม่สงบลดลงน้อยกว่า 100 ครั้งต่อเดือน นี่เป็นแนวโน้มที่ดีความต่อเนื่องจนกระทั่งมีความเปลี่ยนแปลงบางอย่างจนน่าสังเกตในตอนต้นปี 2552 นี้

ในช่วงต้นปี 2552 จำนวนของเหตุการณ์ความไม่สงบเริ่มไต่ระดับสูงขึ้นอีก จนกระทั่งเดือนมีนาคมที่ผ่านมา เหตุการณ์ความไม่สงบไต่ระดับสูงขึ้นมากกว่า 100 ครั้งต่อเดือนอีกครั้งเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่เดือนตุลาคมของปี 2550 ซึ่งให้เห็นภาพของความคงที่ต่อเนื่องและการลุกลามขยายตัวอย่างไม่จบสิ้นของเหตุการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้

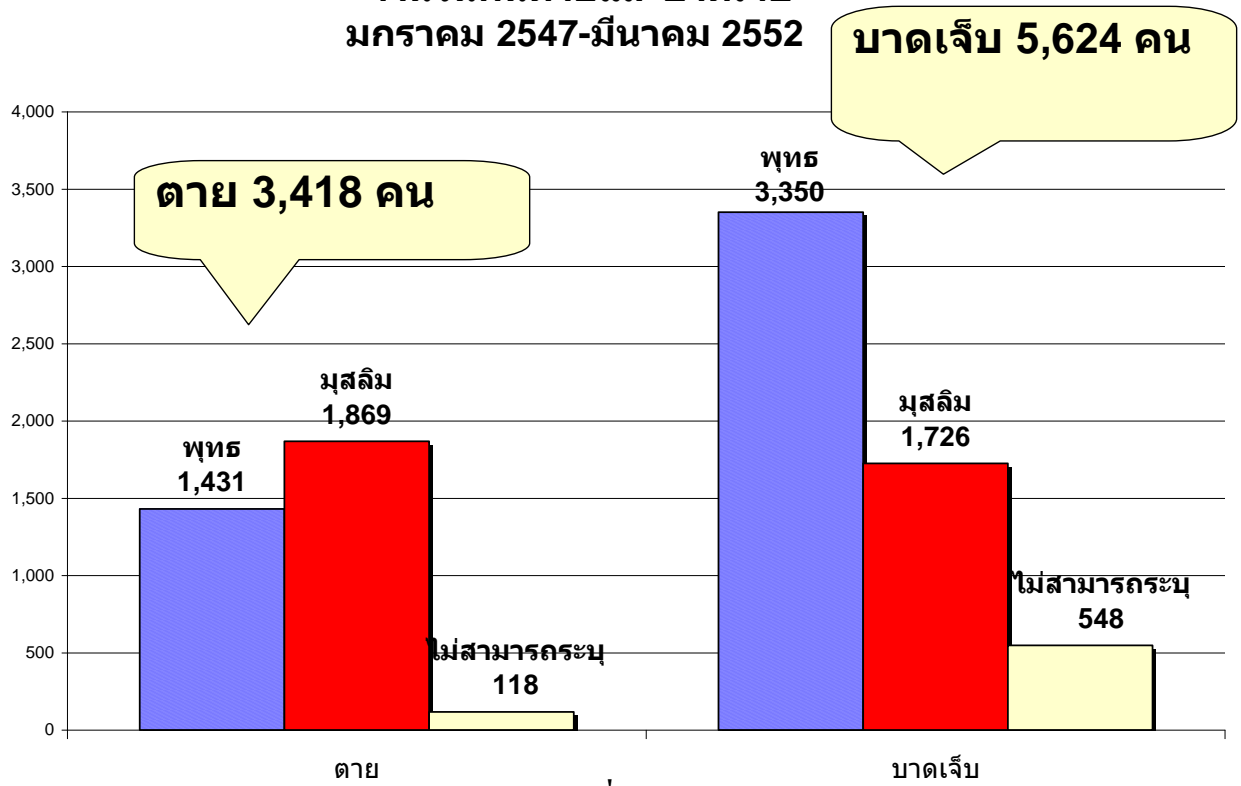
ระหว่างเดือนมกราคม 2547 จนถึงเดือนมีนาคม 2552 มีผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ความไม่สงบไปแล้วถึง 3,418 ราย และผู้บาดเจ็บ 5,624 ราย ในกลุ่มผู้ถูกสังหารนี้ ร้อยละ 54.69 เป็นคนมุสลิมและร้อยละ 41.87 เป็นคนพุทธ เป้าหมายสำคัญของเหยื่อความรุนแรงคือพลเรือน ดังจะเห็นได้จากสถิติผู้สูญเสียทั้งหมด แยกเป็นพลเรือนหรือราษฎรโดยทั่วไปเป็นเป้าหมายหลักของการสังหาร (ประมาณ 1,564 คน) ตามมาด้วยฝ่ายทหาร (ประมาณ 215 คน) บุคลากรฝ่ายตำรวจ (ประมาณ 200คน) กำนันผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (ประมาณ 189 คน) และชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) (ประมาณ 170 คน)

ยุทธวิธีสำคัญในการก่อเหตุก็ยังคงเป็นการยิงสังหารบนถนนสายย่อยหรือถนนหลวง ตามมาด้วยการใช้ระเบิดและการวางเพลิง แบบแผนลักษณะการโจมตีเพื่อก่อเหตุเป็นเช่นนี้ตลอดในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา

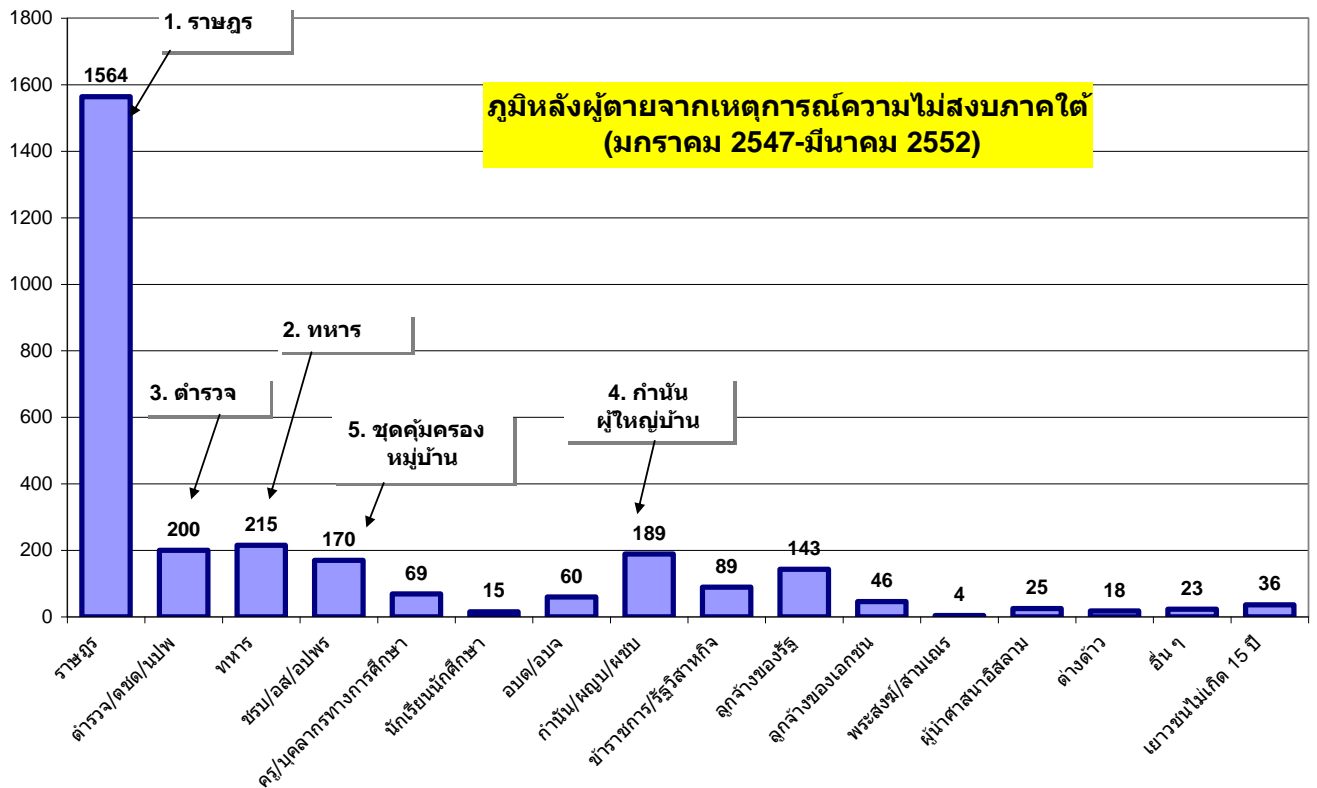
กล่าวโดยสรุป ความรุนแรงยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จนถึงปัจจุบัน ฝ่ายผู้ก่อความไม่สงบยังคงแสดงให้เห็นว่ายังไม่ลดละความพยายามที่จะก่อสถานการณ์ความรุนแรงให้มีผลกระทบในทางการเมืองและส่งสัญญาณการต่อสู้ให้เห็นในพื้นที่สาธารณะ ในขณะที่ความวุ่นวายสับสนในทางการเมืองที่เกิดในกรุงเทพมหานครและที่อื่นๆของประเทศยังไม่มีทีท่าว่าจะแก้ไขได้ตกในระยะเวลาอันใกล้นี้ แต่ทราบได้ที่รัฐบาลยังคงวุ่นวายอยู่กับการอยู่รอดทางการเมือง เจ้าหน้าที่รัฐก็จะถูกเบี่ยงเบนความสนใจไปจากการแก้ปัญหาทางการเมืองและในทางยุทธศาสตร์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่แท้จริงเพื่อรุกทั้งทางการทหารและทางการเมือง สิ่งที่ควรระวังก็คือการรุกรานทางการทหารที่เคยกระทำได้ผลสำเร็จในระยะเวลาที่ผ่านมา ก็จะกลายเป็นการถูกรุกบ้าง ในขณะที่การเมืองยังไม่สามารถชนะได้ในระยะยาว การปรับตัวทางยุทธศาสตร์โดยเฉพาะในทางการเมืองและการทหาร อาจจะต้องมีการพิจารณาอย่างเร่งด่วนหากแนวโน้มดังกล่าวยังเป็นอยู่เช่นนี้

ภาพที่ 47

จำนวนคนตายและบาดเจ็บ
มกราคม 2547-มีนาคม 2552

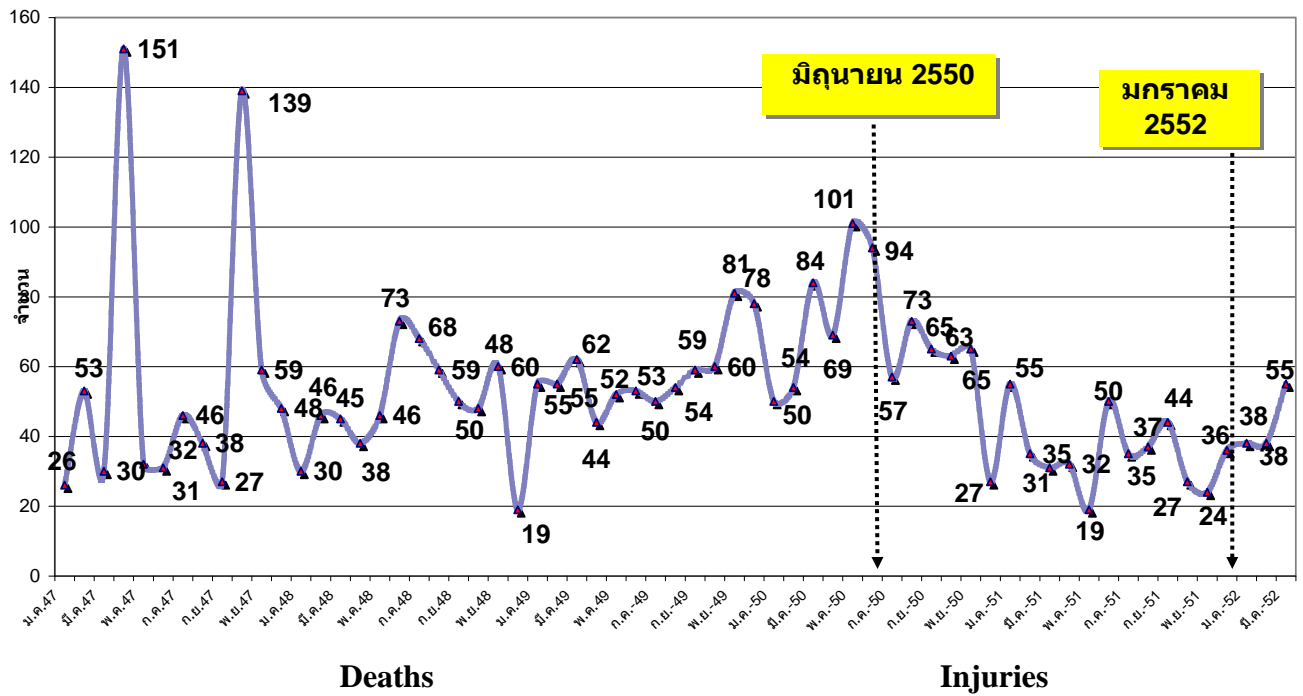

ภาพที่ 48

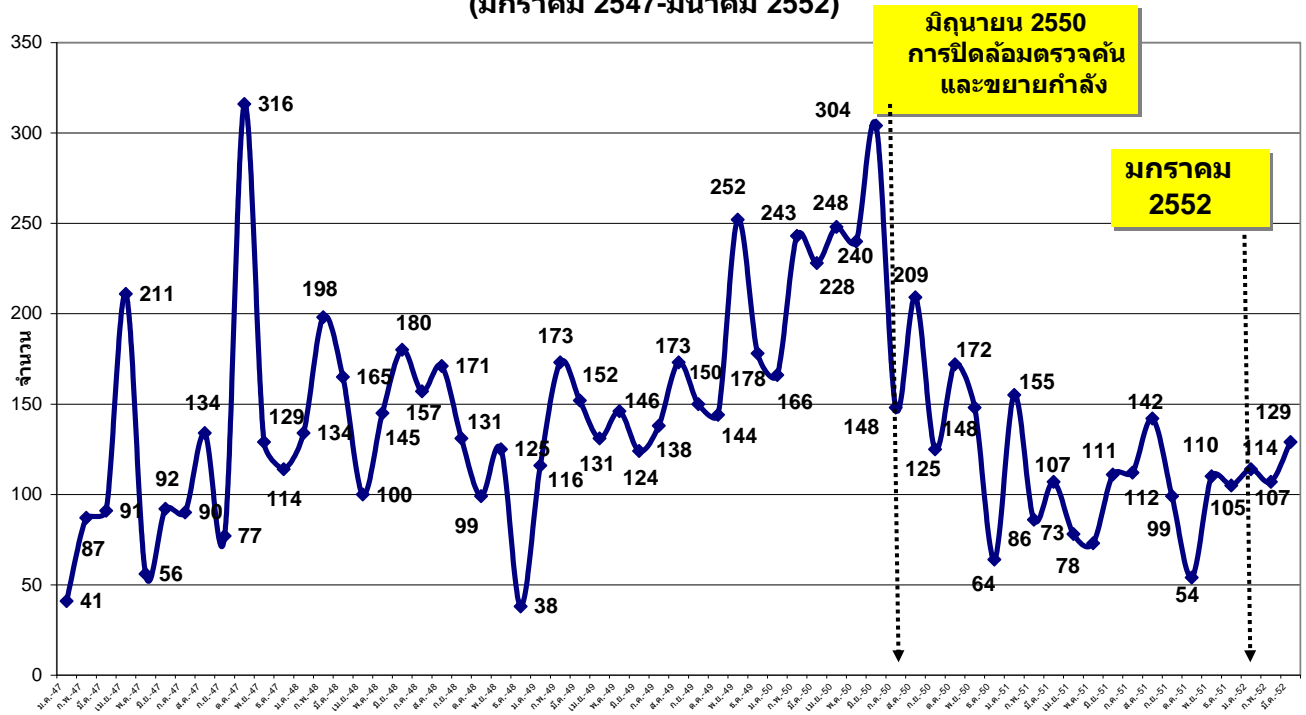

ภาพที่ 49

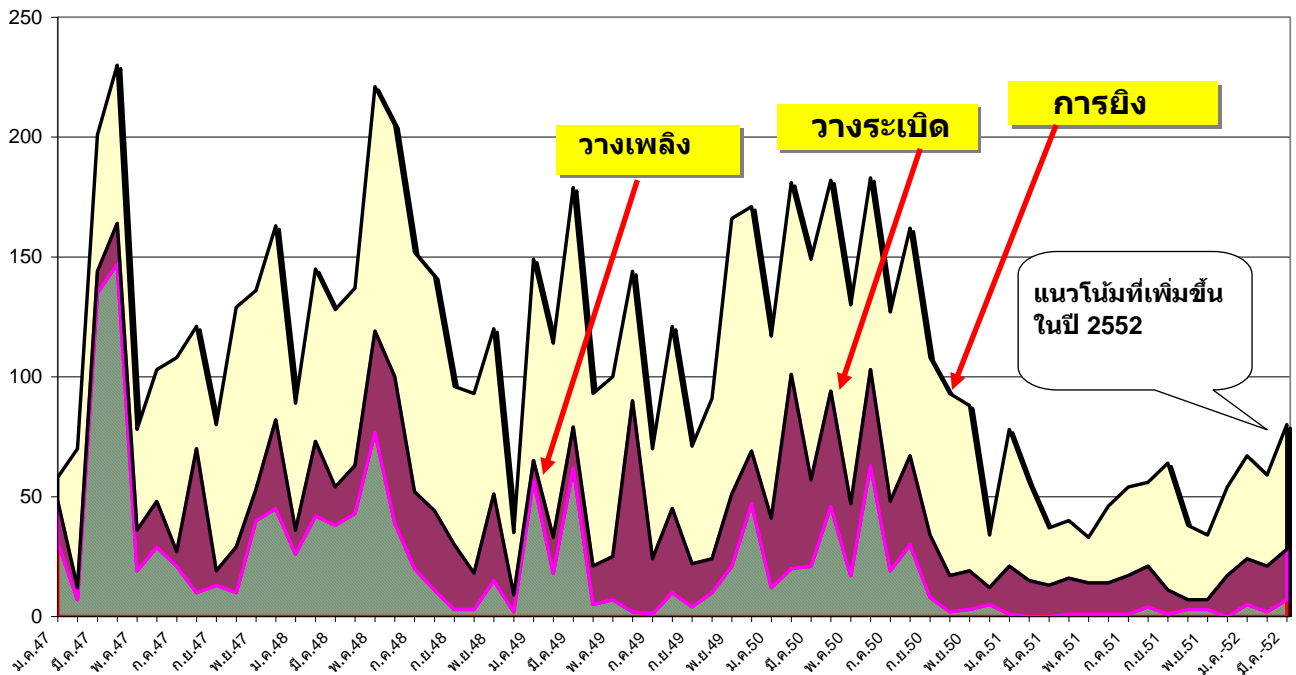
สถิติรายเดือนผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ความไม่สงบชายแดนใต้
มกราคม 2547-มีนาคม 2552

ภาพที่ 50
 สถิติรายเดือนผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตจากเหตุการณ์ความไม่สงบชายแดนภาคใต้
 (มกราคม 2547-มีนาคม 2552)

ภาพที่ 51

สถิติรายเดือนประเภทเหตุการณ์ที่สำคัญในการก่อเหตุความไม่สงบ
ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (มกราคม 2547-มีนาคม 2552)

4. จังหวัดชายแดนภาคใต้เดือนสิงหาคม 2552: วากรรมการต่อสู้ที่ฟาตอนีในเดือนรอมฎอน

ความไม่สงบจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังไม่มีทีท่าว่าจะสงบลงง่ายๆ หลังจากเวลาผ่านไปถึง 5 ปีกับอีก 8 เดือนแล้ว ถ้านับจากสถิติของศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ในระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2547 จนถึงสิ้นเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2552 มีเหตุการณ์ร้ายในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส เกิดขึ้นประมาณ 9,232 ครั้ง ผลของเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้มีผู้เสียชีวิตประมาณ 3,611 ราย มีผู้ได้รับบาดเจ็บประมาณ 6,073 ราย กล่าวโดยภาพรวม สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ทำให้มีผู้ได้รับผลกระทบเป็นเหยื่อของความรุนแรงทั้งเสียชีวิตและบาดเจ็บสูงถึงประมาณ 9,684 ราย ผลกระทบในแง่ของความสูญเสียต่อมนุษย์และสังคมน่าจะสูงมากกว่านี้ กล่าวคือถ้าจะประมาณจำนวนบุคคลที่อยู่ในครอบครัวของผู้เป็นเหยื่อของเหตุการณ์ความรุนแรงดังกล่าวจะสูงมากถึงประมาณ 48,000-50,000 คน

เหตุการณ์ความไม่สงบในภาคใต้จึงมีผลกระทบต่อความรู้สึกของประชาชนทั่วไปในพื้นที่มาก ดังจะเห็นได้จากการสำรวจความคิดเห็นประชาชนในจังหวัดปัตตานี ยะลาและนราธิวาส รวมทั้ง 4 อำเภอของจังหวัดสงขลาจำนวน 2,000 คนโดยสถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ระหว่างวันที่ 1-29 มิถุนายน 2552 ประชากรตัวอย่าง

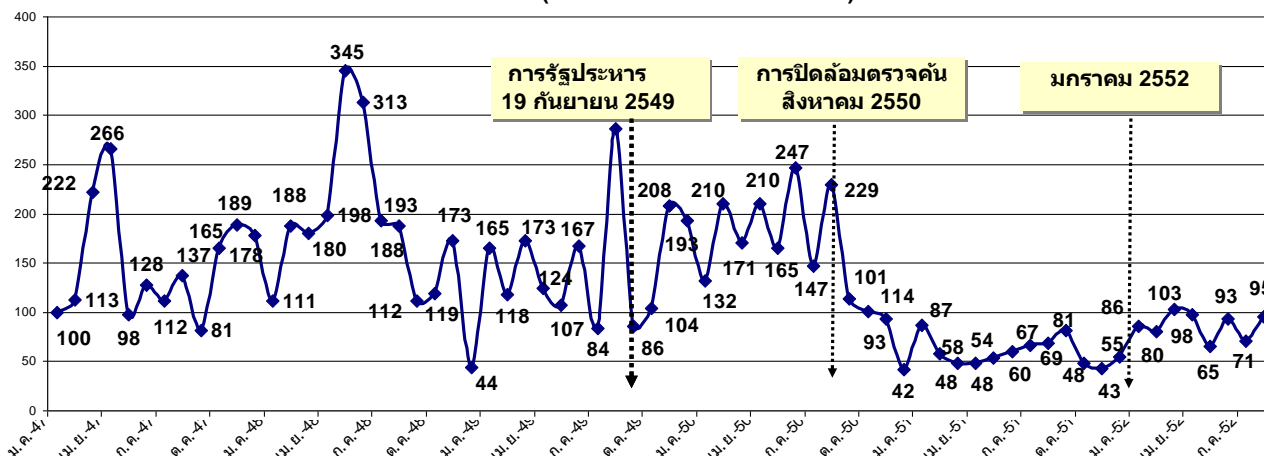
มากถึงร้อยละ 22 ที่มีเพื่อน คนรู้จักหรือญาติสนิทเสียชีวิตหรือบาดเจ็บหรือหายตัวไปจากเหตุการณ์ความไม่สงบ แสดงให้เห็นว่ามีคนจำนวนมากในพื้นที่ซึ่งได้รับผลกระทบในแง่ความรู้สึกที่มีคนรู้จักใกล้ชิดเป็นเหยื่อของเหตุการณ์ความรุนแรง

ความต่อเนื่องของความรุนแรงและความไม่มั่นคง

เมื่อทบทวนการวิเคราะห์แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ในรอบ 5 ปีกว่าที่ผ่านมาจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าเหตุการณ์ความรุนแรงที่มีกระแสมากนับตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2547 ซึ่งทำให้มีความถี่ของเหตุการณ์สูงถึงเดือนละประมาณ 150-180 กว่าครั้ง (รวมทั้งการยิง การวางระเบิด การวางเพลิงและการก่อวินาศกรรมอื่นๆ) นับตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2547 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2550 แต่หลังจากเดือนกันยายน ปี พ.ศ. 2550 ระดับความชุกของเหตุการณ์ความรุนแรงไม่สงบลดลงจนถึงระดับที่ต่ำกว่า 100 ครั้งต่อเดือน และตลอดช่วงปี พ.ศ. 2551 เหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่อยู่ในระดับที่ลดลง จากเดิมตั้งแต่ปี 150-180 เหตุการณ์ต่อเดือนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547-2550 จนอยู่ในระดับโดยเฉลี่ย 60 เหตุการณ์ต่อเดือนในปี พ.ศ. 2550 แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ในปี พ.ศ. 2552 มีแนวโน้มว่าเหตุการณ์อาจจะมีระดับความรุนแรงมากขึ้น โดยที่ในรอบ 8 เดือนแรกของปี พ.ศ. 2552 เหตุการณ์ความไม่สงบรายเดือนจะเกิดขึ้นโดยเฉลี่ย 86 เหตุการณ์ โดยเฉพาะในเดือนมีนาคม เมษายน มิถุนายนและเดือนสิงหาคม ที่ผ่านมาถือว่าเป็นเดือนที่มีเหตุการณ์สูงถึง 95-100 กว่าครั้งต่อเดือน

ภาพที่ 52

แผนภูมิเปรียบเทียบจำนวนเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาสและสงขลา
ในรอบ 68 เดือน (มกราคม 2547 - สิงหาคม 2552)

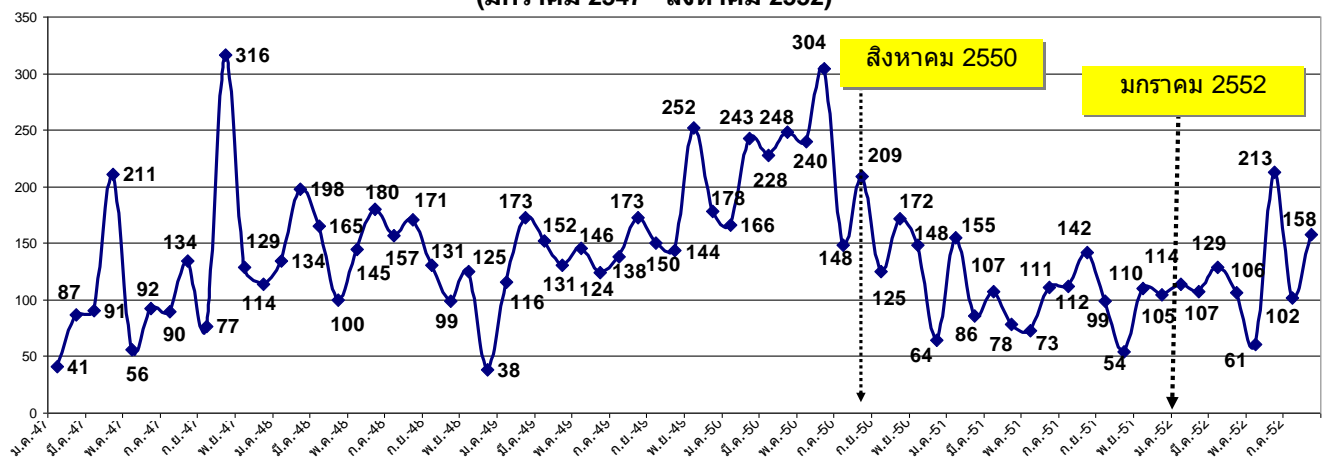

เมื่อพิจารณาในแง่ของผลกระทบต่อชีวิตของผู้คน ไม่ว่าจะเป็นประชาชนทั่วไปหรือเจ้าหน้าที่รัฐ ทั้งการตายและบาดเจ็บ จะเห็นได้ว่าเหตุการณ์ยังมีความไม่แน่นอน ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่ามี

ผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บรวมกันประมาณ 9,684 ราย การทุ่มกำลังของรัฐเข้าควบคุมพื้นที่มากขึ้นในช่วงปลายปี พ.ศ. 2550 ทำให้เหตุการณ์มีแนวโน้มว่าจะลดความเข้มข้น และจำนวนผู้สูญเสียลดลง โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2551 แต่ดูเหมือนว่าในปี พ.ศ. 2552 มีแนวโน้มว่าสถานการณ์อาจจะกำลังเพิ่มระดับขึ้น และมีแนวโน้มว่า ความสูญเสียต่อชีวิตกำลังมีระดับสูงขึ้นอีก ดังจะเห็นได้จากเมื่อพิจารณาเป็นรายเดือน ระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2547 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2550 มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บโดยเฉลี่ยเดือนละ 153 ราย แต่ในช่วงระหว่างเดือนกันยายน พ.ศ. 2550 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2551 มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บลดลง เหลือโดยเฉลี่ยประมาณเดือนละ 108 ราย แต่ในช่วง 8 เดือนระหว่างเดือนมกราคม-สิงหาคม ปี พ.ศ. 2552 มีผู้ตายและบาดเจ็บสูงขึ้นถึงโดยเฉลี่ยเดือนละ 124 ราย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเดือนมิถุนายนที่ผ่านมา จำนวนผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บกลับสูงโด่งขึ้นอีกถึงประมาณ 213 ราย ซึ่งถือว่าสูงเท่ากับระดับของความสูญเสียก่อนหน้ามาตรการคุมเข้มและระดมกำลังขนาดใหญ่ของรัฐตั้งแต่ช่วงปลายปี พ.ศ. 2550 ในเดือนสิงหาคมที่เพิ่งผ่านมานี้ ซึ่งเป็นช่วงเริ่มเดือนรอมฎอน การสูญเสียจากสถานการณ์ความไม่สงบก็ยังคงสูงถึง 158 ราย

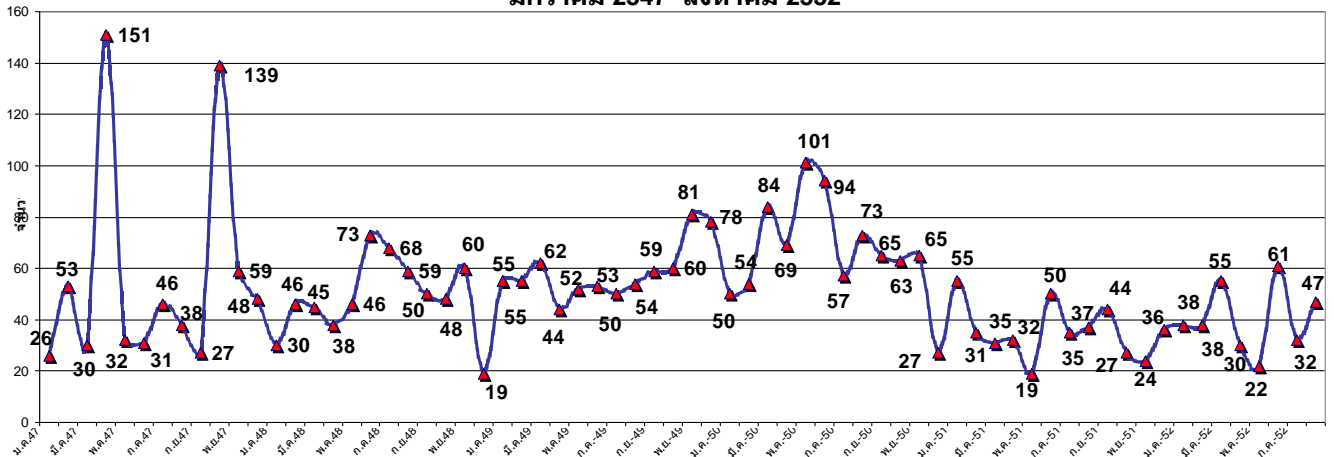
ภาพที่ 53

แผนภูมิแสดงจำนวนผู้ที่ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต ช่วงระยะเวลา 68 เดือน
(มกราคม 2547 - สิงหาคม 2552)

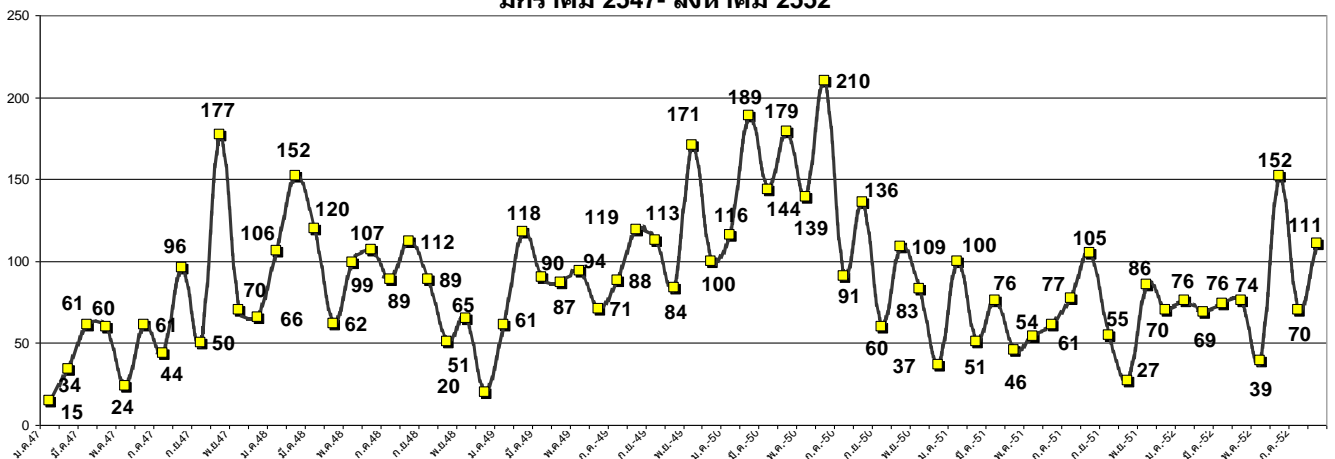
ภาพที่ 54

แผนภูมิแสดงจำนวนผู้ที่เสียชีวิตเปรียบเทียบรายเดือน (68 เดือน)
มกราคม 2547- สิงหาคม 2552

ภาพที่ 55

แผนภูมิแสดงจำนวนผู้บาดเจ็บเปรียบเทียบรายเดือน (68 เดือน)
มกราคม 2547- สิงหาคม 2552

เดือนมิถุนายนเป็นเดือนที่รุนแรงที่สุดในช่วงครึ่งปีแรกของปี พ.ศ. 2552 เหตุการณ์ความรุนแรงที่เด่นชัดก็คือการระเบิดที่บริเวณอำเภอโขง และการกราดยิงมัสยิดอัลฟุรกอน บ้านไอร์ป่าเย อำเภอเจาะไอร้องทำให้มีผู้เสียชีวิต 10 ศพคามัสยิด ในเดือนสิงหาคมซึ่งเป็นช่วงเริ่มต้นของเดือนรอมฎอนของพี่น้องมุสลิมที่เป็นคนส่วนใหญ่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวนผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บก็ยังคงมีระดับค่อนข้างสูง

การประเมินสถานภาพของความรุนแรง

เหตุการณ์ความไม่สงบในภาคใต้ ที่ดูเหมือนจะลดลงในปี พ.ศ. 2551 แต่ในขณะเดียวกันก็ดูเหมือนว่าจะเพิ่มขึ้นอีกในปี พ.ศ. 2552 มีความหมายอย่างไร? สถานการณ์สะท้อนให้เห็นปัจจัยหลายอย่างที่เป็้องค์ประกอบของการอธิบายปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งเป็นทั้งปัจจัยภายในและภายนอก

1. การที่รัฐใช้มาตรการทางการทหาร โดยเฉพาะการใช้กองกำลังจำนวนมากเข้าควบคุมพื้นที่ พร้อมทั้งการเปิดยุทธการปิดล้อมตรวจค้นเป้าหมาย กิจกรรมการข่าว งานพัฒนาสัมพันธ์มวลชน ประกอบกับการยังคงรักษาอำนาจด้วยการใช้กฎหมายพิเศษเช่นกฎอัยการศึก และพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ทำให้สามารถควบคุมพื้นที่ รักษาความสงบและลดพื้นที่การเคลื่อนไหวของกองกำลังฝ่ายก่อความไม่สงบและลดปัจจัยเสี่ยงอื่นๆ ได้ในระดับที่มีนัยสำคัญ จะเห็นได้จากการลดจำนวนครั้งและความถี่ของเหตุการณ์ความไม่สงบในช่วงปี 2551 และตลอดมาจนช่วงต้นปี พ.ศ. 2552

2. อย่างไรก็ตาม กองกำลังและมาตรการทางการทหาร รวมทั้งการใช้กฎหมายพิเศษอย่างเดียวไม่อาจลดเงื่อนไขของความขัดแย้งและความรุนแรงได้ เพราะปัญหาพื้นฐานคือเรื่องของความรู้สึกไม่เป็นธรรมของคนมลายูมุสลิมปัตตานี และปัญหาเชิงโครงสร้างอื่นๆ เช่นปัญหาการว่างงาน ความยากจน และปัญหาเศรษฐกิจอื่นๆ ในช่วงเวลาที่ผ่านมาได้เกิดเหตุการณ์ที่สะท้อนความผิดพลาดในเรื่องความเป็นธรรมที่เกิดขึ้น เป็นปัญหาในเรื่องการปฏิบัติของรัฐในเรื่องความยุติธรรมอันเป็นปมปัญหาที่สำคัญที่ทำให้เกิดกระแสความรู้สึกไม่พอใจต่อรัฐ ตัวอย่างเช่น การแสดงความรู้สึกไม่เห็นด้วยกรณีคำสั่งศาลจังหวัดสงขลา คดีหมายเลขดำที่ ช.16/2548 หมายเลขแดงที่ ช. 8/2552 เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 คดีไต่สวนการตายกรณีตากใบ และกรณีการสังหารหมู่ที่มีสยิดไอร์ปาเย อำเภोजะเอย์ริง จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2552 ซึ่งมีข้อสงสัยว่าฝ่ายใดเป็นคนทำ และรัฐสามารถจับตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้หรือไม่

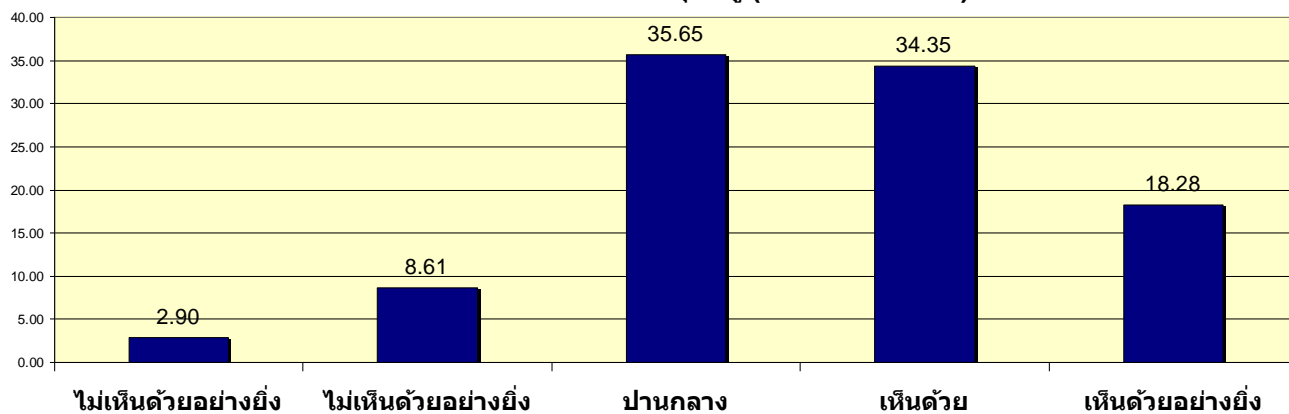
3. ในประเด็นทางจิตวิทยาสังคม แม้ว่ารัฐจะพยายามควบคุมเหตุการณ์ความรุนแรงด้วยการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่จำนวนมาก แต่รัฐก็ยังไม่สามารถเอาชนะจิตใจของประชาชนส่วนมากในพื้นที่ได้ ข้อเท็จจริงดังกล่าวสะท้อนออกมาให้เห็นจากข้อมูลการสำรวจความคิดเห็นครั้งล่าสุดโดยสถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี โดยทำการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาสและบางส่วนของจังหวัดสงขลา จำนวนประมาณ 2,000 คน เพื่อประเมินผลกระทบของการประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินในระหว่างเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2552 ต่อคำถาม

ที่ว่า การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีอคติและไม่เป็นธรรมต่อคนบางกลุ่มอยู่ มีผู้ตอบเห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งรวมกันมากถึงร้อยละ 52,63 ส่วนอีกร้อยละ 35.65 มีความเห็นปานกลาง ที่เหลืออีกประมาณร้อยละ 11 ไม่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

เมื่อถูกถามว่าเห็นด้วยกับการที่รัฐบาลยังคงใช้กำลังทหารจำนวนมากมาจัดการปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้หรือไม่ เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ตอบจำนวนมากถึงร้อยละ 61.59 อยู่ในกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ผู้เห็นด้วยระดับปานกลางมีจำนวนร้อยละ 13.97 ส่วนที่เหลือประมาณร้อยละ 24.24 เท่านั้นที่ตอบว่าเห็นด้วย สะท้อนให้เห็นความต้องการที่จะให้ใช้มาตรการทางการเมืองนำการทหารของประชาชนส่วนมากในพื้นที่ ดังนั้น เมื่อประเมินโดยภาพรวมความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐในการแก้ปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ คนส่วนมากจึงมีความรู้สึกกลางๆ ร้อยละ 39.21 ส่วนอีกร้อยละ 34.10 บอกว่าไม่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง มีเพียงแค่ร้อยละ 26.49 เท่านั้นที่พอใจ เห็นด้วยหรือเห็นด้วยอย่างยิ่ง

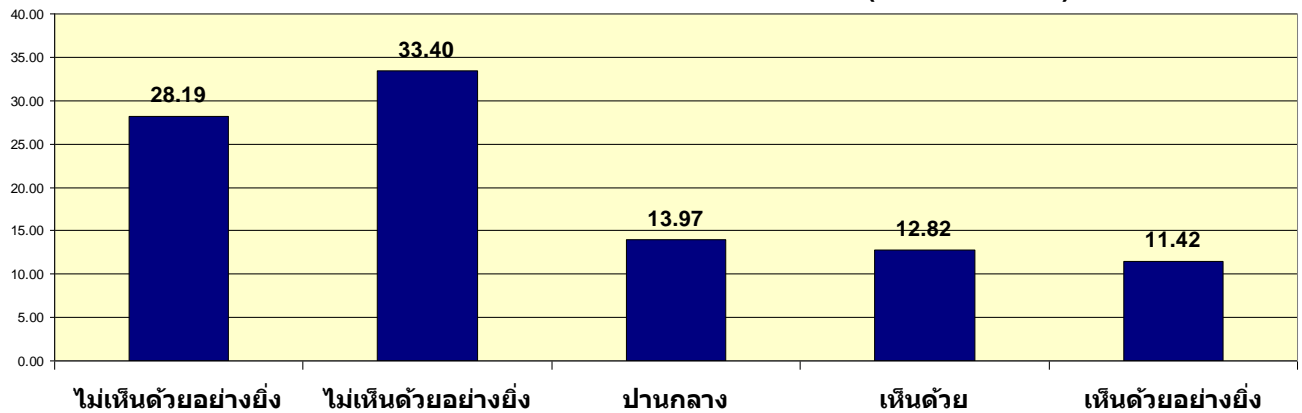
ภาพที่ 56

**การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ที่ยังมีอคติ
และไม่เป็นธรรมต่อคนบางกลุ่มอยู่ (% ของความเห็น)**

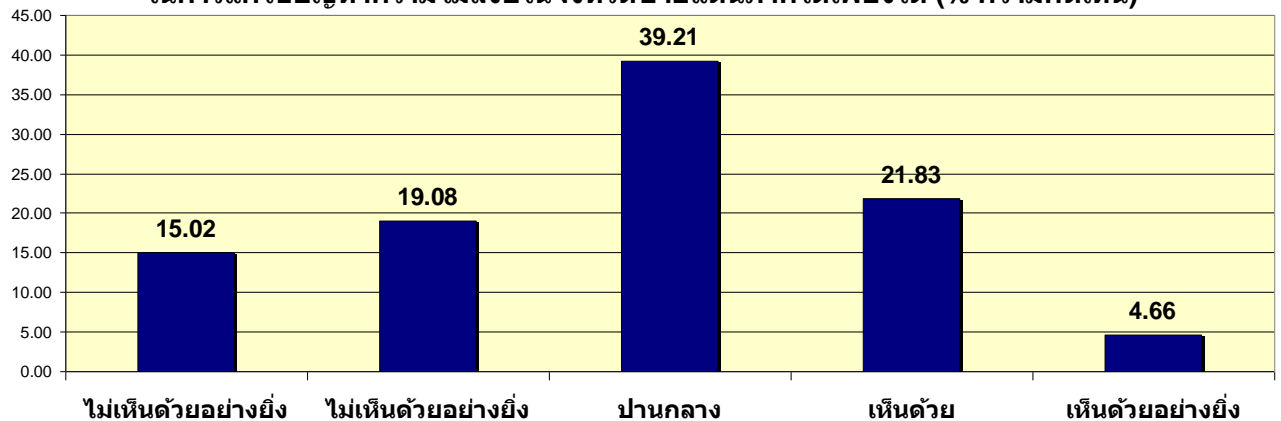
ภาพที่ 57

ท่านเห็นด้วยกับการที่รัฐบาลยังคงใช้กำลังทหารจำนวนมาก
มาจัดการกับความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (% ความคิดเห็น)

ภาพที่ 58

ท่านมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ
ในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้เพียงใด (% ความคิดเห็น)

ปฏิบัติการทางวาทกรรมของการต่อสู้ที่ฟาฏอนี

ในท่ามกลางคลื่นของความรุนแรงที่เกิดขึ้น ความซับซ้อนของเหตุการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้สะท้อนให้เห็นการต่อสู้อย่างดุเดือดระหว่างพลังของฝ่ายต่างๆ เพื่อที่จะยึดครองพื้นที่ทางสังคมและการแข่งขันความชอบธรรม ในขณะที่ฝ่ายรัฐทุ่มกำลังและงบประมาณจำนวนมากเพื่อแก้ปัญหาและคงสภาพการควบคุมเอาไว้ได้ในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังไม่สามารถเอาชนะจิตใจของประชาชนอีกจำนวนไม่น้อยในพื้นที่ในการต่อสู้ทางการเมืองเพื่ออัตลักษณ์และชีวิตที่ดีขึ้น จุดอ่อนที่สำคัญก็คือความไม่สามารถจัดการปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพด้วยวิธีการการเมืองนำการทหาร ยังไม่สามารถแก้ปัญหาความชอบธรรมของรัฐและแก้ปัญหาโครงสร้างการเมืองการบริหารเพื่อจัดการปัญหาความขัดแย้งที่

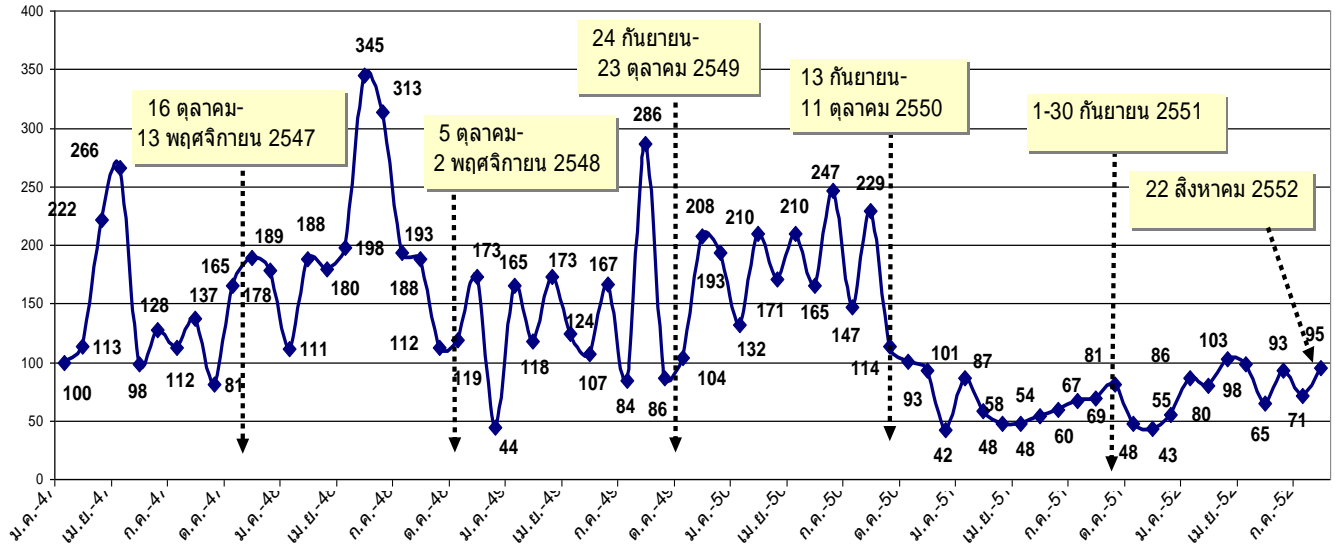
ซับซ้อนในพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษทางสังคมวัฒนธรรม ตัวเร่งของความรุนแรงและความเข้มข้นของปัญหาก็คือกระแสทางสากลที่มีการเชื่อมโยงกันระหว่างการต่อสู้เพื่ออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และความยุติธรรมให้เข้ากับตัวแปรในทางศาสนาอย่างทรงพลัง

ดังจะเห็นได้จากการเร่งกระแสความรุนแรงและการก่อความไม่สงบในพื้นที่ภาคใต้ในระหว่างช่วงเดือนรอมฎอนหรือการถือศีลอดของพี่น้องชาวมุสลิมทั่วโลก กระแสการก่อการร้ายที่มักจะเพิ่มความเข้มข้นมากขึ้นในดินแดนที่มีความขัดแย้งในโลกเช่นที่อิรัก อัฟกานิสถานและปาเลสไตน์ การต่อสู้ที่ปัตตานีก็จะถูกเร่งกระแสความรุนแรงในช่วงนี้เช่นเดียวกัน ในความรุนแรงของจังหวัดชายแดนภาคใต้ตลอดช่วงเวลา 5 ปีที่ผ่านมา แม้ในช่วงเดือนถือศีลอดมักจะไม่ใช่ช่วงเวลาที่มีความรุนแรงสูงสุดของแต่ละปี เว้นแต่ในปี 2547 ซึ่งเกิดเหตุการณ์ที่ตากใบในวันที่ 25 ตุลาคม แต่ในปีที่ผ่านมา (2551) เดือนกันยายนเป็นเดือนที่มีเหตุการณ์ความรุนแรงสูงสุดของทั้งปีซึ่งเป็นเดือนรอมฎอน ในปี 2552 นี้ เหตุการณ์ตั้งแต่ช่วงปลายเดือนสิงหาคมก็สูงขึ้นอย่างเด่นชัด จนทำให้เดือนสิงหาคมเป็นอีกเดือนหนึ่งเดือนที่มีสถิติของความรุนแรงสูงมากในปีนี้ เหตุการณ์ในเดือนกันยายนก็มีแนวโน้มว่าจะสูงมากขึ้นเช่นเดียวกัน

ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้เป็นการปฏิบัติการทางวาทกรรมเพื่อยืนยันความชอบธรรมของการต่อสู้เพื่อปัตตานีในภารกิจเพื่อชาติพันธุ์ มาตุภูมิและศาสนา ปฏิบัติการทางวาทกรรมดังกล่าวถูกทำให้ลดความสำคัญลงด้วยวาทกรรมเรื่องเหตุของความรุนแรงที่เป็นเรื่องของความขัดแย้งผลประโยชน์ส่วนตัว ความรุนแรงที่เป็นเรื่องแก้แค้นส่วนบุคคล การฆ่าเพื่ออิทธิพลทางการเมือง ท้องถิ่น อาชญากรรมและปัญหาการค้ายาเสพติด การเร่งกระแสความรุนแรงในช่วงเดือนรอมฎอนเป็นการยืนยันว่าวาทกรรมความรุนแรงของการต่อสู้ที่ปัตตานีคือการต่อสู้ที่เป็นจริงของคนกลุ่มหนึ่งเพื่อชาติพันธุ์มลายู มาตุภูมิปัตตานีและศาสนาอันศักดิ์สิทธิ์ เพราะสะท้อนภาพการต่อสู้การก่อการร้ายในต่างประเทศที่มีกระแสสูงขึ้นในช่วงเวลาเดียวกัน ทำให้ปัตตานีเป็นแนวรบระหว่างประเทศที่ปรากฏในรายงานข่าวของสำนักข่าวระหว่างประเทศ เคียงคู่ไปกับรายงานการเกิดเหตุในอัฟกานิสถานและอิรัก การต่อสู้ในห้วงเวลาดังกล่าวจะทำให้ผู้ต่อสู้และเสียสละได้รับผลบุญอันสูงยิ่งตามความเชื่อของเขา การสร้างวาทกรรมทางการเมืองและปฏิบัติการทางวาทกรรมดังกล่าวทำให้ความชอบธรรมในการต่อสู้ดังกล่าวมีระดับสูงขึ้น มีอำนาจครอบงำมากขึ้นและมีโอกาสจะขยายตัวได้มากขึ้น การใช้แนวทางการเมืองนำการทหารและแนวทางสันติจะช่วยให้เกิดความเข้าใจความละเอียดอ่อนและความซับซ้อนของปัญหาดังกล่าว หากไม่แล้วก็จะกลายเป็นแค่รบชนะในสนามรบแต่แพ้สงครามในที่สุด

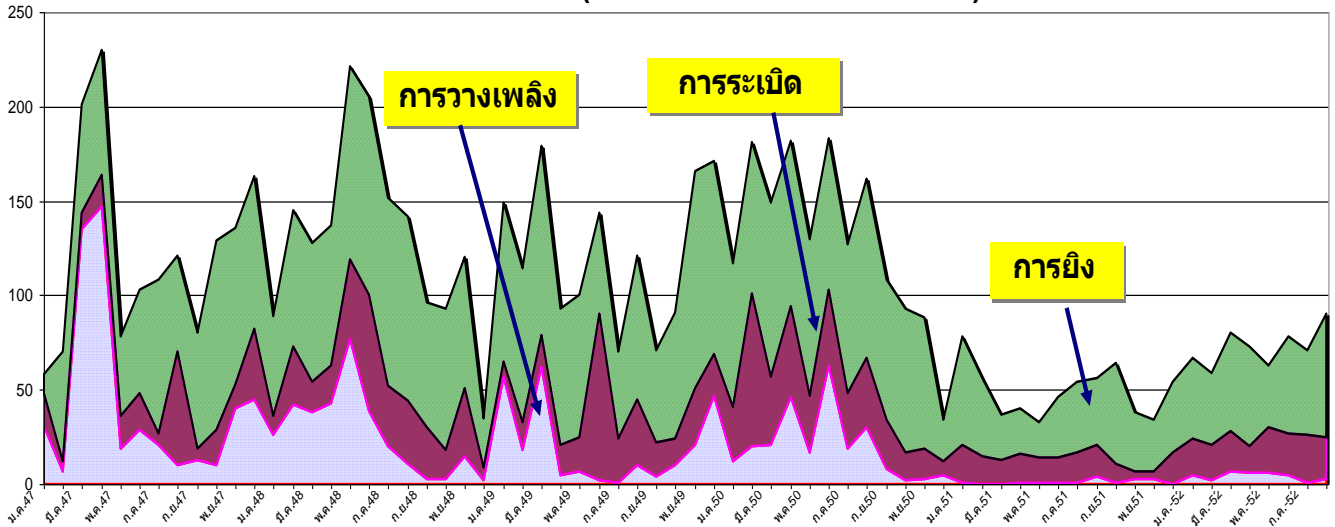
ภาพที่ 59

แผนภูมิเปรียบเทียบจำนวนเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาสและสงขลา
ในรอบ 68 เดือนและเดือนรวมถววนในรอบ 6 ปี (มกราคม 2547 - สิงหาคม 2552)

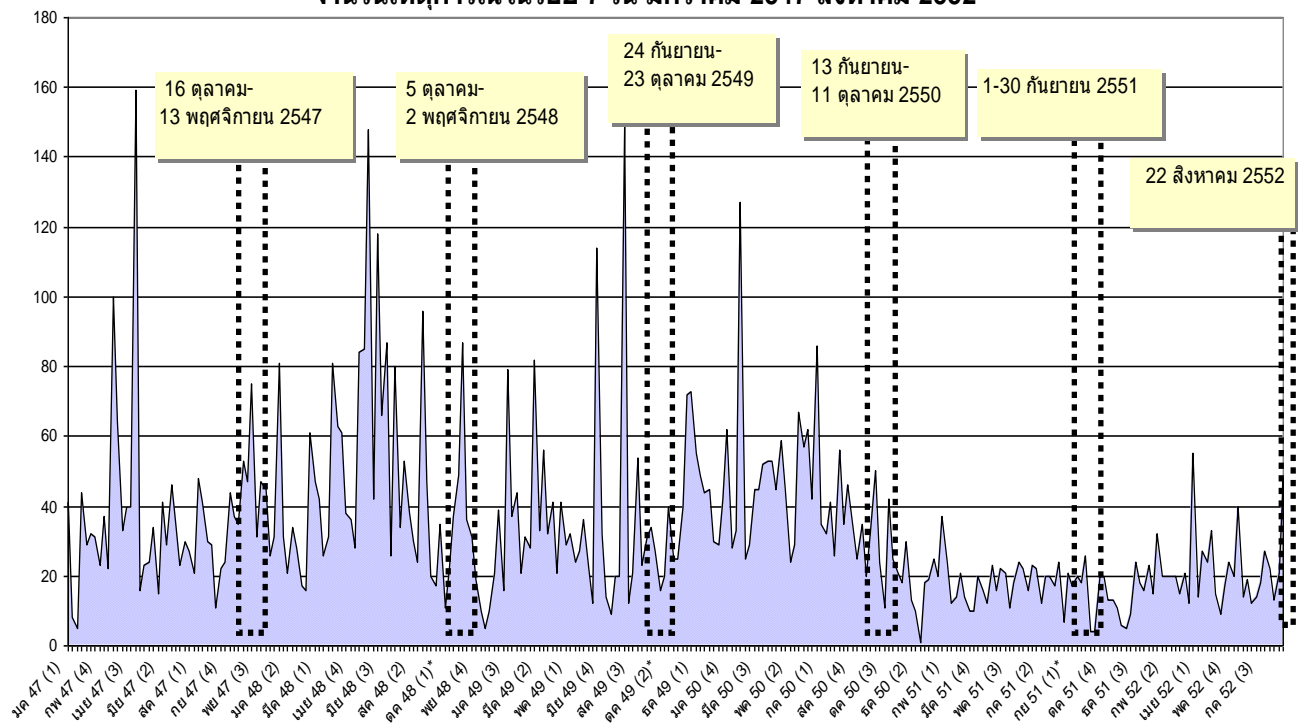
ภาพที่ 60

ความถี่ในการก่อเหตุแยกประเภทเหตุการณ์รายเดือน
ระยะเวลา 68 เดือน (มกราคม 2547 - สิงหาคม 2552)

ภาพที่ 61

จำนวนเหตุการณ์ในรอบ 7 วัน มกราคม 2547-สิงหาคม 2552

บทที่ 5

บทสรุปและวิเคราะห์ทางยุทธศาสตร์

การวิจัยนี้มุ่งจะพัฒนาข้อมูลความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ ความมั่นคง การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่อง อันจะเป็นตัววัดความเปลี่ยนแปลง (Barometer) กระแสความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ และสร้างระบบการติดตามเฝ้าระวังสถานการณ์เฉพาะหน้า อันเป็นเหตุการณ์ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ผลการศึกษาที่เพื่อพัฒนาสื่อในเชิงสันติ เผยแพร่ข้อมูลสถานการณ์เฉพาะหน้าแก่สาธารณชนโดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลทางวิชาการและการทำงานด้านลึกร่วมกันระหว่างทีมวิชาการกับนักวิชาชีพ สื่อสารมวลชน ซึ่งมีประสบการณ์ในการค้นหาข้อมูลด้านลึก และสร้างองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ในการวิเคราะห์ปัญหาสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ขั้นตอนในการดำเนินการตามกรอบความคิดดังกล่าวคือ การเก็บข้อมูลภาคสนามและวิเคราะห์ข้อมูลความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ ความมั่นคง การเมือง เศรษฐกิจ ในเชิง Questionnaire Survey และสำรวจความรู้สึกประชาชนและสังคมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทุก ๆ 6 เดือน และทำรายงานวิเคราะห์สถานการณ์ด้านลึก วิเคราะห์เหตุการณ์พร้อมข้อมูลเชิงคุณภาพเจาะรายการที่มีความสำคัญและเป็นที่น่าสนใจของสังคม โดยนักวิชาชีพสื่อสารมวลชน ซึ่งมีประสบการณ์ในการค้นหาข้อมูลด้านลึก

กล่าวโดยสรุป การค้นพบในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ

1. ลักษณะทางสังคมวิทยาและประชากรในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับลักษณะทางสังคมวิทยาและประชากรของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ การให้ความสำคัญต่ออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมสะท้อนให้เห็นในเรื่องการใช้ภาษา แต่ต้องเข้าใจด้วยว่า อัตลักษณ์ดังกล่าวมีลักษณะซับซ้อนละเอียดอ่อนมากในสภาพความเป็นจริง คนส่วนมากบอกว่าใช้ภาษามลายูถิ่น หรือยาวิ แสดงว่าคนส่วนมากยังรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองไว้ด้วยการใช้ภาษามลายูในครอบครัว แต่ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมก็มีการเปลี่ยนแปลงในด้านการใช้ภาษาและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเกิดขึ้น เมื่อพิจารณาในเรื่องความสามารถในการใช้ภาษาซึ่งรวมทักษะทั้งการฟัง พูด เขียนอ่านได้ ข้อมูลแสดงว่าได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านภาษาในกลุ่มคนส่วนใหญ่ที่บอกว่าสามารถใช้ภาษาไทยทั้งฟัง พูด อ่านและเขียน ในขณะที่คนจำนวนน้อยกว่า มีทักษะการฟังและพูดภาษามลายูได้อย่างเดียว ในอีกด้านหนึ่งระดับการศึกษาของคนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่สูงมากนัก คนส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับต่ำและปานกลาง ทั้งในทาง

สามัญและในสายทางศาสนา ปรากฏว่ามีผู้ตอบส่วนข้างมากที่ไม่ได้เรียนศาสนาหรือจบการศึกษาทางศาสนาเพียงแค่ชั้นต้น ในด้านโครงสร้างครอบครัว ขนาดของครอบครัวส่วนใหญ่มีคนอยู่ประมาณ 5 คนซึ่งนับว่าไม่ใช่ครอบครัวเล็กแต่ก็ไม่ใหญ่มากนักอย่างที่เข้าใจกัน

กล่าวในแง่โครงสร้างอาชีพ ลักษณะภูมิหลังการประกอบอาชีพของคนส่วนใหญ่ก็คือ เกษตรกรรม การประมงและปศุสัตว์ รองลงมาก็คือใช้แรงงานรับจ้าง บริการ นอกจากนั้นก็จะเป็นพนักงานเอกชน รับจ้าง และลูกจ้างระดับต่ำ เมื่อรวมภาคอุตสาหกรรมและบริการ มีขนาดไม่ใหญ่มากนัก จึงสะท้อนภาพภาคเศรษฐกิจทั้งสองด้านก็คือภาคเกษตรกรรม กับภาคนอกเกษตรกรรมซึ่งอาจจะเป็นอุตสาหกรรม และการบริการ รายได้เฉลี่ยต่อปีและต่อเดือนของประชาชน อยู่ในระดับที่ไม่สูงมากนัก รายได้กับรายจ่ายไม่มีความสมดุลกัน โดยเฉลี่ยรายจ่ายครอบครัวต่อเดือนจะเป็นจำนวนเท่ากับ 10,073 บาท คนส่วนใหญ่บอกว่ามีรายได้เพียงพอ แม้ฐานทางเศรษฐกิจรายได้ต่อเดือนจะไม่สูงมากนักเมื่อเทียบเป็นตัวเงิน นอกจากนี้ ลักษณะสำคัญของการเปิดรับสื่อข่าวสารของประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังอาศัยสื่อที่เป็นทางการและสื่อกระแสหลัก (โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์) เป็นกลไกสำคัญในการรับข้อมูลข่าวสาร ลักษณะเช่นนี้ทำให้เห็นภาพสังคมวิทยาของคนมลายูมุสลิมที่มีการปรับตัวและเปิดรับสื่อข่าวสารภายนอกมากกว่าที่คิดกัน แต่สื่อที่ไม่เป็นทางการเช่นมัสยิดก็ยังคงมีความสำคัญในลำดับรองลงมา แต่ในด้านการให้ความเชื่อถือต่อสื่อ โทรทัศน์ยังคงเป็นสื่อที่ได้รับความเชื่อถือมากที่สุด รองลงมาเป็นอันดับที่สองคือมัสยิด ปัญหาที่คือ มีการให้น้ำหนักความเชื่อถือต่อสื่อการฟัง-พูด มากกว่าข่าวทางหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นสื่อโดยผ่านการอ่าน แสดงว่าแนวโน้มสภาพสังคมยังเป็นลักษณะแบบจารีตประเพณีที่เชื่อถือข่าวสารผ่านตัวบุคคลหรือการเล่าเรื่องผ่านตัวบุคคล มากกว่าจะมีวัฒนธรรมการรับข่าวสารแบบใช้การอ่าน

ลำดับความสำคัญของปัญหาที่ใกล้ตัวประชาชนที่สุดภายในชุมชน 5 อันดับแรกก็คือปัญหาการว่างงาน ปัญหาสุขภาพเสพติด ปัญหาการก่อความไม่สงบ ปัญหาความยากจนและปัญหาการขาดที่ดินทำกิน เป็นภาพสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาการว่างงานได้รับการชั่งน้ำหนัก ความสำคัญในระดับที่สูงมากที่สุด โดยเฉพาะปัญหาการว่างงานของเยาวชน ตามมาด้วยปัญหาสุขภาพเสพติดซึ่งส่วนมากก็เป็นเยาวชนเช่นกัน ปัญหาที่น่าจะเป็นความสำคัญมากที่สุดคือปัญหาการก่อความไม่สงบกลายเป็นว่าถูกจัดลำดับเป็นลำดับที่สาม โดยคะแนนที่ให้น้ำหนักก็ไม่สูงมากเท่ากับปัญหาการว่างงานและปัญหาสุขภาพเสพติด

2. ประเทศไทยและการจัดการของรัฐในพื้นที่ต่างวัฒนธรรม

ประเด็นที่น่าสนใจคือ หน่วยงานรัฐที่เข้าไปปฏิบัติหน้าที่มากที่สุดในชุมชนตามความรู้สึกของประชาชนก็คือองค์กรปกครองท้องถิ่น ลำดับที่สองก็คือหน่วยงานฝ่ายสาธารณสุข ลำดับที่สามคือพัฒนากร ลำดับที่สี่ก็คือฝ่ายปกครองซึ่งได้แก่กลไกของจังหวัด อำเภอ และกำนันผู้ใหญ่บ้าน ฝ่ายทหารมีคะแนนอันดับที่ห้า อาจกล่าวได้ว่า หน่วยงานรัฐที่ทำงานใกล้ชิดชาวบ้านในชุมชนมากที่สุดในการสนทนาคณะกรรมไม่สงบมีแนวโน้มว่าเป็นหน่วยงานที่อยู่ติดพื้นที่ที่สุด ซึ่งได้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลและองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล ยังคงปฏิบัติหน้าที่ได้มากเพราะเป็นองค์กรที่ใกล้ชิดชุมชนรากหญ้ามากที่สุด หน่วยงานส่วนกลางที่มีบทบาทมากก็คือสาธารณสุข นอกจากนี้ การที่ทหารมีบทบาทมากขึ้นก็แสดงว่าในพื้นที่สีแดงที่มีการก่อความไม่สงบมีฝ่ายทหารซึ่งได้แก่กองกำลังหน่วยเฉพาะกิจ (ฉ.ก.) ต่างๆเข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่บางส่วน โดยเฉพาะชุดสันติสุขซึ่งเป็นงานกิจการพลเรือนของทหารในพื้นที่สีแดง

ความคาดหวังของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีต่อรัฐก็มีอยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูง ดังจะเห็นได้จากคำถามที่ว่าต้องการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐหรือไม่ มีผู้ตอบว่าต้องการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐสูงมาก ทศนคติของประชาชนที่มีต่อเจ้าหน้าที่รัฐ แสดงให้เห็นในสองด้านคือด้านบวกและด้านลบ ทศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่รัฐก็คือในเรื่องการให้ข้อมูลต่อประชาชนและในด้านความเข้าใจต่อภาษาและวัฒนธรรมของพื้นที่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นความพยายามของรัฐในการให้บริการต่อประชาชนและการปรับตัวให้เข้ากับภาษาและวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่ซึ่งมีลักษณะพิเศษและอัตลักษณ์ของตนเอง แต่ที่มีปัญหาในด้านลบก็คือในเรื่องของการรับสินบนหรือการทุจริตคอร์รัปชันซึ่งเป็นปัญหาทั่วไปของข้าราชการไทย ปัญหาอีกประการหนึ่งก็คือความรวดเร็วในการให้บริการของเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นเรื่องของประสิทธิภาพในการบริหารรัฐกิจของไทย ปัญหาอีกประการหนึ่งซึ่งเป็นประเด็นที่มีการพูดถึงมากในจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็คือ ความยุติธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการและอคติที่มีต่อประชาชนในพื้นที่ ในที่นี้หมายความถึงอคติในเรื่องชาติพันธุ์และศาสนาอันเป็นปัญหาที่แสดงให้เห็นความรู้สึกที่แตกต่างกันระหว่างข้าราชการกับประชาชนที่เป็นคนมลายุมุสลิมเป็นส่วนใหญ่

ในด้านโครงสร้างพื้นฐานของรัฐ สิ่งที่ถูกให้น้ำหนักมากที่สุดก็คือการบริการด้านไฟฟ้า รองลงมาคือถนนลาดยางและคอนกรีตเสริมเหล็กในหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีบริการด้านโทรศัพท์สาธารณะและโทรศัพท์ในบ้าน กิจกรรมของรัฐอีกตัวหนึ่งคือโครงการชลประทานขนาดเล็กมีผู้ตอบมากเช่นกัน โครงสร้างพื้นฐานอีกตัวหนึ่งคือ ประปาในหมู่บ้าน และถนนลูกรังในหมู่บ้านก็ถูกประเมินค่อนข้างสูงในลำดับรองลงมา อาจกล่าวได้ว่าบริการด้านโครงสร้างพื้นฐานของรัฐในชุมชนจังหวัดชายภาคใต้จะมีสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ในด้านไฟฟ้า ถนนในหมู่บ้าน การชลประทานขนาดเล็กและการ

ประปาหมู่บ้าน บริการโครงสร้างพื้นฐานที่มีปัญหาและได้รับผลการประเมินค่าค่อนข้างจะน้อยคือถนน ลูกรังจากหมู่บ้านเข้าทางหลวงและน้ำบาดาล ความพึงพอใจต่อโครงการด้านการแก้ปัญหาความยากจน สิ่งที่ประชาชนพึงพอใจอยู่ในระดับสูงคือ โครงการเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการว่างงาน โครงการบัณฑิตอาสาในภาครัฐและการคมนาคมโครงสร้างพื้นฐานเช่น การใช้ถนนใช้สะพาน แต่ส่วนที่มีปัญหามากในการประเมินคือการสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเงินทุน การสนับสนุนเทคโนโลยีและปัจจัยพื้นฐาน การลงทะเบียนคนจนเพื่อให้ได้รับความช่วยเหลือ และการฟื้นฟูแหล่งน้ำและชายฝั่งทะเล โครงการพัฒนาและแก้ปัญหาสังคม ปัจจัยที่ได้รับการประเมินผลสูงคือการทำให้คุณภาพชีวิตสูงขึ้น และการทำให้ชุมชนเข้มแข็งมากขึ้น แต่ที่มีปัญหาในด้านลบที่เด่นชัดก็คือการแก้ปัญหายาเสพติด และการได้รับความเป็นธรรม ในส่วนของโครงการเกี่ยวกับสาธารณสุข สิ่งที่ถูกประเมินสูงที่สุดก็คือการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสอดคล้องกับวิถีชีวิต แต่ที่ถูกประเมินต่ำที่สุดก็คือการมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมกับอสม. การมีทันตกรรมในชุมชนและปัญหาเรื่องยาและเวชภัณฑ์ไม่เพียงพอ

ในด้านจิตวิทยาสังคม เพื่อประเมินว่ารัฐล้มเหลวหรือไม่ เราพิจารณาได้ในแง่การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐในสายตาของประชาชน ในโครงการแก้ปัญหาความยากจน สิ่งที่ได้รับค่าการประเมินสูงที่สุดก็คือโครงการจ้างงานเร่งด่วนของรัฐ ซึ่งได้คะแนนการประเมินสูงมาก รองลงมาคือโครงการบัณฑิตอาสาของรัฐ โครงการเกี่ยวกับการคมนาคม ถนนและสะพาน สิ่งที่น่าสนใจอีกด้านหนึ่งก็คือ กิจกรรมที่ถูกประเมินค่าต่ำมากที่สุดคือการสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งทุน การสนับสนุนเทคโนโลยี และปัจจัยพื้นฐาน การช่วยเหลือผู้ลงทะเบียนคนจน และการฟื้นฟูที่ดิน แหล่งน้ำและทรัพยากรชายฝั่ง จะเห็นได้ว่าในโครงการที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาความยากจนและความจำเป็นพื้นฐาน โครงการจ้างงานและอาชีพเป็นโครงการที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด ส่วนที่ยังดูเหมือนจะเป็นปัญหาที่สุดก็คือการสนับสนุนให้เข้าถึงแหล่งทุน การสนับสนุนเทคโนโลยีและปัจจัยพื้นฐาน รวมทั้งเรื่องการจดทะเบียนคนจน ปัญหาการจ้างงานเป็นสิ่งที่รัฐได้ดำเนินการไปมากและน่าจะประสบความสำเร็จมากพอสมควรในระดับชุมชน แต่ปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขหรือได้รับผลน้อยคือการพัฒนาแบบที่ยั่งยืนกว่าเช่น การสนับสนุนเรื่องแหล่งทุนในการพัฒนาอาชีพและรายได้ รวมทั้งการประกอบการต่างๆ ซึ่งมีติด้านนี้อาจจะเป็นความต้องการเพื่อให้มีการพัฒนาด้วยตนเองอย่างมีความยั่งยืนมากขึ้น

โครงการของรัฐที่ได้รับผลสำเร็จจากการประเมินเป็นโครงการส่วนที่เน้นหนักที่การทำงาน การคมนาคมและการอนุรักษ์ทรัพยากร ซึ่งมักจะเป็นโครงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า นอกจากนี้โครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน การคมนาคมก็ได้รับการประเมินค่าสูง เพราะเป็นสิ่งที่เห็นได้ง่ายแต่ส่วนที่ได้รับเสียงสะท้อนจากประชาชนว่ามีปัญหาก็คือการแก้ปัญหาศักยภาพทางเศรษฐกิจระยะยาวเช่นเรื่อง การเข้าถึงแหล่งทุน เทคโนโลยี การแก้ปัญหายาเสพติดและปัญหาความยากจน หนี้สินเป็นต้น โครงการ

ดังกล่าวเป็นโครงการที่ต้องอาศัยระยะเวลาและเป็นเรื่องการสร้างศักยภาพในทางเศรษฐกิจสังคมและทรัพยากรมนุษย์ การใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือทางการเมืองในการแก้ปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังประสบความสำเร็จในระดับผิวหน้าเท่านั้น แต่ยังคงพถังในการแก้ปัญหาด้านลึกในโครงสร้างทางสังคมเศรษฐกิจ รัฐต้องมีการลงทุนในระยะยาวและให้ความสนใจกับการสร้างความยั่งยืนให้กับการพัฒนามากกว่าเดิม เช่นการพัฒนาแหล่งทุนและโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนในการพัฒนาเศรษฐกิจ จึงจะแก้ปัญหาคความยากจนและรายได้ การเพิ่มผลผลิต รวมทั้งแก้ปัญหายุทธศาสตร์งานการเมืองนำการทหารอย่างแท้จริงได้

3. การประเมินความรู้สึกรู้สึกต่อสถานการณ์ปัจจุบัน

ความคิดเห็นของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อสถานการณ์เฉพาะหน้า โดยเฉพาะต่อสาเหตุของการเกิดปัญหาความไม่สงบในปัจจุบัน สิ่งที่ได้รับการให้ความสำคัญเป็นลำดับสูงสุดก็คือปัญหาความยุติธรรมจากการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐ รองลงมาคือกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ อันดับที่สามก็คือการที่เจ้าหน้าที่รัฐกระทำ (ความรุนแรงหรือความยุติธรรม) ต่อประชาชนส่วนปัญหาความยากจนได้รับความสำคัญเป็นลำดับที่สี่ สรุปได้ว่าปัญหาความยุติธรรมของรัฐและของเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ถูกระบุว่าเป็นสาเหตุที่สำคัญที่สุด รองลงมาคือการปฏิบัติการของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ ทั้งนี้ ปัญหาความยากจนเป็นสาเหตุสำคัญรองลงมาจากปัญหาความยุติธรรมและปัญหาที่เกิดจากกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ

อาจกล่าวได้ว่าทัศนคติของประชาชนส่วนใหญ่ยังมองว่าสาเหตุสำคัญที่สุดในการทำให้เกิดปัญหาความไม่สงบมีสองด้านก็คือปัญหาในเรื่องที่เกี่ยวกับความยุติธรรมและปัญหาที่เกิดจากกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ ข้อควรสนใจก็คือ ปัญหาความยุติธรรมนี้มีหลายด้าน แต่ถ้านำมาสังเคราะห์รวมกันในทุกด้านจะยิ่งทำให้ประเด็นความยุติธรรมโดดเด่นมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในปัญหายุติธรรมที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และศาสนา ปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ต่อมุสลิม ปัญหาความรุนแรงที่เจ้าหน้าที่รัฐกระทำต่อประชาชนและปัญหาความยุติธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยทั่วไป ถ้าวรวมเรื่องทั้งหมดเข้าด้วยกันก็จะทำให้ประเด็นความยุติธรรมมีน้ำหนักสูงมาก สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาความยุติธรรมในทุกๆด้านนั้นมีนัยสำคัญที่เกี่ยวกับประเด็นอคติทางด้านชาติพันธุ์และศาสนาเป็นอย่างมาก ก่อนข้างสอดคล้องกับข้อมูลที่ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐในจังหวัดชายแดนภาคใต้ห่างเหิน แปรกแยกกับประชาชน เพราะไม่ใช่คนท้องถิ่น จึงไม่เข้าใจวัฒนธรรม ภาษาและศาสนาของประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

การวิเคราะห์สถานการณ์เฉพาะหน้าในทางการเมืองและความมั่นคงในปี พ.ศ. 2552 แสดงว่าสถานการณ์ความไม่สงบมีความไม่แน่นอน การเปลี่ยนแปลงส่วนที่สำคัญเกิดจากยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี

ทางการทหาร และการเมืองเรื่องนโยบาย ความรุนแรงยังคงมีความต่อเนื่อง นับตั้งแต่ปี 2547-2552 แม้ว่าสถานการณ์ความรุนแรงจะดูเหมือนว่าลดลงในช่วงปลายปี 2550 และในปี 2551 แต่อีกด้านหนึ่ง ข้อมูลชี้ให้เห็นว่ายังมีความสูญเสียหรือการตายและบาดเจ็บในระดับคงที่ นโยบายรัฐดูเหมือนกับมีความสับสนอยู่ในตัวเอง แนวคิดเรื่อง “การเมืองนำการทหาร” ถูกหยิบมากล่าวถึงมากที่สุด ปัจจัยที่ถูกพิจารณาก็คือ การลงทุนทางนโยบายเพื่อแก้ปัญหาภาคใต้ในช่วงห้าปีนับตั้งแต่ปี 2547 ถึงปี 2551 ค่าใช้จ่ายงบประมาณลงไปแล้วเป็นจำนวนถึงแสนล้านบาท ต้นทุนดังกล่าวทำให้การจะลดเหตุการณ์ทั้งหมดอาจจะต้องใช้เงินลงทุนอีกเท่าตัว หรือมากกว่าสามแสนล้านบาท ตามข้อสมมุติฐานที่ว่าเพื่อให้เกิดเหตุการณ์สงบอยู่ในภาวะปกติ แต่ข้อสรุปอีกด้านหนึ่งก็คือ ยุทธศาสตร์ในขณะนี้อยู่ในภาวะย่นกันระหว่างรัฐกับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ รัฐยังไม่สามารถเสนอยุทธศาสตร์ใหม่ที่เปลี่ยนไปสู่ชัยชนะอย่างยั่งยืนได้ เพราะความรุนแรงในปัจจุบันถูกมองว่าเป็นความรุนแรงเชิงคุณภาพและไม่สามารถหยุดยั้งได้ด้วยวิธีการทางทหารอย่างเดียว

4. สรุปประเด็นสำคัญในทางยุทธศาสตร์จากการประมวลผลข้อมูลสถานการณ์เฉพาะหน้า

ผลจากการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์เฉพาะหน้าทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้ได้ข้อสรุปและประเด็นข้อเสนอแนะทางยุทธศาสตร์ดังต่อไปนี้

1) ภาพรวมทั่วไปของสถานการณ์ความไม่สงบในปี พ.ศ. 2552 รัฐประสบความสำเร็จทางยุทธวิธี เพราะการปรับตัวทางยุทธวิธีหรือยุทธการทางการทหารและการจัดโครงสร้างกำลังเพื่อการปราบปรามและรักษาความสงบเรียบร้อยได้ แต่ยังคงขาดการปรับปรุงรูปแบบและเนื้อหายุทธศาสตร์การเมืองนำการทหารอย่างเป็นระบบ การปรับเปลี่ยนหรือปฏิรูปทางการเมืองในเชิงโครงสร้างเพื่อแก้ไขปัญหาในระยะยาวยังไม่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน

2) ในด้านยุทธการ สิ่งที่เป็นที่ยอมรับก็คือ จำนวนเหตุการณ์ความไม่สงบมีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ปลายปี 2550 แต่รัฐก็ยังไม่สามารถอ้างได้ว่าความรุนแรง “ที่เป็นจริง” มีระดับลดลง เมื่อพิจารณาจากสถิติความสูญเสีย การตายและบาดเจ็บจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ยังไม่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

3) ข้อพิจารณาในอีกด้านหนึ่งก็คือ การใช้นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจหรืองานด้านกิจการพลเรือนเพื่อเสริมยุทธวิธีทางการทหารยังไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย พิจารณาจากข้อมูลตัวชี้วัดการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม ตัวชี้วัดความยากจนและการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยังไม่ดีขึ้นกว่าเดิม ดังจะเห็นได้ปัญหาหลักในชุมชนที่ประชาชนระบุก็คือปัญหาการว่างงาน ยาเสพติด ปัญหาการเกิดเหตุความไม่สงบและปัญหาความยากจน

4) สิ่งที่สำคัญในอีกด้านหนึ่งก็คือ ปัญหาทางสังคมจิตวิทยา หรือความรู้สึกของประชาชน สิ่งที่พบก็คือความรู้สึกเข้าใจและพึงพอใจของประชาชนต่อโครงการการพัฒนาของรัฐยังมีปัญหาพิจารณาจากความรู้สึกพึงพอใจของประชาชนต่อโครงการการพัฒนาของรัฐ รวมทั้งกิจกรรมของหน่วยงานรัฐในรอบปีที่ผ่านมา แม้ว่าจะมีความต้องการความช่วยเหลือจากรัฐอยู่มากและมีความพึงพอใจต่อโครงการช่วยเหลือระยะสั้นเช่นการจ้างงาน 4,500 บาทและบัณฑิตอาสา รวมทั้งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การคมนาคมขนส่ง แต่ประชาชนยังมองไม่เห็นผลสำเร็จในแง่การกระจายรายได้ การแก้ปัญหาความยากจน โครงการของรัฐยังขาดการพัฒนาศักยภาพและพัฒนากระบวนการพัฒนาการทางเศรษฐกิจและศักยภาพการลงทุนในพื้นที่

5) ตัวชี้ปัญหาสังคมที่หนักหน่วงมากคือ ปัญหายาเสพติด ยาเสพติดยังแพร่ระบาดไปทั่ว ซึ่งสะท้อนให้เห็นความล้มเหลวในการพัฒนาการทางสังคมเศรษฐกิจในพื้นที่ดังกล่าว เช่นปัญหาการว่างงานของเยาวชน ปัญหาความยากจน และปัญหาอื่นๆ

6) ในปี 2552 ทศนคติและความเชื่อมั่นไว้วางใจฝ่ายความมั่นคงเช่นต่อทหาร ดำรงยังไม่ดีขึ้น แม้ว่าในความเป็นจริง ตั้งแต่ช่วงกลางปี พ.ศ. 2552 ประชาชนในท้องถิ่นหลายแห่งเริ่มจะมองเห็นและยอมรับบทบาทของทหารในการพัฒนาชุมชนมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ข้อเท็จจริงนี้สะท้อนว่า การทุ่มกำลังเพื่อการพัฒนาโดยอาศัยงานการเมืองนำการทหารยังไม่บรรลุเป้าหมายในการเอาชนะจิตใจของประชาชน ในระยะยาว จึงควรดำเนินงานอย่างต่อเนื่องต่อไปเพื่อให้เกิดความไว้วางใจมากขึ้นในหมู่ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะกลุ่มประชาชนเชื้อสายมลายูมุสลิมซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

7) ความยุติธรรมที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และศาสนายังเป็นปัญหาที่มีความสำคัญเด่นชัดมาก ดังจะเห็นได้ว่าประชาชนส่วนมากยังมองว่าความห่างเหินทางวัฒนธรรมระหว่างข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนในพื้นที่ยังคงเป็นปัญหาที่สำคัญ ในอีกด้านหนึ่ง ความยุติธรรมเป็นปัญหาหลักที่ถูกระบุว่าเป็นสาเหตุของสถานการณ์ความไม่สงบ เมื่อพิจารณาแยกเป็นองค์ประกอบย่อยๆ สิ่งที่มีจะถูกกล่าวถึงมากที่สุดคือ ปัญหาที่เกี่ยวกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมเช่น ปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ต่อมุสลิม ปัญหาความรุนแรงที่เจ้าหน้าที่รัฐกระทำต่อประชาชนและปัญหาความ อยุติธรรมต่างๆของเจ้าหน้าที่รัฐ สิ่งเหล่านี้ทำให้ประเด็นในเรื่องความยุติธรรมกลายเป็นประเด็นที่มีความสำคัญในระดับสูงมาก กล่าวในอีกแง่หนึ่ง ปัญหาความยุติธรรมในทุกๆด้านนั้นมีนัยสำคัญที่เกี่ยวโยงกับประเด็นอคติทางด้านชาติพันธุ์และศาสนา ซึ่งค่อนข้างจะสอดคล้องกับข้อมูลที่กล่าวไปแล้วว่าประชาชนมองว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐในจังหวัดชายแดนภาคใต้ห่าง

เห็น แปรกแยกกับประชาชน เพราะไม่ใช่คนท้องถิ่น จึงไม่เข้าใจวัฒนธรรม ภาษาและศาสนาของประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

8) กระแสทางสากลอาจจะเป็นตัวเร่งความเข้มข้นของปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งทำให้เกิดความเชื่อมโยงกันระหว่างการต่อสู้เพื่ออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมให้เข้ากับตัวแปรในทางศาสนา ตัวอย่างเช่น ในปี 2551 เดือนกันยายนเป็นเดือนที่มีเหตุการณ์ความรุนแรงสูงสุดของทั้งปีซึ่งเป็นเดือนรอมฎอน ในปี 2552 เหตุการณ์ตั้งแต่ช่วงปลายเดือนสิงหาคมและกันยายนมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างเด่นชัด แสดงให้เห็นว่าความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้เป็นการปฏิบัติการทางวาทกรรมเรื่องชาติพันธุ์ มาตุภูมิและศาสนา แต่สัญลักษณ์ดังกล่าวถูกทำให้ลดความสำคัญลงด้วยวาทกรรมเรื่องเหตุของความรุนแรงที่เป็นเรื่องของความขัดแย้งผลประโยชน์ส่วนตัวหรือการแก้แค้นส่วนบุคคล ปัญหาอิทธิพลทางการเมืองท้องถิ่น อาชญากรรมและปัญหาการค้ายาเสพติด แต่กระแสความรุนแรงในช่วงเดือนรอมฎอนเป็นการยืนยันว่าวาทกรรมความรุนแรงของการต่อสู้ที่ปัตตานีคือการต่อสู้ที่เป็นจริงของคนกลุ่มหนึ่ง เพื่อชาติพันธุ์มลายู มาตุภูมิปัตตานีและศาสนาอิสลาม เพราะสะท้อนภาพการต่อสู้การก่อการร้ายในต่างประเทศที่มีกระแสสูงขึ้นในช่วงเวลาเดียวกัน ยุทธศาสตร์และแนวทางการเมืองนำการทหาร แนวทางสันติจะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

ปราโมทย์ ครอบงูทร, **ระเบียบวิธีการวิจัยโครงการประมาณการจำนวนผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด**, รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติสารเสพติดครั้งที่ 1 25-27 กันยายน 2545, กรุงเทพฯ : คณะกรรมการที่ปรึกษาด้านข้อมูลและวิชาการสารเสพติด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์และเครือข่ายรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ภาคใต้, **รายงานผลการดำเนินการโครงการการสำรวจทัศนคติประชาชนภาคใต้ในการเลือกตั้งทั่วไป 23 ธันวาคม พ.ศ. 2550**, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ธันวาคม 2550.

ศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรีและกุสุมา ภาใหญ่, **รายงานประมาณการผู้เกี่ยวข้องกับสารเสพติดในภาคใต้ 2544 และ 2546**, กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม, 2547.

ศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรี, “ความรุนแรงเชิงโครงสร้างหรือโครงสร้างความรุนแรง: สถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในรอบ 2 ปี (พ.ศ. 2547-2548)”, **รายงานผลการศึกษาโครงการพัฒนาฐานข้อมูลสนับสนุนการจัดการปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เสนอต่อคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์ (กอส.)**, 20 มีนาคม 2549.

ศูนย์วิจัยมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, **การศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมจิตวิทยา เศรษฐกิจและความมั่นคงของจังหวัดชายแดนภาคใต้**, 2542.

Gary King, Robert O. Keohane and Sidney Verba, **Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research**, Princeton: Princeton University Press, 1994.

Royce A. Singleton, Jr. and Bruce C. Straits, **Approaches to Social Research**, New York: Oxford University Press, 1999.

แบบสอบถาม

โครงการวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์เฉพาะหน้าทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้
ครั้งที่ 1

โดย

ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ สถาบันวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทาง
วัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

คำชี้แจง

การสำรวจความคิดเห็นนี้เป็นการสอบถามความคิดเห็นจากบุคคลทั่วไปโดยการสุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุม
กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ โดยไม่เจาะจงบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ข้อมูลที่ได้จะไม่มีการเปิดเผยแหล่งที่มา
ทั้งนี้การนำเสนอข้อมูลจะเป็นการเสนอการวิเคราะห์ภาพรวมของความคิดเห็นโดยไม่เจาะจงตัวผู้ให้ข้อมูล

ขอขอบพระคุณที่ท่านให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลผู้สัมภาษณ์

สถานที่สัมภาษณ์/หน่วยงาน..... หมู่ที่..... ตำบล.....

อำเภอ..... จังหวัด.....

วันที่สัมภาษณ์..... เดือน..... พ.ศ. 2551

ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

กรุณาตอบคำถามต่อไปนี้ โดยเติมข้อมูลในช่องว่าง หรือใช้เครื่องหมาย ลงในช่องหน้าคำตอบที่ท่านต้องการ

1. เพศ 1. หญิง 2. ชาย
2. อายุ.....ปี
3. นับถือศาสนา 1. อิสลาม 2. พุทธ 3. คริสต์ 4. อื่น ๆ ระบุ.....
4. ท่านมีเชื้อชาติใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - 1. ไทย 2. จีน 3. มลายู 4. อื่น ๆ ระบุ.....
5. ชุมชนของท่านมีคนต่างเชื้อชาติหรือต่างศาสนาอยู่ร่วมด้วยเป็นสัดส่วนเท่าไรของครัวเรือนทั้งหมด ระบุร้อยละ.....
6. ภูมิลำเนา อยู่ที่ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
7. ท่านอาศัยอยู่ที่นั่นเป็นเวลากี่ปี.....ตั้งแต่ปี พ.ศ.....
8. ท่านมีแผนที่จะย้ายที่อยู่อาศัยในอนาคตอันใกล้หรือไม่
 - 1. มีแผนจะย้าย 2. ไม่มีแผน 3. กำลังตัดสินใจ
9. หากท่านมีแผนจะย้ายที่อยู่อาศัย ท่านจะย้ายไป ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
10. หากท่านมีแผนจะย้ายที่อยู่อาศัย ท่านมีเหตุผลหลัก ๆ คือ 1.....

2.....
11. ท่านพูดภาษาใดเป็นประจำในครัวเรือน(เลือกตอบเพียงข้อเดียว)
 - 1. ไทย 2. มลายูถิ่น (ยาวิ) 3. จีน
 - 4. มลายูและไทย 5. มาเลย์กลาง 6. อื่น ๆ ระบุ.....
12. ท่านสามารถใช้ภาษาอะไรต่อไปนี้ได้บ้าง และในระดับใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อในแต่ละภาษา)

ภาษา	ความสามารถในการใช้ภาษา		
	1. ฟังและพูดได้อย่างเดียว	2. ฟัง พูด อ่านเขียนได้	3. ฟัง พูด อ่าน เขียนไม่ได้
1.ไทย			
2. มลายูถิ่น (ยาวิ)			
3. มลายูกลาง			
4.จีน			

13. สถานภาพการสมรส

1. สมรส 2. โสด
 3. สามี/ภรรยาเสียชีวิต 4. หย่าร้าง 5. แยกกันอยู่

14. สมาชิกในครัวเรือนจำนวน.....คน

15. ระดับการศึกษาสูงสุดสายสามัญ

1. ไม่ได้เรียน
 2. ชั้นประถมศึกษา
 3. ชั้นมัธยมศึกษา
 4. อาชีวศึกษา (ปวช./ปวส./อนุปริญญา)
 5. อุดมศึกษาปริญญาตรี สาขา.....สถาบัน.....ประเทศ.....
 6. อุดมศึกษาปริญญาโท สาขา.....สถาบัน.....ประเทศ.....
 7. อุดมศึกษาปริญญาเอก สาขา.....สถาบัน.....ประเทศ.....

16. ระดับการศึกษาสูงสุดสายศาสนาอิสลาม

1. ไม่ได้เรียน
 2. เรียนทางด้านศาสนาระดับต้น (อิบติดาอ์)
 3. เรียนทางด้านศาสนาระดับกลาง (มุตาว์ตชีส)
 4. เรียนทางด้านศาสนาระดับปลาย (ชานาเวีย)
 5. อุดมศึกษาปริญญาตรี สาขา.....สถาบัน.....ประเทศ.....
 6. อุดมศึกษาปริญญาโท สาขา.....สถาบัน.....ประเทศ.....
 7. อุดมศึกษาปริญญาเอก สาขา.....สถาบัน.....ประเทศ.....
 8. สถาบันปอเนาะ.....ประเทศ.....

17. อาชีพหลัก (อาชีพที่เป็นรายได้หลักของครอบครัว) (ตอบได้เพียงข้อเดียว)

1. ทำเกษตรและปศุสัตว์ เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงปลา ไล่ ปศุสัตว์
 2. ทำการประมง (ประมงพื้นบ้าน หรือประมงพาณิชย์)
 3. รับราชการ ทหาร ตำรวจ พลเรือน พนักงานของรัฐ/รัฐวิสาหกิจ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. นักการเมือง
ท้องถิ่น ส.ส. อบจ.
 4. พนักงานเอกชน ธนาคาร ร้านค้า ห้างสรรพสินค้า บริษัท โรงงานฯ
 5. รับจ้าง ลูกจ้างระดับต่ำ ยาม ภารโรง แม่บ้าน สัปเหร่อ ฯลฯ
 6. ใช้แรงงาน : กรรมกร แบกหาม ถีบสามล้อ แรงงานประมง
 7. ช่างฝีมือ : ก่อสร้าง ประปา ช่างไม้ ช่างอิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ
 8. บริการ : เสริมสวย ตัดผม ตัดเล็บ บริการโทรศัพท์มือถือ รับจ้างซักผ้า
 9. ขายอาหารและสินค้าบริโภคต่าง ๆ ร้านของชำ ร้ายขายยาฯ
 10. ขายเครื่องอุปโภค เพอร์นิเจอร์ เสื้อผ้า รองเท้า ฯลฯ
 11. ธุรกิจขนาดย่อม อยู่ซ่อมรถ ขายอุปกรณ์การเกษตร อุปกรณ์ทางการแพทย์ สารเคมี อุปกรณ์ก่อสร้างต่าง ๆ
 12. ครู / อาจารย์
 13. แม่บ้าน / พ่อบ้าน
 14. เกษียณอายุ
 15. นักเรียน/นักศึกษา

- 16. ทำงานร้านอาหาร ภัตตาคาร โรงแรม
- 17. ทำงานในสถานบันเทิง เช่น คาเฟ่ เชน ฝับ คาราโอเกะ
- 18. นักร้อง/นักแสดง/ตลก
- 19. พนักงานขับรถ เช่น รถเมล์ แท็กซี่ บขส. รถตู้ รถตุ๊กตุ๊ก มอเตอร์ไซด์รับจ้าง
- 20. นายหน้าขายที่ดิน บ้าน
- 21. ขายบริการทางเพศ โสเภณี เมียเช่า
- 22. ขายยาเสพติด
- 23. รับซื้อขายพารา
- 24. แพทย์แผนไทย
- 25. หมอนวด
- 26. มีบ้านเช่า หอพัก
- 27. ตกงาน/ว่างงาน/กำลังหางานทำ
- 28. ไม่มีอาชีพ
- 29. อื่น ๆ ระบุ.....

18. รายได้ครัวเรือนโดยประมาณ เช่น เงินเดือน กำไรจากการค้าขาย รายได้จากการเกษตร รายได้ในรูปสวัสดิการหรือความช่วยเหลือจากรัฐ

- รายได้ต่อปี.....บาท
- รายได้ต่อเดือน.....บาท
- รายได้ต่อวัน.....บาท

19. รายจ่ายต่อเดือนของครอบครัว (ต่อปี) โดยประมาณ

- 1. ค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน เช่น ค่าอาหาร เครื่องดื่มและยาสูบ ค่าน้ำ-ไฟ เสื้อผ้า.....บาท
- 2. ค่าที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้ในบ้าน เช่น ค่าเช่าบ้าน ค่าเช่าที่ดิน ค่าซ่อมบ้าน.....บาท
- 3. ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยานพาหนะ การเดินทาง และการประกอบอาชีพ เช่น ค่าน้ำมันรถ ค่าซ่อมเรือ.....บาท
- 4. ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการสื่อสาร.....บาท
- 5. ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาและค่ารักษาพยาบาล.....บาท

20. รายได้เพียงพอหรือไม่ 1.พอ 2.ไม่พอ

21. ท่านมีเงินออมหรือไม่ 1.มี 2.ไม่มี

22. ท่านมีหนี้สินหรือไม่ 1.มี (ถ้ามีตอบข้อ 22.1-22.3) 2.ไม่มี

22.1 ท่านมีหนี้สินจำนวน.....บาท

22.2 แหล่งหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1.พ่อแม่ 2.ญาติพี่น้อง
- 3.เพื่อนบ้าน 4.ธนาคาร.....
- 5.กองทุนหมู่บ้าน 6.เงินกู้ธนาคาร/บัตรเครดิต/เบี้ยร้อยละ.....ต่อปี
- 7.เงินกู้ยืมเพื่อการศึกษา 8.บัตรเครดิต/บัตรเงินสด/บัตรซื้อสินค้าเงินผ่อน(อีออน,เฟิร์สชอยส์, บิ๊กซี)

9. อื่น ๆ.....

22.3 ท่านกู้ยืมเงินไปใช้เพื่อ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. ใช้จ่ายค่าสาธารณูปโภคในครัวเรือน (ไฟฟ้า น้ำประปา)
 2. ค่าอาหาร 3. ค่าเล่าเรียนบุตร
 4. ซื้อยานพาหนะ 5. เพื่อลงทุนประกอบอาชีพ
 6. เครื่องใช้ไฟฟ้า 7. ค่ารักษาพยาบาล
 8. ที่อยู่อาศัย 9. อุปกรณ์สื่อสาร
 10. อื่น ๆ ระบุ.....

23. ท่านมีที่ดินเป็นของตนเองหรือไม่ (ถ้ามีระบุ)

- มี
 น.ส.2
 น.ส.3
 น.ส. 3 ก
 น.ส.5
 โฉนดที่ดิน
 อื่น ๆ ระบุ.....
 ไม่มี

24. จากข้อ 25 หากท่านไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ท่านได้เช่าที่ดินเพื่อการทำกินหรือไม่

- เช่า
 ไม่เช่า

25. ในชุมชนของท่านมีหน่วยงานใดเข้ามาช่วยเหลือทางด้านชีวิตความเป็นอยู่บ้างหรือไม่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. ไม่มีหน่วยงานใดเลย
 2. ปกครอง (ผู้ว่าราชการจังหวัด, นายอำเภอ, ปลัดอำเภอ)
 3. ปกครองท้องถิ่น (อบต., อบจ., เทศบาล)
 4. สาธารณสุข (เจ้าหน้าที่อนามัย, อสม.)
 5. พัฒนาการ
 6. เกษตรอำเภอ
 7. สถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ ระบุ.....
 8. เอ็นจีโอ
 9. ทหาร
 10. ตำรวจ
 11. อื่น ๆ.....

26. ท่านคิดว่าท่านต้องการความช่วยเหลือเรื่องการสร้างรายได้จากหน่วยงานของรัฐหรือไม่

1. ต้องการ
 2. ไม่ต้องการ

27. ท่านต้องการให้รัฐช่วยเหลือในเรื่องใดบ้าง ระบุ.....

.....

.....

.....

28. ปัจจุบันท่านดำรงตำแหน่งใดบ้างใน องค์กรท้องถิ่น หรือ ชุมชน ต่อไปนี้

- 1. สมาชิก อบต.
- 2. นายก อบต.
- 3. สมาชิก สภา อบต./สภาเทศบาล
- 4. กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน
- 5. ชรบ./อรบ.
- 6. นายกเทศมนตรี
- 7. สมาชิกสภา อบจ.
- 8. นายก อบจ.
- 9. กรรมการชุมชน หรือ หมู่บ้าน
- 10. กรรมการวัด
- 11. กรรมการมัสยิด
- 12. อื่น ๆ ระบุ
- 13. ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใด ๆ

29. ท่านเป็นสมาชิกกลุ่มประชาสังคมใดบ้างต่อไปนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1. ลูกเสือชาวบ้าน
- 2. สมาคมด้านศาสนา ระบุ.....
- 3. กลุ่มอาชีพ ระบุ.....
- 4. ยูวพุทธรักษาสมาคม
- 5. กลุ่มสตรี เด็ก หรือ เยาวชน
- 6. เครือข่าย ระบุ.....
- 7. กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากร
- 8. สมาคมครู
- 9. หอการค้า
- 10. กลุ่มออมทรัพย์
- 11. อื่น ๆ ระบุ
- 12. ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใด

30. ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของท่านที่สำคัญที่สุด 3 อันดับแรกคืออะไรบ้าง

- 1. ปัญหาเหตุการณ์ความไม่สงบ
- 2. ปัญหายาเสพติด
- 3. ปัญหาการว่างงาน

- 4. ปัญหาการติดเชื้อเอชไอวี
- 5. ปัญหากลุ่มอิทธิพล
- 6. ปัญหาความไม่เป็นธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐ
- 7. ปัญหาความยากจน
- 8. ปัญหาไม่มีที่ดินทำกิน
- 9. ปัญหาความขัดแย้งในชุมชน
- 10. ปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ

31. ในหมู่บ้านของท่านมีผู้ที่ติดยาเสพติดหรือไม่

- 1. มี (ระบุจำนวน).....
- 2. ไม่มี

32. ท่านติดตามข่าวสารจากสื่อใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1. โทรทัศน์ 2. วิทยุ 3. หนังสือพิมพ์
- 4. อินเทอร์เน็ต 5. หอกระจายข่าว 6. วัด
- 7. มัสยิด 8. ร้านน้ำชา 9. ข่าวลือ
- 10. ใบปลิว 11. อื่น (โปรดระบุ).....

33. ท่านเชื่อว่าสื่อต่อไปนี้สื่อใดมีความน่าเชื่อถือของสื่อมากที่สุดโดยเรียงลำดับ 1 ถึง 3

-1. โทรทัศน์ 2. วิทยุ 3. หนังสือพิมพ์
-4. อินเทอร์เน็ต 5. หอกระจายข่าว 6. วัด
- 7. มัสยิด 8. ร้านน้ำชา 9. ข่าวลือ
- 10. ใบปลิว 11. อื่น ๆ ระบุ.....

34. สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่หมู่บ้านท่านมี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน	1. มี	2. ไม่มี	3. สภาพการใช้งาน		4. ปีที่มี
			ใช้ได้	ใช้ไม่ได้	
1. ประปาหมู่บ้าน					
2. น้ำบาดาล					
3. โครงการชลประทานขนาดเล็ก เช่น บ่อน้ำ (ส่วนตัวหรือสาธารณะ) สระน้ำ					
3. สถานีสูบน้ำและพื้นที่โครงการคลองส่งน้ำ และคลองระบายน้ำ					
4. โทรศัพท์บ้าน					
5. โทรศัพท์สาธารณะ					
6. ไฟฟ้า					
7. ถนนลาดยาง/คอนกรีตเสริมเหล็กภายในหมู่บ้าน					
8. ถนนลูกรังภายในหมู่บ้าน					
9. ถนนลาดยาง/คอนกรีตเสริมเหล็กเข้าหมู่บ้านจากทางหลวง					
10. ถนนลูกรังเข้าหมู่บ้านจากทางหลวง					

35. ประเภทประกันสุขภาพที่ท่านมี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1. ไม่มีหลักประกันสุขภาพ
- 2. ประกันสังคม
- 3. บัตรประกันสุขภาพ
- 4. สิทธิรักษาพยาบาลจากกองทุนของหมู่บ้าน
- 5. บัตรผู้สูงอายุ
- 6. รับการเยียวยาจากเหตุการณ์ความไม่สงบ เช่น ศว.ชต. กองทุนสมานฉันท์ การได้รับความช่วยเหลือเมื่อมีคนบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากเหตุการณ์ความไม่สงบ
- 7. บัตร 30 บาทรักษาทุกโรค
- 8. อื่น(ระบุ).....

36. สถานพยาบาลหรือสถานเอนามัยในหมู่บ้านของท่านเป็นอย่างไร

- 29.1 พยาบาล/บุคลากรทางการแพทย์ 1. เพียงพอ 2. ไม่เพียงพอ
- 29.2 ปริมาณยารักษาโรค 1. เพียงพอ 2. ไม่เพียงพอ
- 29.3 คุณภาพการให้บริการ 1. ดี 2. ไม่ดี
- 29.4 เครื่องมือ/อุปกรณ์ทางการแพทย์ 1. เพียงพอ 2. ไม่เพียงพอ
- 29.5 ความสะดวกในการเดินทาง 1. สะดวก 2. ไม่สะดวก

37. ท่านพอใจการรักษาพยาบาลของสถานพยาบาลหรือสถานเอนามัยหรือไม่

- 1. ไม่พอใจมาก
- 2. ไม่พอใจ
- 3. พอใจปานกลาง
- 4. พอใจ
- 5. พอใจมาก

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของประชาชนต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ความคิดเห็นต่อประเด็นเกี่ยวกับ	ระดับความเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ด้านความพึงพอใจต่อเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ					
1.1 ความรวดเร็วในการให้บริการของเจ้าหน้าที่					
1.2 ให้บริการอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่แบ่งฐานะ เชื้อชาติ ศาสนา					
1.3 มีกิริยามารยาทสุภาพ เรียบร้อยในการให้บริการ					
1.4 มีความถูกต้องความแม่นยำในการให้บริการ					
1.5 มีการเรียกเก็บสินบนจากผู้มารับบริการ					
1.6 เจ้าหน้าที่มีความเต็มใจในการให้บริการ					
1.7 ท่านพอใจในการให้บริการของเจ้าหน้าที่					
1.8 ท่านคิดว่าเจ้าหน้าที่มีความรู้เพียงพอในการแนะนำช่วยเหลือประชาชน					
1.9 ท่านคิดว่าเจ้าหน้าที่มีความเข้าใจต่อภาษาวัฒนธรรมท้องถิ่นและชีวิตของประชาชน					
1.10 ความมอดติของเจ้าหน้าที่ที่มีต่อประชาชน					
1.11 ความยุติธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่					

ความคิดเห็นต่อประเด็นเกี่ยวกับ	ระดับความเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
กับประชาชน					
1.12 ภูมิหลังศาสนาและภาษาพูดของเจ้าหน้าที่ สอดคล้องกับประชาชนในพื้นที่					
2. ด้านความพึงพอใจต่อโครงการพัฒนาของภาครัฐในพื้นที่หรือชุมชนของท่าน					
2.1 การดำเนินโครงการในพื้นที่เปิดโอกาสให้ท่านเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดโครงการ					
2.2 การดำเนินโครงการในพื้นที่เปิดโอกาสให้ท่านเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ					
2.3 การดำเนินโครงการในพื้นที่เปิดโอกาสให้ท่านเข้าไปมีส่วนร่วมในการประเมินโครงการ					
2.4 ท่านมีความพึงพอใจต่อประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ					
2.5 การดำเนินโครงการในพื้นที่ตรงกับความต้องการของท่าน					
2.6 โครงการที่ดำเนินการเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ในท้องถิ่นของท่าน					
2.7 โครงการที่ดำเนินการมีความโปร่งใสในการดำเนินงาน					
2.8 โครงการนี้สอดคล้องกับวิถีชีวิตหรือหลักการศึกษา					

เร่งรัดแก้ปัญหาความจำเป็นพื้นฐานและขจัดความยากจน กลุ่มคน/พื้นที่เป้าหมาย

ความคิดเห็นต่อประเด็นเกี่ยวกับ	ระดับความเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ท่านได้รับความสะดวกในการเดินทางจากการใช้ถนนหนทางหรือสะพาน ในหมู่บ้านของท่าน					
2. ท่านมีแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค เพียงใด (ประปาหมู่บ้าน , บ่อน้ำสาธารณะ, บ่อน้ำสำหรับใช้ในครัวเรือน, แหล่งน้ำสำหรับการทำการเกษตร)					
3. ในหมู่บ้านของท่านมีการให้บริการโครงข่ายโทรศัพท์					

พื้นฐานและคลื่นสัญญาณโทรศัพท์มือถือ					
ความคิดเห็นต่อประเด็นเกี่ยวกับ	ระดับความเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
4. ในหมู่บ้านของท่าน ผู้ที่ไม่มีที่อยู่อาศัยได้รับการจัดสรรที่อยู่อาศัยอย่างเพียงพอ					
5. ในหมู่บ้านของท่านผู้ที่ลงทะเบียนคนจนได้รับการช่วยเหลือตามความต้องการ					
6. ในหมู่บ้านของท่านมีการฟื้นฟูที่ดิน แหล่งน้ำ และทรัพยากรชายฝั่ง เพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานด้านอาชีพ					
7. ในหมู่บ้านของท่านมีการเข้ามาให้ความรู้หรือสนับสนุนเทคโนโลยี และปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นแก่การประกอบอาชีพแก่เกษตรกร (เช่น การแปรรูปสินค้าเกษตร, บรรจุกัญท์)					
8. ในหมู่บ้านของท่านมีการสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพหรือไม่ (เช่น การให้กู้ยืมโดยธนาคารอิสลาม สหกรณ์ หรือหน่วยงานอื่น ๆ)					
9. ในหมู่บ้านของท่านมีการสนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อการประกอบอาชีพอย่างเพียงพอ (เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ ฯลฯ)					
10. ในการจัดกิจกรรมแก้ไขปัญหาคาความยากจนของประชาชน อบต.ให้การสนับสนุน					
11. ในการจัดการแก้ไขปัญหาคาความยากจนโดยอบต. นั้น อบต.ได้เปิดโอกาสให้ท่านเข้าไปมีส่วนร่วม					
12. ในหมู่บ้านของท่านมีโครงการบัณฑิตอาสาเพื่อทำงานด้านการสนับสนุนการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่น					
13. ในหมู่บ้านของท่านมีโครงการจ้างงานเร่งด่วนเพื่อทำงานด้านการสนับสนุนการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่น					
14. ท่านเห็นด้วยกับโครงการบัณฑิตอาสาของภาครัฐแก่คนในท้องถิ่น					
15. ท่านเห็นด้วยกับโครงการจ้างงานเร่งด่วนของภาครัฐแก่คนในท้องถิ่น					
16. ในหมู่บ้านของท่านมีการจัดโครงการฝึกอบรมด้านอาชีพและพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน					
17. โครงการฝึกอบรมด้านอาชีพและพัฒนาทักษะฝีมือ					

ความคิดเห็นต่อประเด็นเกี่ยวกับ	ระดับความเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
18. มีความเป็นธรรมในการเลือกบุคคลเข้าทำงานในโครงการบัณฑิตอาสา หรือโครงการอบรมด้านอาชีพในหมู่บ้านของท่าน					
19. มีความเป็นธรรมในการเลือกบุคคลเข้าทำงานในโครงการจ้างงานเร่งด่วน (4,500) หรือโครงการอบรมด้านอาชีพในหมู่บ้านของท่าน					

การสร้างเศรษฐกิจใหม่และยกฐานะเศรษฐกิจเดิมให้เข้มแข็งและยั่งยืน

ความคิดเห็นต่อประเด็นเกี่ยวกับ	ระดับความเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ท่านมีความพึงพอใจในการแก้ไขปัญหาสภาพเศรษฐกิจของรัฐบาลที่ผ่านมา					
2. โครงการพัฒนาของรัฐ ทำให้ครอบครัวท่านมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น					
3. โครงการพัฒนาของรัฐ ทำให้ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้น					
4. โครงการพัฒนาของรัฐให้ท่านสามารถจำหน่ายสินค้าได้มากขึ้น					
5. โครงการพัฒนาของรัฐทำให้ราคาผลผลิตของท่านสูงขึ้น (เช่น ยางพารา ผลไม้ ปาล์ม สัตว์น้ำและอื่น ๆ)					
6. โครงการพัฒนาของรัฐทำให้ปริมาณผลผลิตสินค้าของท่านเพิ่มขึ้น					
7. โครงการพัฒนาของรัฐ สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น					
8. โครงการพัฒนาของรัฐแนะนำวิธีการใหม่ๆ มาใช้ในการประกอบอาชีพ					
9. โครงการพัฒนาของรัฐ ทำให้ท่านเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่ายขึ้น					
10. โครงการพัฒนาของรัฐ ทำให้หนี้สินของท่านลดลง					

พัฒนาเครือข่ายการคมนาคมขนส่งเชื่อมสู่ภายนอก

ความคิดเห็นต่อประเด็นเกี่ยวกับ	ระดับความเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ท่านมีความพึงพอใจต่อการพัฒนาการคมนาคมขนส่ง					
2. ท่านได้รับผลเสียจากการดำเนินโครงการก่อสร้างหรือซ่อมแซม (เช่น ฝุ่น ควัน เสียงดัง การเวนคืนที่ดิน ฯลฯ)					
3. ถนนที่ก่อสร้างหรือซ่อมบำรุงทำให้ท่านได้รับความสะดวกรวดเร็วในการเดินทางมากขึ้น					
4. ถนนที่ก่อสร้างหรือซ่อมบำรุงทำให้ท่านสามารถนำผลผลิตไปขายได้เร็วขึ้น					
5. ถนนที่ก่อสร้างหรือซ่อมบำรุงทำให้ท่านรู้สึกปลอดภัยจากการใช้รถใช้ถนน					
6. ถนนที่ก่อสร้างหรือซ่อมบำรุงเกิดความชำรุดเสียหายจากการใช้งานในเวลาอันสั้น					
7. ถนนที่ก่อสร้าง หรือซ่อมบำรุงสามารถลดระยะเวลาในการเดินทางไปยังหัวไร่ไล่เคียงได้					

การพัฒนาคนและสังคม

ด้านการศึกษา

ความคิดเห็นต่อประเด็นเกี่ยวกับ	ระดับความเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ท่านพึงพอใจกับระบบการจัดการศึกษาทั้งในและนอกระบบที่รัฐจัดให้					
2. การจัดการศึกษาทั้งในและนอกระบบที่รัฐจัดให้ตรงกับความต้องการของท่าน					
3. การจัดการศึกษาทั้งในและนอกระบบที่รัฐจัดให้มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตชาวบ้าน					
4. การจัดการศึกษาทั้งในและนอกระบบที่รัฐจัดให้มีความเพียงพอ					
5. การจัดการศึกษาทั้งในและนอกระบบที่รัฐจัดให้ ทำให้ท่านได้รับประโยชน์					
6. การจัดการศึกษาทั้งในและนอกระบบที่รัฐจัดให้ทำให้ท่านมีโอกาสนในการสร้างงานใหม่					

ความคิดเห็นต่อประเด็นเกี่ยวกับ	ระดับความเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
7. การจัดการศึกษาทั้งในและนอกระบบที่รัฐจัดให้ทำให้ท่านมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น					
8. ท่านได้รับความเป็นธรรมจากการจัดการศึกษาที่รัฐจัดให้					
9. ท่านเห็นว่าบุตรหลานของท่านได้รับความรู้จากโรงเรียนของรัฐมากกว่าเอกชน					
10. ท่านเห็นว่าบุคลากรทางการศึกษา (อูสตาซ ครู อาจารย์) มีคุณภาพ					
11. ท่านเห็นว่าบุคลากรทางการศึกษาในพื้นที่ที่มีความรู้ความเข้าใจต่อวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน					
12. ท่านเห็นว่าวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนมีคุณภาพ (เช่น โต๊ะ เก้าอี้ คอมพิวเตอร์)					
13. ท่านเห็นว่าหลักสูตรการเรียนการสอนโรงเรียนของรัฐมีคุณภาพมากกว่าโรงเรียนเอกชน					
14. ท่านเห็นว่าวิธีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมีคุณภาพ (เช่น ใ้เด็กทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ทำได้ในชุมชนมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน)					
15. ท่านเห็นว่ามีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน					
16. ชุมชนของท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในชุมชน(ทั้งในและนอกระบบ เช่น ร.ร ประถม, ตาดีกา)					
17. ท่านเห็นว่าการศึกษาในพื้นที่มีการบูรณาการกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม					
18. ท่านเห็นว่าการศึกษาที่มีการบูรณาการกับคำสอนทางศาสนา					
19. ท่านเห็นว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานเสริมสร้างโอกาสในการศึกษาต่อให้กับผู้เรียน					
20. ท่านเห็นว่าการศึกษาของรัฐส่งเสริมให้มีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ผู้เรียน					
21. ท่านเห็นว่าการศึกษาส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความใฝ่รู้เพิ่มขึ้น (สำนึกในการเรียนรู้ตลอดชีวิต: อยากรู้อยากเห็น)					

ความคิดเห็นต่อประเด็นเกี่ยวกับ	ระดับความเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
22. ท่านเห็นว่าการจัดการศึกษาทำให้ผู้เรียนรู้จักคิดและใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิตดีขึ้น					
23. ท่านคิดว่าการศึกษาทำให้ท่านมีชีวิตที่ดีขึ้น					
24. ท่านคิดว่าความรู้ที่ได้รับจากการศึกษานำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน					
25. ท่านเห็นว่าในชุมชนของท่านมีสถานที่ให้สมาชิกในชุมชนพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน (ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศาลาประชาคม ศาลาวัด มัสยิด)					
26. ท่านเห็นด้วยกับระบบการศึกษาที่แยกการศึกษาสายสามัญกับการศึกษาสายศาสนาออกจากกัน					
27. ท่านเห็นว่ารัฐควรจะมีควมไว้วางใจไม่ระแวงโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามและปอเนาะ					
28. ครูโรงเรียนรัฐบาลมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชนมาก					

ด้านสาธารณสุข

ความคิดเห็นต่อประเด็นเกี่ยวกับ	ระดับความเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ท่านพึงพอใจกับบริการสาธารณสุขที่รัฐจัดให้					
2. บริการสาธารณสุขที่รัฐจัดให้ตรงกับความต้องการของท่าน					
3. บริการสาธารณสุขที่รัฐจัดให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต					
4. บริการสาธารณสุขที่รัฐจัดให้เพียงพอกับความต้องการของชุมชน					
5. บริการสาธารณสุขที่รัฐจัดให้ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น					
6. ท่านได้รับความเป็นธรรมในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข					
7. ระบบการบริการสาธารณสุขชักนำให้ท่านเข้าร่วมกระบวนการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพของตนเอง					

ความคิดเห็นต่อประเด็นเกี่ยวกับ	ระดับความเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
8. ท่านมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมกับ อสม. ในการวางแผน กำหนดแนวทางการดำเนินงาน และประเมินด้านการรักษาพยาบาล การส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรคในชุมชนของท่าน					
9. การทำงานของอสม. ในด้านการรักษาพยาบาล การส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรคตรงกับความต้องการของคนในชุมชน					
10. การทำงานของอสม. ในชุมชนของท่านมีการส่งต่อและเชื่อมโยงการรักษาพยาบาลร่วมกับสถานอนามัยและสถานพยาบาล					
11. ในชุมชนของท่านมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเข้ามาให้ความรู้ในเรื่องวิธีการป้องกันและควบคุมปัญหาสุขภาพอนามัยของคนในชุมชน					
12. ท่านพึงพอใจในการใช้บริการของหมอต๋ายพื้นบ้านหรือโตะะบีแแต่่มากกว่าผดุงครรภ์ของโรงพยาบาล					
13. ในชุมชนของท่านเจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรืออสม. ให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับการจัดอาหารที่เหมาะสมกับเด็กวัยเจริญเติบโต					
14. ในชุมชนของท่านมีการดูแลจัดบ้านเรือนและสภาพแวดล้อมในชุมชนที่ถูกต้องตามหลักสุขอนามัยที่ดี (บ้านเรือนสะอาดเรียบร้อย ปราศจากขยะ มีส้วมที่ถูกสุขลักษณะ)					
15. ในชุมชนของท่านเจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรืออสม. ให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับการฝากครรภ์ การคลอด การดูแลหลังคลอดและการดูแลทารก					
16. ในชุมชนของท่านเจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรืออสม. ให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวและการคุมกำเนิด					
17. ในชุมชนของท่านเจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรืออสม. ให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับการควบคุมและป้องกันโรคติดต่อโรคระบาด					
18. ในชุมชนของท่านเจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรืออสม. มาฉีดวัคซีนแก่เด็กและคนในชุมชน					

ความคิดเห็นต่อประเด็นเกี่ยวกับ	ระดับความเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
19. ชุมชนของท่านเข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและอสม.ในการจัดหาและเวชภัณฑ์ที่จำเป็นในการรักษาพยาบาลเบื้องต้น					
20. ยาและเวชภัณฑ์ในชุมชนของท่านมีเพียงพอสำหรับคนในชุมชน					
21. ในชุมชนของท่านเจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรืออสม.ให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลฟันและการรักษาสุขภาพในช่องปากหรือฟัน					
22. ในชุมชนของท่านมีหน่วยทันตกรรมเคลื่อนที่เข้ามาให้บริการแก่เด็กและคนในชุมชน					
23. ในชุมชนของท่านมีหน่วยแพทย์เคลื่อนที่/เจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรืออสม.ให้ความรู้และคำแนะนำและการบริการให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจิต เช่น การบำบัดความเครียดด้วยตนเอง รับประทานยา ปัญหาสุขภาพจิต					
24. ท่านมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของ อสม.ในหมู่บ้านของท่าน					

ด้านพัฒนาคนและสังคม

ความคิดเห็นต่อประเด็นเกี่ยวกับ	ระดับความเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. โครงการพัฒนาที่รัฐดำเนินการช่วยลดปัญหาในสังคม/ชุมชนของท่าน					
2. โครงการที่รัฐดำเนินการช่วยทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น					
3. โครงการที่รัฐดำเนินการทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น					
4. โครงการพัฒนาที่รัฐดำเนินการช่วยลดปัญหาอาชญากรรมในสังคม/ชุมชนของท่าน					
5.โครงการด้านพัฒนาทำให้ท่านได้รับความเป็นธรรมเกี่ยวกับโอกาสในการยกระดับคุณภาพชีวิต					

ความคิดเห็นต่อประเด็นเกี่ยวกับ	ระดับความเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
6. โครงการพัฒนาของรัฐในการแก้ปัญหาเสพติดประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาเสพติดในชุมชนของท่าน					

การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ความคิดเห็นต่อประเด็นเกี่ยวกับ	ระดับความเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ท่านมีความพึงพอใจในการฟื้นฟูและคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมให้อุดมสมบูรณ์					
2. การฟื้นฟูและคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมให้อุดมสมบูรณ์ตรงกับความต้องการของชุมชน					
3. การฟื้นฟูและคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมให้อุดมสมบูรณ์สอดคล้องกับวิถีชีวิต/ภูมิปัญญาท้องถิ่น					
4. การฟื้นฟูและคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อุดมสมบูรณ์สามารถสร้างรายได้/และให้ประโยชน์แก่ท่านและชุมชน					
5. ท่านมีส่วนร่วมกับการโครงการของรัฐในการฟื้นฟูและคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อุดมสมบูรณ์					
6. ท่านมีความพึงพอใจโครงการของรัฐในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมและสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี					
7. ท่านมีความพึงพอใจต่อการเสริมสร้างจิตสำนึกและกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม					

การฟื้นฟูเศรษฐกิจ

ความคิดเห็นต่อประเด็นเกี่ยวกับ	ระดับความเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ท่านได้รับการช่วยเหลือเร่งด่วนเพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพทำให้ท่านสามารถประกอบอาชีพหรือมีรายได้เพิ่มขึ้น					
2. ท่านหรือบุคคลในครอบครัวของท่านได้รับการจ้างงานเร่งด่วน ส่งเสริมอาชีพ หรือการฝึกอาชีพ อย่างเพียงพอ					
3. โครงการการส่งเสริมอาชีพ หรือการฝึกอาชีพที่ภาครัฐจัดให้ตรงกับที่ท่านต้องการ					
4. ท่านพึงพอใจในโครงการอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลเกิดขึ้นในพื้นที่					
5. ท่านได้รับประโยชน์จากโครงการอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล					
6. โครงการของภาครัฐในด้านการเกษตร การประมง หรือการส่งเสริมธุรกิจชุมชน ทำให้ท่านสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (เช่น ได้ผลผลิตมากขึ้น ทำให้ขายผลผลิตได้ราคาดีขึ้น ทำให้ประหยัดต้นทุนได้มากขึ้น หรือมีรายได้มากขึ้น)					
7. รัฐได้เปิดโอกาสให้ท่านเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล					
8. ท่านได้รับความเป็นธรรมจากโครงการรับการส่งเสริมหรือช่วยเหลือของรัฐในการเพิ่มความสามารถในการประกอบอาชีพ					

ความคิดเห็นการแก้ปัญหาความรุนแรงและความยุติธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ความคิดเห็นต่อประเด็นเกี่ยวกับ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ปานกลาง	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1. ท่านคิดว่านโยบายรัฐบาลปัจจุบันจะแก้ปัญหาความรุนแรงในภาคใต้ได้ดีกว่าเดิม					
2. ท่านพึงพอใจต่อการดำเนินนโยบายต่างๆ ของรัฐบาลที่ผ่านมาในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของจังหวัดชายแดนภาคใต้					
3. ท่านได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่รัฐ					
4. ท่านพึงพอใจต่อการแก้ปัญหาต่างๆ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของรัฐบาลที่ผ่านมา					
5. ท่านคิดว่าแนวทางนโยบายของรัฐในการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้เดินมาถูกทางแล้ว					

ระดับการมีความสุขในการดำเนินชีวิตประจำวันของท่าน

ความคิดเห็นต่อประเด็นเกี่ยวกับ	ระดับของความรู้สึกน้อยไปหามาก			
	ไม่เลย	เล็กน้อย	มาก	มากที่สุด
1. ท่านรู้สึกพึงพอใจในชีวิต				
2. ท่านรู้สึกผิดหวังในตัวเอง				
3. ท่านรู้สึกว่าชีวิตของท่านมีแต่ความทุกข์				
4. ท่านรู้สึกเบื่อหน่ายต่อแ้ก้กับการดำเนินชีวิตประจำวัน				
5. ท่านสามารถทำใจยอมรับได้สำหรับปัญหาที่ยากจะแก้ไข (เมื่อมีปัญหา)				
6. ท่านมั่นใจว่าสามารถควบคุมอารมณ์ได้เมื่อมีเหตุการณ์คับขันหรือร้ายแรงเกิดขึ้น				
7. ท่านมั่นใจที่จะเผชิญกับเหตุการณ์ร้ายแรงที่เกิดขึ้นในชีวิต				

ความคิดเห็นต่อประเด็นเกี่ยวกับ	ระดับของความรู้สึกน้อยไปหามาก			
	ไม่เลย	เล็กน้อย	มาก	มากที่สุด
8. ท่านให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นเมื่อมีโอกาส				
9. ท่านรู้สึกมั่นคงปลอดภัยเมื่ออยู่ในครอบครัว				
10. สมาชิกในครอบครัวมีความรักและผูกพันต่อกันมาก				

การกระจายอำนาจ

1. รูปแบบการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่นแบบใดที่ท่านคิดว่าเหมาะสมที่สุดในการแก้ปัญหาความไม่สงบที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน (ตอบเพียงข้อเดียว)

- 1. เป็นการปกครองท้องถิ่นแบบพิเศษ มีการจัดระบบการเมืองการปกครองกันเอง โดยไม่ขัดกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ
- 2. เป็นเขตปกครองพิเศษเฉพาะด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่ไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญ โดยให้ท้องถิ่นมีอิสระใช้กฎหมายอิสลามด้านครอบครัวและมรดกสำหรับคนมุสลิม และมีการใช้ภาษามลายูถิ่นในระบบการศึกษาพื้นฐานและในการติดต่อราชการ
- 3. ใช้ระบบผู้ว่าซีอีโอ โดยผู้ว่าฯ มาจากหน่วยงานอื่นใดก็ได้ที่มีขีดมหาดไทย
- 4. ประชาชนควรเลือกผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง
- 5. คงใช้รูปแบบเดิม แต่มีการปรับปรุงการบริหารงานและงบประมาณให้กับองค์กรปกครองท้องถิ่นที่มีอยู่ในปัจจุบันให้มีประสิทธิภาพเต็มที่
- 6. ควรใช้การปกครองแบบอื่น ๆ ระบุ.....

2. ท่านเห็นว่าอะไรเป็นสาเหตุที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ตอบเพียงข้อเดียว)

- 1. ปัญหาที่เกิดจากความอยุติธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐ
- 2. ปัญหาที่เกิดจากความยากจน เศรษฐกิจด้อยการพัฒนา
- 3. ปัญหาที่เกิดจากการศึกษาของคนในพื้นที่
- 4. ปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของประชากร
- 5. ปัญหาที่เกิดจากสิทธิและอำนาจของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ที่ดิน ทะเล ป่าไม้
- 6. ปัญหาที่เกิดจากความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นกับคนมลายูมุสลิมในพื้นที่
- 7. ปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมและความไม่เข้าใจของรัฐต่อคนมุสลิม
- 8. ปัญหาที่เกิดจากอำนาจและสิทธิในการปกครองตนเองของคนมลายูมุสลิม
- 9. ปัญหาที่เกิดจากความรุนแรงที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำต่อประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้
- 10. ปัญหาที่เกิดจากกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ/กลุ่มแบ่งแยกดินแดน
- 11. อื่นๆ ระบุ.....

3. โดยทั่วไปแล้วท่านไว้วางใจการทำงานของหน่วยงานหรือกลุ่มคนดังต่อไปนี้ในระดับใด กรุณาแสดงความคิดเห็นของท่านจากระดับไม่ไว้วางใจสูงสุด(1) ไปถึงระดับไว้วางใจสูงสุด (5)

ท่านไว้วางใจการทำงานของบุคคล กลุ่มหรือหน่วยงาน ต่อไปนี้อย่างไร	ระดับความไว้วางใจ				
	ไม่ไว้วางใจ ที่สุด	ไม่ ไว้วางใจ	ปานกลาง	ไว้วางใจ	ไว้วางใจ ที่สุด
1. นักการเมืองท้องถิ่น (อบต., อบจ.,เทศบาล)					
2. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สส.)					
3. สมาชิกวุฒิสภา (สว.)					
4. ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอ					
5. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในชุมชนของตนเอง					
6. เจ้าหน้าที่ตำรวจ					
7. เจ้าหน้าที่ทหาร					
8. รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ					
9. ผู้นำทางศาสนา (อิหม่าม โต๊ะครูหรือพระสงฆ์)					
10. คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด					
11. กรมสอบสวนคดีพิเศษ (ดี เอส ไอ)					
12. ศูนย์อำนวยการบริหารชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.)					
13. สถาบันนิติวิทยาศาสตร์					
14. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ					
15. กรมคุ้มครองสิทธิฯ กระทรวงยุติธรรม					
16. ครู					
17. กอ.รมน.ภาค 4					
18. ปปส.					
19. หมอ พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่อนามัย					
20. พัฒนาการ เจ้าหน้าที่เกษตร ป่าไม้ ประมง					
21.เอ็นจีโอ (องค์กรพัฒนาเอกชน)					
22. สื่อหนังสือพิมพ์ไทย					
23. สื่อวิทยุไทย					
24. สื่อวิทยุมาเลเซีย					
25. สื่อโทรทัศน์ไทย					
26. สื่อโทรทัศน์มาเลเซีย					
27. นักวิชาการและอาจารย์ในมหาวิทยาลัย					
28. อื่นๆ.....					

4. ท่านมีความเชื่อมั่นไว้วางใจต่อรัฐบาลในปัจจุบันที่นำโดยนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ
1. ไม่ไว้วางใจเลย 2. ไม่ไว้วางใจ 3. กลาง ๆ
4. ไว้วางใจพอสมควร 5. ไว้วางใจมาก
5. ท่านเชื่อว่ารัฐบาลปัจจุบันจะแก้ปัญหาความขัดแย้งแตกแยกในทางการเมืองได้
1. แก้ได้ 2. แก้ไม่ได้ 3. ไม่แน่ใจ
6. ท่านเห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย
1. ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 2. ไม่เห็นด้วย 3. รู้สึกกลาง ๆ
4. เห็นด้วย 5. เห็นด้วยอย่างยิ่ง
7. ท่านเห็นว่านโยบายของรัฐบาลในการยกฐานะศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีฐานะทางกฎหมายและเป็นหน่วยงานพิเศษของรัฐจะช่วยแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้
1. ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 2. ไม่เห็นด้วย 3. รู้สึกกลาง ๆ
4. เห็นด้วย 5. เห็นด้วยอย่างยิ่ง
8. ท่านเห็นด้วยว่าควรคงกำลังทหารและตำรวจจำนวนมากเอาไว้ในจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อรักษาความมั่นคงปลอดภัยของพื้นที่
1. ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 2. ไม่เห็นด้วย 3. รู้สึกกลาง ๆ
4. เห็นด้วย 5. เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ขอบคุณทุกท่านที่เสียสละเวลาตอบแบบสอบถาม

โครงการวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์เฉพาะหน้าทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง
และความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้
ครั้งที่ 2

ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้
สถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
โครงการวิจัยภายใต้การสนับสนุนของสภาวิจัยแห่งชาติ

คำชี้แจง

การสำรวจความคิดเห็นนี้เป็นการสอบถามความคิดเห็นจากบุคคลทั่วไปโดยการสุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ โดยไม่เจาะจงบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ข้อมูลที่ได้จะไม่มีการเปิดเผยแหล่งที่มา ทั้งนี้การนำเสนอข้อมูลจะเป็นการเสนอการวิเคราะห์ภาพรวมของความคิดเห็นโดยไม่เจาะจงตัวผู้ให้ข้อมูล

ขอขอบพระคุณที่ท่านให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลผู้สัมภาษณ์

สถานที่สัมภาษณ์ หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....
 จังหวัด.....
 วันที่สัมภาษณ์.....เดือน..... พ.ศ. 2552

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

กรุณาตอบคำถามต่อไปนี้ โดยเติมข้อมูลในช่องว่าง หรือใช้เครื่องหมาย ลงในช่องหน้าคำตอบที่ท่านต้องการ

1. เพศ 1. หญิง 2. ชาย
2. อายุ.....ปี
3. นับถือศาสนา 1. อิสลาม 2. พุทธ 3. คริสต์ 4. อื่น ๆ ระบุ.....
4. ภูมิลำเนา อยู่ที่ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
5. ท่านพูดภาษาใดเป็นประจำในครัวเรือน (เลือกตอบเพียงข้อเดียว)

☐ 1. ไทย (รวมทั้งท้องถิ่นเช่นใต้, อีสาน, เหนือ)	☐ 2. มลายูถิ่น (ยาवी)	☐ 3. จีน
☐ 4. มลายูและไทย	☐ 5. มาเลย์กลาง	☐ 6. อื่น ๆ ระบุ.....

6. ท่านสามารถใช้ภาษาอะไรต่อไปนี้ได้บ้าง และในระดับใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อในแต่ละภาษา)

ภาษา	ความสามารถในการใช้ภาษา				
	1. อ่าน/เขียนได้	2. อ่านได้	3. ฟังได้	4. พูดได้	5. อื่น ๆ ระบุ
1. ไทยกลาง (ราชการ)					
2. มลายูถิ่น (ยาवी)					
3. มาเลย์กลาง					
4. จีน					
4. อาหรับ					
5. อื่น ๆ ระบุ					

7. สถานภาพการสมรส

☐ 1. สมรส	☐ 2. โสด
☐ 3. ม่าย	☐ 4. หย่าร้าง ☐ 5. แยกกันอยู่

8. สมาชิกในครัวเรือนจำนวน.....คน

9. 1 ระดับการศึกษาสูงสุดสายสามัญ

- 1. ชั้นประถมศึกษา
- 2. ชั้นมัธยมศึกษา
- 3. อาชีวศึกษา (ปวช./ปวส.)
- 4. อุดมศึกษาปริญญาตรี สาขา.....สถาบัน.....ประเทศ.....
- 5. อุดมศึกษาปริญญาโท สาขา.....สถาบัน.....ประเทศ.....
- 6. อุดมศึกษาปริญญาเอก สาขา.....สถาบัน.....ประเทศ.....

9.2 ระดับการศึกษาสูงสุดสายศาสนา

- 7. เรียนทางด้านศาสนาระดับต้น (อับติดาอี)
- 8. เรียนทางด้านศาสนาระดับกลาง (มุตาวัตชีส)
- 9. เรียนทางด้านศาสนาระดับปลาย (ชานาวีย)
- 10. อุดมศึกษาปริญญาตรี สาขา.....สถาบัน.....ประเทศ.....
- 11. อุดมศึกษาปริญญาโท สาขา.....สถาบัน.....ประเทศ.....
- 12. อุดมศึกษาปริญญาเอก สาขา.....สถาบัน.....ประเทศ.....
- 13. สถาบันปอเนาะ.....ประเทศ.....

10. อาชีพหลัก (ตอบได้เพียงข้อเดียว)

- 1. ทำเกษตรและปศุสัตว์ เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงปลา ไล่ ปศุสัตว์
- 2. ทำการประมง (ประมงพื้นบ้าน หรือประมงพาณิชย์)
- 3. รับราชการ ทหาร ตำรวจ พลเรือน ทำงานรัฐวิสาหกิจ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. นักการเมืองท้องถิ่น ส.ส. อบจ.
- 4. พนักงานเอกชน ธนาคาร ร้านค้า ห้างสรรพสินค้า บริษัท โรงงานฯ
- 5. รับจ้าง ลูกจ้างระดับต่ำ ยาม ภารโรง แม่บ้าน สปั้เหเรือ ฯลฯ
- 6. ใช้แรงงาน : กรรมกร แยกหาม ถีบสามล้อ แรงงานประมง
- 7. ช่างฝีมือ : ก่อสร้าง ประปา ช่างไม้ ฯลฯ
- 8. บริการ : เสริมสวย ตัดผม ตัดเล็บ บริการโทรศัพท์มือถือ รับจ้างซักผ้า
- 9. ขายอาหารและสินค้าบริโภคต่าง ๆ ร้านของชำ ร้ายขายยาฯ
- 10. ขายเครื่องอุปโภค เพอร์นิเจอร์ เสื้อผ้า รองเท้า ฯลฯ
- 11. ธุรกิจขนาดย่อม อยู่ซ่อมรถ ขายอุปกรณ์การเกษตร อุปกรณ์ทางการแพทย์ สารเคมี อุปกรณ์ก่อสร้างต่าง ๆ
- 12. ครู / อาจารย์
- 13. แม่บ้าน / พ่อบ้าน
- 14. เกษียณอายุ
- 15. นักเรียน/นักศึกษา
- 16. ทำงานร้านอาหาร ภัตตาคาร โรงแรม
- 17. ทำงานในสถานบันเทิง เช่น คาเฟ่ เคค ผับ คาราโอเกะ
- 18. นักร้อง/นักแสดง/ตลก
- 19. ขายพวงมาลัย/ขายหนังสือพิมพ์ (ตามสี่แยกไฟแดง)

- 20. พนักงานขับรถ เช่น รถเมล์ แท็กซี่ บขส. มอเตอร์ไซด์
- 21. นายหน้าขายที่ดิน บ้าน
- 22. ขายบริการทางเพศ โสเภณี เมียเช่า
- 23. ขายยาเสพติด
- 24. รับซื้อขายพารา
- 25. แพทย์แผนไทย
- 26. หมอนวด
- 27. มีบ้านเช่า หอพัก
- 28. ตกลงงาน/ว่างงาน/กำลังหางานทำ
- 29. ไม่มีอาชีพ/คนชรา
- 30. อื่น ๆ ระบุ.....

11. ท่านมีรายได้ต่อเดือน.....บาท

12. รายได้เพียงพอหรือไม่ 1.พอ 2.ไม่พอ

13. ท่านมีเงินออมหรือไม่ 1.มี 2.ไม่มี

14. ท่านมีหนี้สินหรือไม่ 1.มี (ถ้ามีตอบข้อ 14.1-14.3) 2.ไม่มี

14.1 ท่านมีหนี้สินจำนวน.....บาท

14.2 แหล่งหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1.พ่อแม่ 2.ญาติพี่น้อง
- 3.เพื่อนบ้าน 4.ธนาคารพาณิชย์ทั่วไป 5.ธนาคารอิสลาม/สหกรณ์อิสลาม
- 6.กองทุนหมู่บ้าน 7.เงินกู้ยืมนอกระบบอัตราดอกเบี้ยร้อยละ.....ต่อปี

14.3 ท่านกู้ยืมเงินไปใช้เพื่อ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1.ใช้จ่ายค่าสาธารณูปโภคในครัวเรือน (ไฟฟ้า น้ำประปา)
- 2. ค่าอาหาร 3. ค่าเล่าเรียนบุตร
- 4. ซื้อยานพาหนะ 5. เพื่อลงทุนประกอบอาชีพ
- 6. เครื่องใช้ไฟฟ้า 7. ค่ารักษาพยาบาล
- 8. อื่น ๆ ระบุ.....

14.4 ท่านหรือคนในครอบครัวได้รับเงินช่วยเหลือจากรัฐบาล “2,000 บาท: เชื้อช่วยชาติ” หรือไม่?

- 1. ได้รับ 2. ไม่ได้รับ

14.5 ท่านหรือคนในครอบครัวได้รับเงินของรัฐบาล “เงินช่วยเหลือผู้สูงอายุ 500 บาท” หรือไม่?

- 1. ได้รับ 2. ไม่ได้รับ

15. ปัจจุบันท่านดำรงตำแหน่งใดบ้างใน องค์กรท้องถิ่น หรือ ชุมชน ต่อไปนี้

- 1. สมาชิก อบต. 2. นายก อบต.
- 3. สมาชิก สภา อบต./สภาเทศบาล 4. กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน
- 5. ชรบ./อรบ. 6. นายกเทศมนตรี
- 7. สมาชิกสภา อบจ. 8. นายก อบจ.
- 9. กรรมการชุมชน หรือ หมู่บ้าน 10. กรรมการวัด

11. กรรมการมัสดิ 12. อื่น ๆ ระบุ 13. ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใด ๆ

16. ท่านเป็นสมาชิกกลุ่มประชาสังคมใดบ้างต่อไปนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. ลูกเสือชาวบ้าน 2. สมาคมด้านศาสนา ระบุ.....
 3. กลุ่มอาชีพ ระบุ..... 4. ยุวพุทธกสมาคม
 5. กลุ่มสตรี เด็ก หรือ เยาวชน 6. เครือข่าย ระบุ.....
 7. กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากร 8. สมาคมครู
 9. หอการค้า 10. กลุ่มออมทรัพย์
 11. อื่น ๆ ระบุ 12. ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใด

17. ท่านผ่านประสบการณ์สถานการณ์ความไม่สงบในภาคใต้ในลักษณะใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. อยู่ในเหตุการณ์การประท้วง การปราบปราม
 2. ได้รับความเจ็บจากการปราบปรามผู้ก่อความไม่สงบ
 3. สมาชิกในครัวเรือน หรือญาติสนิท เสียชีวิต
 4. สมาชิกในครัวเรือน หรือญาติสนิทถูกจับ หรือถูกเชิญตัวไปสอบสวน
 5. สมาชิกในครัวเรือน หรือญาติสนิทหายตัวไปโดยไม่ทราบสาเหตุ
 6. ได้ทราบว่าในครัวเรือนตนเองมีชื่อในบัญชีดำ
 7. ได้รับการข่มขู่จากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด
 8. มีเพื่อน หรือคนรู้จัก เสียชีวิต หรือได้รับความเจ็บ หรือหายตัวไป
 9. อื่น ๆ ระบุ
 10. ไม่เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับความรุนแรงโดยตรง

18. ในชุมชนของท่านมีปัญหาการระบาดของยาเสพติดในระดับใด

1. ไม่มีปัญหาเลย 2. มีปัญหาน้อย 3. มีปัญหามากพอสมควร 4. มีปัญหามากที่สุด

19. ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของท่านที่สำคัญที่สุด 3 อันดับแรกคืออะไรบ้าง (ให้เรียงลำดับสูงสุด 1, 2, 3)

1. ปัญหาความขัดแย้งในชุมชน 2. ปัญหายาเสพติด
 3. ปัญหาการว่างงาน 4. ปัญหาการติดเชื่อเฮดส์
 5. ปัญหาความไม่เป็นธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐ
 7. ปัญหาความยากจน 8. ปัญหาไม่มีที่ดินทำกิน
 9. ปัญหาเหตุการณ์ความไม่สงบ 10. ปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ
 11. ปัญหาอื่น ๆ ระบุ

19.1 ท่านคิดว่าสถานการณ์ความไม่สงบในภาคใต้มีผลกระทบต่อปัญหาเศรษฐกิจ การทำมาหากินของท่าน อย่างไร

1. มีผลกระทบน้อยมาก 2. มีผลกระทบน้อย 3. มีผลกระทบมาก 4. มีผลกระทบมากที่สุด

19.2 ท่านพอใจกับการที่รัฐบาลจะทุ่มเงินงบประมาณมากกว่า 70,000 ล้านบาทเพื่อแก้ไขปัญหาความไม่สงบภาคใต้

1. ไม่มีพอใจเลย 2. พอใจเล็กน้อย 3. พอใจมาก 4. พอใจมากที่สุด

19.3 ท่านคิดว่ายุทธศาสตร์และงบประมาณการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในสถานการณ์ความไม่สงบประสบความสำเร็จเพียงใด

1. ประสบความสำเร็จน้อยมาก 2. ประสบความสำเร็จน้อย 3. สำเร็จมาก 4. สำเร็จมากที่สุด

19.4 ปัญหาอะไรที่ทำให้การพัฒนาจังหวัดชายแดนใต้ไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย (เลือกเพียงข้อเดียว)

1. การคอร์รัปชัน 2. ความไม่โปร่งใส 3. ประชาชนไม่มีส่วนร่วม 4. บริหารไม่มีประสิทธิภาพ

20. โดยทั่วไปแล้วท่านไว้วางใจการทำงานของหน่วยงานหรือกลุ่มคนดังต่อไปนี้ในระดับใด กรุณาแสดงความคิดเห็นของท่านจากระดับไม่ไว้วางใจสูงสุด (1) ไปถึงระดับไว้วางใจสูงสุด (5)

ท่านไว้วางใจการทำงานของบุคคล กลุ่มหรือหน่วยงานต่อไปนี้ อย่างไร	ระดับความไว้วางใจ				
	ไม่ไว้วางใจ ที่สุด	ไม่ไว้วางใจ	ปานกลาง	ไว้วางใจ	ไว้วางใจ ที่สุด
1. นักการเมืองท้องถิ่น (อบต., อบจ.,เทศบาล)					
2. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สส.)					
3. สมาชิกวุฒิสภา (สว.)					
4. ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอ					
5. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในชุมชนของตนเอง					
6. เจ้าหน้าที่ตำรวจ					
7. เจ้าหน้าที่ทหาร					
8. รัฐบาลปัจจุบัน					
9. ผู้นำทางศาสนา (อิหม่าม โต๊ะครูหรือพระสงฆ์)					
10. คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด					
11. กรมสอบสวนคดีพิเศษ (ดี เอส ไอ)					
12. ศูนย์อำนวยการบริหารชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.)					
13. สถาบันนิติวิทยาศาสตร์					
14. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ					
15. กรมคุ้มครองสิทธิฯ กระทรวงยุติธรรม					
16. ครู					
17. กอ.รมน.ภาค 4					
18. ปปส.					
19. หมอ พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่อนามัย					
20. พัฒนาการ เจ้าหน้าที่เกษตร ป่าไม้ ประมง					
21.เอ็นจีโอ (องค์กรพัฒนาเอกชน)					
22. สื่อนหนังสือพิมพ์ไทย					
23. สื่อวิทยุไทย					
24. สื่อวิทยุมาเลเซีย					
25. สื่อโทรทัศน์ไทย					
26. สื่อโทรทัศน์มาเลเซีย					
27. นักวิชาการและอาจารย์ในมหาวิทยาลัย					
28. อื่น ๆ.....					

21. ท่านคิดว่าท่านต้องการความช่วยเหลือเรื่องการสร้างรายได้จากหน่วยงานของรัฐหรือไม่

- 1. ต้องการ
- 2 .ไม่ต้องการ

22. ท่านต้องการให้รัฐช่วยเหลือในเรื่องใดบ้าง ระบุ.....

.....

23. ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา ท่านได้เข้าร่วมในโครงการ/กิจกรรมของหน่วยงานใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข
- สอ.บต. ทหาร ตำรวจ
- สำนักงาน ปปส. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน คณะกรรมการอิสลามจังหวัด
- มหาวิทยาลัยเช่น มอ./ราชภัฏ และอื่นๆ กรมพัฒนาชุมชน พัฒนาการ
- ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมใดๆของรัฐเลย

23.1 ในรอบหนึ่งปีที่ผ่านมา ท่านหรือบุคคลในครอบครัวเคยเข้าร่วมในโครงการพัฒนาดังต่อไปนี้หรือไม่

- สภาพสันติสุขตำบล เคย ไม่เคย
- ยาลันันันบารู เคย ไม่เคย
- ชุมชนศรัทธา เคย ไม่เคย
- โครงการสุกุ่มปากัด เคย ไม่เคย
- ชุดพัฒนาสันติ เคย ไม่เคย
- โครงการทำดีมีอาชีพ เคย ไม่เคย
- โครงการบัณฑิตอาสา เคย ไม่เคย
- โครงการบ้านมั่นคง เคย ไม่เคย
- โครงการวิจัยท้องถิ่นของ สกว. เคย ไม่เคย
- โครงการวิจัยของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษา เคย ไม่เคย
- โครงการเยียวยาผู้ประสบเหตุจากความไม่สงบ เคย ไม่เคย
- โครงการดับบ้านดับเมือง เคย ไม่เคย
- โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์/โอท็อป เคย ไม่เคย
- โครงการพัฒนาเกษตร หรือปศุสัตว์ เคย ไม่เคย
- โครงการเกี่ยวกับสาธารณสุขในชุมชน เคย ไม่เคย
- โครงการอื่นๆ โปรดระบุ
..... เคย ไม่เคย

24. ในรอบปีที่ผ่านมาหน่วยงานราชการและองค์กรภายนอกเหล่านี้ เข้ามาพบปะพูดคุยและช่วยแก้ปัญหาของท่าน มากน้อยแค่ไหน มีความถี่ในการเข้ามาหาท่านอย่างไร?

ระดับความถี่ในการเข้ามาพบเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ

ชื่อหน่วยงานราชการและองค์กร	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ฝ่ายปกครอง จังหวัด อำเภอบ					
2. สาธารณสุข หมอ พยาบาลและอนามัย					
3. ทหารชุดมวลชนสัมพันธ์					
4. การศึกษา ครูในโรงเรียนรัฐ					
5. ฝ่ายเกษตร ประมง ป่าไม้					
6. พัฒนาการ					
7. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน					
8. ตำรวจมวลชนสัมพันธ์					
9. อ.บ.ต. หรือ อ.บ.จ. หรือเทศบาล					
10. สอ.บต. เช่น โครงการอบรม					
11. มหาวิทยาลัยเช่น มอ. ปัตตานี/ ราชภัฏ ยะลา					
12. ผู้นำศาสนา เช่นอิหม่าม					
13. องค์กรพัฒนาเอกชนหรือ เอนจีโอ					
14. กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน					
15. โรงเรียนปอเนาะ					
16. อื่นๆ ระบุ.....					

25. ระดับความสุขความพอใจในชีวิตของท่านในขณะนี้

ความสุขในชีวิตของท่าน	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ท่านรู้สึกพึงพอใจในชีวิต					
2. ท่านรู้สึกสบายใจ					
3. ท่านรู้สึกเบื่อหน่ายท้อแท้กับการดำเนินชีวิตประจำวัน					
4. ท่านรู้สึกผิดหวังในตัวเอง					
5. ท่านรู้สึกว่าชีวิตของท่านมีแต่ความทุกข์					
6. ท่านสามารถทำใจยอมรับได้สำหรับปัญหาที่ยากจะแก้ไข (เมื่อมีปัญหา)					
7. ท่านมั่นใจว่าสามารถควบคุมอารมณ์ได้เมื่อมีเหตุการณ์คับขันหรือร้ายแรงเกิดขึ้น					
8. ท่านมั่นใจที่จะเผชิญกับเหตุการณ์ร้ายแรงที่เกิดขึ้นในชีวิต					
9. ท่านรู้สึกเห็นใจเมื่อผู้อื่นมีทุกข์					
10. ท่านรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา					
11. ท่านให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นเมื่อมีโอกาส					
12. ท่านรู้สึกภูมิใจในตนเอง					
13. ท่านรู้สึกมั่นคง ปลอดภัยเมื่ออยู่ในครอบครัว					
14. หากท่านป่วยหนัก ท่านเชื่อว่าครอบครัวจะดูแลท่านเป็นอย่างดี					
15. สมาชิกในครอบครัวมีความรักและผูกพันต่อกัน					

26. ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมาท่านพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ของท่านในระดับใด
ท่านพอใจกับเรื่องเหล่านี้อย่างไร (จากมากที่สุด ไปจนถึงน้อยที่สุด)

ความพึงพอใจในชีวิตของท่าน	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. การมีสิทธิเสรีในการประกอบกิจกรรมทางศาสนาได้ครบถ้วนตามที่ต้องการ					
2. การมีงานทำและประกอบอาชีพได้ตามความเหมาะสมของตนเอง					
3. การประกอบกิจกรรมทางสังคมและประเพณีที่เคยมีมาโดยอิสระ เสรี					
4. ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านและสมาชิกในชุมชน					
5. การศึกษาของตนเองและครอบครัว					
6. ความพอใจในการอยู่ร่วมกันระหว่างคนที่ต่างกันทางวัฒนธรรม (ระหว่างคนต่างศาสนาและชาติพันธุ์)					
7. การแก้ปัญหาหาเสพติดและอบายมุขของรัฐ					
8. ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในท้องถิ่น					
9. ความปลอดภัยในชีวิตของตนเองและครอบครัว					
10. ความก้าวหน้าของตนเองและครอบครัว					
11. การใช้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของรัฐ					
12. การได้รับการยอมรับจากคนส่วนใหญ่ในสังคม					
13. การได้รับการยอมรับในการใช้ภาษาพูดตามวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง เช่นภาษามลายู จีนหรือไทย					
14. การได้รับการยอมรับจากรัฐในเรื่องเอกลักษณ์ในทางชาติพันธุ์และศาสนาของตน					
15. การได้รับสิทธิ และมีเสรีภาพจากการละเมิดโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างไม่เป็นธรรม					
14. การได้ทำมาหากินประจำวัน โดยอิสระ โดยไม่กลัวการถูกคุกคาม					
15. ความรู้สึกภูมิใจในตัวตนความเป็นไทย					

27. โดยปกติท่านติดตามข่าวสารทางใด โปรดระบุความสำคัญของสื่อที่ท่านติดตามจากน้อยที่สุด (ระดับ 1) ไปจนถึงมากที่สุด (ระดับ 5)

ประเภทของสื่อ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. วิทยุ					
2. โทรทัศน์โดยทั่วไป					
3. รายการโทรทัศน์เคเบิลทีวี เช่น ASTV, D Station					
4. หนังสือพิมพ์					
5. หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น					
6. สื่อจากต่างประเทศเช่นมาเลเซีย					
7. หอกระจายข่าวในชุมชน					
8. ข่าวจากเพื่อนบ้านและคนในชุมชน					
9. ข่าวในร้านน้ำชา					
10. ข่าวจากการหละหมาดวันศุกร์//มัสยิด					
10. ข่าวจากการไปวัด					
11. ข่าวใบปลิว					
12. ข่างลือจากเพื่อน หรือคนสนิท					
13. อินเทอร์เน็ต					
14. นิตยสารข่าวรายสัปดาห์					
15. อื่น ๆ ระบุ					

28. ในบรรดาสื่อที่ท่านรับฟังเหล่านี้ ท่านคิดว่าข่าวสารจากแหล่งใดเป็นที่น่าเชื่อถือที่สุด โปรดเรียงลำดับความน่าเชื่อถือของแหล่งสื่อ จากมากที่สุดไปน้อยที่สุดเพียง 3 ลำดับ (ใส่อันดับที่ 1, อันดับที่ 3, อันดับที่ 3 ในวงเล็บข้อที่ท่านเลือกเท่านั้น)

1. วิทยุ (.....)	2. โทรทัศน์โดยทั่วไป (.....)
3. รายการโทรทัศน์เคเบิลทีวี (.....)
เช่น ASTV, D Station	4. หนังสือพิมพ์ (.....)
5. หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น (.....)	6. สื่อจากต่างประเทศเช่นมาเลเซีย (.....)
7. หอกระจายข่าวในชุมชน (.....)	8. ข่าวจากเพื่อนบ้านและคนในชุมชน
9. ข่าวในร้านน้ำชา (.....)	10. ข่าวจากการหละหมาดวันศุกร์//มัสยิด (.....)
10. ข่าวจากการไปวัด (.....)	11. ข่าวใบปลิว
13. อินเทอร์เน็ต (.....)	12. ข่างลือจากเพื่อน (.....)
15. อื่น ๆ ระบุ	14. นิตยสารข่าวรายสัปดาห์ (.....)

29. รูปแบบการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่นแบบใดที่ท่านคิดว่าเหมาะสมที่สุดในการแก้ปัญหาความไม่สงบที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน (ตอบเพียงข้อเดียว)

- 1. เป็นเขตปกครองพิเศษ มีการจัดระบบการเมืองการปกครองตนเอง แต่ไม่ขัดกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ
- 2. เป็นเขตปกครองพิเศษเฉพาะด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่ไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญ โดยให้ท้องถิ่นมีอิสระใช้กฎหมายอิสลามด้านครอบครัวและมรดกสำหรับคนมุสลิม และมีการใช้ภาษามลายูถิ่นในระบบการศึกษา พื้นฐานและในการติดต่อราชการ
- 3. เป็นผู้ว่ามหนคร เช่น กทม. โดยให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง
- 4. ใช้ระบบผู้ว่าซีอีโอ โดยผู้ว่าฯ มาจากหน่วยงานอื่นใดก็ได้ที่มีไม่หมหาดไทย
- 5. น่าจะใช้ระบบการปกครองแบบอิสระที่แยกจากส่วนอื่นของประเทศอย่างสิ้นเชิง
- 6. คงใช้รูปแบบเดิม แต่มีการปรับปรุงการบริหารงานและงบประมาณให้กับองค์กรปกครองท้องถิ่นที่มีอยู่ในปัจจุบันให้มีประสิทธิภาพเต็มที่
- 4. รูปแบบอื่นๆ โปรด ระบุ

30. ท่านเห็นว่าอะไรเป็นสาเหตุที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ตอบเพียงข้อเดียว)

- 1. ปัญหาที่เกิดจากความอยุติธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐ
- 2. ปัญหาที่เกิดจากความยากจน เศรษฐกิจด้อยการพัฒนา
- 3. ปัญหาที่เกิดจากการศึกษาของคนในพื้นที่
- 4. ปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของประชากร
- 5. ปัญหาที่เกิดจากสิทธิและอำนาจของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ที่ดิน ทะเล ป่าไม้
- 6. ปัญหาที่เกิดจากความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นกับคนมลายุมุสลิมในพื้นที่
- 7. ปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมและความไม่เข้าใจของรัฐต่อคนมุสลิม
- 8. ปัญหาที่เกิดจากอำนาจและสิทธิในการปกครองตนเองของคนมลายุมุสลิม
- 9. ปัญหาที่เกิดจากความรุนแรงที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำต่อประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้
- 10. ปัญหาที่สำคัญที่สุดเกิดจากกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ/กลุ่มแบ่งแยกดินแดน
- 11. อื่นๆ ระบุ.....

31. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับคำกล่าวที่ว่าเจ้าหน้าที่รัฐในจังหวัดชายแดนภาคใต้ห่างเหินแปลกแยกกับประชาชนเพราะไม่ใช่คนท้องถิ่นจึงไม่เข้าใจสังคมวัฒนธรรมและภาษาของประชาชน

- 1. เห็นด้วย
- 2. ไม่เห็นด้วย

32. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับข้อเสนอให้มีการใช้ระบบสองภาษา (ภาษาไทยคู่กับภาษามลายู) อย่างเป็นทางการในจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะพิเศษของพื้นที่

- 1. เห็นด้วย
- 2. ไม่เห็นด้วย

33. ทศนะต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน

ท่านมีความคิดเห็น และความพอใจกับเรื่องเหล่านี้ อย่างไร?	ระดับความรู้สึกเห็นด้วยหรือความพึงพอใจ				
	ไม่เห็นด้วย หรือไม่พอใจ มากที่สุด	ไม่เห็นด้วย หรือไม่ พอใจ	เห็นด้วย หรือพอใจ ในระดับ ปานกลาง	เห็นด้วย หรือพอใจ	เห็นด้วย หรือพอใจ ใจมากที่สุด
1. ท่านมีความเชื่อมั่นไว้วางใจต่อรัฐบาลปัจจุบันในการแก้ปัญหาของประเทศอย่างไร?					
2. ท่านมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐในการแก้ปัญหาค่าความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้หรือไม่?					
3. ท่านเชื่อมั่นไว้วางใจในตัวของนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะอย่างไร?					
4. ท่านเห็นด้วยกับการต่อสู้ของกลุ่ม นปช. หรือคนเสื้อแดงมากน้อยเพียงใด?					
5. ท่านเห็นว่ารัฐบาลดำเนินการอย่างถูกต้องและเป็นธรรมในการแก้ปัญหาค่าความวุ่นวายในกรุงเทพฯ ที่เกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด?					
6. ท่านเห็นด้วยกับบทบาทและท่าทีทางการเมืองของอดีตนายกทักษิณ ชินวัตรในช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์ชุมนุมประท้วงของคนเสื้อแดงอย่างไร?					
7. ท่านเห็นด้วยกับการที่รัฐบาลประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินในการยุติปัญหาค่าความรุนแรงในกรุงเทพฯ มากน้อยเพียงใด?					
8. ท่านเห็นด้วยกับการที่รัฐบาลขยายการประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินไปอีก 3 เดือนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มากน้อยเพียงใด?					
9. ท่านเห็นด้วยกับการที่รัฐบาลคงใช้กำลังทหารมาจัดการปัญหาค่าความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้มากน้อยเพียงใด?					
10. ท่านเห็นด้วยกับการที่รัฐบาลปัจจุบัน จะหันมาใช้วิธีการเจรจาหรือสานเสวนากับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อแก้ปัญหาค่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด?					

